
OTTO KUGELBERG
OMNIUM OMNIUM DIERUM SOL OCCIDIT

Utkast

TILL

HELSINGLANDS

OCH

HELSINGE KONGL. REGEMENTES

KRIGS-HISTORIA.

AF

CARL PETTER STRÖM.
Öfv. Lieut. och Riddare.

STOCKHOLM, 1828.
Tryckt hos Jon Ad. Wallden.

Till Läsaren.

Rörande detta lilla arbetes upphof och ändamål må här några anmärkningar förutskickas, de der måhända kunna, hvad boken sjelf icke förmår, verka ett gynsamt omdömme öfver detta företag.

Anmodad att ordna en, från en afskedad Officer aflemnad, uppsats öfver Helsinge K:gl, Regementes deltagande uti 1788, 1789 och 1790 årens fälttåg, författad af honom i dess 83:de års ålder, dels utur minnet och dels efter några egenhändiga anteckningar, räddade undan lågorna vid en eldsvåda, som öfvergick och lade hans Boställe i aska, fanns, sedan ifrån detta arbete Auctorns mera partiella förhållanden blifvit borttagna, en återstod, som var ett intressant bidrag till dessa tiders Krigs-Historia, hvilken åtminstone förtjente ett förvaringsrum bland Regementets vigtigare documenter.

Denna

Denna omständighet, förenad med min lifliga håg att ännu, i något afseende, vara nyttig för en Corps, den både min Far och jag hafva tillhört under hela vår tjenstemannabana, gaf anledningen till mitt beslut, att, så godt jag det kunde, utan tillgång till offentliga acter och bibliotheker fullända hvad ofvannämnde anteckningars Författare begynnt — en med tidföljden fortgående *Krigs-Historia för Helsingland och dess Regemente.* Ur de få källor, som varit mig tillgängliga, har jag sammandragit och ordnat det, som läsaren finner samladt på efterföljande blad. Ehuru ofulländad och uppfylld med många luckor och brister må likväl denna samling offentligen framstå. Läsaren misstage sig icke om bevekelsegrunden! — En reputation i författare-väg har jag icke sökt och — det vore förmätet för en gammal Soldat, som från barndomen lefvat under vapen och mest sysselsatt sig med krigets yrken att vilja söka en sådan; men att gagna med den förmåga, som blifvit honom öfrig, det bör vara och skall blifva hans fortsatta kall, äfven sedan hans bestäm-

bestämmelse, såsom krigare, nu upphört. I denna öfvertygelse har jag företagit mig att samla och ordna ifrågavarande arbete och beslutat att lemna det i allmänhetens händer, äfven om det af flera orsaker skulle framträda i ett skick, som Vetenskaps-mannen finner långt under sina fordringar. Författaren vågar dock smickra sig med det glada hopp, att åtminstone de af hans yngre kamrater, som behaga skänka arbetet sin uppmärksamhet, icke skola utan allt intresse genomläsa det och måhända äfven icke utan all nytta uppoffra den tid, som användes till detta ändamål.

Vid berättelsen om 1788, 1789 och 1790 årens krig har förr omnämnda Utkast blifvit jemfördt och rättadt efter Regementets Journaler, Rullor och de till allmänhetens kunskap genom Officiella Tidningarne meddelade Underdåniga Rapporter om förefallna Krigshändelser, hvarjemte jag öfver allt rådfrågat Förste Expeditions-Secreteraren von Schantz's Historia om dessa årens fälttåg. Beskrifningen om Helsinge Wargerings-Regementes deltagande

uti

uti ofvannämnde krig är nästan ordagrannt utdragen utur Journaler, Mönsterrullor och andra authentika handlingar från Expeditionen vid f. d. Helsinge Wargerings Regemente. Dessa handlingar finnas ännu i Författarens förvar. — Vid arbetets läggande under pressen, har den på subscriptionslistorna uppgifna planen blifvit obetydligt förändrad.

För öfrigt, då Författarens afsigt är att gagna, hoppas och väntar han ett med rättvisa och mildhet förenadt omdömme, hvilket till en betydlig del skall hålla honom skadeslös för den möda och de svårigheter, hvilka som oftast mött honom vid samlandet af materialierna till denna Historia. För dem, som medelst subscription behagat uppmuntra och befordra utgifvandet af detta lilla, anspråkslösa arbete får han härmedelst förklara sin varma tacksamhet, erkänsla och tillgifvenhet.

Delsbo, Färla och Catharinæberg i Norra Helsingland i October 1828.

Författaren.

FÖRSTA KAPITLET.

Helsingarnes deltagande uti Wikingsförderna under hedendomen.

Med Helsingland förstod man i forntiden alla de länder, hvilka äro belägne Norr om Dal-Elfven ända till Uleå Träsk, ut efter Bottniska viken, som då kallades Helsingehafvet eller Dumbshafvet. Jemtland och Herjeådalen räknades understundom, äfven då de lydde under Norrska väldet, till Helsingland; Jemtland erlade alltid afgiften till Upsala Domkyrka, äfven den tid, då det var skiljdt från Sveriges krona *a*).

Detta lands första innebyggare äro troligen bland de äldsta i Sverige, och det egenteliga Helsingland, utmed hafskusten samt stränderne af Ljusne och Woxna Elfvar, har sannolikt såsom den fruktbaraste delen af alla dessa landskap, den tiden haft den talrikaste befolkningen. Westerbotten tyckes sednare hafva fått inbyggare och var ännu uti 13:de Seklet mycket öde *b*).

a) Hylphers Jemt. Saml. pag. 176 not. n). Flera Jemtlands äldre stadgar och bref utvisa, att landet under Danska Regeringen i äldre tider lydt under Upsala Erke-Biskopp och, efter Drottning Margarethas påbud måste utgöra 1000 marker Svenska penningar till Upsala Domkyrka. 1293 skall Erke-Biskoppen N. Allonis hafva visiterat i hela denna orten.

b) Hylphers Westerb. Saml. pag. 12, not. f). Öfre delen af Westerbotten var ännu i 13:de Seculo litet bebodt.

De uti historien ryktbare personerne Kjettil Jamte och hans son Thore Helsing kunna aldeles icke anses såsom dessa orters första bebyggare, utan såsom namnkunnige män på sin tid, kallade efter de ställen, der de vistats och hufvudsakligen verkat. Ej heller kan man med skäl antaga, att Thore Helsing först uppodlat Helsingland, ty detta folks dialect är mycket olika den Jemtländska, hvilken deremot så mycket öfverensstämmer med den Norrska, att det synes troligt, att Jemtland ifrån Norrige fått tillökning af sina första innebyggare. Att Helsingland ganska tidigt under Hedniska tiden blifvit bebodt, kan man finna, så väl af Ättestupan Offerberget uti Undersviks Socken, som af det ansenliga antal Ättehögar i landet, hvilka endast uti orssa Socken lärer räknas till 270. *c*)

Ehuru det är troligt, som en del historieskrifvare antaga, att Helsingland erhållit sitt namn af ett sundt och helsosamt climat, inträffa likväl ofta missväxter genom de i Augusti månad vanliga frostnätterne. Innevånarne nödgades vid sådana tillfällen, då folkmängden dessutom så ansenligen förökades, så väl genom landets egen fruktsamhet, som genom inflyttningar från Jemtland och Dalarne, att begifva sig till lyckligare orter, för att förskaffa sig lifsuppehälle, och det är troligt, att våld och vapenstyrka dervid utgjorde de säkraste medlen till förtkomst. Ännu i vår tid utvandra, efter inträffade missväxter, ett stort antal menniskor från Herjeådalen, Jemtland och Norra delen af Dalarne. De flesta qvarstadna då uti Helsingland, om årsväxten der varit gynnande, i annat fall fortsättes resan längre söder ut. Det är derföre icke otroligt, att början till någon folkvandring kan anses härstamma från Helsingland, fastän detta land ej ensamt kunnat lemna sujetter till de många strofftåg, för hvilka Helsingarne citeras.

Ännu finnas och hafva från fordna tider funnits nine vägar från sjökusten vid Bottniska hafvet till Norrige: den ena från den i sednare tider anlaggda Staden Hudiksvall, genom Herjeådalen och Jemtland, samt den andra från Sundsvall, genom Medelpad och Jemtland. Behofvet af dessa vägars anläggning insågs snart, då så väl Wäringarnes resor, som deras, hvilka begåfvo sig från Holmgårdska riket till det då i Norden ryktbara Trondhiem i Norrige, skedde, såsom urkunderna intyga, genom dessa landskaper *d*).

Hela trakten emellan Skelefteå och Luleå blef 1327 delt uti 3:ne lika delar till land, åar och strömmar, hvaraf Konungen tog en del; men Erke-Biskoppen Nils Fortjenson med Petter Unge togo de andra.

c) Tollstedts Dissert. 1799, pag. 28.

d) Flera Historieskrifvare förmäla sådant: äfven And. Flodberg i sin Dissert. 1755 §. Rogstad anför: Vid Sagån synes en graf utmärkt ofvan jord med stenar laggde i rectangelform, der en Jätteqvinna begrafvit 2:ne af sina söner och sedan rest till Grekland. Det monument, hon upprest har fallit uti floden. — Landets lifliga communication med främmande länder bevises ytterligare deraf, att efter sjökusten tid efter annan och nyligen i Gestrikland vid grafning i jorden, Österländska gamla mynt blifvit

Då en sålunda uppkommen lifligare rörelse i landet, förökad genom Wikingars tillhåll derstädes, (hvaraf ännu flera spår finnas i Medelpad och Helsingland, såsom Tunaborgs Ruiner uti Helsing-Tuna Socken *e*), medförde behof af vidsträcktare förbindelser med det öfriga Sverige, så valde man härtill den väg, som lättast erbjöd sig, nemligen från ortens goda sjöhamnar, i stället för den, högst svåra passagen öfver Ljusne Elf i Söderala och den stora vidsträckta skogen Ömorden, som skiljer Gestrikland från Helsingland. Den nuvarande Skogs Socken, började att år 1302 först bebyggas, enligt Riksdagsbeslutet 1282 *f*).

---

upphittade; äfven år 1760 vid en gräfning fanns i Styrnäs Socken af Ångermanland en näfverrifva med 40 st. gamla små silfverpenningar, ett rökelsekar och en liten silfverstång. Detta mynt var dels Engelskt, under Konung Edelreds tid stämpladt och dels Svenskt under Konung Sverkers regering. Hylphers Ångermanl. Saml. pag. 128, not. e).

e) And. Flodbergs Diss. 1755 och Tollstedts Diss. 1789 pag. 16, not. g). "Verba Brocmanni — de hoc et aliis propugnaculis. Sv. Magaz. pag. 555, adferre lubet. Ita vero ille: Igenom sin belägenhet vid vatten, sin rundhet och brantbet, samt på vissa ställen utanverk och få ingångar, skiljas dessa hedniska fästningar, förmodligen efter Tartariskt sätt inrättade, ifrån dem, som i sednare tider, efter nuvarande befästningsreglor tillkommit. Tunaborg synes på denna grund, så väl som af flera skäl, först blifvit af en Svensk utflyttning till Helsingland anlaggd."

f) Flintenbergs Diss. 1784 1 §. om Skog. År 1302 öfvertalte Erke-Biskoppen Nicolaus Allonius Församlingarne i Söderala, Segerstad och Hanebo att skänka en mils district af den allmänna skogen till underhåll af Skälstufvor i Skog, hvilket bifölls med villkor, att ägande rätten till mulbete och skogaskallet för dessa Församlingar bibehålles.

Väringetjensten, som började i Kejsar Constantin den Stores tid, och fortfor omkring 500 år, har äfven ganska tidigt fört begreppet om Kristna Religionen till Helsingland *g*). Endast med en sådan förutsättning kan man förklara de ruiner efter ett kloster eller kyrka i en för det närvarande vild skogstrakt på Digerkjölens mark i Färla Socken, nära fordna vintervägen till och ifrån Norrige.

Att Wiking och Fylkes Konungar funnits i Helsingland, ehuru de största och mägtigaste förmodligen bott uti Medelpad, är så mycket troligare, som flera gårdar i detta landskap kunna uppgifvas, der Konungar haft sin hofhållning, såsom byn Holm i Högs Socken, med flera, hvaraf några, såsom kungsgårdar, enligt Helsinge-Lagen varit anslagne till Upsala Konungar *h*). Boses resa till Gläsisvall eller Helsingland att förlika Herraud med Konung Gudmund tyckes bevisa, att den sistnämnde varit en på sin tid ganska aktad och mäktig man i detta land *i*). Utom det förr omnämnda Fästet Tunaborg, finnas flera befästningsverk inom landet, hvilka tillhöra de äldsta tiderne, såsom i Wåhlstad i Rogsta

---

g) Eric Brunners Diss. d. 23 Decemb. 1748, §. 1. och And. Flodbergs Diss. 1755.

h) Tollstedts Dissert. 1799, pag. 33, och And. Flodbergs Dirsert. d. 24 Novemb. 1755.

i) Herrauds och Boses Saga pag. 67, samt Norlins Dissert. de facie Angerm. P. 1. pag. 27.

Socken, Borgarberget i Forssa Socken samt Faxholmen vid Söderhamn, m. fl. *k*)

Bland tappre, namnkunnige män, som uti detta tidevarf lefvat i Helsingland, intager Starkodder första rummet. Af de flera med detta namn, som historien omnämner, tros han hafva lefvat circa 240 år före Kristi födelse och haft sin vistelseort vid Alopotta i Alnö Socken af Medelpad *l*); men man kan äfven med någorlunda säkerhet antaga, att en ryktbar man af samma namn lefvat i Alfta Socken af Helsingland, hvarest ett berg ännu bibehåller hans namn, äfvensom 2:ne andra ställen innom samma Socken bibehålla namnen af hans motståndare Bock och Önne *m*). En hjelte och stor kämpe från Helsingland vid namn Hartben nämnes uti Johannis Magni Svea och Götha krönika pag. 165.

k) Tollstedts Dissert. 1789, pag. 25 o. 26. Borgarberget ligger vid Norra stranden af södra Dellen. På spetsen synes ett fästningsverk, hvars höjd på vissa ställen är 3 alnar, å andra 4, och äfven 5 alnar. Detta fästningsverk är 99 alnar å östra sidan, 90 alnar å norra och 50 alnar å vestra sidan, men å södra sidan möter bergets tvärhet utan mur. Prosten Broman i sin Glysisvallur beskrifver fästningsverkens beskaffenhet uti sin ungdom.

l) Hylphers Medelpads Saml. pag. 85.

m) Flintenbergs Diss. 1784 pag. 5. Starkodder har ägt Kyrkbyn och bott på Nabbaberget, hvilket ännu kallas Starkodders berg. På Önneberg lärer Önne hafva bott, som i striden med Starkodder skulle hjelpa Bock från Bockebo, då Bock blef ihjälslagen, men Önne drifven till Färla Rå, der ännu namnet Önne-Rå bevarar minnet deraf.

Den enda krigstillfällighet i detta tidehvarf, hvaruti Helsingarne särskildt nämnas hafva deltagit, är Bråvalla slag, emedan en viss Eric från Helsingland fört åtskilliga skepp med väpnadt manskap till Konung Sigurds tjenst; men om Starkodder, som förekommer bland hjeltarne i detta slag, varit från Medelpad, Alfta eller annorstädes, kan man svårligen afgöra. Emellertid tyckas historieskrifvarne vara ense derom, att denna Starkodder var från Norrige.

Johannes Magnus i sin Svea och Götha Krönika, pag. 43, nämner, att en Dansk Konung, Hading, flydde för Svenska Konungen Ufve, till Helsingland, hvarifrån han, med stor lifsfara, genom Norrige reste till Danmark.

ANDRA KAPITLET.

Catholska Tiden.

Våra äldsta, godsinnta *a*) förfäder, hos hvilka, likasom i hvarje samhälles barndomstillstånd, behofven voro få och lätt tillfredsställda, kunde innom gränsorne af sitt eget fattiga

a) Uti Lagerbrings Svea Rikets Hist., 4:de Del., pag. 248, anföres ett yttrande af Petrus Qvirinus ifrån Venedig, i början af 1400:talet, då han, efter lidet skeppsbrott, i Nordsjön, på resan genom Sverige, säger sig funnit i Norrland ett folk, som uti sin oskyldighet, kännde inga laster, öfvade menniskokärlek med rent hjerta och riktig Gudsfruktan efter sitt begrepp.

land icke finna många anledningar till strider och tvedrägt. Men då folkökningen nödgade dem att söka fördelar utom sin hembyggd, så blefvo de föranlåtne till sina Wikinga-färder, hvilka likväl i början icke sträckte sig utom Öresund *b*).

Genom Kristna Lärans utspridande förminskades väl Wikinga-tågen; men som nationen genom sina ströftåg och Wäringetjensten blifvit vand vid njutningar, dem endast främmande länder kunde åstadkomma, så förbyttes småningom färderne från Wikinga-tåg till handelsresor och gåfvo anledning till det så kallade Birkarleståndet, hvaraf det egentliga Helsingland äfven hade sina namnkunniga personer, såsom en Gundbjörn *c*), i Hogdals Socken, som bodde 16 mil från sjökusten och lärer varit en ryktbar Birkarl.

Under hedniska tiden och något derefter var endast sjömakten egentligen organiserad. men under Konung Magni Ladulås's tid, blef Krigsmakten till lands ordnad och indeld uti vissa Fännickor, då Helsingland, Gestrikland, Medelpad och Ångermanland utgjorde en Fännicka.

Under detta tidehvarf synes Helsingarne hafva deltagit uti flera vigtiga krigsrörelser:

b) Frosterii Krigs-Lagfarenhet, pag. 7.

c) And. Flodbergs Diss. d. 24 November 1755, pag. 121.

1:o Om Helsingarne såsom hjelptroupper under Konung Anunds eget anförande deltogo i segren öfver de Danska och Engelska 1025, uti det krig, som Norrska Konungen Olof den Helige förde mot Danska Konungen Knut, är mycket osäkert, ehuru det synes troligt; men otvifvelaktigt utgjorde Helsingarne en del af den här, som under Konung Olofs befäl tågade genom Jemtland och förlorade det olyckliga slaget vid Sticklarstad i Norrige, der Konung Olof tillsatte lifvet; äfvensom det är säkert att Helsingarne såsom frivillige hjelpte Konung Olofs son, Magnus, att sedermera intaga Norrige och att armeen då marcherade genom Helsingland och Jemtland till Norra delen af Norrige. Konungen Anund deltog aldrig offentligen uti något af dessa tåg, som Svenskarne förde med främmande Prinsar i Norrige och Dannemark, utan tillät endast de till Sverige ankomne flygtige Prinsarne, att sjelfve der skaffa sig den hjelp, som de behöfde *d*). Detta blef snart hos Svenska undersåten en vana, som troligen föranledde det krigståg som Helsingarne

2:o Circa 1080 gjorde under en anförare Ibjörn, som härjade i Danmark under dess Konung Harald Heins svaga regering *e*), hvilken Konung var i tvist om successionen med sin till Regent skickligare broder Knut

d) Bruzelii Sv. h.

e) Baron Hollbergs Danska Historia, Tom. I. pag. 184.

den Helige. Helsingarne intogo då en del af Seland och befästade sig på båda sidorne af Öresund, der Helsingborg och Helsingör, (fordom Örekroog kalladt) efter dem fått sitt namn. Ibjörn dog i sundet, som Runstenen i Wahlbo Socken af Gestrikland tyckes utvisa *f*). En Thore Helsing skall ock varit närvarande i detta tåg, hvilket han efter Ibjörns död fortsatt till Grekland, hvarest han slutligen blef Höfvidsman för Wäringarne under Kejsaren Alexius Comnenus och visade i ett fältslag mot Saracenerne så "oförliknelig mandom", att segren endast kunde tillskrifvas honom och hans landsmän, hvilka efter sitt å valplatsen gifna löfte sedan uppbyggde S:t Olofs kyrka i Constantinopel. Denna Ibjörns utflyttning, som säkert bestod af folk från hela Bottniska hafvets vestra kust, lärer troligen hafva skett, antingen af den allt för starka folkökningen, af gammal vana vid ströftåg eller af dyr tid; kanske ock att allt detta gemensamt bidrog dertill. Af den anledning, att Brattingborg och Ön Hven bära lika namn med Byarne Prettingberg och Hvena i Delsbo, förmodar man, att några från det nu varande Delsbo Socken bevistat Ibjörns tåg, hellst det Härad, hvaruti Brattingborg

f) v. Dalin uti Svea Rikes Historia bestyrker tåget genom Runstenen i Wahlbo Socken, som har följande påskrift: Att Hidova efter hennes Son Ibjörn, som var Helsinge Höfding och vann hela Seland: Sven och Arnfast och Ainwit, Stallbröder gjorde Ibjörns graf, som dog i Öresund; Gud och Guds Moder hjelpe Själen. V. Peringsk Att, pag. 39 och Sven Bælters Diss. de Helsingia 1735.

ligger, förer lika vapen med Delsbo Socken, neml. Hammare och Tång *g*).

3:o År 1158 anställdes en krigsexpedition under Konung Eric Jedvardssons och Biskopp Henriks i Upsala öfverbefäl, för att omvända Finnarne till Kristendomen, då Helsingarne under Fahle Bures anförande gjorde sig namnkunniga derigenom att de intogo Karelen och Nyland, på hvilket sednare ställe colonier nedsatte sig, hvilka gåfvo namn åt Helsingfors, Helsing Socken och Helsingkamp. Omkring 1740 talades ännu på dessa ställen Helsingedialecten *h*).

4:o År 1160 bevistade Helsingarne slaget vid Farebro. Fahle Bure, som var Höfdinge i Norra Sverige, uppbröt först med sina Helsingar, Jemtlänningar och Westerbottningar, och tågade med dem genaste vägen till Upsala, der ganska många från rikets öfrige landskaper förenade sig med honom, för att störta Usurpatorn Magnus Henriksson. Denne, som efter mordet på Konung Eric ansåg sig säker om Svenska kronan, nödgades nu, för att kunna motstå Fahle Bures armée, i hast samla sina troupper, och uppställde dem ej långt ifrån Upsala i slagtordning; men led ett fullkomligt nederlag, så att han sjelf med sin lifvakt med möda kom undan. Afskuren från sina skepp

g) Lenæi Delsboa Illustrata § 32.
h) l. c.

nödgades han fly åt Norrige, der han hade sin moder och sina slägtingar; men mötte vid Örebro Carl Sverkersson, som å nyo angrep honom och dödade honom jemte 13 af hans medfölje. — Danmarks kyrka uppbyggdes sedermera af det i slaget vid Upsala tagna bytet, som Dauskarne genom plundring utpressat i landet *i*).

5:o År 1175 deltogo Helsingarne uti krigsoroligheterne under Konung Knut Ericsson, då Sverre, sedermera Norrsk Konung, flyttade krigstheatern till de Norrländska orterne. Det är troligt att Helsingarne icke heller nu voro overksamma, då straxt derefter Hofmannen Fahle Fahlesson Bure frälste Prinsen Eric Knutsson från en säker död och med honom flydde genom Dalarne och Helsingland till sin bostad i Sjöns Socken af Medelpad. Med säkerhet vet man, att de under denna sin Höfdinge, Fahle Bures, befäl deltogo i slaget vid Lena i Westergöthland och Kullings Härad d. 21 Jan. 1208, äfvensom uti slaget vid Gestilren 2:ne år derefter, der Fahle Bure var Öfverbefälhafvare. Men man vet ej med säkerhet om Helsingarne deltagit i det olyckliga slaget vid Rotala 1219 och Birger Jarls krig mot Ryssarne 1230.

---

i) Bruzelius skiljer sig uti detta från von Dalin, deruti att han påstår, att Konung Erics Enke-Drottning tros hafva låtit bygga Danmarks kyrka vid Upsala och gifvit den namn af det land, hvarifrån Hon sjelf kommit.

6:o Till råga på Fäderneslandets elände under dessa oroliga tider, plågades det äfven af härjande sjukdomar. Engelska svetten borttog en tredjedel af folkmängden (1315). Digerdöden rasade mot slutet af 1349 och hela året 1350. Den kom med ett köpmansskepp till Staden Bergen i Norrige, spridde sig sedermera öfver hela Skandinavien och borttog mer än två tredjedelar af folkmängden i Sverige *k*). Äfven uti Helsingland blefvo då många hemman öde. Lemningar efter grundmurar till byggnader, hvilka ofta i vilda skogen af odlaren anträffas, synas otvifvelaktigt förskrifva sig från denna tid. Endast med antagande af en ganska stor folkmängd före denna bedröfliga catastroph, kan man förklara, huru Engelbreckt kunnat, inman ett Sekel derefter förflutit, utur det då varande lilla Sverige sammanbringa en armée af 100,000 man till fäderneslandets befrielse från Danskarnes förtryck.

Uti Juli månad 1434 uppbröt Engelbreckt med sine Dalkarlar för detta ändamål. Med Dalkarlarnes och tvifvels utan Gestrikars och Helsingars tillhjelp, intog han Westerås och Köping, samt kallade Norrlands Innevånare till Upsala. Engelbreckt anmodade Riddaren och Höfvidsmannen på Korsholm i Österbotten, Eric Puke, att samla folk omkring hela Bottniska viken, för att intaga Styresholm och Faxholmen, hvilket sednare fäste

---

k) Schisslers Helsinglands hushållning.

var beläget på ett af sjelfva naturen befästadt ställe, icke långt norr ifrån den i sednare tider anlaggda Staden Söderhamn, samt dessutom väl förvaradt med murar och skansar. Puke lät Olof Djekne med Helsingarne så tappert och lyckligen angripa detta ställe, att fästningen blef eröfrad, uppbrännd och förstörd, äfvensom sedermera Styresholm, så att endast få ruiner nu mera kunna uppvisas *l*).

Man kan såsom säkert antaga, att under detta oroliga tidskifte, äfven i Norra delarne af Sverige drabbningar förefallit. Traditionen förmäler om ett slag, som stått på isen vid Gäfversta By i Segerstads Socken af Södra Helsingland, der Svenskarne, genom isens sön-

l) Utur Ryzelii Svio Gothia Munita, jemnförd med Hylphers Ångerm. Saml. pag. 128. Styresholm var belägen uti Ångermanland, Båtheå Pastorat och Stor- eller Styrnäs Socken, 6 mil från Hernösand, på Norra sidan af Åen, hvarefter ögonskenliga rudera ännu på 1740:talet funnos. Uti landet är eljest en sägen, att sjelfva Styrnäs kyrka i förstone varit ett Castell eller Fästning, hvartill hennes belägenhets structur och murars styrka gifva stor sannolikhet, hvartill också bidrager att Bogårdsmuren om berörde kyrka är $4\frac{1}{2}$ aln tjock och med ett så starkt kalkband murad, som någon Slottsmur behöfver vara. Troligt ser derföre ut, att Styrnäs kyrka i hedentiden varit i Helsinge-Riket, när det sträckte sig öfver Norrlanden, ett befästadt Slott; men i sednare tider efter Kristendomens införande har af fästningen blifvit en kyrka och ett annat fäste blifvit anlaggdt å Holmen till landets försvar. Detta är dock en blott gissning; men fullkomligt visst är, att Fästningen Styresholm var så fast uti Konung Albreckts tid, att den icke kunde åt Drottning Margaretha vinnas förr än den 9 October 1398, när deremot Drottningen 8 à 9 år förut intagit nästan alla Slott i riket. Konung Eric hade här så väl som på andra ställen Fogdar, som plägade Allmogen. Doct. Joh. Messenius uti sin Scondia Illustrata.

dersågande, beredt sig seger öfver Danskarne *m*). Denna träffning kan icke vara densamma, som von Dalin uti sin Svea Rikes Historia, 2:dra Del. pag. 12, nämner hafva inträffat 1467, då Eric Nilsson och Eric Carlsson Wase fingo i Helsingland öfverhanden öfver Sturens folk och togo 200 fångar. Denna krigstillfällighet kan med mera sannolikhet förläggas till gränsen emellan Forssa och Högs Socknar vid Wåhlsta by, der traditionen förvarar minnet af en affair. En träffning emellan Norrskar och Svenskar har inträffat i detta tidehvarf, uti Torsåkers Socken af Ångermanland, hvarefter en gammal visa ännu finnes i behåll *n*).

Under detta tidskifte nämnas åtskilliga fästningsverk anlaggde i landet. Bland de märkligaste äro: Gaddaborgs Skans i Wahlbo Socken af Gestrikland, som redan 1432 lärer varit förstörd *o*), Kårböle Skans med Blockhus i Färla Socken *p*). Hit kunna äfven troligen Fästningsverken å Borgarberget i Forssa Socken föras.

m) Flintenbergs Dissert. 1784, pag. 42.

n) Hylphers Ångerm. Saml. pag. 144. Torsåkers Socken, not. b). En gammal kämpevisa sjunges här: "Der grofvo de groparne djupa och vid, Och lade så många Jutar uti; Väl är oss, ty för dem vändes dansen."

o) Hylphers Gestrike Saml. pag. 98. Härom nämnes i von Dalins Svea Rikes Historia, 2:dra Del. pag. 693, och Ryzelii Sv. Goth. Munita pag. 70. Det förmenes att Gaddaborg blifvit först byggdt af Rikets fiender, Norrske eller Danske, i Konung Albrechts tid, men icke då varit befäst mer, än 2 à 3 år.

p) Kårböle Skans är beskrifven och afritad uti Färla Sockens beskrifning, tryckt i Gefle år 1827.

TREDJE KAPITLET

från 1520 *till* 1700.

I äldre tider utgjorde Frälset det mest påräknade krigsförsvaret. De Norra orterne voro i det närmaste blottade på frälse, hvarföre der, likasom öfver hela riket, då krigare af frälset icke voro tillräcklige till rikets försvar, utskrefvos och uppbådades hvar 10:de, 6:te eller 3:dje man med vapen och kost, efter omständigheterne af Städerne, Klerkeriet och Allmogen. Då Infanteriet af frälset var beväpnadt med harnesk, rör och armbörst, nyttjade allmogen deremot endast spetsar, spjut och vippebågar, dem de sjelfve merendels anskaffade. — Man finner ännu 1675, att soldater utkommenderades, som nyttjade sina egna gevär. När fälttåg företogos, blef Länets Höfdinge merendels deras Fält-Öfverste. Han delte dem i rotar under vissa Kneckt-Höfvidsmän, hvartill togos Landsfogdar och Slottsskrifvare, och när kriget var slut, återträdde Öfversten till sin förra beställning och Underbefälet till deras förra sysslor *a*). Konung Gustaf den 1:ste gjorde stor förändring uti armeringen, så att bonden sedermera i fredstiden bibehölls vid skötseln af sitt hemman b). Hade Helsinge-namnet tillförene varit gemensamt för inbyggarne

a) Kongl. Södermanlands Regemts Historia, I. Styck. §. 1.
b) Frosterii Krigslagfarenhet, 1 Del., 2 Cap.. 1 §.

ne af de flesta Norra Landskapen, så blef nu i stället de troupper, som Norrland utgjorde, kallade Norrlands Regemente, hvarutaf man här och der finner delar nämnde, ehuru icke närmare bestämdt ifrån hvad Landskap de egentligen äro. En Fännicka var vanligen 4 à 500 man, men Helsinge-Fännickan tyckes minst varit 1800 och derutöfver *c*). År 1577 detacherades Helsinge-soldaterne från de andra Norrlänningarne, under sin förre Öfverste Lars Olssons befäl, (Ångermanlands-Fännickan fick då Måns Gudmundsson till Chef, som tog afsked 1600.) Genom Kongl. Krigs-Collegii Bref och Resolution 1661 indrogs Ångermanlands-Fännickan, då Båtsmän i stället inrotera des *d*). Vid Riksdagen i Linköping 1600, beslöts en ändamålsenligare reglering af krigsmakten; men ingen verkställighet följde härpå förr än år 1634, då Helsinge-Regementet reglerades till 1600 man. Vid denna organisation lades grunden till Kongl. Krigs-Befälet och dess rättighet att bevista allmänna Riksdagarne *e*).

c) Tegels Konung Eric den 14:des Historia, pag. 142.

d) Hylphers Ångerm. Saml. pag. 12, not. g) 1583 och följande åren hade Måns Gudmundsson 405 Knecktar, som arbetade på Narwas fästningsverk; 1593 kom manskapet från Narwa, och 1599 befallte Hertig Carl att Fännickan skulle förstärkas.

e) Regeringsformen den 29 Juli 1630, §. 31, åberopad uti Frosterii Krigslagfarenhet, 1:sta Del. 2 Cap. §. 15.

Genom de ständiga oroligheterne emellan 1562 och 1660 blefvo isynnerhet Norra orterne så utblottade på arbetsfördt folk, att hemmanen måste skötas af qvinnor och gubbar *f*), och många blefvo öde. Allmogen klagade vid flere tillfällen sin nöd, isynnerhet 1650, då allmogen i Helsingland anhöll att, på samma sätt, som i Dalarne öfligt var, få underhålla ett visst antal soldater, för att undvika utskrifning. Efter en år 1664 förnyad ansökning derom, infordrades Kongl. Krigs-Collegii betänkande, hvarefter genom Kongl. Resolutionen den 26 Oct. 1675 beviljades, att ett Regemente af 1200 man skulle upprättas i Gestrikland och Helsingland. Detta verkställdes 1682 och 1687 *g*). De sedermera gjorda smärre tillägg och förändringar i dessa inrättningar af 3 och 5 männings-Regementerna, dem nöden påkallade i Konung Carl den XII:s

f) Hylphers Vesterbottn. Saml. pag. 280, not. 'g). Under krigstiderne emellan 1563 och 1648, tog jordbruket en obotlig skada. Enkor och Pigor stodo skrifne för hemmanen; Byar, som nu äro enstakade, hade 1641 5 åboer. De öfrigas egor äro gångne först uti ett slags ödesmål och sedan upptagne som fäbodeställen till andra hemman. — Arméen uppsattes den tiden genom utskrifningar, hvilka ofta öfver all rättvisa verkställdes i de orter, hvarest icke något frälse var och der de förnäma icke kände olägenheten af folkbristen, hvilken Dalarne och Norrland isynnerhet fingo erfara. Uti detta onda ligger orsaken till Indelningsverket, ty när dessa orter plågades med ständiga utskrifningar, begärdes slutligen att under Tyska kriget få uppställa ett visst antal soldater, då Dalarne fingo på sin lott 1200 och Westerbotten 1056 man, enligt Kontraktet af d. 6 April 1649. Nordin, jemnförd med Frosterii Krigslagfarenhet.

g) Frosterii Krigslagfarenhet, 2:dra Del. 12 Kap.

krig, voro i sig sjelfva ett slags utskrifning, som hufvudsakligen drabbade jordbrukaren. Vargering, Landtvärn, Beväring, m. m., är under vår tid samma sak under olika former och namn, ehuru de icke så mycket betunga Skattebonden.

Af bristande tillgång på publika acter och bibliotheker, måste jag här inskränka mig till ett kort anförande af de affairer, som tillgängliga upplysningar och deraf gjorda slutsatser gifvit mig anledning förmoda någon del af Regementet under detta tidskifte hafva bevistat. Men öfvertygad, att, i anseende till de obestämde underrättelserne å ena sidan flera affairer, som Regementet verkligen bevistat blifvit uteslutna och å den andra någon gång här upptagne såsom bevistade, utan att förhållandet varit sådant, skall jag icke underlåta att vid de sednare omständigheterne tillkännagifva, der jag är tvekande om rätta förhållandet.

Helsinglands och Gestriklands belägenhet emellan Dalarne och Hafskusten vid Östersjön och den ännu fortfarande communicationen emellan båda dessa sednare ställen, gifver tillräcklig anledning att förmoda, det Dalarne hade sina Wikinga-hamnar vid dessa Provinsers kuster i den tid, då de flesta strider hufvudsakligen utfördes till sjöss, och Ledungen, samt deltagandet i hamnskyldigheterne sträckte sig så långt in uti Landsorterne som

Laxen kunde uppgå *b*). Deraf kan man förutsätta den omständigheten, att, uti Medeltidens tvister, Helsingar deltagit uti de flesta krigstillfälligheter, dem Dalkarlarne utfört och bevistat; härifrån torde man kunna härleda den förtrolighet, som alltid synes hafva funnits mellan dessa grannar, deruti att Dalkarlarne ofta vid vigtiga tillfällen icke ville taga sitt beslut förr än de rådfrågat Helsingarne och tvertom. Likväl egde, i början af Konung Gustaf den I:s uppträdande till Fäderneslandets frälsning, en sådan sinnesstämning icke rum, utan nödgades Hjelten att särskildt kalla Helsingarne till Norrala 3:dje dag Påsk 1521, hvarigenom Han väl icke genast ernådde hvad Han önskade, nemligen en resning i massa; men den bättre öfvertygelse, de då tyckes hafva erhållit, verkade dock till en början att Erke-Biskopp Trolle mindre vänligt emottogs i Gefle, och sedermera att Helsingarne uti Juni månad kommo Konungen till undsättning vid Stockholms belägring. De fingo då den käcka Fält-Öfversten Lars Olofsson till Chef. En sådan erfaren anförare försummade säkert icke något tillfälle, då han kunde gagna det förtryckta Fäderneslandet; men de förlorade honom snart, emedan han förordnades till Landshöfdinge i Nordlanden. Ej heller är det otroligt, att något manskap från Gestrikland kunnat deltaga i krigstillfälligheterne i April och Maj månader, churu sådant icke särskildt någorstädes omtalas. Den till Stockholms belägring sammandragna styrkan ökades sedermera genom nytt uppbådadt manskap utur Upland, Helsingland och Dalarne. Om Helsingarne deltagit i några andra krigsoperationer under denne Konungs regering, är mig icke bekant. Helsingarnes kärlek till sin Konung 1531, *i*) samt Kyrkoherden i Norrala Herr Eriks rådighet, då han år 1529 tågade i spetsen för Norrala-boerne att stilla det oväsende och uppror, som Dom-Prosten Göran Thuresson i Bollnäs anställt, äro, mig veterligen, de enda åt Historien lemnade bevis på Helsingarnes tapperhet och trohet under denna tiden. De synas likväl understundom varit vacklande i sin tillgifvenhet för honom, emedan han, efter slutad träfst med Dalarne å Tuna hed ansåg sig nödsakad, att med 14,000 man marchera till Helsingland, dit han ankom Fastlagstiden 1528. Han lät då kalla Helsinglands, Ångermanlands och Medelpads allmoge till Delsbo Prestgård, för att hålla Räfsteting öfver deras delaktighet uti Dal-Junkarens uppror; likväl blef utgången här mycket mildare

b) l. c. 1 Del. 5 §.

i) Olof Celsii, Konung Gust. d. 1:s Historia, 2:dra Del. p. 476. På Dalkarlarnes anmaning att, för Brödraskapets skuld förfäderne emellan, taga parti emot Konungen, svarade Helsingarne: "De ville hålla, sade de, det gamla "brödraskapet, då det icke ställdes emot deras lagkrönte "Konung. Deras gemensamma omsorg borde nu vara, att "afgöra den utländska gälden, hvarom de med Konungen "på mötet i Upsala ville samråda, och kunde således icke "komma till Arboga." För denna sin ståndaktighet, fingo Helsingarne 300 markers eftergift på deras årliga Ränta.

än å Tuna hed; ingen aflifvades och endast några pålades penninge-böter *k*).

År 1532 sändes Thord Persson och Olof Mårtensson till Helsingland att mönstra och uppbåda troupper till Norrska gränsen, i anseende till Konung Christians rörelser i Norrige, för att återtaga sina förlorade kronor; men hvarken detta år, eller sedermera 1550, skedde något märkligt för Krigshistorien, som egentligen tillhörer Helsingarne.

Oaktadt Danska Konungen, Fredrik, gaf de högtidligaste försäkringar om fred, *l*) började dock uppenbar fejd emellan båda rikena om våren 1563, då Konung Erik XIV:s Fält-Öfv. Knut Haraldsson Soop intog Jemtland och Herjeådalen, vid hvilken Helsingarne föröfvade stor grymhet, i synnerhet på det sednare stället. Bland annat uppbrände de d. 3 Juli Svegs kyrka med alla sina prydnader *m*).

k) Olof Celsii, Konung Gustaf I:s Historia, 2 Del. pag. 437. Dom-Prosten hade med tillhjelp af Pastor i Bollnäs, Hr Jan, fängslat Konungens Befallningshafvande med allt sitt folk; men Erik marcherade med Norrala-boerne, man ur huset, och befriade Landshöfdingen &c. &c., samt genom skicklig politik afvände Konungens vrede mot Bollnäsboerne. Delsboa Illustrata, frågan 23.

l) Vid Distingstiden ankommo Danska Sändebuden, Knut Ulffeldt och von Brockenhausen, medförande försäkran om fred. Om sin Konungs afsigter yttrade Brockenhausen vid ett samqväm, då han skulle utdricka ett glas vin: "att så många djeflar skulle fara i honom, som vindroppar i glaset, om Konung Fredrik icke mente de Svenske så väl som sig sjelf, och Konung Erik icke hade i honom en tillförlitlig, god Vän och Nabo."

m) Hylphers Herjeäd. Saml. pag. 21.

Samma år återtog likväl Norrska Ståthållaren Evert Bilde dessa båda provinser, hvarefter Konung Erik, sedan Knut Haraldsson förlorat förtroendet, hitskickade sin kammartjenare (såsom Tegel kallar honom, men Ståthållaren i Stockholm nämner Kammarjunkare) Claudius Collart med ett antal krigsfolk af flera vapen. Denna Collart, född Fransman, var en ung oerfaren man. Lyckan gynnade honom dock, så att han behöll öfverhanden i den första affaire, han var anförare, och förföljde de Danska öfver Jemtland och fjällen in i Norrige, der han slutligen innestängde Bilde med sin trouppe på Slottet Stenviksholm, då de måste gifva sig fångna på nåd och onåd. Collart intog derefter hela landet med hufvudstaden Trondhiem, brandskattade öfverallt och tog trohetsed åt Konung Erik; men oaktadt Konungens varningar var han oförsigtig nog, att icke allenast på hedersord lössläppa Bilde, utan äfven hemförlofva mycket af sitt folk till Sverige, hvaraf hände, att Evert Bilde om våren 1564, vid första öppet vatten, återkom till Norrige, öfverföll de Svenske, som voro uti Trondhiem, samt belägrade Stenviksholms Slott, der de Svenske så hårdt ansattes, att de slutligen, mot hederlig dagtingan, måste öfverlemna det i fiendens händer. Emedlertid höllos ej de betingade villkoren, utan fångarne med sin Chef öfverfördes till Danmark.

Konung Erik skickade sedermera i November månad 1564 Mats Törne öfver fjällen

mot Norra delen af Norrige med 6000 man, af hvilken trouppe Helsingarne äfven utgjorde en del; men då Danskarne uti Stenviksholm förnummo hans ankomst, uppbrände de Slottet och drogo sig till Trondhiems Stad. Han sysselsatte sig endast med att skövla, bränna och brandskatta 40 Kyrksocknar, hvarefter han drog sig tillbaka *n*).

Jemtland och Herjeådalen förblefvo sedan, intill freden i Stettin, en Sveriges tillhörighet. Danska Befallningsmännen Christer Munk och Måns Svale syntes år 1567 vilja återtaga dessa landskaper, hvarföre Tönne Olsson erhöll befallning att angripa Bohus Slott i Norrige, hvilket likväl misslyckades, emedan Johan Siggesson lemnade honom ett kraftigt motstånd. Tönne Olsson inryckte med 2:ne fanor Rytteri, 4 Fännickor Knecktar och en stor hop Dalkarlar och Norrländningar, den 6 Febr. 1567, uti Hedemarken, tog i denna från krig förut förskonade landsort, så mycket byte, som han ansåg sig kunna hemföra; intog Hammarhus Slott och bemägtigade sig der Norrskarnes krigsgärd till Konungen af Danmark, hvilken besteg sig till en ansenlig summa. Efter erhållen förstärkning förskingrade han ett parti bönder, som gjort förhuggningar, att hindra hans

n) Tegel, Konung Erik XIV:s Historia, pag. 114 och 141, samt Stäthållarens i Stockholm Bref till Konungen af d. 31 Augusti 1563, jemte Konung Eriks Bref d. 5 Jan. 1565 till dem i Gestrikland och Helsingland, som låtit bruka sig i Norrska fälttåget under Öfversten Mats Törne och sig manneligen förhållit.

marche och belägrade Aggerhus. Denna belägring måste öfvergifvas, och hela Svenska styrkan drog sig innom årets slut tillbaka till Sverige, sedan undsättning ankommit från Danmark.

Under Konung Johan III:s regering synes det vara säkert, att någon del af Helsingarne varit i fält mot Ryssarne, åtminstone vid den armée, som under General de la Gardie år 1580 intog Kexholm och Padis med flera ställen. Fältherren omkom sedermera genom våda 1585, hvarefter kriget väl fortsattes, men utan afgörande händelser, emedan stillestånd blef slutet 1585, på 4 år. Sedan detta stillestånd löpit till ända, fortsattes kriget, churu med ringa framgång på Svenska sidan, tills Claes Fleming blef Fält-Öfverste i Liffland, då han, i Augusti månad, inryckte i Pleskowska Gebietet, i ändamål att förena sig med Yxkull, Stålarm och de la Blanqve. Ryssarne försökte att hindra denna förening, men de blefvo slagne och förlorade 6000 man på platsen. Freden 1595 slutade detta långvariga krig. Att Helsingarne deltagit i de rörelser, som intill ofvannämnde fred ifrån Rysska Krigsförklaringen den 11 Aug. 1572 egt rum på andra sidan af Östersjön, kan man lätt finna af de stora utskrifningar, som åren 1580 och 1591 gjordes öfver hela Riket, till Rysska krigets utförande, hvilken förmodan den upplysning som föregående noten *d*) lemnar, ännu mer bestyrker.

Man kan i allmänhet under hela denna tiden icke bestämma de orter, hvarifrån manskap blifvit uppbådadt, emedan utskrifningar gång efter annan egde rum, hvilka alla anordnades under särskilda befälhafvare. De oroliga tiderna fordrade mycket krigsfolk, hvarföre flera Fännickor innom samma landsort utskrefvos. Af denna anledning finner man 3 Fännickor nämnda i Dalarne och 3 i Södermanland. Trenne Befälhafvare för Helsingarne omtalas år 1600, hvilka underskrifvit undersökningsmålet vid Riksdagen i Linköping om de häktade Riks-Rådens brottslighet, Sivold Andersson, Höfvidsman för en Fännicka knecktar i Helsingland; Erik Bengtsson, Höfvidsman för en Fännicka knecktar i Gestrikland, och Lars Engelbrektsson, Höfvidsman för Helsinge-knecktarne, hvilken alltså troligen var den rätta RegementsChefen *o*).

Konungen egde och bibehöll visserligen rättigheten att utgifva fullmagter i armeen; men Carl IX och Hans efterträdare finnas hafva tillåtit Embetsmän och andra Auctoriteter att utgifva dem åt allt befäl till och med Majoren, hvilket likväl rättades af Konung Carl XI. Den oreda som dessutom uppkommit så väl deraf, att Konung Carl IX gaf till och med den ena Öfversten fullmagt att afsätta den andra, som deraf, att vid en affaire endast Befälhafvarnes namn vanligen förekomma, gör det nästan o-

o) Se Wervings bilagor till Konung Sigismunds och Konung Carl IX:s Historia, äfvensom 2 Delen pag. 46, jemnförd med Rothliebs Riddarholmskyrkans beskrifning pag. 243.

möjligt att kunna bestämma de mångdubblade Fännickornas rätta Befälhafvare och med säkerhet kunna uppgifva, från hvilken landsort eller regemente trouppen varit. — Hvad lönevillkoren angå så finner man till exempel 1624 följande Stat för de högre Officerarne vid Norrländningarne, nemligen: för Öfversten Jacob Derfeldt 2000 daler, Öfverste-Lieutenanten J. Wärnstedt 1000 daler och Öfv. Lieutenanten Fritz Rosladin 1000 daler; men ovisst är, hvilken eller om någon af dessa var Helsingarnes egentlige Öfverste *p*).

Om Helsingarne åtföljt den stora krigstransporten, som år 1597 i Larsmässo-tiden under Hertig Carls befäl öfverfördes till Finland är osäkert; men då Finnarne om sommaren år 1598 plundrade uti Stockholmsskären och hotade Stockholm, uppbådades en Fännicka från Södermanland, som tillika med en hop Norrländskt Fotfolk strax skulle öfverrumpla de upproriska i deras läger vid Gröneberg, hvilka, i tid varnade, flydde till Åland. Ehuru angeläget det var att alldeles skingra Finnarne, som äfven indragit Uplands Ryttare uti sitt uppror, måste dock Hertigen draga största delen af sitt krigsfolk derifrån, sedan han fått underrättelse om Konung Sigismunds annalkande med en utländsk krigsmagt. Den 5:te Aug. uppbröt Hertigen med 10 à 12,000 man åt Norrköping. Men det är ganska osäkert om

p) Hallenberg, Svea Rikes Historia, 5:te Del. pag. 121.

Helsingarne bevistade slaget vid Stångebro, emedan Hertigen qvarlemnade en del Norrländskt fotfolk i Stockholm för att observera och motstå Finnarne. De hafva deremot troligen med de flesta Norrländska Fännickorna under detta och de följande åren, bidragit att kufva de oroliga i Finland och återtaga Åbo, Helsingforss och Wiborg, äfvensom det är säkert, att Helsingarne voro på Östra gränsorne i kriget med Polen 1601, emedan Historien förmäler att de la Gardie inlades på Wollmar med sitt Regemente Norrländske knecktar; men man kan ej med visshet afgöra om Norrlänningarne deltagit i den stora krigstransporten, som i Aug. 1605 sattes öfver till Liffland och bevistade det olyckliga slaget vid Kirchholm, hvarest 8000 Svenskar blefvo på platsen *q*).

Otvifvelaktigt är det, att Helsinge-Regementets ordinära styrka under Danska kriget mot slutet af år 1611, befanns bland de troupper, hvilka Konung Carl IX sjelf anförde vid Rysby Skans, emedan Helsinge-allmogen, som aflemnade en underdånig anhållan att få behålla Regementet hemma till försvar emot Danskarnes infall från Herjeådalen och Jemtland, fick ett nekande svar, med det förnedrande tillägg: "att den Helsinge-bonde, som är rädd för en Jute icke är värd att lefva," samt förmanas allmogen "att icke dricka af

q) Kongl. Södermanlands Regementes Historia, 1:sta styeket.

Jute-flaskan, ty det skulle bekomma dem illa" *r*). Emedlertid hade Regementet större delen af sommaren deltagit i den så kallade Baltasar-fejden 1611, då Herjeådalen nästan ödelades och ortens utplundrade Innevånare måste fly öfver till Tydalen i Norrige. I Svegs Socken blef vid detta tillfälle allt afbränndt, utom en badstuga; årets gröda både inbärgades och förskades af Svenskarne *s*). Öfversten Baltasar Beck, tågets anförare, intog sedermera Jemtland och anlade der Frösöns och Mörsills Skansar. Jonas Palma blef Biskopp och Superintendent öfver Herjeådalen och Jemtland, och inbyggarne svuro, genom deputerade, trohetsed åt Konung Carl i de mest ovanliga uttryck *t*).

Om Norrlänningarne bevistat fälttågen i Liffland åren 1614, 1615, 1616 och 1617, är väl osäkert; men otvifvelaktigt är att de 1621 deltogo i den stora expedition, bestående af 20,000 man, hvilken utgick till Polska kriget. Denna armée kom d. 10 Aug. till Riga, som skulle belägras och d. 13 Sept. samma år,

r) Konung Carl IX:s Bref till Helsinge-allmogen, dateradt i Lägret vid Risby den 13 Sept. 1611.

s) Hylphers Herjeåd. Saml. pag. 75. Likväl kallar han Baltasar Beck oratt för Dansk Härförare, ty han var Öfverste för Westerbottens Regemente. (Se Hallenbergs Kon. Gust. Adolphs Hist., 1 Del. pag. 125, samt Baron Hollbergs Danska Hist., 2:dra Tom. pag. 623.

t) Hallenberg, 1:sta Delen, pag. 126. De bådo: "att Gud aldrig ville låta dem se sitt blida ansigte på den yttersta dagen, utan dem i helfvetes afgrund evinnerligen förkasta, om &c. &c.

efter Konung Gustaf Adolphs egenhändiga disposition, med storm eröfras; men staden gaf sig godvilligt efter 6 veckors belägring *u*).

1624 gjorde Norrländska Regementet garnison i Calmar.

Under Öfverste Dunt afgick ett Norrländskt Regemente till Riga 1625. Dess första sysselsättning var att skyndsamt intaga Kockenhausen. Öfv. Lieut. Johan Wärnstedt beordrades derföre att gå uppföre Dünaströmmen på strutsar, lastade med kanoner. Kockenhausen intogs d. 14 och Fästningen Seelburg d. 18 Juli. I Kockenhausen inlades några kompagnier af det Skonska och Norrländska fotfolket till garnison. Ett befäst Slott Scheffeling intogs och der inlades 2:ne kompagnier Norrlands-knecktar. Öfv. Lieut. Wärnstedt beordrades d. 22 Juli med 4 kompagnier Norrländska knecktar, att, under Vice-Amiralen Flemings befäl, begifva sig in uti Bulleråen och vara tillreds att gå till Mitau. Konungen tog dessutom 2:ne Regementer från Norrland, som under Riks-Amiralen skulle anfalla Windau och andra orter på Kurländska kusten. Samma år d. 15 Oct., då fredsunderhandlingarna med Polen afstadnade, väntade Konungen en vintercampagne, som ändrade Hans beslut att resa hem till Sverige. Då inlades 400 man af Norrlänningarne tillika med flera andra troupper till garnison i Riga.

u) Kongl. Södermanlands Regementes Hist., styck. 2:a §. 5.

De fleste Norrlänningarne bevistade slaget vid Wallhoff d. 7 Jan. 1626; men de 2:ne kompagnier, som lågo i garnison i Kockenhausen, deltogo ej i affairen fastän de voro kallade. Kommendanten Öfverste Christoffer Asserson fick för detta af Konungen uppbära skarpa förebråelser; men erhöll likväl nåd, emedan slagets utgång var fördelaktig. *v*).

I början af år 1629 transporterades en Öfverste vid namn Skott till det Norrländska Regementet efter afledne Öfversten Fritz Rosladin *x*).

Intill år 1604 synes det, som soldaterne varit nästan allmänt beklädda med sina egna kläder; men detta år befallte Konungen att de skulle få uniform, då till beklädnad lemnades hvar och en 6 alnar groft kläde m. m. Sålunda finnes vid denna tid flera Regementer klädde uti uniform; dock nyttjade knecktarne i allmänhet, ännu 1621, sina bondekläder med långa jackor, hvarföre Konungen påböd, till undvikande af det förakt, som en sådan klädedomad hos Utlänningarne lätteligen kunde väcka, "att knecktarne skulle skaffa sig tjen-"liga kläder och sådane, som en krigsman "anstodo, intet anseendes så mycket materien, "som att de skickligen gjorde blefvo." Följande

v) Hallenbergs Svea Rikes Hist., pag. 304, 306, 362, 374, 393 och 427.

x) Södermanlands Regem. Hist., 2:dra stycket §. 15.

året yrkades ytterligare att hvart Regemente skulle blifva lika beklädt. Anledning är dock att betvifla, det denna Konungens vilja allmänt blifvit verkställd under hans lifstid; ty ännu 1526 kallas soldaterne oansenliga bondeknecktar, i anseende till deras släta klädbonad; så att man icke med säkerhet vet, om likhet i armèen häruti nnan fanns förr än år 1656, då Konung Carl Gustaf anslog för Uplands Regemente röda kläder, för Södermanlands, Helsinge och Westerbottens blå kläder, Östgötharne blå jackor med röda byxor, Westgötharne rödbruna jackor och blå byxor, Westmanlands sjögrönt, Nerike och Wermelands Regemente gröna jackor med röda byxor o. s. v. *y*).

Från 1630 till 1644 kan Helsinge Regementets Fälttjenstgöring icke med säkerhet bestämmas. Men i anseende dertill att Helsingarnes mest älskade färg från forntiden varit blå, hvilken de äfven lingo bibehålla vid uniformsinrättningen 1656; har man någon anledning att förmoda, att af de 2:ne Svenska Regementer, (ett blått och ett gult) som totalt nedskötos vid Lützen, det förra möjligen varit Helsingarne. Detta är så mycket troligare, som Helsingland under detta krig hade stark afgång på folk, ty man finner, att blott från ett litet Pastors-boställe i Norra Helsingland, af ej mer än $3\frac{1}{2}$ tunnlands vidd, under

y) l. c. §. 8.

under 14 års tid af detta krig, utgått icke mindre än 9 soldater z).

Under det 30:åriga kriget omtalas på flera ställen det gamla blå Regementet under Öfverste Winkel såsom mycket begagnadt.

Således blifver, under detta tidskifte, utmärkt genom oupphörliga strider och lysande segrar, Regementets Krigshistoria som mest ofullständig och obestämd. Ingenstädes har jag kunnat anträffa några detailler om dess särskilda märkvärdighet under denna period. Det må då blifva nog att hänvisa till allmänna Historien om detta krig, med den supposition, att äfven Helsinge-Regementet, som var bland de 15,000 man, hvilka under Konung Gustaf Adolphs befäl landade på Pommerska kusten d. 24 Juni 1630, under denne store Konung och de namnkunniga Svenske Härförarne i 30-åriga kriget, på Tysklands och Danmarks fält, framburit sin gärd åt den fosterländska äran *å*).

z) Landshöfdingen m. m. Joh. Oxenstjerna Gabrielssons Resolution d. 31 Juli 1656 å Färla Sockens Memorial.

å) En vid namn Johan Stryk, Herre till Morsell, Skogs Ekeby och Norrby, har under 30:åriga kriget från ringare stånd småningom blifvit befordrad till Öfverste vid Helsinge Regementet och blef sedan, 1745, Landshöfdinge öfver Jemtland, Ångermanland och Medelpad. (Se Rothliebs Riddarholmskyrk. beskrifn. pag. 106.)

Såsom bevis, att, antingen Ljusdals Sockens manskap vid något särskildt tillfälle utmärkt sig, eller att någon af det högre Befalet mera velat gynna denna Socken, än någon annan i landet, är den i denna kyrka befintliga, dyrbara altartafla, hvilken i bilderverk föreställer nio hän-

År 1631 gjorde Hogdals åboer i Helsingland ett egenvilligt anfall på Herjeådalen, i afsigt att plundra *ä*).

Sverige lefde sedermera med Danmark i god grannsämja ända till fredsbrottet 1644. I det derpå följande kriget återtog Danska Generalen Danus Jemtland och härjade i Helsingland. Henrik Fleming hade varit oförsigtig nog, att lemna Jemtlänningarne gevär, dem de nu brukade emot de Svenske *ö*). Dessa beständiga misshälligheter ändades dock omsider genom fredsslutet i Brömsebro, hvarvid Herjeådalen och Jemtland blefvo Svenska provinser, och nu upphörde alla krigsoroligheter från denna sida.

1655 utgeck Helsinge-Brigaden uti den armée, 15,000 man stark, som under Konung Carl Gustafs eget befäl d. 15 Juli sattes i land vid Gripswaldsö, för att öfverrumpla Konung Johan Casimir i Polen. Men denna expedition

delser utur Frälsarens lefverne, och som skall vara tagen i Tyskland under detta krig och till denna kyrka förärad af General Lennart Torstenson; men rätta historien härom förlorades vid kyrkans sista brand, då likväl denna prydnad räddades undan lågorne.

ä) Hylphers uti Herjeåd. Saml. pag. 75 berättar, att bonden Gudmund Larsson i Qvistån, som uti Baltasar-fejden blef bunden vid en hästsvans och släpad 1½ mil till Ransjö by, emedan han icke ville uppgifva sin egendom, men dock den gången undkommit med lifvet, sökte äfven nu frälsa sig i en sjö vid sitt hemvist, dock så, att hufvudet varit synligt, och blef der dödskjuten.

ö) Historiska Samlingar, pag. 147 och 148.

misslyckades, emedan Konung Casimir undkom till till Kracau. Uti September detacherades bland andra Ångermanlands Regemente af Helsinge-Brigaden under Grefve Stenbocks befäl, för att hålla vägen öppen åt Preussen och tuckta Mazovierna, hvilka samlat 16,000 man vid Bugströmmen. Detta detachement erhöll åtskilliga fördelar öfver fienden, i synnerhet d. 20 Sept., då 7 kanoner, 2 estandarer, 4 par pukor och öfver 500 lastade bagagevagnar eröfrades. Fiendens förlust var 300 döde på slagfältet; den Svenska var endast en man död och en blesserad. Äfven deltogo de år 1656 uti den stora bataillen d. 19 och 20 Juli, då Polska arméen, bestående af 39,000 man, blef fullkomligt slagen, och 4000 man lemnade på platsen.

År 1657 måste Konungen draga sina i Polen varande troupper mot Danmark, som nu anfallit Sverige. Om Helsinge-Brigaden genast d. 23 Juni med Konungen uppbröt från Polen, eller om denna Brigad var med de troupper, som i början af October inträffade vid Fredriksudde, kan icke med säkerhet uppgifvas. De förra troupperne hade åtskilliga fördelaktiga träffningar med de Danske; men Helsingarne nämnas icke specielt förr än vid stormningen af Fredriksudde, natten emellan d. 23 och 24 Oct., under Öfversten Baron Pehr Sparres befäl. De fördelar, hvilka här vunnos, bestodo uti fångne: Danska Riks-Rådet Måns Hög, Fältmarskalken Anders Bille, 6 Öfv. Lieutenanter,

8 Majorer, 26 Kapitener, 27 Lieutenanter, 26 Fändrickar, 56 Under-Officerare och öfver 2000 man, samt i byte 39 fanor, 50 metallkanoner jemte ett stort förråd af krigsförnödenheter *a*).

Sedan Konung Carl Gustaf beslutat, att med arméen gå ifrån Jutland öfver isen till Fyen, drog Grefve Wrangel ihop sine i Jutland cantonerande troupper, hvaribland Helsingarne äfven varit samlade vid Fredriksudde, hvarifrån de marcherade genom Standerupp åt Heilsen, dit Konungen ankom d. 28 Januari. Isens styrka undersöktes genast och arméen anträdde d. 30:de marchen åt Fyen, hvarest det Danska Regementet, som var posteradt vid hafskusten strax öfverändakastades, och Chefen med större delen af befäl och manskap jemte 2:ne fanor föllo i de Svenskas händer. Derefter tillfångatogos alla Danska troupper på Fyen, Laaland och Falster, så att då Konungen d. 11 Februari inträffade med arméen i Wordingborg på Seeland, rönte han alls intet motstånd, utan alla innebyggarne flydde till Köpenhamn. Då nödgades Danmark söka fred. Fullmägtiga från ömse sidor sammanträdde d. 13 Febr. i

a) Puppendorff, l'Historie de Charles Gustaf Liv. IV §. 75 säger att Södermanlands Regemente kommenderades af Baron Per Sparre och nämner allsintet Helsingarne; men en uti Kongl. Riks-Archivet i manuscript förvarad relation anförer, att Grefve Wrangel med 4 Brigader, Uplänningarne under Grefve Nils Brahe, Helsingarne under Baron Per Sparre och Södermanlands Regemente under Öfverste-Lieutnant Zamits befäl m. m., verkställt denna attack. (Kongl. Södermanl. Reg. Hist., 3 Stycket §. 19.)

byn Tostrup för att afsluta densamma. Emedlertid ryckte Konungen med arméen för Köpenhamn och stod der tills fredsunderhandlingarne voro afslutade, hvarefter alla fiendtligheter upphörde d. 21 Febr. Arméen marcherade då till Ringstad och förlades sedan här och der i landet. Då Danskarne icke fullgjorde hvad de vid fredsslutet i Roeskild d. 26:te samma månad lofvat, så började kriget å nyo och Köpenhamn inneslöts både till lands och vatten. Under Grefve Wrangels befäl afsändes 5000 man att belägra Kroneborgs Slott, hvilket eröfrades d. 6 Sept. Emedlertid fortsattes belägringen af Köpenhamn, från hvilken åtskilliga utfall verkställdes mest till Danskarnes förlust, utom d. 10 Oct., då Svenskarne förlorade. Besättningens ihärdighet att göra motstånd lifvades af hoppet om undsättnings erhållande från Holland, hvilken äfven ankom i slutet af October. Svenska troupperne nödgades draga sig ett stycke från Köpenhamn till Wallby, der de i 3:ne dygn, uppställda i slagtordning, afbidade fienden; men då ingen visade sig, gingo de Svenske till byn Bronsby, 2 mil från Köpenhamn, hvarest de slogo läger och starkt förskansade sig.

Sedan Konungen beslutat att bemägtiga sig Köpenhamn med stormande hand, ryckte arméen d. 9 Febr. 1659 närmare fästningen dock utom kanonskotthåll. Under stormningen, som företogs 2:ne dagar derefter om natten,

kommenderades Helsingarne, enligt Konungens egen disposition, af Öfversten Baron Carl Sparre. Denna attack misslyckades alldeles, ehuru troupperne ådagalade de största prof af tapperhet. Svenska förlusten var: döde Riks-Rådet och Fält-tygmästaren Erik Stenbock. 1 General, 3 Öfverstar, 2 Öfverste-Lieutenanter, 1 Major och ungefär 100 Kompagni-Officerare. Intet anmärkningsvärdt föreföll derefter vid Köpenhamn, utan särskilda korpser utsändes, för att bemägtiga sig öarne Falster, Laaland och Möen, hvarest stort byte förvärfvades. Dock måste något vigtigt varit påtänkt att verkställas d. 29 Aug. d. å., emedan Svenska arméens Ordres de bataille denna dag finnas uppsatte af en Dansk hand, deruti Helsingarne äro placerade i andra linien till venster om en Bataillon af Södermanlands Regemente.

Efter Konungens död 1660 slutades detta blodiga krig; men efter all anledning kom en del af Helsinge-Regementet att ännu flera år qvarstadna uti de eröfrade Skånska provinserne, hvilket man kan finna af flera bref, som af soldaterna under denna tid blifvit sände från Landskrona till Rotehållarne i Helsingland. Icke heller lärer hela Regementet bevistat fälttågen i de Polska och Danska krigen, utan en del deraf varit hemma, och deltagit uti krigsoroligheterne i Trondhiems Stift, der Öfv. Svinhufvud af Södermanlands Regemente, 1658 var Kommendant. I brist af ammunition måste han d. 17 Dec. upplåta Staden till fienden och

afmarchera med garnisonen till Jemtland, hvarest han hela året 1659 geck defensivt till väga *b*).

Här torde vara rätta stället, i afseende på tidföljden, att anföra en händelse, som ehuru icke hörande till Reg:tets Krigshistoria, likväl ej torde sakna allt intresse, och tillika lemna någon upplysning om arméens vapenöfningar under fredstiden. — År 1672 inkommenderades Uplands Infanteri till Stockholm, för att å Djurgården derstädes uppföra en skans enligt den nyare fortifikations-methoden. Under arbetet på densamma mötte likväl någon svårighet, ty det som byggdes om dagen, förstördes om nätterne af kreatur. När skansen omsider blef färdig, inkallades till d. 24 Juli s. å. några kompagnier af Uplands Cavallerie, 200 man af dess Infanteri, 150 man Södermanlänningar, 300 man Westmanlänningar och 194 man Gestrikar, för att attackera densamma. Vid sjelfva attacken, som af nämnde troupper, i förening med Lif-Gardet till fot, verkställdes i September månad, blefvo några Uplänningar och Westmanlänningar blesserade, så att de erhöllo 300 Daler Silfvermynt i skadestånd *c*).

Då Sverige år 1675 var invecklad uti ett vidt utseende krig med Brandenburg, Kejsaren,

b) Kongl. Södermanlands Reg:tes Hist. 2 Stycket §. 21.
c) l. c. 4 Stycket §. 2.

flere Tyska Fustar, Holland och dessutom Ståthållaren i Norrige Güldenlöv, medelst fiendtligheters föröfvande innom Svenska gränsen, viste hvad Danska Regeringen hade i sinnet; hade det visserligen varit nödigt, att försvaret innom Riket varit i god ordning. Olyckligtvis hade Förmyndare-Regeringen vanvårdat denna angelägna del af Riksstyrelsen, i synnerhet hvad Sjöförsvaret beträffar, så att Konung Carl XI sjelf klagade deröfver. Grefve Oxenstjerna, sedermera Riks-Råd, feck befattningen med försvarsverkets förbättrande omkring Stockholm; men rönte motstånd, i synnerhet af Presterne, som under åtskilliga förevändningar vägrade att lemna bidrag dertill. Flottan beordrades att utgå under Riks-Amiralen, Grefve O. Stenbocks befäl, för att försöka landstigning på Danska öarne, och bistå de i Pommern varande troupper. Om bord på den befanns ock Helsingarne. Den ena motgången efter den andra drabbade dem. Först fingo de länge vänta på skeppens utrustning, derefter måste Grefve Stenbock för motvind, i 7 veckors tid, ligga för ankar vid Elfsnabben, och då han ändtligen utkom i sjön, tillfogades honom stor skada vid Carlsöarne af en häftig storm, som förstörde 4 skepp. Flere omständigheter föranlåto nu Grefve Stenbock att vända om till de Svenska hamnarne, hvilket högeligen misshagade Konungen, som yttrade: "att Grefven gjort bättre att vara borta "med heder, än komma tillbaka med oförrättad

"sak och sluta sina dagar med skam och nesa "m. m." Också blef Grefve Stenbock dömd Embetet förlustig och att betala flottans utrustning med 309,341 Daler Silfvermynt. Denna dom ändrades likväl af Konungen, så att Grefven fick behålla Embetet och endast betala 100,000 Rdr till Staten. Rödsot och hetsig feber härjade på flottan. Halfva besättningen var redan d. 26 Oct. angripen af smittan, som dageligen allt mer och mer tilltog. Kölden blef också ganska sträng, så att fötter och ben svartnade på soldaterne, så snart de inkommo i rummen. De sjuke infördes till Stockholm, der de mycket illa vårdades. Sergeant Bengt Andersson af Södermanlands Regemente anmälte inför Kongl. Krigs-Collegium d. 22 Nov. att hvarken de sjuke eller friske fingo qvarter i staden, utan stodo på gatan, hvarigenom benen på 8 man afruttnade. Antalet på de friska var endast 15 Södermanlänningar, 7 Upplänningar och 40 man af Helsinge-Reg:tet *d*).

Med sin vid Hambna samlade armée upphöt Konung Carl XI d. 22 Oct. 1676, för att anfalla Danskarne och undsätta Malmö, som blockerades af dem, under General-Major Meerheim; men fienderna drogo sig alldeles undan, så att Konungens undsättning till stadens befrielse ej var af nöden. Konungen led stor brist på proviant och begärde förgäfves hjelp af sina egna undersåtare i Helsingborgs

d) Kongl. Södermanlands Regementes Historia.

Stad, hvarföre Han fann sig nödsakad att med våld afhjelpa denna nöd och storma Helsingborg, hvilket likväl skedde utan någon manspillan. I medlet af November förenades Helsingarne under Öfverste L. Aschebergs befäl med den arméen, som anfördes af Konungen sjelf. Förstärkningar ankommo äfven från andra ställen. Ungefärligen samma tid ökades fiendernas här med 1300 man Norrmän och 1000 man Holländska Sjösoldater, under Amiral Tromps befäl. Så förbereddes allt till slaget vid Lund, som inträffade d. 4 Decemb. Redan kl. 4 f. m. hade Konungen alla sina troupper beredda att gå öfver passen vid Lyddeån, hvilket lyckades så förträffligt i anseende till de föregående dagarnes starka köld, att Svenska arméen, utan att fienden förmärkte det, anlände deras läger en half mil nära och började att på förhand intaga höjderne vid Lund. Detta var för Svenskarne en stor fördel vid denna affaire. Båda arméernes kolonner marcherade i lika höjd, småningom närmande sig till batailleplatsen. Då de slutligen med Têten sammanträffade, behöfdes icke mer, än att vår högra och fiendens venstra flygel gjorde den förra halftom till venster och den sednare halftom till höger, för att genast, utan vidare rörelse, kunna börja chargen, hvilken begynnte kl. emellan 8 och 9 f. m., då deremot vid kolonnernes queue arméerne icke kommo i full action för än 1½ timma dereefter. Ehuru striden emellan vår högra flygel, kommenderad under Hans Kongl. Maj:t af General-Fältmarskalken Ascheberg, och fiendens venstra, anförd under Danska Konungen af Generalen Carl Arensdorff, snart utföll till vår fördel och fienden tvingades att fly till Landskrona, hvarvid han förlorade mycket folk, som dels nedhöggs, dels drunknade, då han skulle gå förbi sitt eget läger och de pass som Svenskarne om morgonen öfvergått; så nödgades likväl Konungen, hvilken med sin segrande högra flygel som ifrigast var sysselsatt med fiendens förföljande, att återvända, emedan rapport inlupit att vår venstra flygel och i synnerhet Infanteriet icke kunde motstå den mycket starkare fienden vid Lund. Konungen hastade derföre till deras undsättning med 9 Esqvadroner. Här uppkom en ganska häftig strid, som icke slutades förr än med mörkret, då Danskarne voro fullkomligt slagne. Af fiendens venstra flygel återstod ej mer än 3 eller 400 man Infanteri. Större delen af Amiralen Tromps Marinierer lågo på platsen, hvarest fienden äfven qvarlemnade 46 kanoner, större delen af bagaget, hvaribland Konungens af Danmark silfverservice äfven befanns, all ammunition, 37 fanor och estandarer, 170 Officerare och omkring 2000 fångar utom döda och sårade, hvilkas antal på båda sidor var så mycket betydligare, som striden var långvarig och hårdnackad. Helsinge-Regementets förlust var säkert ansenlig; men man har ingen mer uppgifven som dödsskjuten än Lieute-

nanten Kjellbjörn Grubb från Ljusdals Socken, och som blesserade nämnas: Öfversten för Helsinge 5 männings-Regemente Örneklo och Majoren vid Regementet Lindehjelm med många Komp. Officerare *e*). Från Helsingland var dessutom manskap utskrifvet och kommenderadt åt Jemtland att mota Norrskarne, som 1677 infallit öfver fjällen. Gouverneuren och Landshöfdingen i Gefle, Carl Sparre, hade hastigt retirerat utur Jemtland; men en Kapiten vid det utskrefna manskapet, Rutencrantz, gjorde d. 16 Aug. 1677 vid Ovikens kyrka ett tappert motstånd mot Norrskarne och uti November månad ankom Fältmarskalken Gustaf Horn med 2500 man, hvarmed han alldeles rensade orten från fiender *f*).

På den resa Konung Carl XI gjorde till Torneå, Midsommarstiden 1694, för att se solen hela natten öfver horisonten, utdelte han

e) Grefve Nils Bjelkes och General-Qvartermäst. Grefve Dahlbergs skrifvelser om slaget vid Lund, uti Loenboms samlade handlingar till Konung Carl XI:s Hist. 1 Saml. pag. 74 och följande, samt Bromans Glysiswallur, manuscr. Tab. 7. Genel.

f) Hylphers Jemtlands Saml. pag. 106 not. g). Här torde äfven kunna anföras, att en Ryttmästare vid Södra Skåningarne, vid namn Johan Andersson Hållfastson, skall varit från Delsbo Socken i Helsingland och uti detta krig tjent upp sig, så att han blef adlad under namn af Ridderskants och slutligen Öfv. Lieut. Han blef skjuten vid Clissow d. 9 Juli 1702. (Se Lenæi Delsboa Illustrata §. 39 och Adels Matrikeln N:o 1008.) En annan person, Jon Andersson Myra, från samma Socken blef under Carl Gustafs krig för sin tapperhet och sitt mod, tid efter annan, befordrad från soldat till Major vid Regementet.

vid en mönstring af Vesterbottens Regemente d. 18, 19 och 20 Juni guldmedailler till alla Officerare vid Regementet, som utmärkt sig i bataillen vid Landscrona. Öfverste-Lieutenanten erhöll en af 15 Ducaters vigt, 4 Kapitener af 11 och 1-4:dels Ducat, 3 Lieutenanter och 3 Fändrickar hvardera en af 6 och en half Ducats vigt. På återresan mönstrade Konungen Helsinge-Regementet i Gefle. Det kan icke anses olämpligt, att här införa ett utdrag af Konungens egenhändiga Dagbok öfver denna resa, så vidt den rörer Helsingland.

"Den 28 Juni besåg jag i förbiresan Jät-"tendals kyrka i Helsingland, ätandes middag "uti Hudiksvalls stad hos Kyrkoherden, bese-"ende dersammastädes kyrkan och så till Sö-"derhamn till natten. När Kongl. Maj:t kom "dit, såg han der den nya Kyrkan och Rust-"kammaren. Den 29:de reste jag om morgo-"nen bittida från Söderhamn och hörde pre-"dikan i Hamrånge kyrka, ätandes middag hos "Öfverste-Lieutnant Johan Sparre, som hafver "sitt Boställe uti Kyrkobyn och så till Gefle. "Förr än Kongl. Maj:t reste in i Staden, var "han hos Regementet och lät dem göra double-"ringarne. D. 30 begynnte Kongl. Maj:t mön-"stringen i Gefle med Helsinge-Regementet till "fot, under Öfversten, Baron Ludvig Wilhelm "Taubes kommando och mönstrade den dagen, "som var om Lördagen, Lif-Kompagniet, Öfv.

"Lieutenants, Majorns, Kapiten Törnefeldts, "som är Gestriklands Kompagni och Rotkirks, "som är Alfta Kompagni. Om aftonen kl. 10 "kom elden lös uti köket, här uppå Gefle Slott, "men blef med Guds Nåd strax släckt. I "Gefle d. 1 Juli, som var om Söndagen. Den "2 om eftermiddagen lät Kongl. Maj:t Rege"mentet, samt Öfver- och Under-Officerare göra "deras handgrepp. Den 3 mönstrade Kongl. "Maj:t Kapiten Svartzenhoffs, som är Jerfsö "Kompagni, Wulfvens, som är Arbrå Kom"pagni och Björnbergs, som är Delsbo Kom"pagni. Eftermiddagen lät Kongl. Maj:t char"gera. D. 4 reste Kongl. Maj:t från Gefle öf"ver Dal-elfven — — — — — — "

FJERDE KAPITLET.

från 1700 *till* 1762 *års fred.*

Ett tidskifte begynner, hvarunder Helsinge-Regementes Krigs-Historia, jemnförd med Journaler och andra tillförlitliga källor, antager ett redigare skick. Jag går att anföra de märkvärdigare bland fältrörelserne under denna tid, hvaruti Regementet deltagit.

Det är säkert, att Regementet befanns i den, af General von Wellingk anförda armée, som före Konung Carl XII:s ankomst med Svenska troupperne till Pernau d. 6 October 1700, agerade i Liffland, och med hvilken

Konungen nu förenade sig. Åtminstone funnos Helsingarne bland dem, som före Konungens ankomst voro inneslutne i Riga. Särskildt nämnes Regementet såsom deltagande i slaget vid Narva d. 30 Nov., kommenderadt af Öfversten, sedermera Friherren Georg v. Knorring, och Majoren Gothard v. Wulff, stående på arméens högra flygel under ofvannämnde Generals öfverbefäl *a*).

Det är troligt, att Regementet icke feck ligga stilla i vinterqvarteren 1701, i anseende till de krigförande makternas ständiga skärmytslingar. Emedlertid finnas på få ställen till antal och namn de troupper särskildt nämde, hvilka sändes hit och dit, antingen att härja fiendens land eller att slå fiendtliga ströfkorpser.

Uti den, år 1701 d. 9 Juli verkställda ärofulla passagen öfver Düna-floden, kom första Bataillon af Helsinge-Regementet tillika med eller strax efter Konungen öfver strömmen. Den var således ibland dem, som uti första häftiga anfallet med värjan i hand, stormade Saxiska batterierne. Major von Wulff blef här dödsskjuten och Öfverste von Knorring blesserad.

När Konungen, i Januari 1702, marcherade utur Kurland, blef General Mörner såsom

a) Doctor Norbergs Konung Carl XII:s Hist., 1 Del. p. 131. Uti det följande äro upplysningarne hämtade ur flera tillförlitliga källor, hvilka likväl icke på alla ställen citeras.

Gouveneur qvarlemnad derstädes, tillika med Öfverste von Knorring och dess Regemente, hvartill Grefve Lewenhaupts Regemente, hvilket var uppsatt i Dalarne och Upland och Putbus med sin trouppe sedermera tillstötte. Öfverste von Knorring förestod äfven en tid Gouveneurs-embetet, sedan Mörner blifvit beordrad till Konungen med förstärkning intilldess General-Major Stuart erhöll denna beställning. Regements-Cheferne von Knorring, Cruse, Putbus och Grefve Lewenhaupt voro till en början under hans befäl förlaggde i Kurland. Den sistnämnde af dessa klagar på mer än ett ställe, *b*) deröfver att von Knorring till de andras förfördelande insinuerat sig hos Gouveneuren och derigenom vunnit den förmon, att hans Regemente, som likväl var gammalt och väl eqviperadt, mycket mer än de öfrige förskonades i de ständiga skärmytslingarne mot Littauerne. Likväl angifver han sjelf *c*), såsom märkvärdigast den träffning, som Helsingarne under Öfverste-Lieut. Bryggener utförde vid Janitski, der Littauerne öfverraskades, flera hundrade af fienden stupade, 2 stora estandarer, 3 par pukor, 3 trumpeter och 200 hästar eröfrades *d*).

1703

b) Se Lejonhufvuds egenhändiga anteckningar under sin fångenskap, utgifne under titel: Enväldets skadeliga påföljder och Aggets bittra frukter.

c) l. c. pag. 50.

d) Rothlieb. Riddarcholmskyrkans beskrifning, pag. 286.

1703 deltogo Helsingarne uti belägringen af Thorn; men återmarcherade sedermera till Kurland *e*).

1704, sedan Grefve Lewenhaupt, efter Stuarts afgång, blifvit Gouveneur, bröt han, med alla de troupper, som icke nödvändigt behöfdes till garnisoner, tillsammans 3085 man, upp ifrån Mitau, marcherade in uti Littauen, gjorde ett totalt nederlag på Ryssarne vid Jacobsstad och eröfrade Birsen, samt lade sig sedermera i vinterqvarter nära Kuriska gränsen, emedan Rysska hufvudarméen förmodades vara i annalkande. Öfverste von Knorring sattes emedlertid till Kommendant i Mitau; men blef der öfverrumplad af Ryssarne, som 4000 man starka, under General Bauer marcherade in i staden. Knorring undkom sjelf med möda. Garnisonen försvarade likväl Slottet så väl, att den med blott 100 mans förlust afslog fiendernas anfall *f*).

1705 om våren föresatte sig Ryssarne att drifva Svenskarne utur Kurland. Grefve Lewenhaupt tog sina mått och steg deremot

e) Ennes Konung Carl XII:s Krigare.

f) Uti Ofvanåkers Sockens ersättningsrulla upptages nästan hela antalet af Socknens inroterade styrka såsom blefven vacant uti Mitau. Antingen har denna Sockens manskap utgjort en betydlig del af de vid detta tillfälle förlorade 100 man, eller hafva vacancerne tillkommit genom sjukdom, ty i sjelfva Mitau föreföll ingen mansspillan utom vid detta tillfälle.

och samlade sin styrka, som nu genom hjelptroupper från Lifland besteg sig till 7000 man, vid Gemauretehoff, hvarest, Söndagen den 16 Juli, en häftig bataille lemnades Ryssarne, som utgjorde omkring 20,000 man. Svenskarne erhöllo en fullkomlig seger och eröfrade 13 nya haubitser och metallkanoner, 8 fanor, 1 estandar, allt fiendens bagage, vagnar och tält. 6000 man af Ryssarne lågo på platsen. Af Helsingarne blesserades vid detta tillfälle Lieutenanten vid Alfta Kompagni Anton von Essen med flera. Grefve Lewenhaupt drog sig derefter tillbaka till Liffland.

1708 i Juli tågade General-Lieutenanten och General-Gouveneuren, Grefve Lewenhaupt, enligt sin Konungs befallning, med alla sina troupper, hvaribland äfven Helsinge-Reg:tet under Öfverste von Knorring befanns, i ändamål att förena sig med Hans Maj:ts ur Polen tågande armée. Öfverste v. Knorring fick slutligen af General-Major Stackelberg, som under marchen anförde en kolonn, permission att resa tillbaka till Riga, tvärt emot Grefve Lewenhaupts uttryckliga ordres g). Förnämsta

g) Uti en brefväxling, som i och för denna sak uppstod emellan Öfverste von Knorring och General. Gref. Lewenhaupt, och hvaraf ett bref helt och hållet rörer Reg:tets affairer, beklädnad och dylikt, säger Grefven ibland annat: att han redan sörjt för beklädnaden och skickat Kapiten Coulow till Stockholm att drifva på det öfriga, och skulle än framdeles alltid visa sin soin för ett så braft och kjäckt Hans Kongl. Maj:ts Regemente, det sig i alla actioner så tappert hållit.

orsaken till ansökningen derom uppgaf han sedermera sjelf vara den, att han skämdes visa sig för Konungen med ett så afslitet Regemente.

Man känner af historien, att Grefve Lewenhaupt på denna marche, der fienden ständigt försökte att alldeles afskära honom från Konungen, genom missförstånd med Fältmarskalken Rehnsköld helt och hållet lemnades åt sitt öde. Hans trouppers belägenhet var förtviflad, och han säger sjelf derom: "Nun heisst es: Vogel "frisst oder stirbt!" Grefve Lewenhaupt anlände med 11,000 man till Liesna d. 28 Sept. och då bataille med den af 40,000 man bestående Rysska armeen under Czarens och Menzikoffs befäl, ej kunde undvikas, lefvererades den den följande dagen, då Helsingarne kommenderades af Öfverste-Lieutn. Bryggener. Grefven blef varse under det han arm i arm promenerade framför fronten med Öfv. Lieutenant Bryggener, till hvilken han hade ett fullkomligt förtroende, att fienden formerade sig på en liten slätt å vår venstra flygel, hvarföre han kommenderade Öfv. Lieut. Bryggener att der attackera honom innan han hunnit formera sig, hvilket ock verkställdes med den häftighet och framgång af Helsinge 2:ne bataillioner, Grefvens eget Regemente och Åbo Läns bataillon, att flere kanoner togos och fiendens Infanteri måste retirera. Hade alla troupper visat samma tapperhet, som uppräknade Regementer, hade segren icke blifvit så dyrköpt; men då

sedermera Grefve Lewenhaupt satte sig till häst att efterse de andra Regementernes rörelser och anbefalla Kavalleriets framryckande, fann han flera Regementer vika för fienden, hvaribland Baners var i den största förvirring. Grefven lyckades likväl att hejda troupperne, hvilka på tillfrågan, yttrade att General-Major Stackelberg befallt dem att draga sig tillbaka, men hvartill Stackelberg, hvarken nekande eller jakande, endast svarade: "Vårt Nobla Infanteri lider allt för mycket i skogen." Likväl nekade han alltid sedermera att han utgifvit denna befallning. Emedlertid lyckades Grefve Lewenhaupt att sätta allt i ordning, ehuru genom Infanteriets flykt Rysska Gardet och Simonoffskiska Regementet, som begge gjorde tjenst både till häst och fot, fingo tillfälle att uppstiga på sina hästar. De förstnämnde Regementernes orygglighet beredde således dagens seger. Grefven hade sjelf anfört dem uti den första af de trenne anfall, som denna dag gjordes på fienden. Bland erhållna trophéer nämnes 17 estandarer och 2 pukor, Ett Rysskt grönklädt Regemente blef af vår Karteschelf nästan alldeles nedlaggdt; endast några få undkommo. Bland de förluster, som Helsinge-Regementet gjorde på denna blodiga dag har man anträffat: dödskjutne Öfv. Lieut. Bryggener och Kapit. för Arbro Kompagni Johan von Schwartz, hvilken var soldatsson från Delsbo Socken *b*), jemte 2 Und. Officerare af Alfta Kompagni, med många flera.

b) Prosten Lenæi Delsboa Illustrata §. 39.

Bland fångne uppgifves, utom Öfverste von Knorring *i*), Kapiten Magnus Törnefelt.

Sedermera, då Lewenhaupt efter många svårigheter och motgångar förenat sig med Konungen, af hvilken han blef kallt emottagen förmedelst sina fienders stämplingar, deltog Regementet uti alla affairer, till dess det olyckliga slaget vid Pultava d. 29 Juni 1709 inträffade, der Helsingarne ledo mycket, såsom varande ibland de troupper, som inneslöto Pultava. Under sjelfva affairen kommenderades Regementet af sin Öfverste Gideon Fock, och delade med den öfriga Svenska arméen dess öde: död eller Ryssk fångenskap. Bland fångne uppräknas Öfversten Gideon Fock, Kapitenerne Axel Rothkirk, Johan von Benten, Magnus Wulff, Henrik Berg, Erik Kruse, Fabian Eberhart Rehbinder, Anton von Essen, som d. 5 Dec. 1708 blifvit Kapiten efter dödskjutne Kapitenen v. Schwartz och Isac v. Knorring, Lieutenanterne J. Sturm, C. W. Barclay, Göran v. Knorring, Ad. Brandt, Christ. Klingenberg, Fändrickarne And. Bergner, Hartvig Bergh, Jacob Rönnqvist, C. von Swartzendorff, Joh. Helvig, Robert Bergh, Bengt Winterroos, Joh. Lyff, Fredr. Steffan Tetengrén, Anders Segerstedt, Regements-Läkaren Bejamin Teufervieser,

i) Öfverste von Knorring blef i början af slaget fången. Han återkom likväl sedermera till arméen, men åtföljde densamma utan någon tjenstebefattning, emedan han mördat Öfverste Hagen, för hvilken orsaks skull han nu ärnade sig till Konungen, för att der försvara sin sak.

Presterna Bengt Salner, Olof Gallenius och Erik Norelius *k*). Bland dödskjutne nämnes Fändrick Gustaf Blom.

Sedan Regementet år 1709 blifvit å nyo upprättadt, och Danmark, med flere makter åter förklarat Sverige krig, lärer det hafva varit Kongl. Defensions-Commitéens tanke, att använda Helsinge-Regementet under General-Lieutenanten Strömberg till en diversion i Norrige *l*). Penningebrist lade hinder i vägen och den de Tyska provinserne hotande faran gjorde nödigt, att dit öfversända allt tjenstbart manskap. Helsinge-Regementet deltog derföre uti den 16,000 man starka armée, som under General Grefve Stenbock kommenderades till Tyskland och hvaraf en del debarkerade jemte de öfriga d. 14 Sept. 1712 uti Pommern. Vid öfvergången af passet Damgarten voro Helsingarne under General Grefve Stenbocks eget befäl i Corps d'Armée, och deltogo sedermera i det lyckliga slaget vid Gadebusch d. 20 Dec. 1712, anförde af Öfversten Reinhold Henning Horn och Öfv. Lieut. von Böhnen. Majoren Arved Coulow och 10 man blefvo härvid dödskjutne, samt Öfverste Horn, Kapiten v. Rehausen, Lieutenanterne: Borman,

k) Ennes Konung Carl XII:s krigare, jemnförd med Journalerne, hvilka dessutom upptaga en Mikael Strutzenfeldt och Fabian Pistolkorss, såsom fångne vid detta tillfälle, troligen såsom då varande Under-Officerare.

l) Generalen Grefve Stenbocks lefverne af Loenbom, 2 Del. pag. 306.

Swebell, Forsstadius, Fändrickarne: Delvig, Schoffner, Oxel, Blarclay, Granfer, 2 Under-Officerare, samt 49 man blesserade *m*). Grefve Stenbock måste likväl sedermera, i brist af förstärkning, draga sig åt Holstein, inneslöt sig uti Tönningen och capitulerade med arméen d. 21 Maj 1713, då bland andra af Helsingarne, Gust. Reinh. Skog, Hans Phalén, Hans Henr. v. Delvig, Dan. Skragge, Petter Forsstadius, Jonas Astner, med flera föllo uti fångenskap.

Emedlertid hade en del af det gamla Regementet, förmodligen tillfrisknade sjuka och sådane som ransonerat sig utur Rysska fångenskapen, bevistat belägringen af Rewel 1710, samt deltagit i flera krigstillfälligheter mot Rysska Czaren. Bland dem förekommer v. Bocken m. fl. Öfv. Lieut. C. Björnbergs bataillon var ett Tremännings-Regemente från Helsingland och begagnades mot Östra gränsen. Fändrick Niklas Jerlström rymde ur fångenskapen i Moskwa 1712 och blef vid hemkomsten Lieut. vid Lifdragonerne, och sedermera adlad.

För andra gången uppsatt, deltog Helsinge-Regementet, under Gen. Lieut. Armfelts anförande, i kriget mot Norrige, och gjorde om vintern emellan 1718 och 1719 den olyckliga retraiten öfver fjällen, då det, så väl som de öfriga, mycket led af köld och brist på pro-

m) l. c. 3 Del. pag. 373.

viant. Under loppet af 4 månader, från Oct. 1718 till Jan. 1719, led det stora förluster; endast uti den lilla socknen Färla steg den till 27 man af inroterade 41 numror. Huru mycket som förlorades af 3 och 5 männings, i Helsingland uppsatta, Regementer kan icke bestämmas. Om våren 1719 tågade en stor del af Finska armeen från Norrige genom Norra Helsingland, samt qvarstannade på åtskilliga ställen vester om Bottniska viken. Gemenskapen erhöll till en stor del Rotelöner vid Regementet, der de tjenstgjorde till fredsslutet.

Under de olyckliga härjningarne, som Rysska flottan anställde på Sveriges kuster åren 1719 och 1721, var kustförsvaret norrom Gefle det förra året anförtrodt åt Gen. Lieut:ne Hugo Hamilton och Carl Armfelt *n*). Detta gjorde, att fienden för denna gång vände vid Gefle, der försvarsstyrkan var ganska tillräcklig. Det unga manskapet af det för 3:dje gången uppsatta Helsinge-Regementet aflade derstädes tro och huldhetseden. Derefter fick det tillstånd att marchera hem till sina Rotar och erhöll ej förr uppbrotts-ordres, än Söderhamn och Hudiksvall i Juni 1721 blifvit uppbrännda, och hela kusten härjad. Stället, der samlingen skulle ske, var Gefle. Då ingenstädes något verksamt motstånd gjordes af militairen, så måste de anfallna försvara sig sjelfva. Detta förhållande gaf anledning till några onyttiga skärmytslingar af några veteraner och af bönder; sådane som d. 18 Maj 1721 vid Hudiksvall, då bonden Pehr Pehrsson från N:o 3 i Sjömyra af Delsbo Socken blef fången och afförd till Ryssland, hvarest han ock dog, och en annan person från samma Socken dödskjuten *o*).

1717 anlades, under Gen. Lieut. Baron Hugo Hamiltons inseende, Fredriksskans att försvara inloppet till Gefle Stad. Denna skans gjorde 1719 mycken nytta, ty den var det hufvudsakligaste hindret för Rysska flottan att inträngа till och uppbränna Staden *p*).

Åren 1717 och 1718 vid Regementets återuppsättande, hade Öfverste von Nummers, hvilken vid denna tid fått Chefsskapet öfver det, äfven af Konungen erhållit fullmagter, försedde med hans underskrift, med rättighet att ditskrifva namn och antaga 1 Öfverste-Lieutenant, 1 Major, 8 Kapitener, 1 Reg:ts-Qv. Mästare, 8 Lieutenanter och 8 Fändrickar, emedan största delen af Regementets befäl antingen voro döde eller fångne. Denna rättighet för Öfversten von Nummers utsträckte sig äfven till deras afsättning. Härigenom blef likväl sedermera vid krigets slut befälet myc-

n) E. M. Fants handlingar till upplysning af Sv. Historien, 2 Styck. pag. 106 och 117.

o) Prosten Lenæi Delsboa Illustrata §. 132.

p) Hylphers Gestr. Saml. pag. 78

ket öfverkomplett och stor villervalla uppstod vid löneliqviderna. De äldre af Konung Carl XII:s krigare befunnos ännu 1741 vid Reg:tet bland Lieutenanterne, då sednare i tjenst komna hunnit till Kapitens-graden och derutöfver.

Uti tidföljden förekommer derefter 1741 års krig, då Sveriges så dyrt förvärfvade vapenära tillintetgjordes af de oroliga partier, hvilka då för tiden voro de rådande. Jag går att något tala derom, alldenstund jag finner Helsinge-Regementet hafva deltagit så väl i marcherne och fatigerne under detsamma, såsom ock i capitulationen vid dess slut.

Redan började Mösspartiet vid Riksdagen 1738, genom Grefve Tessins intagande tal, att svigta, och då man deraf lätt kunde förutse ett krigstillstånd med Ryssland, så blefvo redan 1739 några Regementer öfversända till Finland. Af Helsinge-Regementet voro 750 man deribland, hvilka d. 23 Sept. embarkerade i Gefle och debarkerade på Åbo redd, under då varande Öfversten Silfversparres befäl. Uti Åbo och Lauka uppehöll sig Reg:tet till d. 1 April 1741, då det småningom närmade till sig Rikets östra gräns; så att det, under då varande General-Befälhafvaren i Finland, Gen. Lieut. Baron Buddenbroeks befäl, d. 21 och 22 Augusti befann sig i Avantgardet af arméen vid Qvarnby. Af allmänna historien har man sig bekannt, att Sverige d. 28 Juli 1741 förklarade Ryssland krig, utan att krigs-

rustningarne voro i den goda ordning, som vederbort; att fienden gjorde en beslutsam marche mot Willmanstrand, då Gen. Majoren Erik Wrangel, som stod vid Mattila med 2000 man, nog obetänksamt transporterade Willmanstrands kanoner utom fästningen och, mer rådfrågande sitt eget mod än krigsreglorne, lefvererade de attackerande Ryssarne en drabbning utanför fästningen d. 23 Aug. Drabbningen förlorades oaktadt all Wrangels rådighet i denna action, och Westerbottningarnes här ådagalaggde prof på mer än vanlig tapperhet, i det de utan att rubbas i sin fasta ställning, med mod och tapperhet emottogo och uppehöllo den segrande fienden till dess de, efter förlusten af sina Officerare, under en fortfarande eld med svajande fanor gingo midt igenom den talrika fiendens täta leder. Detta lättades likväl mycket genom Rysska Generalen Keits ädelmod, som beundrade denna trouppes utmärkta hjeltemod, hvilket ännu mer framlyste genom den starka contrasten med venstra flygelns uppförande, till hvars undsättning de voro detacherade. Denna flygel, som bestod af Finnarne och det Wildebrandska Regementet, vände strax efter första salfvan fienden ryggen, så att General-Major Wrangel, oaktadt all den tapperhet hans corps visade, slutligen kl. 7 om aftonen, svårt blesserad, måste gifva sig fången med sin återstående trouppe, då dessutom äfven den väntade undsättningen ifrån Gen. Lieut. Buddenbrock uteblef, hvilket sedermera kostade den sist-

nämnde hufvudet. Rysska förlusten i denna affaire uppgifves till 8000 man, dödade och sårade; den Svenska till 900 man. Jag har icke kunnat neka mig nöjet att införa berättelsen om denna händelse, hvilken, utom Kapiten Löfvings partigängare expeditioner, är det enda exempel af beslutsamhet och mod, som detta krig kan uppvisa, ehuru icke Helsinge-Regementet delade äran, emedan det, under Gen. Lieut. Baron Buddenbrocks befäl, amma dag ankom till Kurvilla Gästgifvaregård, hvarifrån det återvände d. 25 Aug. till lägret vid Qvarnby. Här låg det åter stilla till d. 12 Decemb., då vinterqvarter togs i Perno och Mörskums Socknar. Emedlertid hade Regementet alltid några man bland de frivilliga, som åtföljde Kapiten Löfving på dess ströftåg från sommaren 1741 till dess han blef häktad i Febr. 1742. Ibland dem af Helsinge Reg:te, som han särskildt begärde, såsom skickliga partigängare, nämnas på orderne Backman och Lindqvist. Reg:tet låg stilla uti vinterqvarteren, sedan det blifvit förstärkt med 3:ne från Helsingland derefter öfverkomne kompagnier, tills i början af Mars månad, då en förhastad ifver nödgade alla troupperne att marchera uti 3 alnars djup snö, för att möta en hotande fiende, som likväl låg ganska stilla vid Willmanstrand och sin egen gräns. Helsingarne fingo likväl innom få dagar återvända och å nyo intaga sina vinterqvarter, hvarest de förblefvo och införväntade de 204 Rekryter, som d. 22 Maj 1742 utmön-

strades ifrån Gefle. Deremot afsändes d. 16 Maj ett detachement från Reg:tet, bestående af Kapitenerne Astner och Wrång, Lieutenanterne Schwartzenhoff och Krapp, Fändrickarne Skog och Ridderström med 8 Under-Officerare, spel samt 227 man Korporaler och Soldater, att tjenstgöra på flottan och galererna. Den återstående delen af Regementet afgick d. 20 Juni till Fredrikshamn och Mendolax. Det förra stället uppoffrades, som bekannt är, genom en alldeles panisk förskräckelse; och en skyndsam onödig retraite gjordes, utan att begagna de goda försvarspositioner, som på flera ställen under vägen erbjödo sig, till Borgo och Helsingfors, hvarest den missledda anföraren krönte sitt verk med det alldeles obegripliga felet: att draga armeen ifrån dess försvarligt goda position vid Helsingkamp ned på de sanka ängarne vid Dommarby, hvilket på en gång gjorde slut på kriget. Helsinge-Reg:tet delade här de öfriga trouppernes öde; det inneslöts, som förr nämndt är, i Capitulationen d. 24 Aug., samt transporterades sjövägen hem till Sverige utan att nnder detta krig någon anmärkningsvärd händelse träffat detsamma, så framt man icke såsom sådan vill anse Lieut. Rehnbergs, som blifvit placerad på Regementet ifrån Kongl. Lif-Drabant-corpsen, hastiga och otvungna återtåg från sin förvakt natten emellan d. 11 och 12 Aug. Genom denna händelse förlorade Lieut. Rehnberg sin syssla. Kapit. Wrång blef drifven åt Revelska vallen med

Fregatten Ulriksdal, och der med sitt folk fången *q*).

År 1743 blefvo Helsingarne, till följe af sin, äfven denna gång visade enstämmighet med Dalkarlarne, inblandade i de sistnämndes uppror. Ett så illa utfördt krig, som det under åren 1741 och 1742, skulle nödvändigt verka ofördelaktigt på de troupper, som dervid varit närvarande, och desse underlåto ej, att genom sina berättelser om de begångna felen, hvilka de utan tvifvel, om möjligheten tillät, förstorade, på allmogen inympa sin egen sinnesstämning. Denna riktning af allmänna tänkesättet, ledd och understödd till en del af Officerarne sjelfva, bland hvilka Major Wrangel vid Dal-Regementet, till och med uppenbart satte sig i spetsen för de upproriska, blef egentligen synlig i Helsingland, då Regementet år 1743 skulle uppbryta till Westerbotten. Allmogen protesterade starkt emot afmarchen och beredde sig att med våld hindra den. I Arbro Socken infunno sig bönderne, beväpnade, tillika med soldaterna på mötesplatsen. Kapiten Astner lät fälla bajonetten, men det oaktadt togo bönderne sina soldater tillbaka. Men sedan vice Pastor Norelius följande Söndag, i anledning af denna händelse hållit ett imponerande tal öfver orden i Litanian: "För uppror och tvedrägt bevare oss milde Herre

q) Föregående anteckningar om 1741 och 1742 årens fälttåg äro hemtade utur Prosten Tiburtii dagbok, jemnförd med Regementets egna Journaler och Acter.

Gud!" *r*) lät allmogen Soldaterna aftåga och var äfven behjelplig att utrusta dem. Uti Alfta tillställdes samma uppträde mot Lieut. Strutzenfelt af Jon Jonsson; uti Jerfsö af Anders Persson i Öije; uti Bollnäs af Samuel Ersson från Heden, hvilken innom Helsingland gick längst i sin ifver uti detta uppror, emedan han anförde en trouppe bönder, för att uppbryta Krono-Magasinet uti Söderhamn. Ifrån Färla Socken tågade en Korporal med ett uti Färla och Ljusdals Socknar samladt Korporalskap öfver till Norrige, hvilka alla utom Korporalen, som stuckit sig undan, sedermera återlefverades och afstraffades. Då det dertill lyckades Fändrick Rickman, att genom utfärdade budkaflar i Socknarne, få samladt Första Majorens Kompagni innan bönderne hunno taga sitt beslut om motstånd, och underrättelsen om Dalkarlarnes öde i Stockholm, hunnit sprida sig i landet *s*), så uppkom ett hastigt afbrott i dessa conspirationsplaner, och en commission nedsattes till denna sakens undersökning på Glösbo Gästgifvaregård, skyddad af 2 kanoner, som blifvit hemtade från Gefle. And. Pehrsson med alla Hufvudmännen dömdes till döden och sutto en tid i arrest i Gefle; men fingo sedermera allesammans nåd.

r) Norelius fick sedermera Sigtuna Pastorat till belöning för sitt uppförande vid detta tillfälle, med endast 2:ne rösters kallelse, nemligen Hans Maj:t Konungens och Kyrkvaktarens.

s) J. H. Stöwers öfversigt af Svenska Historien under dess sista frihetstid. 9:de Kap. pag. 262.

Uti den förmodan, att det kan intressera en del Läsare att blifva bekannt med några af Konung Carl XII:s krigare, och, för att dessutom bestyrka föregående uppgifter, har jag begagnat Regementets-Journaler och Handlingar, för att upprätta en Anciennitets- och Merite-Förteckning för alla dem af Helsinge-Regemente, som voro commenderade till Finland 1739 och de följande åren.

Öfverste Johan C. Silfversparre, kom i tjenst 1696, bevistade landstigningen på Seland 1700; actionen på Luthenholm 1701, och s. å. slaget vid Tratzferd i Estland. 1702 bataillen vid Hummelshoff; der han blesserades i högra knäet och i hufvudet. 1710 actionen vid Hästveta i Skåne, och s. å. bataillen vid Helsingborg, hvarest han blef blesserad i högra låret och venstra benet. Samma år kommenderad som Chef för 800 man af arméen till Örlogsflottans besättande och bevistade Sjöactionen i Kögebugt, och 1712 belägringen i Stade, hvarest han blef fången och ej frigifven förr än efter 3:ne månaders tid. Blockerades 1713 i Tönningen och blef der fången tillika med hela arméen, men afskickades som courier från Gener. Grefve Stenbock till Konungen uti Turkiet. 1715 bevistade blockaden i Wismar, 1718 belägringen af Fredrikshall.

Öfv.

Öfv. Lieut. Gustaf Reinhold Skog, född 1690, kom i tjenst 1706; bevistade actionerna vid Nevaströmmen i Ingermanland, vid Helsingborg, Gadebusch och Strömstad; belägringarne af Wiborg, Stralsund och Tönningen; var fången 3½ år i Danmark; 2:ne gånger blesserad.

Öfv. Lieut. Reinh. Otto Fock, f. 1699, kom i tjenst 1713, bevistade Norrska fälttåget under General Armfelt 1718, 1743 Chef för den vid Umeå stående arméen.

Öfv. Lieut. Georg von Bocken, f. 1688, kom i tjenst 1706, bevistade blokaden af Rewel 1710, belägringen af Fredrikshall 1718, samt 2:ne actioner, en till sjös och en till lands år 1717.

Regements-Qv. Mäst. Hans Phaléen född 1687, kom i tjenst 1709, bevistade belägringen af Tönningen 1713, actionen vid Gadebusch 1712. Fången i Tönningen, men rymde utur fångenskapen i April 1714.

Regements Qv. Mäst. Reinh. de la Motte, född 1699, kom i tjenst 1713, bevistade Norrska Fälttåget under General Armfelt.

Adjutant Salomon Modéen född 1717, kom i tjenst 1732 vid Artilleriet.

Kapiten Jonas Astner, född 1686, kom i tjenst 1705, bevistade campagnen i Littauen

1706, actionen vid Gadebusch 1712, belägringen i Tönningen 1713 och der fången, men ransonerade sig sjelf följande året; 1718 anfallet på Norrige under General Armfelt, campagnerne i Finland och Westerbotten, blef 1743 vid Regementets marche till Bohus Län commenderad till Warbergs Fästning med 300 man af Helsinge Regemente.

Kapiten Boe Litthoff, f. 1689, kom i tjenst 1706, bevistade actionen vid Gadebusch 1712, belägringen i Tönningen 1713, då fången 1 och 3-4:dels år, men ransonerade sig sjelf.

Major Daniel Lagerborg, f. 1686, kom i tjenst 1704, befordrades 1709 till Sergeant vid Öfverste Buddenbrocks Regemente i Riga och blef der fången, men utlöste sig sjelf, blef 1711 Lieut. vid Kongl. Westmanlands Regemente, 1712 Kapiten vid Helsinge Regemente, bevistade actionen vid Gadebusch 1712, belägringarne af Stralsund 1711 och Tönningen 1713, der fången, flydde ur fångenskapen 1714, adlad 1719 den 23 Juni, kallade sig förut Skragge; introducerad på Riddarhuset 1720, fick Majors fullmakt vid Westerbottens Regemente 1739 d. 6 Sept. (Se Stjernemans Adels-Matrikel N:o 1620.)

Kapiten Magnus Granat f. 1694, kom i tjenst 1708, bevistade Fälttågen i Norrige

1718 och i Finland 1741 och 1742, det sednare året fången förd till Ryssland, då Fregatten Ulriksdal väderdrefs till Revelska redden.

Major Anton von Essen, f. 1686, kom i tjenst 1696, bevistade blokaden i Riga 1700, öfvergången af Dünafloden 1701, bataillen vid Gemauretehoff 1705, bataillen vid Liesna 1708, led mycket vid den sistnämnde, såsom varande uti Arrièrgardet, bevistade öfvergången af Desnafloden 1708, belägringen och bataillen vid Pultava 1709, och undfick der en blessyr i axeln och 3:ne contusioner, tillbringade 13 år i fångenskap i Ryssland.

Kapiten Isak Wallensten, f. 1693, kom i tjenst 1713, bevistade Fälttåget i Norrige 1718, samt attacken af Stene Skans.

Kapiten Johan Wrång, f. 1698, kom i tjenst 1711, bevistade sjöactionen i Kögebugt 1712, som Lärstyrman; campagnen 1718 i Norrige, hvarest under en fouragering han deltog i en särskildt attack mot Danska Majoren Emeus, 1742 fången på den till Revelska kusten väderdrifna Fregatten Ulriksdal.

Kapiten H. H. von Delvig f. 1694, kom i tjenst 1711, bevistade actionen vid Gadebusch 1712, belägringen af Tönningen och der fången, men rymde 1714, bleserad i högra handen.

Öfv. Lieut. Axel Rothkirch, f. 1673, kom i tjenst 1695, bevistade belägringen uti Mitau, actionerne vid Liesna och Pultava, der fången, erhöll 3 blessyrer, hemkom ur fångenskapen i Sarauski 1722 och fick Delsbo kompagni med Öfverste-Lieutnants caracter.

Kapiten A. F. von Schantz, f. 1687, kom i tjenst 1710, bevistade belägringen i Stade, fången i Danmark, dog under fälttåget 1742.

Major H. W. von Brömsen, f. 1684, kom i tjenst 1700, bevistade actionen vid Pitschur 1701, vid Hummelshof 1702, i Lifland 1704, vid Liesna 1708, öfvergången af Nevaströmmen *t*) samt vid Kolkampe fången i Ryssland 13 år.

Lieut. Christ. von Schwartzenhoff, född 1689, kom i tjenst 1707, bevistade Norrska fälttåget 1718.

Lieut. Ad. Schissner, f. 1690, kom i tjenst 1707, bevistade belägringen af Revel 1710, slaget vid Gadebusch, belägringen af Stralsund 1715, der blesserad i benet, samt fången i Preussen och Danmark, bevistade Norrska campagnen 1718.

---

t) Förmodeligen Desnaströmmen. Denna Brömsen finnes icke upptagen bland dem, som vid Pultava blifvit tagna till fångar.

Lieut. M. W. Strutzenfeldt, f. 1689, kom i tjenst 1705, deltog i affairen vid Frauenstadt 1706, vid Holofzin 1708 och Pultava samt der fången, blesserad i ena armen vid Frauenstadt och i låret vid Holofzin.

Dito Johan Sturm, f. 1680, kom i tjenst 1700, bevistade affairerne vid Hummelshoff 1702, vid Liesna 1708, vid Pultava, blef der fången, men ransonerade sig sjelf, bevistade belägringen af Stettin 1713,

Dito Arved von Benten, f. 1692, kom i tjenst 1706, deltog uti expeditionen till Wilnas och Littauens intagande, i slaget vid Liesna, attacken vid och öfvergången af Desnafloden, stormningen vid Wippik, attacken vid Oputsna, Smillowa och Kriasnoiskutt 1708, belägringen och slaget vid Pultava, der han blesserades i benet och bröstet, samt blef fången; rymde 1718 från Ryssarne och inställde sig vid General Armfelts armée i Norrige.

Dito Stephan Fr. Tetgrén, f. 1684, kom i tjenst 1700, samma år bevistade belägringen i Riga, öfvergången af Düna-floden, actionen vid Gemauretchoff 1705, slaget vid Liesna och attacken vid Desna; blesserad och fången vid Pultava, återkom han utur fångenskapen 1722.

Dito Jacob Rönnqvist, f. 1688, kom i tjenst 1704, bevistade actionerna vid Ge-

mauretehoff, Liesna, Desna och Pultava 1709, hvarest han blef fången men återkom efter fredsslutet.

Lieut. Fredr. Wilh. von Knorring, f. 1698, kom i tjenst 1714, bevistade Norrska fälttåget 1718.

Dito Johan Jsberg, f. 1694, kom i tjenst 1712, commenderad vid Strömstad 1717, samt vid Fredrikshalls belägring 1718.

Dito Carl R. Lagerborg, f. 1717, kom i tjenst 1729.

Dito H. J. Granat, f. 1725, kom i tjenst 1739.

Dito Pehr Johan Forsstadius, f. 1679, kom i tjenst 1704, bevistade actionen vid Systerbäck 1704, Hirinava samt öfvergången af Nevaströmmen 1708 *u*), bataillen vid Gadebusch, belägringen af Wiborg 1706, äfvensom uti Tönningen 1713, der han föll uti Dansk fångenskap, som varade 7 mån.

Dito Georg Kjerting, f. 1689, kom i tjenst 1708, bevistade bataillen vid Gadebusch 1712, belägringarne af Stralsund åren 1711 och 1715, anfallet mot Fredrikshall 1718, 2;ne gånger blesserad.

Dito Peter Ekbom, f. 1685, kom i tjenst 1699, bevistade actionerna vid Lutzenholm 1701, vid Salaten 1702, Gemauretehoff 1705, belägringen af Birsen 1706, fången i Riga.

u) Förmodligen menas här öfvergången af Desna-floden s. å.

Fändrick Carl Georg Netherwood, f. 1716, kom i tjenst 1736.

Dito Thomas Cederström, f. 1720, kom i tjenst 1736.

Dito Julius Lagerborg, f. 1716, kom i tjenst 1732.

Dito Johan Jacob Rickman, f. 1715, kom i tjenst 1734.

Dito Carl Gust. Skog, f. 1722, kom i tjenst 1737.

Dito Gideon Henr. Fock, f. 1728, kom i tjenst 1737.

Dito M. J. von Brömsen, f. 1723, kom i tjenst 1735.

Dito Bertil Ridderström, f. 1721, kom i tjenst 1741.

Dito Göran Gelhar, f. 1719, kom 1738 uti Holländsk tjenst.

Med samma korthet, som i det föregående, lärnar jag med undantag af blott 2:ne händelser, anföra Kongl. Helsinge-Regementets deltagande uti Sjuåriga kriget, ehuru jag har framför mig en detaillerad underrättelse om alla, äfven de obetydligaste händelser, som kunna röra Helsinge-Regementet under detta krig. Det följande är ett sammandrag af dessa underrättelser, jemnförda med Förste Expeditions-Secreteraren von Schantz Historia om Sjuåriga kriget.

Detta krig började med de lyckligaste utsigter för Sverige, ty Konungens i Preussen ställning var vid denna tidpunkt, genom flera omständigheter, isynnerhet genom det olyckliga slaget vid Collin, ganska tvetydig. Emedlertid gjorde man sig färdig till krigets utförande med den skyndsamhet, att fiendtligheterna, redan d. 13 Sept. 1757, togo sin början, samma dag, som Ministern von Greiffenheim med en Note i Tyska Riksförsamlingen tillkännagaf, att Sverige som garanterat den Westfaliska freden, var nödsakadt att förklara Preussen krig. Af Helsinge-Regementet voro 900 man med befäl, formerade på 6 kompagnier, bland de 17,000 man, som först sattes öfver till Pommern och derstädes debarkerade d. 16 Sept. 1757. Krigsrörelserna började genast, under Fältmarskalken Ungern von Sternbergs anförande, hvilka alla lyckades, utom den hufvudsakligaste, som var att belägra och intaga Stettin och sålmedelst få fast fot uti fiendens land. Men emedan transporten från Sverige skyndsamt blifvit utrustad, så saknades många till ett krigs utförande nödiga delar, hvaribland äfven var Belägrings-Artilleri. Arméen kunde således, vid sitt inryckande uti fiendens land, icke vara i stånd att företaga några operationer af vigt, utan måste låta sig nöja med att intaga Peenemündeskans, Anklam med flere obetydliga fasta orter, hvilka sedermera, vid fiendens påträngande, måste utrymmas samt återgå till Stralsund och Rügen. Helsinge-Regementet deltog uti dessa krigsrörelser. Vid evacueringen af Anklam d. 29 Dec. uppoffrades en vaktstyrka af detta Regemente under Kapiten Svinhufvuds, af Uplands Regemente, öfverbefäl, bestående af Lieutnant Bidderström, Föraren Ström och Rustmästaren Byström, af hvilka För. Ström commenderade en särskildt förpost, och lyckades att något uppehålla den påträngande fienden, samt erhöll särskild fördelaktig capitulation för sig och sin trouppe. Uti Anklam blefvo dessutom Majoren Wrång och Ryttmästaren Hammarstedt m. fl. såsom sjuke samt vaktstyrkan, tillsammans beräknade till 87 man, tillfångatagne. Vid fälttågets slut detta år detacherades Lieut. Wittstock med 50 man till Major Wrangels Grenadier-Bataillon, der han blef tjenstgörande till krigets slut.

Under detta årets vintercampagne föreföll intet anmärkningsvärdt, utom Major Brauns tappra försvar af Peenemünde, som likväl måste capitulera d. 13 Mars 1758, samt det raska, men olyckliga försöket, att återtaga nämnde skans natten emellan d. 4 och 5Apr., hvarvid hos oss 2:ne Officerare och 68 man tillsatte lifvet. För öfrigt var hela Svenska arméen blokerad i Stralsund och på Rügen, och hade ganska lätt kunnat besegras genom ett raskt steg å fiendens sida, hvarigenom kriget äfven lätt skulle hafva blifvit slutadt; men då emot våren, de Preussiska troupperna bättre behöfdes för att motstå detta Rikets farligare

flender, så aftågade de utur Svenska Pommern, och lemnade derigenom vår armée frihet att i sin tour hos Preussarne utkräfva den välfägnad, som dessa under vintermånaderne tagit utur Svenska Pommern.

1758 års fälttåg började icke förr än uti Juli månad, då Helsinge-Regementet begagnades vid belägringen af Peenemünde skans, som med 300 man, 45 kanoner &c. &c. geck öfver d. 27 Juli. Den 30:de blefvo alla arméens fördelningar sammandragna vid Strasburg och Prentzlow, hvarifrån General-Majoren Carpelan utförde företaget mot Passewalk d. 31 Aug.; för öfrigt låg arméen der overksam till d. 11 Sept. Då företogs marchen till det 9 mil derifrån belägna Ruppin, hvilken verkställdes på 11 dagar. Under denna tid vexlades några få skott med fienden, likväl utan förlust för Helsinge-Regementet, som sedermera under Gen. Majoren Grefve Horns befäl commenderades Major Carnal till hjelp vid Fehrbellin d. 28 Sept. Vid Preussarnes anfall i Neu-Ruppin, en af de följande nätterna, hvilket af Stadens innevånare befordrades i så måtto, att fiendtliga troupper af dem insläpptes genom trädgårds- och bakportar, bibehöllo vi platsen, hvarefter denna Stad, till straff för sitt bedrägeri, lemnades till några timmars skövling, hvartill Piketerna af hvarje Regemente utsågos. Den delen af Helsinge-Regementet, som deltog i denna skövling, commenderades af Kapit. Wendelin och Lieut. von Benten.

Den 11 Oct. uppbröt arméen från Ruppin och återtågade till gränsen samma långa väg som vid frammarchen. Avant-Gardet under Gen. Maj. Grefve Hessenstein anlände d. 14 till Boizenburg tillika med de sjuka. Preussiska Gen, Maj. von Speer försökte med 2:ne bataillioner och 500 hästar att öfverraska dem på detta ställe, natten till d. 15 Oct., hvilket ock till en del lyckades. Fienden hade nyttjat den list, att sedan en af våra fältvakter i mörkret blifvit borttagen, smyga sig in uti byn, upptända eld på en gata, samt låta en förrymd Trummslagare af Spencens Regemente slå på trumma vid den, hvarföre alla Svenskar, som voro friska, samlade sig här och blefvo fångne, hvaribland äfven Fändrick Rickman af Helsinge-Regementet befanns. Sedermera, då våra Piketer kommo i rörelse, drog sig fienden, icke utan förlust, tillbaka.

General-Majoren von Lingen detacherades med 1800 man, hvaribland Helsingarne äfven voro, för att d. 18 Nov. attackera en fiendtlig corps uti byn Güstrow, hvarvid förlorades 4 Officerare dödskjutne och en blesserad, samt af manskapet 32 man dödskjutne och 39 blesserade, ibland hvilka sednare många voro af Helsinge-Regementet. Den sena årstiden, i förening med en sträng väderlek, förmådde Gen. en Chef att påtänka vinterqvarterens intagande, hvartill förberedelserna gjordes, och arméen fortsatte återmarchen öfver Passewalk

och Ferdinandshof under fiendens förföljande, som i synnerhet häftigt attackerade vid byn Werbelon d. 25 Nov., men tillfogade blott en obetydlig skada. Vid slutet af året erhöll Gen. von Lantingshausen öfverbefälet öfver alla Svenska troupper i Pommern.

Man förutsåg en vintercampagne och tog derföre nödiga försigtighetsmått att icke afskäras från retraiten till Stralsund och Rügen. Positionerna vid Demmin och Anklam voro ännu i Svenskarnes händer. Vintercampagnen började d. 28 Dec. med anfallet på Tribesees, som af Öfv. Lieut. Sinclair så tappert försvarades, att fienden måste draga sig tillbaka; hvaremot det lyckades honom att forcera posteringen vid Damgarten, hvarest Svenska Befälhafvaren, Kapiten Orts, med 200 man blef kringränd och fången. Då sedermera Anklam och Demmin måste capitulera, så beslöt man att draga armeén till Stralsund och Rügen, hvarest den låg blockerad till Maj månad 1759. Endast några lyckliga utfall och fourageringar verkställdes under vintermånaderna.

Uti slutet af Mars månad började fienden foga anstalt att angripa Peenemünde skans, der Kapit. Röök var Commendant, och hvarest Helsinge-Reg:tet hade ett detachement tjenstgörande. I första dagarne af April voro redan alla belägringsförråden ankomna och batterier uppkastade, hvarefter de började att ganska häftigt beskjuta fästningen, hvilket fortfor under flera dagars tid. Den 8 uppfordrades skansen, hvilket afslogs, emedan fienden ej beviljade fritt aftåg. Den 9 sprängdes ett litet Krutmagasin i luften af en inkastad bomb, hvarutaf äfven 2:ne batterier i skansen skadades. Den 10 afslöts ändtligen capitulationen, sedan den fortsatta belägringen nästan förvandlat skansen till en grushög. Bland de då blefne fångne af Helsinge-Reg:tet, nämnas Fändrick Carl v. Hackowits, Rustmäst. Wetterberg, samt några Korporaler och Soldater.

Uti de första dagarne af Juli månad började Preussarne uppbryta från Peene, för att marchera mot Ryssarne; men det oaktadt låg Svenska armeén stilla ända till d. 11, 12 och 13 Aug., då den ändtligen bröt upp från Stralsund. Helsinge-Reg:tets detachement åtföljde hufvudarmeéns rörelser under Gen. v. Lantingshausen, gick d. 21 Aug. öfver Peeneströmmen och deltog sedermera uti de mindre betydliga krigshändelserne, vid Löcknitz d. 6 och Werbelon d. 30 Sept., med flera ställen. Under fourageringar denna sommar förlorade Regementet 6 man, hvilka blefvo af fienden afskurna *v*).

Som den bördiga årstiden var förliden och armeéns underhåll på fiendtliga området

v) Under detta krig erhöll Helsinge-Reg:tet såsom andel i byte 2:ne Messingstrummor, som togos från Grefve Donas Regemente i affairen vid Taschenberg, der förstnämnde Regemente var närmast Avant-Gardet. Dessa Trummor begagnades ännu i 1808 års fältåg vid Ofvansjö Kompagni.

började blifva svår, och man dessutom förut såg, att Konungen i Preussen, i likhet med hvad förra åren skett, skulle förstärka sina mot Sverige stridande troupper, så fann sig commenderande Generalen föranlåten, att d. 30 Oct. draga arméen från Passewalk tillbaka öfver Peene, då han tog vinterqvarter utmed Peene och Trebeln. Helsinge-Reg:tet förlades uti Gützchow, hvarest det förblef till vintercampagnens början.

Omkring Nyåret 1760, tilltog kölden ansenligt, så att Peeneströmmen tillfrös; hvarföre i slutet af Dec. och i början af Januari Preussiska Generalen Stutterheims corps gjorde demonstrationer att öfvergå Peeneströmmen, hvilket dock icke verkställdes förr än d. 20 Jan., då Fändrick Stråle med endast 24 Grenadierer vid Stolpe-Fehr försvarade sig med ovanlig tapperhet, till dess han, efter 12 erhållna blessyrer, slutligen med trouppen måste gifva sig fången. Våra vakter pousserades och redouten vid Anklam, som med all ifver blifvit försvarad 2:ne dygn, måste capitulera d. 22 Jan. General Lantingshausen nödgades derföre d. 21 och 22 Jan. sammandraga hufvudstyrkan för att verkställa en diversion, hvilken så vida lyckades, att vi efter åtskilliga smärre träffningar *x*), d. 28 Jan. fingo tillfånga Preussiska Generalen Manteufel i Anklam. Detta var det vigtigaste, som under denna vintercampagne vanns, utom det att fienden för första gången måste taga vinterqvarter innom sin egen gräns. Lieut. vid Helsinge-Reg:tets Grenadierer Wittstock, tjenstgörande vid Major Wrangels Bataillon, blef härunder dödskjuten i Anklam.

x) Bataillons-Predikanten vid Helsinge-Regemente Isæus blef under en af dessa träffningar fången på det sätt, att han hade i mörkret misstagit sig om en vakteld, dit han ernat begifva sig såsom det minst farliga stället, emedan han hade i förvar Officerarnes klockor och penningar; men han fann vid vaktelden Preussiska svarta Husarer, hvilka helsade honom med ett: Välkommen kamrat! Innom några dagar återsändes han likväl till Svenska Arméen.

Arméerne blefvo derefter åter stilla i vinterqvarteren, till slutet af Juli månad, då större delen af Preussiska troupperna efter vanligheten gingo att strida mot Ryssarne, hvarefter General Lantingshausen i medio af Aug. började sammandraga sina troupper.

Fältrörelserne voro detta år något lifligare än de föregående, och Regementet deltog under Gen. Major Ehrensvärds befäl, utan synnerlig förlust i flera förefallande affairer. I synnerhet var den från Helsinge-Reg:tet detacherade delen af Wrangels Grenadier-Bataillon mycket begagnad, och visade sig med heder, hvaremot Kapitenen af Regementet Skogh, vid en honom anförtrodd expedition, uppförde sig på ett ganska vanhederligt sätt. Sedan fälttåget var slutadt och Svenska Generalbefälet dragit troupperna tillbaka åt Svenska gränsen, samt förlaggt Helsinge-Reg:tet att

cantonera uti Tribesees, blefvo de efter vanligheten förföljde och oroade af fienden. Preussiska detachementer visade sig i Mecklenburg och ett af dessa tågade till Wismar, hvarigenom Postgången och communicationen gjordes osäker. General en Chef beordrade en corps af 200 man Helsingar, 200 Skånska Ryttare, 60 Husarer och 60 Jägare med 1 kanon, att under befäl af Major v. Swartzer d. 13 Nov. afgå från Tribesees, för att öfverraska en fiendtlig corps i Staden Tessin, hvarefter han derstädes skulle qvarlemna fotfolket och sjelf med Kavalleriet framrycka till Güstrow, för att derifrån kunna upphäfva och angripa alla Preussiska spridda detachementer, som befunnos uti Mecklenburgska landet. Swartzer marcherade samma dag rakt på Tessin, men fienden, som hade sina posteringar längs utåt vägen till Tribesees, fick i god tid kunskap derom, och hade innan hans ankomst evacuerat Staden. Följande morgonen uppbröt han enligt befallning med Kavalleriet till Güstrow och trängde sig fram utan hinder. Infanteriet under Kapiten Skoghs befäl blef qvar i Tessin, hvarifrån patruller flitigt utskickades till Gnoijen och Lage, för att upptäcka fiendens rörelser. Kl. 10 f. m. fick Kapiten Skogh rapport att fienden syntes; han lät sina Piketer rycka ut, men indrog dem igen efter 2 a 3 timmars fåfäng väntan. Kl. 2 e. m. rapporterades åter att fienden syntes vara i annalkande med ungefär 500 mans styrka. Kapiten

piten Skogh trodde sig icke i öppna Staden kunna möta en så öfverlägsen fiende, utan befallte retraite, som skedde i största oordning. Fienden upphann honom ¼ mil från Tessin, då han befallte Trummslagaren Hagsten af Arbro Kompagni att slå Chamade, men hvilket denna nekade och söndersparkade sitt trummskinn. Då detta ej lyckades lät han manskapet kasta sig öfver en mur, som kunde tjena till bröstvärn, och lemnade sin kanon utan betäckning på landsvägen. Han förbjöd all skjutning af det ifriga manskapet på venstra flygeln, sedan 2 a 3 skott blifvit lossade och gaf sig med hela sin trouppe fången, utan vidare motstånd och utan att en enda person af hans trouppe fått en blessyr. Efter krigets slut återkom han utur fångenskapen och föregaf vid Krigsrätt att manskapets olydnad och feghet var orsaken till den olyckliga utgången, hvarföre hans bestraffning inskränktes till förlust af någon del af lönen; men Underofficers-Korporalen Smedberg af Majorens Kompagni dömdes till döden, hvilket straff likväl lindrades till 14 dagars vatten och bröd. Vid detta tillfälle blefvo af Helsinge-Regementet Kapiten Skogh, Fändrickarne Gyllenberg, von Knorring och Magnus Hackowitz, 4 Underofficerare samt 200 man Korporaler och Soldater utom Trummslagare fångne, men af denna styrka ransonerade sig sjelfva, följande dagen, en Underofficer med 30 man utur fångenskapen och infunno sig vid Regementet.

Genom Kapit. Skoghs olycka, blef Major von Schwartzers ställning ganska tvetydig, alldenstund han var kommen långt in i landet; men denna käcka Officer räddade sig på ett ganska klokt sätt. Innan han ännu kände sitt i Tessin qvarlemnade infanteris missöde, fick han kunskap om ett fiendligt detachement, som tagit vägen åt Lage. Han uppsökte detsamma, slog det vid Camin, ehuru dess styrka var dubbel emot hans, förföljde det en mil, samt tog en Ryttmästare, 2 Underofficerare och 40 man till fånga. Strax efter denna lyckliga förrättning fick han underrättelse om förlusten vid Tessin, samt att Öfverste Belling med 700 Husarer och Dragoner, jemte något infanteri, marcherat att uppsöka honom. Han lät derföre utsprida, att han ärnade taga sin retraite öfver Damgarten, hvilket Öfverste Belling ansåg för troligt, och vände sin styrka ditåt, hvarigenom det lyckades honom att utan någon mans förlust, den 5 om aftonen återkomma genom Tessin till Tribesees.

Efter dessa krigsförrättningar, blefvo armécrne stilla uti cantoneringsqvarteren. Under vintermånaderne formerades flera lätt troupper, hvartill alla Regementer lemnade bidrag. Fändrick Kihlström med 50 man frivilliga af Hels. Reg. commenderades för detta ändamål under Öfverste-Lieut. Sprengtporten befäl.

Om våren 1761 var Kapiten Rickman satt till Commendant på Damgarten, då rapport inkom att Preussiska troupperna, detta år tidigare än vanligt, aftågade för att nyttjas mot sina öfriga fiender. En så erfaren Officer, som Kapiten Rickman, kunde icke underlåta att söka säkra underrättelser om rätta förhållandet, hvarföre han marcherade ut ur Damgarten med omkring 150 man för att recognoscera; men då han snart erfor att Preussiska troupperna ännu mangrannt voro qvar, återvände han och inrapporterade detta förhållande. Emedlertid hade kort förut de krigförande Generalbefälhafvarne sinsemellan öfverenskommit att under vintermånaderna icke oroa hvarandra med mindre styrka än 200 man. Alldenstund Kapiten Rickman, vid ofvannämnde expedition, medhaft mindre antal, så ankom besvär från fiendtliga commenderande Gen. Prinsen af Würtemberg, till vår General en Chef, öfver bruten öfverenskommelse. Kapiten Rickman ställdes för krigsrätt och hade troligen icke utan olägenhet kommit ifrån denna sak, om han icke tagit den utväg att hos Prinsen af Würtemberg bönfalla om hans förord, hvilket ock expedierades till vårt Generalitet, af innehåll: "att Prinsen insåg, det endast en käck "och vaksam Officer, som ville fullkomligt "göra sin tjenst, kunde blifva saker till en ir-"ring af denna beskaffenhet, den han gärna "förlät." Krigsrätten upplöstes derefter på befallning.

Fältrörelserna 1761 började under den nya Generalbefälhafvaren, Gen. Lieut. Ehrensvärd, i Juli månad. Divisions-Generalen, den unga Grefve von Hsssenstein, hade Hels. Reg. på sin fördelning.

Natten emellan den 18 och 19 Juli gick Arméen i 2:ne colonner, tillsammans 7000 man, öfver gränsen. Uti flera af de derpå följande träffningar med fienden deltog Hels. Reg. såsom vid Klemtno d. 4 Sept. der Lieut. von Rehausen blef dödskjuten. Hels. Reg. följde denna sommare Grefve Hessenstein på hans expedition till Ysen, samt utförde tillika med Södermanlands Regemente en rörelse på Frischehaff.

Troupperne fingo icke vara stilla uti sina cantoneringsqvarter vid Peeneströmmen, i hvilka de d 20 October ingått. Smärre fiendtliga anfall, d. 11 Dec. vid Votenick, d. 12 vid Noringen och d. 13 vid Damgarten, tvingade Svenskarne att åter börja gå offensivt till väga, då det lyckades Grefve Mejerfelt att d. 15 om morgonen öfverrumpla Anklam. Affairer höllos d. 16 och 20 Dec. Nu voro Arméerne i full rörelse på båda sidor. Preussarne företogo demonstrationer på Mecklenburgska sidan och gjorde starka utskrifningar i detta land, hvarföre Hertigen fann sig föranlåten att begära Svenskt beskydd. För att göra en diversion fick Öfv. Lieut. Sprengtporten ordres att med sin Fribataillon marchera mot Demmin, hvarest Preussiska Öfv. Belling då befann sig. Tvenne Bataillonер af Södermanlands Regemente skulle söka att omringa Belling och afskära honom återtåget. Den 22 framryckte Fricorpsen öfver Gnoijen mot Demmin, hvarest några fångar gjordes; men Öfv. Belling hade redan brutit upp derifrån och tagit vägen öfver Dargan till Malchin och tycktes der vilja stadna för att betäcka sitt der varande hömagasin. Sprengtporten marcherade efter; Major Stiernroos med Södermanlands Reg. ryckte in i Demmin och posterade sig derstädes. Uti Neuenkahlen träffades 200 Husarer, som sakta retirerade längs efter Curemœsjön. Vid byn Göttersdorff fick likväl fienden förstärkning af 3 Esqvadroner från Öfverste Belling, men fortfor dock att retirera. Som han nu icke syntes vilja qvarstadna i Malchin, utan redan var sysselsatt med magasinets bortförande, så beslöts attack, som utfördes med sådan lycka, att fienden måste retirera, lemna en Officer och 120 man fångar, samt 12000 rationer fourage, jemte något spannmål. Öfv. Lieut. Sprengtporten lät förfölja fienden en mil, då åter 18 Husarer togos. Kapiten Donner fattade posto i Basedow. Öfverste Belling undvek den dagen affaire, men attackerade den 24 Dec. med största häftighet detachementet i Basedow. Han afslogs med förlust af 70 a 80 dödade och måste retirera. Sprengtporten tog då en mera concentrerad ställning vid Malchin, dit han äfven drog detachementet ifrån Basedow. De sista dagarne af Dec. föreföllo dagliga skärmytslingar,

då vanligen Svenskarne voro de anfallande. Fiendens postering i Skarpson borttogs genom krigslist.

Emedlertid hade Prinsen af Würtemberg uppbrutit med en corps af 8 a 10,000 man från Stettin och vändt sig åt Mecklenburgska sidan, hvarigenom Öfv. Lieut. Sprengtportens ställning vid Malchin blef ganska äfventyrlig. Denna sednare hade uppgjort en plan för att angripa Öfverste Belling och höllt just på att verkställa densamma, då han upptäckte att Prinsen af Würtembergs corps redan framträngt öfver Wercken och afbrutit communicationen emellan Malchin och Svenska Pommern, hvarföre han måste återgå till Malchin, der han inneslöts och uppfordrades. Fienden beredde sig derefter till anfall och lyckades att erhålla fast fot i Förstaden. Dess Jägarepiketer oroade den Svenska besättningen med en beständig eld på fältet emellan Mühlen och Steinerportarne; men våra Jägare, som uppställdes längs efter ringmuren, nödgade dem snart, genom sina säkra skott, att åter kasta sig in uti Förstaden. Fienden började derefter att med 3:ne kanoner beskjuta Mühlenport samt att attackera med Infanteri, men våra Grenadierers goda ställning gjorde äfven detta anfall om intet för den dagen. Natten emellan den 31 Dec. och 1 Jan. tillstötte Öfverste Belling, som varit detacherad till Wercken, för att afskära retraiten från Malchin, till Prinsens trouppe. Fiendens attack blef då

ganska häftig den 1 Jan. 1762. Staden led mycket genom den starka beskjutningen och tog på 3 ställen eld, hvilken likväl lyckligt släcktes. Capitulation tillbjöds 3 särskilda gånger, men afslogs; slutligen mot kl. 3 e. m. lät Prinsen 2 detachementer framrycka för att söka, att dels vid qvarnrännan och dels med stormstegar vid Mühlenport öfverstiga ringmuren och inträngа i staden; men de möttes på båda dessa ställen af det tappraste motstånd, så att de måste inställa detta anfall; dock fortfor kanonaden hela aftonen. Emedlertid hade Gen. Lieut. Ehrensvärd sammandragit en betydlig corps vid Demmin, hvaribland Hels. Reg. äfven befann sig, och marcherade samma dag till Sprengtportens undsättning, då han d. 2 Jan. om morgonen träffade fiendens Avantgarde, under Öfverste Bellings befäl, som höll på att antända Förstäderna till Neuenkahlen. Fienderne drogo sig tillbaka på ett högt berg och höllo sig der stilla tills våra troupper kommit nog nära, då en salfva ur 12 kanoner aflossades mot dem, hvarmed ock oupphörligt fortsattes. Svenska troupperna marcherade, oaktadt den häftiga elden, uppföre berget, då fienden efter en half timmas motstånd nödgades retirera och lemnade efter sig 2:ne stora 16-pundiga kanoner, 200 fångar m. m. Genom denna affaire nödgades Prinsen gå ifrån Malchin, så att Gen. Lieut. Ehrensvärd utan hinder kunde verkställa föreningen med Öfv. Lieut. Sprengtporten.

Försvaret i Malchin kostade oss 2:ne Officerare dödskjutne, hvaribland Fändrick Kihlström af Hels. Reg., 3 Under-Officerare och 15 man, hvarförutan affairen vid Neuenkahlen icke afgick utan förlust för Regementets hufvudstyrka. Fältväbeln Jennische vid Helsinge Jägare utmärkte sig i Malchin för sina säkra skott och sin ovanliga raskhet.

Efter dessa fördelar retirerades till Neuenkahlen, der fienden d. 6 Jan. åter attackerades, men utan framgång; hvarefter krigsrörelserna afstadnade, i anseende till de, d. 7 April började fredsunderhandlingarna.

Efter det snart derpå ingångna fredsslutet återgick Regementet till Sverige och kom till Gefle d. 26 Sept. 1762.

De under detta krig fångna Soldater af Hels. Reg. tvingades att antaga krigstjenst i Preussen och återkommo ganska sent till fäderneslandet. Somliga voro uti 20 och 27-årig fångenskap, hvarigenom besynnerliga förhållanden äkta makar emellan inträffade, o. s. v. Den bland ofvannämnde fångar sist hemkomna var Soldaten Lekatt af Alfta Kompagni, hvilken, insatt till Soldat 1754, återkom år 1800 och ingick på nytt i sin, då händelsevis ledigvarande, Rote-Nummer.

Förteckning på alla vid Kongl. Helsinge-Regementet tjenstgörande Officerare under Pommerska kriget.

Staben:

Öfverste, Reinhold Otto Fock, permitterad i Sverige. Öfv. Lieut. C. Fr. Lilljenberg. Primier-Major, Grefve Fredr. Posse Arvidsson, tog 1758 d. 7 Dec. befälet öfver Elfsborgs Regemente. Major Magnus Granat, mest vistande i Sverige. Reg Qv. Mäst. Kapiten Gideon Fock. Secund-Adjut. Christ. Magnus von Rehausen. Auditeur, Johan Carl Hypphoff. Reg. Past. Lars Hedman. Bataillons-Prest, Isæus, fången men återsänd inom få dagar. Reg. Läkare Spigel, afskedad d. 18 April 1760. — Carl Henrik Eckell.

Kompagni-Befälet:

Kapitener:

Johan Wrang, fången i Anklam d. 29 Dec. 1757. — Thomas Cederström, afskedad d. 1 Mars 1759. — Theodor Nordenadler. — Salomon Hederstierna. — Carl Gust. Skogh, fången vid Tessin d. 14 Nov. 1760. — Frans Wilhelm von Knorring. — Johan Jacob Rickman. — Salomon Modéen. — Carl Wendelin.

Lieutenanter:

Bertil Ridderström, fången i Anklam d. 29 Dec. 1757. — Göran Gelhard. — Adam Bernhard Silfversparre. — Leonard Göran Douglietz, från Jönköpings Reg. placerad. — Gust. Dav. Geist från Drottningens Reg. placerad. — Johan Christ. Wittstock, dödskjuten vid Anklam d. 28 Jan. 1760. — Carl Hackowitz. — Isac Dahl. — Axel Rönqvist. — Carl Wilh. von Rehausen, dödskjuten i affairen vid Klemtno d. 4 Sept. 1761. — Joh. Reinh. Fock.

Fändrickar:

Fredrik Pheiff. — Fredrik von Engelbrekten; afskedad d. 28 Sept. 1758. — Fromholt Gyllenborg, placerad från Jemtlands Reg., fången vid Tessin d. 14 Nov. 1760. — Joh. Petter Wållander, från Fransk tjenst placerad, död d. 11 Maj 1758. — Engelbrekt Meck, från Hamiltons Reg. placerad. — Johan Christ. Kingstedt, från Drottningens Reg. placerad. — Pehr Tandefeldt, från Artilleriet placerad, rymde. — Anders Kihlström, dödskjuten i Malchin d. 1 Jan. 1762. — Mart. Johan Kökeritz. — Fredrik Gust Silfversparre. — Bengt Gjerling. — Gust. Gottfr. von Benten. — Bengt Daniel Rickman, fången uti Bortzenburg d. 15 Nov. 1761. — Henrik Hackowitz, fången vid Tessin d. 14 Nov. 1760. — Georg von Rosen. — Pehr Ström, fången som Under-Officer i Anklam den 29 Dec. 1757. — Magnus Ad. Löfman.

FEMTE KAPITLET.

1788 *års Fälttåg.*

Sverige hade njutit en ostörd fred sedan Juni månad 1762, då krigsrörelserna emot Konungen i Preussen upphörde. Under fälttågen i Finland åren 1741 och 1742 hade intet tillfälle erbjudit sig, att på något sätt utmärka tapperhet och mod. Politiska förhållanden tycktes hafva förslappat verksamheten under hela den så kallade partitiden. Regementet hade gjort betydliga arbetscommenderingar till Landskrona 1768, Carlskrona 1770, 1775, 1780 och 1784, samt till Stockholm 1788. De krigsvana personerna af Gemenskapen hade under detta långvariga fredslugn gått utur tjensten, eller om någon enda ännu qvarblifvit, så var den af fatiguer och ålder utmattad och nästan oanvändbar *a*). De enda uti krig

a) Ett bevis, att det fanns föråldrade i Regementet, är Korporalen N:o 65, Lars Klingman, af Ofvansjö Kompagni, som afskedades d. 3 Oct. 1789, 68 år gammal, efter 47 års tjenstgöring. Han hade gjort campagnerna 1741 och 1742, samt i Westerbotten och Bohus Län 1743, hela

erfarna Officerare voro Regements-Chefen, Baron von Kaulbars, Kapit. Löfman och Lieut. Rickman. Emedlertid var Regementet i ganska godt stånd genom sina starka Recryteringar 1783 och 1784. Vid krigets utbrott 1788 bestod det nästan helt och hållet af medelåldrigt, väl exerceradt folk. Deremot var dess beklädnad af en så högst dålig beskaffenhet, att den vid 2 de föregående mönstringarne blifvit casserad. Kapotterna voro slarfvor sedan sjuåriga kriget; ej heller fick det någon bättre mundering förr, än vintern emellan 1789 och 1790. Mindre Munderingspersedlar, utom skjortor, erhöll det i Juni månad 1788 i Stockholm.

Sedan af Regementet uti Maj månad 1788 en commendering af 800 man under Kapit. Nordenadlers befäl utgått till arbetes bedrifvande vid Kongl. Lustslotten Drottningholm och Haga, erhöll den öfriga delen i början af Juni månad ordres, att, med fanor och tross, ammunition och munderingar, skyndsamt aftåga till Stockholm, hvarest det skulle förena sig med den der varande Arbetscommenderingen. Orderne till detta uppbrott expedierades med den skyndsamhet, att ehuru de icke ankommo till Kapitens-bostället i Alfta Socken förr, än d. 4 Juni om aftonen, skedde dock Kompagniets uppbrott d. 6 kl. 4 om

Pommerska kriget och 1788 fältåget i Finland; varit fången i Preussen, men ransonerat sig sjelf och gjort flera arbetscommenderingar. (Se General-Mönsterrullan.)

morgonen. Regementet var samladt i Gefle d. 8. Derifrån afmarcherade det under Kapiten Löfmans befäl till Stockholm, dit det ankom den 15, efter att i Gefle hafva bekommit Trossdrängar med munderingar, och uti Upsala hos Chefen fått sig communicerade General-Orderne om Regementets destination, att på Galererna öfverföras till Finland. Vid ankomsten till Stockholm förlades det vid Blåporten af Djurgården, der Kapit. Nordenadlers commendering tillstötte. Regements-Chefen jemte Secund-Majoren Grefve Frölich bodde i staden, Första Majoren Tersmeden var sjuk, hvarföre befälet i lägret fördes af Kapit. Löfman. Dagarne före midsommaren verkställdes embarkeringen. Endast sistnämnde Kapiten med Lieut. von Troil, Fändr. Hedman samt 248 man utom Under-Officerare och Spel commenderades på Galererna. Denna commendering utgjordes af hela Alfta, och återstoden togs af Jerfsö Kompagni. Reg:tets öfriga styrka tillika med Staben gick om bord på transportfartyg. Trossen embarkerades på Finlands skutor. Allt verkställdes med den största skyndsamhet; alla voro under segel från Stockholm midsommarsdagen. Befälets tjenstgöring i Djurgårdslägret var mödosam, emedan Reg:tet skulle förses med de för ett fälttåg oumbärligaste behof. Den commendering som var på Galererna gjorde en nöjsam fart till Finland; dels med rodd och dels med segling, ofta med båda förenade, passerades Stockholms Skärgård och Ålands-

haf. Provisionen var förträfflig, och på det nattkylan icke skulle skada manskapets helsa spänndes hvarje afton stora tältet öfver Galeren. Hela transporten skulle landstiga i Helsingfors, dit Reg:tet anlände i början af Juli; d. 9 voro alla framkomna. Då Galererna passerade genom stora Flottan vid Hangöudd, varnades de genom courier, att hädanefter se sig väl före, emedan Ryssland börjat fiendtligheterne vid Pumala sund. Sedan troupperne debarkerat slogs läger på Helsingkamp, efter Grefve Posses anvisning. Denna i Finland commenderande General, som under sjuåriga kriget varit Första Major vid Helsinge-Reg:tet, gjorde den ändring med commenderingen på Galererna, att Kapit. Löfman afbyttes af Kapit. Baron Mörner, Lieut. Wittstock, Fändrick Lind samt att den af 248 man bestående besättningen togs af alla kompagnier vid Reg:tet, på det icke, vid en olycklig utgång, hela förlusten skulle drabba ett Kompagni eller en Socken allenast. Kapit. Löfman emottog då Majors-expedition i lägret på Helsingkamp. Qvarlemnade sjuka i Stockholm voro Första Majoren Tessmeden och Kapiten Forssius, hvilken vid marchen till Stockholm hade afkört det ena benet. Öfv. Lieut. Öfverste Liljehorn tjenstgjorde såsom General-Adjutant hos Hans Kongl. Maj:t, Kapit. Friherre Bunge som Adjutant hos H. K. H. Hertig Carl, Kapit. Grefve Oxenstjerna hos H. K. H. Kronprinsen och Lieut. Rickman var commenderad hemma i landet, att ombesörja recryteringen.

Kongl. Maj:t ankom till Helsingfors för att belöna de af Flottans Officerare och manskap, som utmärkt sig i Sjöslaget vid Hogland d. 17 Juli, af hvilka Kapit. vid Hels. Reg. Baron Bunge, som af H. K. H. Hertig Carl var sänd till Konungen med rapport om segren, blef utnämnd till Major i Arméen och Ridd. af S. O., samt afskickades vidare till Stockholm såsom courier med denna glada tidning. Konungen afreste derefter till Arméen, som den 23, 24 och 25 Juli bröt upp från Helsingkamp och i flera colonner marcherade till gränsen för att belägra Fredrikshamn. Generalen, Grefve Posse, qvarlemnades i Helsingfors och Hels. Reg. förblef under hans befäl i lägret på Helsingkamp.

Galererne anförde af Öfv. m. m. Ankarsvärd under Gen. Lieut. Baron von Siegroths befäl, afgingo med sina om bord varande troupper, bestående af omkring 6000 man, d. 26 från Helsingfors redd, för att befordra intagningen af Fredrikshamn från sjösidan.

Uti Juli månad commenderades Fändr. Hedman med 72 man att till Sverige öfverföra Rysska fångar, men han tillät Lieut. Stierneman att taga detta befäl. Ehuru han hade erhållit befallning att genast efter ankomsten återvända till Reg., som var i behof af hans tjenstgöring, så qvarstadnade han likväl i Stockholm, emedan han fick inseendet öfver fångarne och deras arbete vid Haga Lust-

slott; med denna uppsigt fortfor han sedermera under hela kriget.

Regementet betsridde nu ensamt vakthållningen uti Helsingfors och handräckningen vid Commissariatet till början af Aug. Vid denna tid anlände Rysska flottan, efter slaget vid Hogland, förstärkt med några skepp från Kronstadt och Rewelska Escadern, inalles 29 segel, till redden af Sveaborg; inspärrade vår Örlogsflotta, fattade posto vid Hangöudd, der den långt in på hösten bibehöll sin station och sämedelst på flere sätt försvårade communicationen emellan Sverige och Finland. Vid Svenska flottans återkomst till Helsingfors redd hände den olyckan att Linieskeppet Gustaf Adolph, som med 2 andra återvändt från en recognoscering, utanföre inloppet till Sveaborg, churu försedt med Lots, stötte på grund, och då det af fästningens kanoner icke kunde försvaras, måste det gifva sig åt fienden, hvarvid Öfverste Christiernin med flera skickliga Officerare och allt manskapet föll uti Ryssk fångenskap *b*). Detta allt förökade Regementets tjenstgöring med piketer och vakten längs efter kusten, der fienden möjligen kunde företaga landstigning, äfvensom dess Läkarestat mycket sysselsattes med de på flottan blesserade.

En

b) Ehuru detta grund för Lotsen var okändt, fanns det dock utsatt på ett sjökort, som erhölls på ett taget Rysskt Skepp.

En till Generalen ankommen falsk rapport, att fiendtliga troupper landstigit vid Edsho och voro i anmarche till staden, föranledde att Kapit. Löfman beordrades gå dem till mötes med 200 man Helsingar och en trouppe Dragoner, samt fatta posto vid Helsingkyrkoby. Snart erhöllos motsatta underrättelser, hvarföre hela commenderingen inställdes. I närvarande belägenhet var detta af ganska stor vigt, emedan Dragonerna icke hunnit smälta kulor af sina erhållna blytackor, och saknade derföre sådana vid uppbrottet.

I början af Augusti ankommo från Sverige: Premier-Majoren Tersmeden tillfrisknad, samt Fändrickarne von Platen och Stiernroos, hvilken sistnämnde genast började med gradpasseringen.

Fiendtliga flottan syntes hela sommaren. Så snart rapport inlupit att fienden gått i land vid Hangö och uppbrännt byarne Hangö och Tuktum, beordrades Öfv. Lieut. v. Stedingk, att med 2 Fregatter, en Hemmema, en Turuma, några Kanonslupar och Barcasser, dit afsegla, för att fatta posto så nära fienden, som möjligt var. Landvägen ditmarcherade en bataillon af Westgötha-Dals och 200 man af Helsinge Regte under befäl af Kapit. v. Platen med Lieutne Hård och v. Hauswolff samt Fändrick Forssius, 100 man Artilleri, 100 man Lif-Dragoner och 50 Jägare af samma

Regemente. Öfv. Lieut. v. Stedingk intog positionen vid Tvärminne, der Fändrick Forssius gaf eld på 2:ne fiendtliga Barcasser, som försökte landstiga och tvingade dem på detta sätt att vända tillbaka. Sedermera förlades detachementet af Helsinge Regemente till Ekenäs, med posteringar utsträckta till Sandby och Lappvik. Genom denna anordning hindrades fienden att vidare företaga någon landstigning på detta ställe. Denna postering vid Tvärminne förstärktes sedermera med åtskilliga Fregatter från Örlogsflottan, som förlades vid Porkala och andra ställen, hvarigenom communicationen med Sverige åter öppnades. Proviant och andra förnödenheter kunde nu transporteras öfver Lappviksdraget till Ekenäs och derifrån sjövägen till Sveaborg, ehuru Ryssarne blockerade båda ställena och Hangö.

Sedan Konungens förslag att öfverrumpla Fredrikshamn helt och hållet misslyckats, dels derföre att anfallet från landtsidan ej understöddes af det från sjösidan, emedan Siegroth blifvit uppehållen af motvind, dels derföre att Finska Regementerna beslutat nedlägga gevär, så snart de anbefalldes gå öfver gränsen *c*), så återkom i Sept. Kapit. Baron Mörner med sin commendering. Han hade landstigit vid Brackilla, derifrån marcherat till Fredrikshamn

c) Denna sammansvärjning, för hvilken Gen. Armfelt och Öfv. Hästesko stodo i spetsen, finnes närmare utvecklad i deras bref till Rysska Kejsarinnan, d. 9 Aug., och det 3 dagar derefter ingångna, så kallade Anjala förbundet.

och efter anfallets misslyckande, utan någon dödskjuten eller blesserad, åter gått om bord, seglat till Borgo, der debarkerat och tågat landvägen till Helsingfors. Dispositionerne till denna väl anlaggda attack *d*), som till sina följder blef så olycklig, synas tydligt beskrifna på situations-chartan öfver Fredrikshamns belägring 1788. Emedlertid är det onekligt, att fienden tillfogades en betydlig förlust derigenom, att besättningen i Fredrikshamn, af fruktan för belägring, sjelf afbrännde förstaden.

Kongl. Maj:t öfverreste derefter till Sverige och uppdrog högsta befälet åt H. K. H. Hertig Carl, som lemnade flottan af Ryssarne inspärrad vid Helsingfors och reste till gränsen. I början af Oct. intog Helsinge-Reg:tet sina vinterqvarter i Helsingfors, der det gjorde garnisonstjenst. Major Tersmeden blef af Hertigen afsänd till Konungen. I medlet af Oct. månad undfick Regementet ordres af Hertigen att afgå till Åbo, för att derifrån transporteras till Sverige. Det uppbröt ifrån Helsingfors i fullt yrväder d. 22 Oct., samt ankom till Åbo d. 31 i samma månad, efter en ganska besvärlig marche i den svåraste väderlek. Det inqvarterades i Staden och anstalter vidtogos till embarkeringen, som för sig gick d. 5 Nov. Motvind hindrade afseglingen till d. 9, då befallning ankom från Konungen, att

d) Hemliga handlingar hörande till Sveriges Historia efter Konung Gustaf III:s anträde till Regeringen, pag. 258 och följande.

det åter skulle gå i land och qvarblifva i Finland. Det debarkerade derföre å nyo och inqvarterades i Åbo stad, der det qvarblef till d. 15 Dec., då det uti en sträng köld uppbröt och marcherade närmare gränsen. Kapit. von Platen, som med sin commendering gått om bord vid Hangö, för att öfverföras till Sverige, stötte till Regementet i Åbo. Majoren Grefve Frölich reste till Sverige på permission. Den 4 Dec. inträffade Reg:tet uti sina vinterqvarter uti Ithis och Nastola Socknar af Kymenegårds Län, der Baron Siegroth förde befälet. Ändamålet med denna marche var att försvara Nyby Magasin i händelse af attack. Reg:tet låg i andra linien och betäcktes af Östgötharne under Major Jernfelt; der framom lågo Hjertas Jägare och Rautalambi Bataillon med flere posteringar vid Kymene Elf, gränsen utåt.

Under 1788 års fälttåg blefvo Under-Officerarne Walter, Stiernroos och Schröder utnämnde till Fändrickar. Kapit. Baron Fredr. von Kaulbars, Regements-Chefens Son, blef från tjenstgöring på flottan placerad på Hels. Reg. Kapit:ne Friherre Sjöblad och Löfman, Lieut. von Troil och Baron von Kaulbars, Fändrick Lind jemte 220 man, Korporaler och Soldater, qvarlemnades sjuke i Åbo. De tillfrisknade fingo der jultiden en nog besvärlig tjenstgöring med bevakningen af de arresterade Finska Öfverstarne. Denna försvårades genom stadsboarnes bitterhet emot dem och sina egna Officerare, som undertecknat Anjala-Förbundet *e*). Den stränga köld, som fortfor under hela marchen från Åbo till vinterqvarteren, förorsakade att en stor mängd af gemenskapen skadades; många blefvo derigenom oförmögna till vidare krigstjenst.

De hoppfulla utsigter, hvarmed detta årets fälttåg i Finland började, blefvo alldeles till intet gjorda genom de obehagliga uppträden, som hindrade Fredrickshams intagande, och förorsakade, att hela Armeen låg overksam den öfriga delen af året. Konungens bekymmer ökades betydeligen genom Danska anfallet och Öfv. Tranefelts felaktiga dispositioner i affairen vid Qvistrum d. 29 Sept.; men deremot bidrog armeringen uti Jemtland och Helsingland, (på sednare stället en Fricorps af 4049 man) till försvårande af fiendtliga rörelserne på Rikets södra gräns och hindrade troligen Gen. Lieut. Kroghs påtänkta inbrott i Jemtland med 6 Bataillioner. Afskedade Kapit:ne af Helsinge-Reg. Rönqvist och Ström användes till gränsens försvar i Herjeådalen med posteringar vid Ljusnedals Tull, Långå Skans och flera andra ställen. Konungens politiska ställning vid vestra gränsen blef således snart mycket förbättrad.

---

e) Raseriet i staden gick så långt att 70 Officerares namn en morgon lästes skrifna på kåken; äfven bättre klädda personer i vargskinnspälsar patrullerade på gatorna om aftnarna, endast i afsigt att utdela stryk åt dem som undertecknat Anjala-Förbundet. Lyckligtvis fick staden sedermera fullt förtroende för Helsinge-Regementets Officers-Corps.

"I Finland åter försvunno de hotande ut-"sigterne lika oförmodadt, som de tillskapa-"des. De missnöjdas osammanhängande pla-"ner, och Ryssk a Cabinettets tveksamhet att "med dem inlåta sig, verkade tids utdrägt, "afsvalnade sinnena och återförde en stor del "af de förvillade, oaktadt både alla nya för-"sök att förleda och alla upproriska skrifter, "som öfversvämmade Finland *f*)." Att dessa oroande händelser äfven skulle betydligt inverka på sinnesstämningen vid Hels. Reg. var naturligt, hellst då det vid ankomsten till Finland fann mycket ej vara öfverensstämmande med de i Sverige erhållna underrättelserna om tillståndet derstädes. Men ehuru Regementet tillika, af sina landsmän påbördades delaktighet i Finska Arméens oroliga planer, ehuru dess ifrigaste bemödanden att fullgöra sina pligter, såsom medborgare och undersåtare, misskänndes och förtyddes, och det således uti dess eget land nekades detsamma en rättvisa, som det åtnjöt af Åbo stad; så verkade dock känslan af ära och pligt på alla, så att de uppfyllde sina skyldigheter, och att ingen vid Helsinge-Reg:tet af missnöje begärde afsked. Chefen afböjde dessutom med ädel ståndaktighet alla Emissariernas försök att förvilla, samt gillade Kapit. Löfmans i lägret tagna försigtighetsmått för oerfarna, unga Kamraters väl i sådane mål. Emedlertid för-

f) Von Schantz's beskrifning öfver detta krig, 1:sta Afdelningen, pag. 57.

orsakade troligen denna obehagliga sinnesstämning, att Chefen sökte få återvända till Sverige med sina 2 vid Regementet tjenstgörande Söner, hvilket lyckades honom under nästa års fälttåg. Han anförde såsom orsak, att han och de icke kunde tjena mot Ryssland, då Kejsarinnan nyligen återskänkt hans Frus Slägtingar några gods i Lifland, som under Konung Carl XI blifvit reclamerade till Kongl. Maj:t och Kronan. Regements-Chefens tredje Son vid Husarerna, Friherre W. L. v. Kaulbars begagnade icke denna orsak att aflägsna sig; hans tjenstgöring tycktes ej heller hafva menliga följder för hans Mors Familjegods.

SJETTE KAPITLET.

1789 *års Fälttåg.*

Kapit. Friherre Mörner reste i början af året till Stockholm för att bevista Riksdagen. Öfversten Frih. v. Kaulbars reste ock i samma ändamål tillika med sin Son Kapit., men de qvarblefvo i Åbo till slutet af Mars, då de återvände till Regementet. I Juni aflöstes Öfversten af Major Tersmeden, emedan då den Kongl. tillåtelsen ankom för honom att icke vidare tjenstgöra i detta krig. Kapit. Löfman med Lieut. von Troil ankommo tillfrisknade till vinterqvarteren i början af Febr. Reg:tet hade d. 16 Jan. undergått Generalmönstring

utan att hålla någon postering öfver vintern, utom förbindelsen att vid fiendtligt anfall försvara Nyby Magasin och betäcka Artilleriparken i Artsjö Socken. Ifrån Nyby Magasin erhöll Regementet sin proviant, der också dess tilldelta Artilleri och tjenstförrättande Reg. Qv. Mäst., Fändr. Forssius, samt en del af Alfta kompagni voro inqvarterade.

Vid Mars månads slut började fienden oroa våra förposter, hvarföre Kapit. Gyllengahm med Lieut. Wittstock och 50 man detacherades till Kimola, för att ställas under Major Kræmers ordres, hvilken med Elime Bataillonen låg i Jahla och höll posteringar vid gränsen. Derifrån sändes sedermera Lieut. Wittstock med 20 man att förstärka posteringen vid Sikakoski, en enstaka gård vid pass ett kanonskotthåll från Kymene Elf. Den 10 Apr. om aftonen blef sistnämnde postering attackerad af 300 Rysska Jägare, anförda af Kapit. Jäckel. Lieut. Wittstock hade efter aflösningen utsändt en Patrull, som skulle recognoscera stranden; men denna var knappast inkommen, förr än attacken med mycken häftighet började af Rysska trouppen, som troligen före patrulleringen hade öfvergått passet vid Kymene-ån och legat fördold i skogen, under det den passerade förbi. Vid Ryssarnes annalkande gaf Postkarlen avisskott och trouppen emottog fienden med en liflig eld. Lyckligtvis nedlade Soldaten N:o 23, Ljung, af Secund-Majorens Kompagnie, med ett dö-

dande skott den ifriga Rysska Befälhafvaren, i det ögonblick då han skulle kasta sig öfver en gärdesgård; hvarigenom hans trouppe blef modfälld, så att den vek tillbaka och lemnade på platsen den döende, hvilken inbars uti Wittstocks rum, hvarest han innan kort slutade sin lefnad med utrop: "Bruder, heute mich und in morgen Ihr!" Denna spådom inträffade på Wittstock under följande årets fälttåg. Dagen derpå bars liket under vanlig honneur till stranden och öfverlemnades till Ryssarne. Uti denna korta affaire blef ingen skadad af Helsinge-Regementet. Lieut. Wittstock befordrades till Kapiten i Armeen, och 2 Soldater erhöllo medaillen för tapperhet i fält. Posteringen ökades derefter från 40 till 170 man.

Uti början af Juni uppkom till Reg:tet Kapit. Baron Sjöblad tillfrisknad från Åbo; men afgick genast till tjenstgöring vid Skärgårdsflottan såsom Konungens Adjutant och blef befordrad till Major i armeen. Kort förut hade Kapit. von Kaulbars med Lieut. v. Troil, Fändrick v. Platen och 100 man, utom Und. Officerare och Spel, afgått till garnisonstjenstgöring i Tawastehus; men nu förändrades befälet sålunda, att den på Reg:tet nyligen placerade Kapit. Baron Cederström aflöste Baron Kaulbars och den från Åbo ankomna tillfrisknade Fändr. Lind förstärkte commenderingens befäl. Den 10 Juni utnämndes Kapit. Löfman till Major i Regementet.

Redan i slutet af Apr. märktes en betydlig rörelse bland fiendtliga troupperna emot Savolax-gränsen, der Öfversten och Brigad-Chefen v. Stedingk commenderade de Svenska. Rysslands afsigt att underlägga sig denna provins skulle verkställas, under General Michelsons öfverbefäl, af Generalerne Rautenfelt, Denisow, Bergman och Sprengtporten, hvilken sistnämnde, då i Ryssk tjenst, återkallades från kriget mot Turkiet, emedan han, såsom Svensk f. d. här boende Embetsman, väl kände landets beskaffenhet. Deras styrka bestod af omkring 11,000 man. v. Stedingk försvarade Savolax mot en öfverlägsen fiende med mycken tapperhet och skicklighet, ända till nätterna emellan d. 8, 10 och 11 Juni, då den starka Rysska armèen forcerade posteringen vid Kyropass. Våra troupper, som nödgades vika undan, fattade åter stånd vid Porosalmi, der en häftig affaire föreföll d. 13 Juni, hvarefter de, efter 13 timmars strid, segrade och fiendtliga Generalerna Sprengtporten, Denisow och Bergman fingo mer och mindre svåra blessyrer. För att draga nytta af denna fördel begärde v. Stedingk hjelp från de troupper, som stodo vid Heinola. I dess ställe beordrades Major Löfman d. 14 Juni att skyndsammast uppbryta och marchera med 300 man, i ändamål att betäcka Artilleriparken derstädes, och för öfrigt rapportera sin ankomst till Brigad-Chefen, samt afvakta dess vidare ordres. Majoren uppbröt med ofvannämnde styrka, jemte Kapit. von Platen, Lieutnanterne von Haus-

wolff, Hård och Nordenadler, Fändrickarne Winblad von Walter, Stiernros och Rogstadius från qvarteren d. 14 Juni kl. 2 e. m. och ankom till Heinola d. 15 om morgonen, der detachementet blef liggande med vakters förrättande och krigsrätts hållande till d. 17 kl. 11 f. m. Då ankom befallning från Brigad-Chefen, att Löfman med sin commendering och 4 haubitser jemte attiraille och utredning, under Kapit. Riddersvärds befäl, jemte 2 trepundiga kanoner, commenderade af Lieut. Hägerflycht, skulle fortskynda till St. Mickel, enl. Landshöfdinge-Embetets marcheroute, 11 mil från Heinola. Med marcheroutens uppsättande och hästars anskaffande dröjdes så länge, att uppbrottet icke kunde verkställas förr, än mot morgonen den 18:de. På halfva vägen ankommo förnyade ordres från Öfverste Stedingk, daterade den 18, klock. 9 f. m., att skynda med Trouppen och qvarlemna haubitserne. Colonnen marcherade vidare till ett ställe, beläget 3 mil från Porosalmi, till hvilket ankomsten skedde kl. 4 på dagen d. 19, och der de trötta hästarne måste beta och trouppen hvila till kl. 6 e. m., fastän kanonaden vid Porosalmi hördes sedan aftonen d. 18. Då anspannet var i ordning till afmarche, ankom åter en courier med ordres att vända, emedan fienden, som dragit till sig flera nya förstärkningar från Willmanstrandska sidan, d. 18 om aftonen, attackerat och oaktadt vår häftiga eld anlaggt 5 batterier, samt i

synnerhet forcerat byarne Watila och Tuckula, som betäckte vår högra flygel, men hvilka envist blifvit försvarade steg för steg ända till middagen d. 19. v. Stedingk nödgades då draga sig tillbaka till Jockas, för att skydda de återstående positionerna i Sawolax. Emedlertid, oaktadt Major Morians mot ordres begångna oförsigtighet vid retraiten från Sulkava, lyckades det dock Stedingk, att samla sin 3,400 man starka Brigad och med den taga en så fast ställning d. 28 Juni, att General Michelson med sin trouppe ej vågade angripa honom. Detachementet under Major Löfmans befäl återvände till Heinola och mötte i Lussi Major Tersmeden, Kapit. Nordenadler och Fändr. Fahnehjelm med 100 man, utgångne för att understödja expeditionen åt Sawolax. De betydliga rörelser och operationer, som snart inträffade vid södra gränsen, nödgade Ryssarne att dit detachera troupper, hvaigenom von Stedingk fick tillfälle att innan fälttågets slut, detta år, rensa nästan hela Sawolax från fiender.

Vid södra delen af Riksgränsen hade allt varit lugnt till början af Juni månad; men efter Konungens ankomst till Finland den 6 Juni, togos följande dispositioner: Första Arméefördelningen, under General en Chef, Grefve Maijerfelts befäl, tågade närmast hafvet för att göra åtskilliga demonstrationer att passera Kymene-Elf vid Philpola, Anjala, Hirwenkoski och Abborfors; medan verkliga öfvergången skulle af Gen. Lieutenanterne von

Platens och Baron Siegroths Fördelningar verkställas vid Värälä, der de inträffade d. 25 om morgonen. Uti affairen vid Uttismalm deltog ej Helsinge-Reg:tet; ty den Reserv-corps, hvartill det då hörde, blef ej begagnad i denna träffning. Denna Reserv-corps egentliga ändamål var: att försvara Arméens venstra flygel och hålla communicationen öppen med Sawolaxska Brigaden. General-Majoren Friherre Lars Fredr. von Kaulbars, som ej commenderat någon fördelning öfver vintern, blef nu uppsänd till befälhafvare öfver denna Reserv-corps, bestående af alla i och omkring Heinola förlagda troupper. (Denna General-Major var en yngre Bror till Öfversten vid Helsinge-Reg.) Major Baron Bunge inträffade vid denna tid från Sverige och tjenstgjorde som Kapiten. Kapit. Baron Mörner ankom äfven med 300 man recryter, hvilka förlades till garnisonstjenstgöring i Helsingfors och Sveaborg. Vid Regementets marche från Heinola qvarcommenderades Fändr. Hedman med Alfta Kompagni i Koskiniska, hvaraf en detacherad post af 50 man sändes till Sikakoski, samt Kapit. Gyllengahm med Jerfsö Kompagni stationerades vid Härkälä. Den 16 Juni commenderades Kapit. Nordenadler, Lieut. Hauswolff och Fändr. Fahnehjelm med 2:dra Majorens Kompagni samt 90 Dragoner, att bortjaga de Kossacker, som bemäktigat sig Lactis magasin; men denna expedition inställdes vid underrättelsen, att fienden dragit sig tillbaka.

Egenteliga ändamålet med öfvergången vid Värälä och Arméens framryckande till Uttismalm, var väl att söka framtränga till Davidsstad och Willmanstrand, och i förbindelse med de rörelser som General-Majoren von Kaulbars verkställde, afbryta communicationen emellan de i Savolax infallna Rysska troupper och de vid södra gränsen varande corpser; men denna plan måste ändras, sedan Öfverste von Stedingk blifvit slagen.

Helsinge-Regementet uppbröt den 1 Juli tillika med den förutnämnda Reserv-corps, hvartill det hörde, för att understödja Konungens operationer vid Likala. Tåget skedde till Härkälä läger, hvarest Delsbo och Jerfsö Kompagnier förenade sig med denna corps. Sedermera, då Elfsborgs Regementes Lif-Bataillon och 2 Esqvadroner af Lif-Dragonerna tillstött, fortsattes marchen till Jerfvis der den delen af Alfta Komp. som tjenstgjort i Koskiniska äfven tillkom. Derefter togs vägen till Nyby, Kausalla, öfver Kymene-Elf vid Värälä till Rysska byn Kauvala, hvarest en Bataillon Östgöthar och Elime-Bataillonen ökade fördelningens styrka. Den 14 Juni om morgonen marcherades till Uttismalm, då en ständig eld mötte Avant-Gardet ifrån fiendens lätta troupper. Under detta framtågande förrättade Lieut. Hauswolff med en division Grenadierer en recognoscering på vägen till Valkiala kyrka. Natten mot d. 15 visade sig Kossackerna i större antal; piketerne måste derföre rycka ut och fördrifva

dem. Tvenne kanoner och tvenne hautbitser ankommo till förstärkning om morgonen d. 15, då fördelningen i god tid uppbröt och fortsatte marchen till Kaipias. På samma gång som ofvannämnde ordres expedierades till Gen. Major v. Kaulbars, blef också Öfv. Lieut. Baron Friesendorff med en detacherad corps utur Jönköpings och Westmanlands Regementer, af 1500 man, beordrad att med nödigt Artilleri marchera till förstärkning åt honom. Fördelningen framkom kl. nära 4 e. m. till Kaipias, der fienden intagit en stark position och anlaggt flera batterier. Elden började genast ifrån Rysska sidan och träffningen begynntes innan ännu tillfälle gafs att recognoscera fiendens ställning. Fienden hade förskansat sig framföre byn med en stor förhuggning och ett stort Batteri, som beströk hela landsvägen och dessutom ett Batteri längre till venster, som spelade i flanken längs efter förhuggningen, hvilken dessutom var uppfylld af Jägare. Helsinge Grenadierer mottogo fiendens första salfvor vid Bataillonernes uppdoublering på linien. I början af affairen togs Helsinge Bataillon till kanonernas betäckning. För att betaga fienden fördelen af förhuggningen lät Generalen 2 Helsinge Soldater, hvilka frivilligt erbjödo sig midt under affairen antända densamma g). Genom detta lättades anfallet på

g) Uti von Schantz Historia öfver 1789 års fälttåg, 1 Del. pag. 136, yttras att hautbitserne skjutit eld på förhuggningen; men ofvanstående är sanningen enligare, emedan dessa båda blefvo, i och för denna bedrift, belönte med medaillen för tapperhet i fält.

det första batteriet, hvilket Helsinge-Reg:tet och Elime Bataillon fingo ordres att med storm intaga; men då dessa troupper framryckte, upptäcktes det andra fiendtliga batteriet till venster med ett stort retranchement framföre, utur hvilket troupper började detacheras förbi ett moras, för att taga oss i sidan och ryggen. Generalen, seende den påräknade hjelpen af Öfv. Lieut. Baron Fricsendorff, uteblifva *b*), inställde stormningen och befallte retraite, hvilken började kl. 9 om aftonen. När fienden blef varse detta beslut, fördubblade han sin eld. Rysska Grenadiererne anföllo med häftighet Helsinge 1:sta Bataillon, som hade Arrier-Gardet, under det Jägare och Kossacker oroade sidorne. Fiendens eld var jämn och uthållande, så att Arrier-Gardet vandrade uti ett beständigt mörker af krutrök. Helsingarne mottogo dessa anfall utan att rubbas i sin ställning och marcherade med ordning en hel timma, på hvilken retraiten ej fortskred stort öfver 1-20:dels mil. Härunder bortskjöto de sin ammunition, hvilket likväl afhjelptes genom Adjutanterne Rickmans och Rogstadii rådighet; ny ammunition anskaffades och utdeltes, så att de kunde försvara rétraiten till dess de aflöstes af Östgötha och Elfsborgs till en bataillon sammansmälta Regementen, som då under en sva-

b) Vägens svåra beskaffenhet emellan En-Järfvi och Kaipias uppehöll honom, hvilken dessutom erhöll särskilda ordres under marchen att återvända till Sippola.

svagare eld hade Arrier-Gardet 1-4:dels mil; derefter aflöstes de af Helsinge 2:dra Bataillon fram till Kuovola, dit Arméen anlände kl. 8 f. m. d. 16 Juli, sedan den likväl rastat en stund på Uttismalm. Under denna affaire commenderades 1:sta Bataillon af Major Tersmeden och den 2:dra i början af Major Löfman, men sedermera, vid hans sjukdom, af Kapit. von Platen. Regementets förlust bestod uti 3 man dödskjutne och 36 man blesserade *i*), af hvilka flera sedermera dogo. Vår Armées hela förlust var 11 Officerare och 254 man.

Den 17 ankom underrättelse, att General Michelson anländt fienden till förstärkning och att han hade sitt Avant-Garde under General Denisow blott en half mil från Kuovola. Vid underrättelsen härom beslöt Gen. Baron Kaulbars, som led brist på ammunition för kanonerna, att retirera öfver bron till Värälä. Detta sattes i verket natten emellan d. 17 och 18 med trossen, och sedermera i för-

i) Bland de sistnämnde var Soldaten N:o 107 Borg af Jerfsö Kompagni, hvilken blesserades i båda armarne; den högra måste afsågas ofvanföre och den venstra nedom armleden, lefver ännu 1828; anmärkningsvärdt är, att han utan armar uppodlat 6 tunland jord, anlaggt brunn och källare; hvarföre han år 1823 erhöll en förgylld Silfverbägare, om 20 lods vigt, med påskrift: "Af Kongl. Patriotiska Sällskapet till Jonas Borg; Äreskänk för efterdöme af oförtruten Odlingsflit, oaktadt saknadt bruk af färdiga Armar, stympade af fiendtlig kula i krig för Konung och Fädernesland."

sta dagningen med troupperne, hvarefter bryggan middagstiden, vid fiendens annalkande och under dess kanoneld, svängdes af Helsinge Förvakt under Lieutenanterne Hårds och Nordenadlers befäl, hvarvid Sergeant Holmblad vid Öfv. Lieutenants Komp. utmärkte sig. Kaulbars var vid bryggans svängande okunnig om, att Gen. Lieut. von Platen hade uppbrutit från högqvarteret i Likala med 4 Bataillioner, för att öfver Viala komma honom till undsättning vid Kaipias. Detta hade kunnat hafva olyckliga följder för Platen om han icke i tid erhållit kunskap om Kaulbars's återtåg öfver Kymene-elf vid Värälä. Derefter nödgades den sistnämnde, på Hög befallning d. 19 om morgonen, afsända Öfv. Grefve Hamilton med båda Helsinge-Bataillonerne och Elfsborgs Reg. öfver Umeljocki till Anjala, der de skulle gå öfver Kymene-elf till Rysska byn Mämälä och afbida Platens vidare ordres. Dessa ordres voro verkställda innan aftonen. Härigenom blef Kaulbars mycket för svag att motstå fiendens försök till öfvergång. Han nödgades derföre d. 20 begära hastig hjelp från Mämälä, hvilken han också erhöll natten emellan d. 20 och 21, bestående af 100 man af Helsinge- och 100 man af Tawastehus-Regementer. Men alldenstund fienden vid Philpola hunnit slå en brygga, så beslöt han, följande morgon, att öfvergifva Värälä, som af fiendens häftiga eld kommit i brand och draga sig tillbaka till Ummeljocki. Vid samma tid hade Konungen befallt Öfv. Hamilton att

med 2 Bataillioner af Westmanlands Reg. gå honom till hjelp vid Värälä; men båda troupperne sammanträffade vid Ummeljocki Då detta misslyckades; beslöt Konungen, att positionen vid Likala, såsom farlig, skulle öfvergifvas, hvilket ock skedde d. 21 middagstiden. Konungens marche och öfvergång till Anjala skyddades af Gen. Baron Siegroth, som besatte höjderna vid Mämälä med det af honom commenderade Arrier-Gardet; han passerade och svängde bron utan förlust. Härefter besatte fienden de nyss lemnade positionerna vid Kymene-elf, hvarifrån en häftig eld underhölls mot Anjala, dock utan synnerlig verkan.

Helsinge-Reg:tet fick derefter åtskilliga positioner, dels vid Ummeljocki, dels vid Nybygget och dels vid Korjojs bro, till dess det åter samlades och slog läger vid Anjala kyrka, under Öfv. Paulis befäl. Fienden uppförde på sin sida af Kymene elf 11 Batterier, under hvilkas eld, som utan afbrott blifvit underhållen sedan d. 24 Juli, han natten emellan d. 4 och 5 Aug. försökte öfvergång, men blef tillbakadrifven. Den 25 itändes Anjala gård, tillhörig Baron Wrede, hvilken helt och hållet nedbrann; men fiendens uppsåt att förstöra kyrkan misslyckades. De fiendtliga kulorne nedföllo som oftast uti Reg:tets läger *k*). Tjenst-

k) Tvenne fiendtliga Batterier kunde med sin eld bestryka Helsinge-Reg:tets läger, som var på en linie med Westerbottens. En natt skötos flera korsade gevär omkull och krossades uti Ofvansjö Kompagnigata.

göringen var mödosam; posteringar och vakter ombyttes i skymningen för att icke blottställas för Batteriernes eld.

Den 14 Aug. om aftonen syntes tydligen fienden vilja gå öfver elfven, hvilket ej kunde förhindras, sedan han under en häftig kanonad lyckats att svänga bron åt sin sida. Han öfverförde sedermera Kossacker, Jägare och Grenadierer, hvilka i första häftiga anfallet borttogo 2 kanoner, placerade på bron, och förde dem öfver den innan Major Tersmeden ännu hunnit komma till hjelp. Hvarje Artillerist sårades eller nedsablades, och betäckningen, anförd af den unga Fändricken Schildt vid Westerbottens Reg:te, förjagades. Major Tersmeden fördref fienden öfver strömmen tillbaka, oaktadt dess häftiga kanon- och gevärseld, samt tog en fånge, hvilken likväl i mörkret undankom. Reg:tet återkom till lägret i dagningen d. 15 Aug., då allt var tyst och stilla. I denna affaire utmärkte sig Major Tersmeden och Kapit. v. Platen. Den förra blef samma dag utnämnd till Riddare af Svärds-Orden. Förlusten var: dödskjutne 3 man, blesserade Kapit. Gyllengahm, Fältväbeln Wallendahl och 20 man.

Fiendens många demonstrationer vid Anjala och Värälä syntes icke hafva så mycket till föremål, att verkligt gå öfver gränsen, som fast mera att dölja trouppernes marche till hafskusten, der uti Aug. månad, vigtigare hän-

delser föreföllo emellan Svenska och Rysska Skärgårdsflottorne. I affairen vid Svensksund d. 24 Aug. blef Qv. Mäst. vid Hels. Reg. och Majoren i armeen, Friherre Sjöblad, dödskjuten. Den 20 Aug. återkom till Reg:tet Kapit. Baron Cederström med Fändrick Lind och de 100 man, som gjort garnison uti Tawastehus.

Den 16 Aug. om aftonen ankom Gen. Lieut. v. Platen till Anjala och emottog befälet, samt gjorde genast flera förändringar till trouppernas säkerhet, emedan han fann dem utan ändamål för mycket utsatta för fiendens eld. Han drog hufvudstyrkan tillbaka, lemnande i byn en Fältvakt af 100 man, samt anlade en Approche med nödiga bröstvärn för samtliga troupperna, för att trygga dem mot fiendens vidare företag. Denna disposition var nu så mycket nödvändigare, som fienden var mästare af bron. På denna förskansning arbetade dagligen 2:ne Batailloner, hvilka aflöstes om aftnarne i skymningen. Denna plågsamma tjenstgöring fortfor till början af September, då det lyckades, under en mörk natt att afsåga och förstöra bron.

Den 31 Aug. kl. 4 om morgonen, började fienden en häftig kanoneld. Dess ändamål var att sätta eld på några hus och förstöra de anlaggda verken, hvilket likväl alltsammans förfelades. Regementerna fingo efter dess slut återgå till lägret kl. 8 f. m.

Sedermera lågo troupperne stilla vid Anjala under Gen. Majoren Grefve Hamiltons befäl, utan att något anmärkningsvärdt företogs. Major Tersmeden fick permission till Sverige. Uti October tågade Regementet till Umel-Jocki, undergick der General-mönstring d. 12, samt förlades kort derefter på gränsposteringar i Keltis, Manxila, Kusamiemi, Köperille och Pillkama. Sedan det härstädes qvarlemnat Fändr:ne Fahnehjelm och v. Walter med nödigt manskap till posteringarnes bestridande, och Lieut. Hård med 100 man till barackbyggnad vid Keltis-Råberg, intog det d. 2 Nov. sina vinterqvarter uti Ithis Socken. Här tillstötte ock Kapit. Wittstock, hvilken hela sommaren legat med 50 man af Alfta Kompagni i Jahla.

Efter slaget vid Svensksund d. 24 Aug. blef arméens ställning vid Högfors och södra delen af gränsen mindre god, emedan den kunde attackeras både ifrån landt- och sjösidan. Detta inträffade ock d. 31 Aug. vid Broby, Högfors och Suttula. I underdåniga rapporterna om dessa krigsrörelser utmärktes med beröm Drufvas Jägare. Att förstärka denna trouppe commenderades, i början af Oct. 1789, utur Helsinge-Reg:tet Lieut. Nordenadler, Fändr. Kökeritz, Fourierne Pamp och Axling, 1 Trummslagare och 50 man Korporaler och Soldater.

Den 31 Oct. afreste Secund-Majoren, Grefve Frölich, Kapit:ne Gyllengahm, Nordenadler

och Majoren Baron Bunge till Sverige på permission; den förstnämnde anhöll i underdånighet om afsked, hvilket kort derefter beviljades.

Regementet låg i General Pollets fördelning närmast gränsen och förskansade sig medelst förhuggningar och batteriers anläggning m. m. Regementets placering på detta ställe fordrade en beständig uppmärksamhet på fiendens företag; men lyckligtvis fick det njuta ett ostördt lugn hela vintern. General-vakt i Sesk-Järvi, jemte 1 Officer och 50 man såsom postering i Pillkama, samt nödig vakt vid Barrackerna på Keltis Råberg, var Reg:tets vintertjenstgöring.

SJUNDE KAPITLET.

1790 *års Fälttåg.*

Uti Apr. erhöll Major Löfman permission att resa till Sverige; och d. 22 Apr. emottog Öfv. Lieut. vid Psilanderhjelms Reg:te och Ridd. Friherre Djurclou befälet öfver Hels. Reg:tet, hvilket han anförde till krigets slut.

Detta års fälttåg började tidigt, för att dermedelst förekomma Ryssarne. De krigsrörelser, som under April månad förevoro i Sawolax, föranledde till den sannolika förmodan, att fienden kunnat blotta södra gränsen

på försvar. Helsinge-Reg:tet, som d. 25 Apr. uppbrutit utur vinterqvarteren, deltog d. 28 uti en öfvergång öfver Kymene elf vid Pörilla; men det detacherades sedermera jemte några Dragoner under Chefens befäl, natten emellan d. 28 och 29 till Orrivalla, att besätta bron, hvilket lyckades utan någon förlust; ett litet byte af Rysska utredningspersedlar togs. Härifrån beordrades det till Haf-Jockis bro emellan Valkiala kyrka och Mattila by, der en bro slogs öfver elfven snedt emot Köperille, för att fortskaffa transporterne till Konungens vid Valkiala stående armée, samt vid olyckshändelse lätta dess retraite. Vid Valkiala hade Konungens armée den 29 eröfrat betydliga förråder, hvilka skulle transporteras förbi denna postering *a*).

Då nu fienden under loppet af April månad genom nämnde förmoner förlorat flere af sina bästa positioner, sökte han att göra diversioner på flera ställen. Efter misslyckadt försök att återtaga Kärnäkoski pass den 30 April, syntes alla möjliga anstalter blifvit träffade för att bemäktiga sig Anjala, under tiden befästadt med ett stort batteri och 4 andra fältverk. Den 1:sta Maj började fienden, från sina å andra sidan elfven varande

a) Denna attack blef äfven märkvärdig deraf, att Konungen d. 30 framför de segrande troupperna, efter afsjunget te Deum, lät påsätta sig decorationen af Svärds Ord. Stora Kors af General-Major Pauli och General-Adjutanten Öfv. Grefve Wachtmeister.

batterier, en häftig eld mot våra förskansningar, hvilken fortfor alla dagar till d. 5 före gryningen, då han med häftighet anföll dem och nödgade de af Svenska troupperne, som icke i första anfallet blefvo dödade eller tagna, att retirera. Detta försvårade Konungens ställning vid Valkiala. Han befallte derföre den under hans eget befäl stående Armée, att draga sig tillbaka, för att vid Willikkala sätta sig i förbindelse med Gen. Lieut. von Platens fördelning. Vid Valkiala tog Gen. Maj. Pollet befälet. Planen var, att under det Platen sökte försvara Korhoispasset, skulle Pollet med troupperne från Valkiala passera Kymene-elf, genom Värälä marchera till Ummel-Jocki, och derifrån göra en diversion mot Anjala. Den 4 Maj beordrades Hels. Reg. att framrycka till Valkiala och vid den retraite som dagen derpå inträffade, utgjorde det Arrier-Gardet. Lieut. Hedman med 50 man escorterade Konungen. Under vägen tröttnade 47 man, så att endast 3 man befunnos med Konungen vid framkomsten. Innan bagaget hunnit komma i retraite, syntes en stor hop Kossacker, som anföllo Trosscolonnen; i första anfallet dödade de 2 man och borttogo en Brödvagn och en Tältkärra; dock lyckades det snart att fördrifva fienderne, ehuru med 3 dödskjutne Soldaters förlust. Derefter fick transporten någorlunda utan hinder marchera, mer framdragen af manskapet, än af de utsvultna och uttröttade tross- och bondhästarne. På sådant sätt kom den lyckligt öfver nya bron vid

Mattila *l*). En half mil från Valkiala ökades den förföljande fiendens styrka, som ock nu började skjuta med kanoner; sent om aftonen fattades posto vid Haf-Jockilla bro, der fienden fortsatte kanonaden ända till sent på natten. Under denna dags retraite blef Kapit. Wittstock dödskjuten och bars till Köperille, hvarifrån han fördes och begrafdes uti Ithis kyrkogård. Fändr. von Platen, som förde Grenadiererne, blef illa blesserad i hufvudet; och Lieut. von Troil fick en svår contusion, hvarföre de måste afföras till sjukhuset i Tawastehus. Lieutenanterne Rickman och Hedman fingo mindre contusioner, som likväl icke hindrade dem att fortfara med sin tjenstgöring. Dödskjutne blefvo 7 man; blesserade: Fältväblarne von Ahnen och Sundberg, Föraren Winblad von Walter och 23 man Korporaler och Soldater *m*). Berömde för välförhållande nämnas: Fältväblarne Wallendahl, Sundberg och Axling, i synnerhet den förstnämnde, som med en liten styrka försvarade och räddade Trosscolonnen. Dagen derpå gick Reg:tet i ro öfver bron, svängde densamma

l) För Konungen har någon berättat, att Helsinge-Regementet här förlorat hela sin Tross; hvarföre General-Major Pollet under den 8 Maj härom hos Öfv. Lieut. Djurclou gör förfrågan, och infordrar upplysning.

m) Uti von Schantz beskrifning öfver 1790 års fälttåg 2:dra Del. pag. 36, säges att Helsinge-Regementet, som hade Arrier-Gardet varit uti ett mindre handgemäng med Kosacker och Jägare; men sådant motsäges af denna stora förlust.

och förlades i Keltis, sedan Lieut. Hedman med 70 man blifvit qvarlemnade derstädes för att hindra fiendernas försök att åter svänga den, och Fändr. Fahnehjelm med 50 man blifvit afsänd till Pillkama. Den 7 marcherade Helsingarne jemte Kronobergs, då mycket svaga Regemente, Hjertas samt 80 stycken Gröna Jägare under Öfv. Lieut. Pålmans befäl till Nappa. Den 8 förstördes genom Kapit. Cederström, som tagit befälet öfver Lieut. Hedmans trouppe, den svängda bryggan. Den 9 oroade fienden åter, sedan han uppkastat batterier på sin sida af Kymene-elf, gick han öfver vid Nappa med Infanteri och Kossacker, sköt eld på och uppbrände byn, samt tvang Pålman att retirera till Ninimecki. Den 10 befalltes Lieut. Hedman och Fändr. Fahnehjelm att begifva sig på Köperillevägen till Raudansu magasin, der de först stadnade, men drogo sig sedan fram om Jockis kyrka till Kopari bro, hvarest vägen från Köperille och Lötilla förenar sig. Härefter upphörde fiendtligheterne å denna trakt; egentliga orsaken dertill var, att Ryssarne under Gen. Lieut. Numsen, nödgades lemna sina fördelar, för att försvara Fredrikshamn, som hotades af Svenska Skärgårdsflottan, under Konungens befäl.

Gen. Major Pauli, som tagit öfverbefälet efter Gen. Pollet, biträdd af Öfv. Lieut. Jägerhorn, uppbröt skyndsamt från Elimä, för att gå till trakten af Keltis. Den 11 intogs en fördelaktig ställning vid Ninimecki, hvarigenom magasinerne i Nyby och Raudanzu be-

skyddades. Här begagnade sig Gen. Majoren af de fältverk och förhuggningar, som Hels. Reg. tillförene anlaggt; dessa förökades ännu vidare och höjden besattes med kanoner, hvilka beströko landsvägen åt Keltis. Denna position bibehölls till den 17 Maj. Emedlertid hade under d. 14 Kapit. Nordenadler, efter nyttjad permission till Sverige och Fändrick Hjerta till gradernas passerande, infunnit sig vid Regementet.

Stora Fältvakten vid Ninimecki, attackerades den 17, (dess avancerade förvakt bestod af Fourier Styf med 12 man Helsingar), af ett talrikt Rysskt detachement, hvilket likväl efter en häftig affaire, och sedan förstärkning ankommit, måste draga sig tillbaka. Rysska Gen. Denisow erhöll dervid en blessyr. Af Hels. Reg. blefvo Fourier Styf, som mycket berömmes, jemte en Soldat blesserade. Pauli uppbröt d. 19 om aftonen med hela sin styrka för att vid Nappa attackera Ryssarne; men träffade på vägen vid Keltis ett Rysskt detachement, anfördt af Gen. Barkman, bestående af 2 eller 3000 man *n*). Fienden innehade en fördelaktig ställning med kärr och skog på flankerne och batterier på en höjd, hvilka beströko vägen; kl. 11 började affairen och slutades icke förr, än kl. 7 om morgonen d. 20, då Ryssarne blefvo drifne till

n) Enskilda underrättelser meddela, att båda de krigande parterne händelsevis fattat det beslut att på samma tid attackera hvarandra, samt att mötet oförmodadt inträffade vid den, af Ryssarne tillförene befästade, förposten Keltis.

retraite. Södermanlands och Östgötha Infanteri kommo först i elden. Kronobergs och Östgötha Regementer utförde stormningen mot fältverken. Under denna strid stodo Helsingarne på venstra flygeln uti en däld, hvilket bidrog dertill, att fiendens skott gingo öfver de stridande och att förlusten blef mindre, än man kunnat förmoda. Vid Hels. Reg. berömdes Öfv. Lieut. Djurclou, äfvensom Kapit. Nordenadler benådades med Kongl. Svärds Orden för denna affaire, hvaruti Regem:t förlorade endast en man dödskjuten samt Fourier Frisk och 4 man blesserade. Den segrande Arméen marcherade samma dag åt Nappa och d. 21 till Värälä, utan annat motstånd, än af några fåtta troupper; alla fältverken voro tomma; deremot hade fienden uppbrännt och förstört alla broar, samt laggt Philpola och Värälä byar i aska och dragit sig öfver strömmen, likväl med bibehållande af bron och sina förposter vid vårt, förra året anlaggda, batteri. Till understödjande af dessa operationer hade Gen. Lieut. von Platen detacherat en Bataillon af Westmanlands Reg. jemte Öfv. Lieut. Armfelts Jägare, till Råberget, men Armfelt, sjelf anförande denna trouppe, stötte på en fiendtlig corps, med hvilken han sammandrabbade en timmas tid; föreningen med Pauli hindrades och han nödgades draga sig tillbaka. Emedlertid uppbröt Platen med de öfriga troupperna af sin fördelning, och tillbakadref fienden mot Korhois. Genom dessa rörelser var väl Svenska området vid Värälä

fritt från fiender; men omkring Anjala bibehöllo de ännu en tid sina der vunna positioner. Regem:t jemte hela Fördelningen slog läger på fältet vid Värälä och uppkastade redoutter och försvarsverk längs efter linien, hvarigenom trouppen kom i någorlunda ro, efter beständiga fatiger allt sedan d. 27 Apr.

Under allt detta var det stilla vid nedre gränsen till d. 3 Juni om morgonen, då Ryssarne attackerade den vid Pörilla stationerade Tornerhjelms Bataillon. Ryssarne tvungo honom till retraite, hvaraf de begagnade sig, för att bränna Pörilla och Jahla byar. Vid underrättelsen härom sände Pauli förstärkning till Kothaniska passet, i afsigt att hindra fiendens annalkande till Nyby magasin. Likväl drogo sig Ryssarne d. 7 och 8 tillbaka öfver Kymene-elf, hvarigenom troupperna obehindradt åter besatte Jahla och Pörilla.

Den under General en Chef, Grefve Mejerfelts eget befäl varande fördelning af Arméen började sina rörerlser d. 11 Juni e. m. Avant-Gardet bestod bland andra troupper af detachementet utur Hels. Reg. under Öfverste-Lieut. Drufva. Gen. framgick utan motstånd till Stor-Kupis, der troupperne från Hirfvenkoski äfven inträffade öfver Kupis Qvarnby. Läger slogs på slätten vid Stor-Kupis. Gen., åtföljd af den fördelning, som gått åt Pyttis, tog sitt högqvarter uti Kupis Broby. De följande dagarna behölls här de intagna potitionerna med

förstärkta posteringar vid Hirfvenkoski, mot Anjala och flere puncter bredvid Kymene-elf. Den 17 Juni lät Gen. Drufvas Jägare verkställa en recognoscering mot Suttula. Under vägen träffades fienden, med hvilken han sammandrabbade utan förlust. Den 21 och 22 recognoscerades åter, hvarigenom utröntes, att fienden, som hade blott några svaga posteringar på denna sidan Suttula, der låtit upprifva broarne; hufvudstyrkan låg förskansad med åtskilliga batterier på andra sidan. Middagstiden d. 25 uppbröt hela fördelningen, för att innan aftonen kl. 4 hinna till Suttula. Innan trouppen anlände till detta ställe, syntes endast ett ringa antal fiendtliga Jägare och Kossacker, hvilka beständigt drogo sig undan; men då téten nalkades, började fienden en häftig kanonad från 3 sina batterier, hvilken fortfor i 3 timmar, oaktadt 4 Svenska kanoner gjorde all ansträngning för att förmå den Ryssha elden att upphöra. På den Svenska sidan måste ock kanonaden sedermera inställas i anseende till ett inträffadt starkt regn. Öfv. Lieut. Drufva lät 2 Komp. af sina Jägare och Mejerfelts Friskyttar på 2 särskilda sidovägar, den högra längs hafvets kust och den venstra efter elfvens strand, framrycka till Kaukala by. Dessutom recognoscerades af Jägare, som funno alla ställen vid Suttula utrymda af fienden. Jägareelden fortfor hela natten mer och mindre häftig. Den 26 kl. 6 f. m. förmärktes mycken rörelse hos fienden. De uti Suttula stående Jägare och Friskyttar framryckte

vidare under Lieut. Wallanders anförande till andra bron, som äfven var upprifven; de passerade floden på en å stockarne laggd planka. Fiendens Jägare och Kossacker retirerade genast till Kymenegård, förföljda af dem; retraiten fortsattes ytterligare till Högfors. Efter öfvergången förstörde de den der varande bron.

Broarnes iståndsättande fördröjde Artilleriet och Hufvudstyrkan, så att de icke framkommo till Högfors förr, än nära kl. 8 e. m. Emedlertid hade Öfv. Lieut. Drufva på båtar satt sig öfver till Högfors, intagit det och drifvit fienden till ännu ytterligare retraite, så att troupperna vid framkomsten fingo anvisning på lägerplatser. Öfv. Lieut. Cronstedt hade d. 25 om aftonen låtit en del af kanonsluparne gå upp att beskjuta fiendens, vid stranden belägna verk, hvilket mycket bidrog till denna expeditions lyckliga utgång. Hels. Regem:ts förlust uti dessa krigsrörelser var en man dödskjuten och en blesserad. Befälhafvaren Lieut. Nordenadler befordrades till Kapit. i Arméen. Här lågo troupperne stilla vid de intagna possitionerna, hvilka icke heller kunde oroas, sedan Ryssarne förlorat sjödrabbningen vid Svensksund d. 9 Juli. Natten emellan d. 28 och 29 Juni förrättade Ryttmästaren von Bagewitz med 80 Husarer, 48 Jägare, 45 Friskyttar och några kanoner en recognosering åt Saxala, hvarvid fiendtliga förposterne tillbkadrefvos ända till sistnämnde ställe, der

der fienden anlaggt 3 batterier. Ryttmästaren återvände så snart han erfor, att fienden detacherade Infanteri för att på sidorne omgå och afskära retraiten för honom; blott 2 Jägare-Officerare hade erhållit lindrigare contusioner. Den 27 började med anläggningen af Fältverk kring Kymenegård och Högfors på 7 särskilda ställen.

Vid Värälä oroades vårt arbetsmanskap dageligen af fienden ända till dess fredsunderhandlingarne började; hvilket skedde vid Konungens ankomst, d. 27 Juli, då Svenska Gen. Majoren Baron Armfelt och Rysska Gen. Baron Iggelström sammanträdde och d. 14 Aug. till båda Arméernas glädje, undertecknade freden, hvilken efter några dagar återkom ratificerad från Petersburg.

Vid fredsslutet utnämnde Konungen Major von Platen till Riddare, Lieutenanterne Hård och von Troil till Kapitener i Arméen, samt Fändrickarne Fahnehjelm, von Platen och Lind till Lieutenanter i Arméen. Under-Officerarne Daniel Winblad von Walter och Gustaf Bratt blefvo kort derefter utnämnde till Fändrickar.

Regementet undergick d. 24 Aug. General-Mönstring och dagen derpå uppbröt det till Helsingfors, hvarest Helsinge Wargerings-Reg:te, under Major Ström, tillstötte från Savolax och

mönstrades d. 14 Sept. då de som voro skicklige till krigstjenst, 202 till antalet, insattes uti ordinarie numror. Derefter verkställdes embarkeringen för att återgå till Sverige. Öfv. Lieut. Djurclou skiljdes från Regementet, innan ankomsten till Helsingfors. Med de sjuke i Finland qvarcommenderades Fändrickarne Winblad von Walter och Kökeritz. Motvind hindrade afseglingen, så att det icke ankom till Gefle förr, än mot slutet af Oct., hvarefter det inträffade på Rotarne i början af Nov. månad. Fändrick Kökeritz kom åtta dagar sednare med en transport tillfrisknade.

Enligt förslag d. 1 Juli 1788, hade Reg:t 71 Vacancer, Under-Officerare i Nummer och minderåriga Volontairer inberäknade. Uti förslaget af d. 31 Aug. 1790 upptages dess Vacancer till 384, hvartill kan läggas de uti följande förslag af d. 31 Dec. s. å. upptagne 37 man döde. Alltså summa 421 vacanta Numror, hvarifrån likväl. de vid krigets början varande 71 vacancer böra afdragas; hela förlusten är således 350 personer. Under loppet af åren 1788 och 1789 recryterades 295, så att Reg:tets rätta förlust under detta krig var 65 man, hvaraf endast 24 stupade för fienden eller dödligt blesserades; ingen enda man förlorad genom fångenskap. De 202 man från Wargerin gen, som införlifvades med Reg:tet äro icke u de, som recryterade nämnde 295, inberäknad

Helsinge-Reg:tet hade under detta kr det vidriga ödet, att aldrig få deltaga uti

lyckligare krigstillfälligheterna, utan endast vid motgångar. 1789 års märkvärdiga fälttåg, som återställde och rättvisade den gamla Svenska krigsäran och vid Uttismalm ökade de lagrar, som Vesterbottens Reg:te vid Lund, Landskrona, Clissowa och Frauenstadt skördade, medförde ganska ringa åt Hels. Reg:te, utan tvertom hade det blodiga, olyckliga tåget under v. Kaulbars till Kaipias den menliga följden, att den obehagliga opinionen, som var rådande hemma i landet, att Reg:ts-befälet deltagit uti de upproriska förslag, som då uppgjordes, stadgades till öfvertygelse. Dertill bidrog ock hufvudsakligen, att Reg:tets Stabsbefäl aflägsnade sig; så att en alldeles främmande, Öfv. Lieut. Baron Djurclou, måste dertill förordnas; hvarunder det åter icke fick den lyckan att dela förtjensten af K:gl Maj:ts vunna fördelar vid Valkiala; men deremot fick det ensamt bära hela tyngden af retraiten derifrån. Sådant allt tillsammanslaggdt förorsakade, att uti alla Underdåniga Rapporter på få ställen någon slags rättvisa finnes gjord åt Reg:tets visade tapperhet. Denna motgång delades gemensamt med Wargerings-Reg:tet, som, utom vid Savitaipale affaire, obetydligt omnämncs i de öfriga; men dock, jemte Nerike och Wermlands Regementes visade tapperhet, enligt min enskilda öfvertygelse, genom sin vaksamhet och beslutsamhet, att emottaga fiendens tilltänkta öfverraskning kl. 12 om morgonen, innan larmtrumman i lägret ännu hunnit röras, hufvudsakligast bidrogo till segrarne vid Parta- och Kärnäkoski.

Begagnande de Journaler, som blifvit mig lemnade, har jag å Hels. Reg:tets Officerare och deras meriter gjort följande utdrag.

Öfverste, Baron Gust. Vilh. v. Kaulbars, f. 1735, bevistade hela Sjuåriga kriget, först vid Franska armeén i Westphalen och Sachsen, såsom Adjutant hos General en Chef och sist i Pommern vid Svenska armeén, såsom Chef för en Grenadier-Bataillon, commenderade Helsinge-Reg:te under 1788 års fälttåg i Finland.

Premier-Major Fr. Tersmeden *), f. 1752, utgick 1788 till Finland, derifrån som courier till Hans Kongl. Maj:t i Götheborg, förde befälet öfver Reg:tet uti 1789 års fälttåg.

Secund-Major Christ. Fr. v. Platen *), f. 1755.

Reg. Qv. Mäst. Major, Baron C. Bunge *), f. 1763, commenderad såsom Öfver-Adjut. hos H. K. H. Hertig Carl och bevistade sjöslaget vid Hogland; tjenstgjorde vid Regementet 1789 och 1790.

Premier-Adjut. Ax. Stiernroos *), f. 1766, bevistade retraiten från Valkiala och affairen vid Keltis.

Major Magn. Ad. Löfman *), f. 1741, utcommenderad till Pommern 1757, bevistade affairerne vid Tascenberg, Anklam, Klemtnau och Neuenkahlen; 1788 till Finland.

Kapitener: Gustaf Gyllengahm *), f. 1748, blef svårt blesserad vid Anjala. — Thor Nordenadler *), f. 1761, bevistade affairen vid Keltis. — Bengt Dan. Rickman, f. 1729, bevistade campagnen 1743, i Westerbotten och Bohus Län, som Korporal vid Jemtlands Reg:te; 1757 till Pommern, deltog uti affairen vid Anklam, blef Preussisk fånge vid Psoitzenburg d. 14 Nov. 1758, utväxlades vid krigets slut; 1788 commenderad hemma i landet. — Joh. A. Hård *), f. 1744, bevistade Valkiala retraite och affairen vid Keltis. — Ad. von Troil *), f. 1759, bevistade retraiten från Valkiala, derunder han erhöll en svår contusion. — Ad. Fr. Nordenadler *), f. 1763, bevistade affairen vid Suttula, tjenstgörande vid Drufvas Jägare.

Lieutenanter: Friherre Carl Ernst v. Kaulbars, f. 1766, bevistade 1788 års fälttåg, hempermitterades 1789. — Carl Hedman *), f. 1754, bevistade retraiten från Valkiala, der han erhöll contusion. — Ad. Forssius, f. 1751, bevistade krigstillfälligheten vid Hangö, samt retraiten fr. Valkiala. — Fr. Rickman *), f. 1756, bevistade affairen vid Keltis samt retraiten fr. Valkiala, der en contusion erhölls. — Fr. Vilh. Fahnehjelm *), f. 1772, bevistade affairen vid Keltis samt retraiten fr. Valkiala.

*) De med denna asterisk *) utmärkta Officerare hafva bevistat affairerna vid Kaipias och Anjala.

Lieutenanter: Carl Gottlieb v. Platen *), f. 1769, bevistade retraiten från Valkiala, der han svårt blesserades uti hufvudet. — Carl Magn. Lind, f. 1766, bevistade Fredrikshamns belägring 1788, affairerne vid Anjala och Keltis.

Fändrickar: Joh. Ad. Cederstolpe, f. 1751, commenderad med Reg:tet 1788 till Finland, men sedermera vid Dal-Wargeringen, bevistade affairen vid Partakoski. — Lars Rogstadius *), f. 1765, bevistade Valkiala retraite och affairen vid Keltis. — Lars Fr. Kökeritz *), f. 1769, bevistade affairen vid Suttula såsom tjenstgörande vid Öfv. Lieut. Drufvas Jägare. — Carl Peter Ström, f. 1777, utgick till Finland med Helsinge Wargerings-Reg:te, bevistade affairerne vid Partakoski och Kärnäkoski, samt en sjö-affaire på Saimen 1790. — Hans Hjerta, f. 1774, utgick 1790 till Finland. — Gustaf Bratt, f. 1770, utgick 1788 till Finland, bevistade retraiten från Valkiala och affairen vid Keltis. — Daniel Fr. Winblad von Walter, f. 1771, bevistade affairerne vid Kaipias, der han blef svårt blesserad och erhöll silfvermedaille för tapperhet i fält, vid Anjala och Keltis samt retraiten från Valkiala.

Anm. Några finnas icke uti Regements-Journalerne upptagne till sina meriter, och bland dem, som saknas, är äfven Kapit. Frih. Gust. Fr. Mörner, ehuru han vid krigets början var Kapit. vid Lif-Komp:t och bibehöll denna befattning flera år efter krigets slut.

ÅTTONDE KAPITLET.

Helsinge Wargerings-Regementets organisation och dess Fälttåg 1789.

Rotehållarne vid Helsinge-Reg:tet, förlaggdt uti Gestrikland och Helsingland, åtogo sig 1788 genom protocoller, hållne från och med d. 2 till och med d. 28 Nov. Socknevis, att uppsätta en Fricorps till landets försvar, bestående af 4949 man. Denna trouppe, hvilken, så väl då under kriget, som ock framdeles vid krigsoroligheter fick utskrifvas, skulle endast brukas innom Länet, ehvar behofvet fordrade, samt vara försedd med egna kläder och en månads proviant. Ofvannämnde Rotehållare åtogo sig strax derefter, för att undvika Fricorpsens hållande, att uppsätta en Wargering, svarande mot Reg:tets halfva styrka, mot villkor att undslippa all recrytering vid Ordinarie Reg:tet, förr än Wargeringen hel och hållen uti dess vacanta Numror ingått *a*). I anledning af detta blef Wargerings-Reg:tet organiseradt genom Mönstringar, hållna Socknevis, af då varande Lagmannen, sedermera Landshöfdingen och Commendeuren Friherre af Nordin samt Majoren Pehr Ström. De började uti Bergsjö Socken och slutades uti Årsunda, hvilket allt verkställdes under loppet af Maj och Juni månader 1789. I allmänhet bestod detta Regemente af ganska dugligt folk;

a) Se Kongl. Brefvet af d. 18 Januari 1789.

i synnerhet det från Gestrikland. Delsbo och Jerfsö Socknar insatte väl några mindre väl kända personer, sådane som Bruks-Inspekt. L. Fr. Robsahm och Fältväbeln Schragge; men hvilka dock voro allt för få att minska trouppens användbarhet. Den 15 Juli var den samlad till vapenöfning uti Gefle, der den cantonerade på Islandsholmen uti Trädbaracker. Dess tilldelta befäl utgjordes af följande:

Staben:

Regements-Chef: Majoren Pehr Ström. — Andre Major: Majoren och Ridd. Gust. Brandt. Reg. Qvartermäst. Johan Cederblad. — Reg. Adjutant: Carl Fredrik Lemke. — Secund-Adjutant: Magn. Zetterström. — Regements-Auditeur Montell. — Reg. Pastor Olof Thyresson. — Reg. Fältskär: Hof-Chirurgen Joh. Georg Kühn. — Reg:ts-Commissarie: Nils Peter Högberg. — Reg. Väbel: Joh. Regnvall. — Reg. Mönsterskrifvare: Svederus. — Reg. Fältskärs-Gesäller: Amillon. — Danielsson. — Lagerqvist.

Kompagni-Staten:

1:sta och 2:dra Kompagnierna.

Kapitener: Carl Gust. Heijdenstam. — Carl Ehrenfeldt. — Joh. Math. Rosén von Rosenstein. — Carl Gust. Schützercrantz.

Lieutenant: Daniel Grönlund.

Fändrickar: Carl Peter Ström. — Carl Fr. Gripenschütz. — Carl Lundeberg. — Anders Jordan. — Gabriel Clarén. — De Land.

Fältväblar: Th. Follin. — J. G. Berg. — Dan. Tjerneld. — von Scheding.

Sergeanter: Clas Stenfelt. — Erik Ahlstedt. — Gust. Hansson. — Hans Vilh. Tidblom.

Mönsterskrifvare: Er. Åsander. — Bäckner.

Fältskärs-Gesäller: Rudbäck och Ljungdahl.

Förare: Lars Peter Noré.

Fourier: O. G. Schragge.

Rustmästare: Hans Ahrenström. — Lars Berg.

Regements-Trummslagare: Olof Wallberg.

3:dje och 4:de Kompagnierna:

Kapitener: Gust. Winblad. — Zacharias Bengt Arndt. — Clas Robert Silfversvan.

Lieutenanter: Gust. Meurling. — Carl Fr. Buttler. — J. D. von Knooll. — Er. Fr. Westfahl.

Fändrickar: A. C. Hulting. — A. C. Flint. — A. C. Ågren. — F. W. Qvist. — F. W. Askberg. — D. J. Gestrin. — W. P. Planting Gyllenbåga. — W. P. Kalmberg. — W. P. Cederblad.

Fältväblar: A. Broström. — Ramström.

Sergeanter: L. Widlund. — Ol. Wallstedt.

Förare: Er. Rönngren. — Gabrielsson.

Fourierer: Pehr Hedlin. — Pehr Lundström.

Rustmästare: Joh. Östlund. — And. Bärman. — Wilh. Dericker.

Regementet, bestående af 600 man, indeltes uti 2 Batailloner och 4 Komp:r; men sammansmälte under fälttåget till en Bataillon, bestående af 2 Infanteri- och ett Jägare-Komp. Förestående uppräknade befäl succederade hvarandra, så att det aldrig vid något Komp. fanns öfvertaligt. Det gjorde vapenöfningar i Gefle från d. 15 Juli till d. 22 Aug., under hvilken tid det bekom 2 fanor, en gåfva af Landshöfd. och Commend. Grefve Cronstedt. Den 23 Aug. embarkerade det tillika med Dal-Wargerings Reg., under Öfverste-Kammarjunk. Gen. Adjutanten m. m., Baron Gust. Mauritz Armfelts befäl. Han anförde en Brigad, bestående af Lif-Regementets och Bohus Läns Dragoner, Jemtlands Jägare, 2 Batailloner af

Nerike och Wermlands Reg:ter, samt Dal- och Helsinge Wargerings-Reg:ter. Denna Brigad var bestämmd till försvar af kusten ifrån Ekenäs till Helsingfors, från sjösidan beständigt hotad af fienden.

Regementets resa till Finland var obehindrad och lycklig. Under det transportflottan innomskärs passerade det så kallade Wattenskiftet, syntes Rysska Örlogsflottan uti öppna sjön, sökande borttaga någon del af den. Derföre måste vid ankomsten till Finska Skärgården all vaksamhet och försiktighet iakttagas; en uppkommen häftig storm, natten efter ankomsten, i denna Skärgård, tvang Rysska flottan att aflägsna sig. Den skadade äfven vår transportflotta. Den 14 Sept. debarkerade Reg:tet och slog läger vid Pickala. Hufvudstationen för de under Armfelts befäl stående troupper var väl vid Ingo; men efter bataillen vid Svensksund d. 24 Aug. och Svenska Skärgårdsflottans retraite till Svartholms Fästning, hade trouppernas ställning vid Högfors och Kymenegård blifvit ganska tvetydig. Han nödgades derföre strax efter debarkeringen uppbryta och marchera åt Borgo och Rysska gränsen, till deras undsättning. Likväl fanns snart, att hans vapenstyrka var oumbärlig vid försvaret af Nyländska kusten, der de kryssande fiendtliga fartygen, under förra hälften af Sept., vunnit en betydlig tillökning och visade tydlig afsigt till anfall vid Baresund. Han återvände derföre till Ingo, och lät med flera spridda de-

tachementer bevaka hela kusten. Hels. Warg. Reg. beordrades att afbyta Major Sandels Corps i Ekenäs, hvarest det skulle befästa sig och försvara dervarande Pontoner. Till Ekenäs anlände Regementet d. 25 Sept. Härifrån utgingo åtskilliga smärre commenderingar till Rysska fångars transport från Baresund, hvilka togos i affairen d. 30 Sept. vid Elgsö; äfven höll Reg:tet magasinsvakt vid Åminne, m. m. Den 6 Oct. afgick Kapit. Heijdenstam, Fändr:ne Ahlgren och Lundeberg med 200 man, jemte nödigt antal Under-Officerare, Korporaler och Spel, till Elgsö på postering, hvilken d. 19 Oct. aflöstes af Kapit. Ehrenfeldt, Lieut:ne Buttler och Meurling, Fändr:ne Qvist och Lemke med lika styrka Under-Officerare, Korporaler, Spel och Soldater. Den öfriga delen afmarcherade d. 2 Nov. till tjenstgöring på de befästade holmarne vid Hangö, hvarifrån den återkom d. 11 och intog vinterqvarter d. 15. 1sta Bataillonen förlades i Pojo och 2:dra uti Tenala Socken af Nylands Län.

1:sta Bataillon utgjordes

1:sta Komp.	af	Bollnäs	Socken	37.
Lif-Kompagni		Hanebo	d:o	20.
		Segerstad	d:o	15.
		Mo	d:o	3.
				75.
		Bollnäs	Socken	14.
Alfta d:o		Alfta	d:o	39.
		Ofvanåker	d:o	22.
				75.
				150 man.

2:dra Komp.		Färnebo	Socken	22.
Ofv. Lieut. K:p.		Thersåker	d:o	13.
		Hedesunda	d:o	29.
		Årsunda	d:o	11.
				75.
		Ofvansjö	d:o	33.
Ofvansjö		Thorsåker	d:o	16.
		Ockelbo	d:o	26.
				75.
				150 man.

2:dra Bataillon utgjordes

3:dje Komp.	af	Forssa	Socken	29.
1:sta Majorens		Ilsbo	d:o	5.
		Bergsjö	d:o	20.
		Hassela	d:o	4.
		Bjuråker	d:o	9.
		Norrbo	d:o	8.
				75.
		Delsbo	d:o	48.
Delsbo		Bjuråker	d:o	12.
		Ljusdal	d:o	15.
				75.
				150 man.
4:de Komp.		Mo	Socken	11.
2:dra Majorens		Regnsjö	d:o	13.
		Arbro	d:o	24.
		Undersvik	d:o	7.
		Jerfsö	d:o	20.
				75.
		Jerfsö	d:o	27.
Jerfsö		Ljusdal	d:o	23.
		Färla	d:o	21.
		Hogdal	d:o	4.
				75.
				150 man.

Vid tjenstgöringen i Elgsö och Hangö, i synnerhet på det sednare stället, grundlades den dödlighet, som starkt tilltog under vintermånaderna. Icke utan grund anses Helsingens matordning hemma i landet såsom en bidragande orsak, att Soldaterna af detta Reg:te vanligen starkt insjukna efter första fälttjenstgöringen. Dessutom torde sjukligheten vid Wargerings-Reg:tet hafva tilltagit derigenom, att Officers-corpsen, ehuru bestående af många aktningsvärda män, samlade från åtskilliga orter, för egen del icke förde rätta fält-lefnaden, ej heller visade sig nitisk i vården om trouppen. Vid 1:sta Bataillonen var likväl mera tillsyn och ordning; hvarföre ock dödligheten i synnerhet vid 1:sta Kompagniet var ojemnförligt mindre än vid 3:dje och 4:de *b*). Daglig oenighet kamraterne emellan föranledde till täta dueller och krigsrätter. Fändr. Flint, en Mecklenburgare, som duellerat med Westfahl, äfven till nationen Tysk och skicklig krigare, rymde utur arresten. Fändr. Claren ut-

b) Ett anmärkningsvärdt exempel, huru betydligt befälets sätt att behandla trouppen inverkar på dödligheten, finnes uti Prosten Tiburtii dagbok öfver Finska kriget, pag. 59, der det förmäles: att Lif-Gardet, som utgick i Sept. 1741, 1500 man, hade uti Febr. 1742 endast 400 man lefvande, uti hvilken stora afgång Kapit. Lybeckers Komp. icke hade förlorat mer än 17 man, då de andra knappt hade 17 man hvardera i behåll och det af den orsak, att Lybeckers Lieutenant, Gyldner, antagit sig hela Komp. hushållning både till egen och Kompagniets fördel. Ett dylikt förhållande var äfven vid ett Korporalskap af Wargeringens 3 Komp. så länge dess ordningsfulla Korporal, Jacob Sjöman, var frisk dog ingen af Korporalskapet; men efter han död, i Jan. 1790, dog det nästan manngrant.

ströks och flera afskedades eller aflägsnade sig, såsom Majoren och Ridd. Brandt, Kapit:ne Heijdenstam, Winblad och Meurling, Fändr:ne Ahlgren, Hulting, Lundeberg, Askberg, m. fl.

NIONDE KAPITLET.

Helsinge Wargering-Regementets Fälttåg 1790.

Till verkställande af den för detta fälttåg uppgjorda operationsplan, var det af största vigt att i tid borttaga de vid Sawolax-gränsen varande Rysska pass och göra en kraftig diversion mot Willmanstrandska sidan, för att derigenom dela fiendens styrka och uppmärksamhet. Öfv. Baron Armfelts Brigad var redan d. 10 Apr. samlad omkring och uti St. Mickel, samt utsedd att, under Konungens eget befäl, göra ett anfall på de Rysska gränspassen, Partakoski och Kärnäkoski, genom hvilkas intagande, man hoppades att äfven tvinga den fiendtliga posteringen vid Suomenniemi till retraite, och sålunda blifva mästare af hela orten, intill Savitaipale. Dispositionerne gjordes med lika tysthet som hastighet. Den 30 Mars ankom Helsinge Wargering-Reg:tet, efter ett tå-

gande långt från gränsen *a*), för att verkställa en lycklig expedition genom en väl uttänkt öfverraskning, till St. Mickel. D. 14 Apr. kl. 2 e. m. upbröt från Christina Socken Major Ström med Kapit. Cederblad, Lieut:ne Buttler, Schützercrantz, Grönlund och von Knooll, Fändrickarne Ström och Planting Gyllenbåga, 10 Under-Officerare och 100 man Korporaler och Soldater. S. d. 4 timmar derefter afgick från nämnde ställe Kapit. Rosenstein med Fändr:ne Gripenschütz, Lemke och Westfahl, 4 Under-Officerare och 93 Korporaler och Jägare, alla bestämmda till Öfverste-bostället Brahelina, der vidare ordres skulle inväntas. Reg:tet tilldeltes här kanoner med nödig service, under Lieut. Joh. And. Storms befäl. Den 15 framryckte troupperne 1¼ mil nära Partakoski sedan de en kort stund rastat om natten vid Jackarilla by, der de fingo extra förplägning. Konungen sjelf anlände med hufvudstyrkan kl. 5 om morgonen till Himalansari, sedan trossen blifvit qvarlemnad vid Jackarilla, och tåget fortsattes öfver de ännu säkra isarna. Avant-Gardet fördes af Öfv. Lieut. Jägerhorn och hufvudstyrkan af Baron Armfelt. Avant-Gardet, 300 man af Dal-Wargeringen, 240 man af Jönköpings Reg:te, 180 af Hels. Wargeringen och 20 Sawolax-Jägare med 6 kanoner, åkte på slädar öfver sjöarna, för att hastigt

a) Kartan utgifven 1788 i Stockholm öfver Einska viken, är den mäst upplysande att begagna vid de krigsrörelser, hvilka här omtalas.

hastigt framkomma till fiendens posteringar, som skulle angripas, innan förstärkning ännu hunnit ankomma *b*); men alldenstund hästarnes antal ej motsvarade den styrka, som skulle transporteras, och manskapet brann af åstundan att sammandrabba med fienden, så fattade en stor del af Helsinge Wargering uti de slädar, som Dal-Wargeringen begagnade, och på sådant sätt, dels åkande på den glatta isen och dels springande, anlände de straxt efter de sistnämnde, hvilka under Major Baron Vegesacks befäl attackerade Partakoski. Fienden gjorde föga motstånd; men då han sökte åter fatta posto, ett stycke derifrån, framryckte de under fältskri, borttogo en kanon med service och nödgade Ryssarne att retirera öfver en bro, bakom hvilken de hade sin andra kanon. De gåfvo der en häftig eld, under skyggd af några på andra sidan stående hus. Vegesack fattade då det beslut att i spetsen för en ganska liten trouppe och under fiendens kanoneld storma bron. Fienden blef nu från alla puncter fördrifven och förföljd till Kärnäkoski. Dal-Wargeringen hade hufvudsakligen utfört hela denna attack innan Helsingarnes fulla styrka hunnit framkomma till dess understödjande. Emedlertid hade Major Fahnehjelm med Jönköpings Bataillon och Sawolax Jägare, bemäktigat sig Kuivastinsari by och der tagit

b) Detta tåg gick så hastigt, att flera på holmarne i Saimen utsatta Kossack-Piketer icke hunno fram till Partakoski förr än de förföljande voro färdiga till attack.

några fångar och ett litet byte. Hufvudstyrkan af Reg:tet marcherade förbi Partakoski och fattade stånd vid Kärnäkoski, sedan Lieut. Buttler blifvit detacherad i dälden åt Soumenniemi, der han tillfångatog Major Ungern von Sternberg, en Jägare och en Baskir, samt nedskjöt en Kossack. Från Kärnäkoski bro, utsändes åtskilliga patruller att recognoscera och genomsöka skogen. Kapit. Rosenstein med Jägarne gick sedan längs efter strömmen, satte en postering vid dammen ofvanföre bron, och tågade sjelf vidare fram, för att aflösa Kapit. Eding med sin trouppe af Dal-Corpsen *c*). Fiendtliga Jägarne innehade en höjd på andra sidan isen, hvarifrån de tillfogade skada. För att förekomma detta förenades Kapit. Edings trouppe, betäckt af Kapit. v. Rosensteins och Fändr. Westfahls Jägare, samt ett antal Musketare, under Lieut. Knooll, med Lieut. Grönlunds Musketerare, hvilka posterades på den udde, som skjöt fram gent öfver, men något bakom den af fienden innehafda höjden. Derefter gingo ofvannämnde troupper öfver isen, tvingade fienden att retirera, och höjden intogs. För att kunna drifva honom utur den, längs efter strömmen, bakför höjden liggande skogen, sändes Fändr. Westfahl ned till stranden, Lieut. von Knooll på högra flanken, Kapit. Rosenstein för att undersöka skogen emellan strömmen och den väg, som förbi Kärnäkoski

c) Berättelsen om affairerne vid Partakoski, Kärnäkoski, Pylke och Savitaipale är nästan ordagrannt anförd utur Helsinge Wargerings-Regementes Journaler.

går åt Savitaipale, under det Eding marcherade vägen utåt. Helsinge Wargerings öfrige Musketerare jemte Fändr. Gripenschütz's och Gyllenbågas patruller betäckte de framryckandes venstra flank, hvarigenom skogen alldeles rensades från fiender. I anseende till okunnigheten om terreinens beskaffenhet och fiendens styrka, samt af brist på hjelp, om verklig fara inträffade och i synnerhet i anseende till det snart inbrytande mörkret, nödsakades de draga sig tillbaka till den af fienden förr innehafda höjden. Fiendtliga Jägare förnyade här ett häftigt skjutande, dock utan synnerlig verkan. De nödgades dock slutligen retirera, sedan några salfvor voro gifna och en vid Kärnäkoski uppdragen kanon, med 2 väl träffande skott gjort mycken förödelse bland dem. De aftågade härefter till Savitaipale kyrka *d*). Regementets förlust i denna affaire var en man dödskjuten, en man dödligt blesserad och 2 man mindre svårt blesserade. Dessutom förlorade Reg:tet 3 man, som blefvo tillfångatagne under fiendens förföljande i Skogen vid Kärnäkoski. Orätt upptogos dessa i rapporterne såsom rymmde under affairen; ty de återkommo alla utur fångenskapen efter krigets slut och insattes vid Ordinarie Regementet. Enligt enskilda underrättelser förlorade fien-

d) v. Schantz uti sin Historia om 1790 års Fälttåg, p. 13, skiljer sig något ifrån den ofvan anförda berättelsen om denna affaire, men författaren kan, som vid tillfället närvarande, försäkra att denna är sanningen enligast. Denna anmärkning gäller äfven om flera här nedanföre omtalta affairer.

den vid Kärnäkoski och under retraiten 2 magasiner, 100 trossvagnar, fältcassan, en mängd munderingar och gevär, samt en service af silfver *e*). De gjorda priserna voro ganska betydliga. Efter första uträkningen vid hållna auctioner, der Helsinge Wargerings-Reg:tet äfven hade sina ordentligt kallade ombud, skulle trouppens andel blifvit tämmeligen ansenlig; men sedan Kronan förklarat den bekanta delen, 8500 Silfver Rubel, af contanterne för fiendtlig krigscassa, och flera enskilda tillegnat sig hvad de behagade, blef utdelningen obetydlig och endast 7 Specie Riksdaler på hvarje Subaltern Officerare, då efter första calculen hvarje sådan bort erhålla 200 Silfver Rubel.

Den 16 Apr. c. m. återgick Reg:tet till Partakoski att hvila, sedan det på 2 dygn marcherat 6 mil, uthärdat 2 drabbningar med fienden och fastat nästan hela tiden. Det oaktadt och ehuru provianten, efterlemnad med trossen, saknades, viste manskapet likväl den största ifver att förfölja fienden och drifva honom från Savitaipale kyrka.

Passet Suomenniemi öfvergafs strax derpå af Ryssarne, dit Major Fahnehjelm med Jönköpings Bataillon, 50 Wermlands Jägare och

e) Öfverraskningen vid Partakoski var så stor, att Ryska Befälhafvaren, Öfv. Lieut. Petrowitz, med dess Officerare, som spelte kort, måste lemna bordet jemte alla spelpenningarne, och hunno knappt taga sina värjor, för att undkomma de anfallande. Kapit. Erhenfeldt, som d. 11 Apr. erhållit afsked från Reg:tet, åtföljde i denna affaire Staben, som Volontaire och bekom mycket penningar i byte. Han afsändes sedermera från Partakoski till Tawastehus med det tagna betydliga bytet.

2 kanoner framryckte d. 17, med befallning att söka afskära en liten fiendtlig corps, som stod i grannskapet. Fahnehjelm ansåg den öfverlägsen, så att han skyndsamt retirerade till Kyro. Vid underrättelsen härom måste Öfv. Lieut. Jägerhorn, som förde befälet vid Partakoski, vidtaga alla möjliga försvarsanstalter, på det han skulle förekomma alla svåra följder af denna retraite. Han anföll fienden och nödgade honom att gå tillbaka, så att Suomenniemi d. 18 åter besattes.

Från St. Mickel går en större väg förbi Christina kyrka till Suomenniemi kyrka innom Rysska gränsen; vidare till Kärnäkoski pass och derifrån till Savitaipale kyrka. Här möter intet betydligt hinder af vattudrag för en armée, som tågar till Willmanstrand; ty Saimens största vikar äro på denna väg passerade, då man är vid Savitaipale. Det hade således efter all anledning varit nyttigast att genast förfölja fienden till Savitaipale och der fatta posto, för att kunna understödja stora arméens rörelser vid södra delen af gränsen. De då ännu säkra isarne hade betydligt lättat företaget. Ett sådant förslag sades ock Öfv. Lieut. Jägerhorn hafva gifvit, men fått ett vägrande svar, emedan de redan vunna fördelarne först borde tryggas. Möjligtvis hade ock positionen vid Savitaipale kunnat blifva farligare vid en attack af en öfverlägsen fiende med så svåra hinder vid retraiten; men då en tid derefter flera 100 lif förgäfves uppoffrades för att in-

taga Savitaipale kyrkopass, så måste otvifvelaktigt egandet af denna position hafva ansetts nyttig för det hela. Derföre synes det vara felaktigt att icke d. 15 Apr. hafva drifvit fienden tillbaka och intagit nämnde pass, då tillfälle dertill tycktes stå öppet.

Den 19 Apr. kl. 3 om morgonen skjöts skott och slogs larm, men vid närmare undersökning befanns det vara ett misstag, 2 Ryssa Officerare ankommo med sin betäckning, åtföljde af en Spansk courier rill Kongl. Maj:t; innom en timma blefvo dessa expedierade att fortsätta resan.

Samma morgon klock. 5 ankom Sergeant Ahlstedt från sjöpatrullen vid Pylke i högsta grad förfärad och berättade, det 30 Kossacker kringränt och tagit Fändrick Planting Gyllenbåga med hela dess patrull. Kort derefter ankom en Jägare och afgaf med redighet följande rapport: "Att då Fändricken i dagningen skulle, enligt sina erhållna ordres, postera sig på den i sundet liggande stora holmen, hade han tagit vägen åt Pylkele-landet och de små holmarne, då emellan 20 och 30 Kossacker omringat honom och att dessutom Pylkelelandet varit besått med Jägare. Fändricken hade gifvit 3:ne raska salfvor och ej förr än han sjelf, Under-Officeraren och 9 man blifvit blesserade och det så, att 6 legat på isen, gifvit sig fången. En Kossack hade blifvit nedskjuten och flera blesserade. Den undkomna Jägaren, vid namn Park, hade undsluppit

Kossacken medelst låtsad anläggning; på det sättet hade han retirerat bakom en lada åt Partalandet, och trodde sig slutligen dödligt hafva blesserat åtminstone en Kossack." Vid denna underrättelse utryckte Kapit. von Rosenstein med Musketerarna, Piketen och Jägare-Kompagniet för att återdrifva fienden från Pylkele by. Vid framkomsten fann han byn vara utrymd; men i dess ställe anträffade han en af Patrull-Jägarne, dödligt blesserad af 7 Pikstyng, af hvilka han dog 3 dygn derefter. Denne berättade att alla de andra endast af sådane vapen blifvit blesserade. Uti Regementets Journaler klandras Fändrick Gyllenbågas dispositioner vid detta tillfälle 1:o derföre att han gått orätt väg först förbi Pylkele-landet till små holmarne för att sedan gå åt Partalandet, hvilket bort verkställas tvertom, enligt den instruction, som var honom meddelad; 2:o att han icke hade sidopatruller och 3:o att han lät Jägare skjuta mot Kavalleri.

Denna händelse förökade uppmärksamheten och vaksamheten i lägret. En angelägen Fältvakt vid Pylkele förstärktes från en Underofficer med 6 man, till en Kapit. en Subaltern-Officer och 48 man, och Fältvakten vid Partaby ökades till 40 man. Denna nu ökade uppmärksamhet gaf några dagar sednare anledning till en sällsam händelse. Dalcorpsens capitulation att tjena i fält var inskränkt till en viss utsatt termin, hvilken nu var, el-

ler åtminstone af manskapet troddes vara tilländalupen. Denna hos gemenskapen väckta öfvertygelse var troligen hufvudgrunden till följande uppträde. Kapit. Norée vid Dal Wargeringen hade vakten vid Pylkele med 30 man af Dal-Regem:t och Fändr. Gripenschütz med 20 man af Helsinge-Wargering. Den samma natten begagnade sig Jönköpings Reg. af det vackra månskenet, för att på isen framför Pylkelelandet öfva sig i manoeuvrer. Vakten vid Pylkele tog dem för fiender, hvarföre Kapit. Norée, förmodligen tvungen af de missnöjda, nödgades tillåta retraite, som med den skyndsamhet verkställdes, att icke allas packning hann medtagas; dock qvarlemnades en Korporal af Helsingarne för att skyndsamt indraga de 4 Utposterne, händelsevis besatta af Helsinge Wargering, och med dem komma efter till Partakoski. Dessa betungades med bördan af de efterlemnade packningarne. Major Vegesack, skyndsamt underrättad om denna retraite, mötte dem på vägen och med en beslutsam tilltagsenhet straffade en trotsig Dalkarl, hvarigenom han förmådde trouppen att återvända till Pylkele, tills rätta vaktombytet i dagningen skulle verkställas. Från vaktsamlingsplatsen vid Högqvarteret lät Fändr. Gripenschütz, med tjenstförrättandé Majoren, Kap. von Rosensteins tillstånd, Korporalen marchera med den aflösta vakten till Regementets larmplats; sjelf qvarstadnade han bland kamraterna vid Dal-Wargeringen, Vid hemkomsten lät Kapit. von Rosensten gifva hela vakten, med undantag af en Soldat, prygel, ritade med krita kors på deras hattar, samt mot Musketer förbytte de Stutsare, som de förut haft. Korporalen med de ordentligt indragne 4 Utposterna straffades lika med den öfriga vakten *f*).

Sålunda bibehöll sig Armfelts Brigad under nästan dagliga skärmytslingar med fienden, vid dessa pass, och utbredde sig äfven åt trakten af Savitaipale, samt intog d. 27 passet Waldola. Emedlertid sammandrog fienden vid Savitaipale en betydlig styrka, med hvilken han den 30 Apr. attackerade. Anfallet mot Soumenniemi, hvarest Öfv. Lieut. Gripenberg var Chef, skedde endast för att dölja hufvudanfallet mot Kärnäkoski pass. Fiendens dispositioner till denna attack voro följande 3 anfallspuncter: mot Partakoski 1800 man Grenadierer, Musketerare och Jägare af Rysska Gardet, 800 man Lif-Grenadierer, några Kompagnier af Peobraschensiska Gardet, 100 Kossacker och 5 större samt flere Regements-kanoner, under befäl af Generalerne Baykow och Baron Iggelström; mot Kärnäkoski, 1600 man af Welikalutska och 600 man af Eletski Reg:tet, några Gardes-Kompagnier, en trouppe

f) Denna händelse finnes icke uti Reg:tets Journal, utan är utur minnet här anförd. Afstraffningen väckte mycket missnöje och klagomål, i synnerhet, af den förfördelade Fändr. Gripenschütz, som fordrade undersökning och dom. Saken nedtystades likväl genom Öfv. Armfelts bemedling och i synnerhet genom den få dagar derefter förefallna affaire.

Kossacker, Baskirer och Kalmucker, samt lika styrka Artilleri, under Prinsen af Anhalt Bernburg och General Berkman; och mot ryggen af stora Batteriet vid Partakoski 1000 man af Eletski Reg:tet samt 2 kanoner. Hela deras styrka utgjorde emellan 6 och 7000 man. Följande berättelse om denna affaire finnes införd uti Reg:tets Journal: kl. ½ till 2 om natten ankom till Major Ström rapport från Lieut. von Knooll, som den natten hade sjöpatrulleringen vid Pylkele, att fienden syntes vilja attackera Kärnäkoski från denna sidan, samt att Kapit. Wallendorph vid Dal-Corpsen, som hade vakten härstädes, redan utan att lossa ett skott, retirerat från sin post; men att Lieut. enligt sina erhållna ordres, der fattat posto, och afbidade ny instruction. Rapport härom sändes genast till Högqvarteret; trouppen väcktes och ställdes under gevär. Kl. 2 inkom rapport från Lieut. Buttler, som var på vakt vid Partakoski, att fienden från norra sjösidan syntes talrik vilja anfalla, samt började att formera sig bakom Kotkasariholmen. Helsinge Wargerings-Reg:te uppmarcherade skyndsamt på åsen bakom Tullhuset, dit äfven de åt Suomenniemi-vägen planterade kanonerna drogos. Härifrån aflossades, nästan i fullt mörker, några skott, som gjorde stor förödelse uti de fiendtliga lederna, innan larmtrumman ännu hunnit röras vid Högqvarteret. Öfverste Jägerhorn gaf derpå Kapit. v. Rosenstein ordres, att med sina Jägare i förening med Kapit. Silfversvärd och några Dal-Jägare marchera på den långa låga ön, som låg midt för Kotkasariholmen, bakom hvilken Ryssarne formerade sig, för att genom denna rörelse söka taga fienden uti flanken. Nerike och Wermlands Regementes Öfv. Lieut:s Batailloner, tillika med Högvakten, bestående af Helsinge Wargering och Piketen, emottogo fiendens attack vid Partakoski; Wermlänningarna commenderade af Bataillons-Chefen Kapit. Ribbing och Helsingarne af Lieut. Buttler. Fienden blef ståndaktigt afslagen. Vid Ryssarnes första häftiga attack med fälld bajonett, började väl dessa troupper något svigta, men lyckligtvis tillkom i ock med detsamma Öfverste Jägerhorn, hvilken beskrifvande vår då varande kringrännda position, uppmanade trouppen till tapperhet och motstånd; den återtog sin hållning och segrade. Samma tid tillstötte äfven Nerike ooh Wermlands Regementes Lif-Bataillon vid detta ställe. Till trouppens tillbakavikande bidrog mycket, att båda Bataillons-Cheferne vid detta Reg:te, Kapit:ne Ribbing och Baron Rayalin, i början af affairen blefvo, den förre dödskjuten och den sednare blesserad. Omöjligheten för de, på den låga holmen placerade Jägarne, att derifrån anfalla fienden i flanken, emedan han betäcktes från Kotkasariholmen af en 12:pundig kanon och en haubits, gjorde att befälet vid Jägarne beslöto att utan ordres gå tillbaka åt Partakoski landet; der försökte de att attackera de redan på vår venstra flank till stor myckenhet framrusande Ryssska Jägare. Ett uppkastadt bröstvärn, som begagnades,

skyddade der våra Jägares häftiga och säkra eld, så att de Rysska, hvilka redan hade kommit nära till Tullhuset, för att taga våra troupper i ryggen, blefvo afslagne och måste retirera. Derefter fortsattes chargen på vår sida från alla ställen vid Partakoski med den häftighet, att fienden måste åter retirera med alla sina troupper ned på isen. Detta befriade Wermlänningarnes venstra flank; hela fiendtliga styrkan på denna sidan dref tillbaka till den ofta nämnde Kotkasariholmen. Härifrån underhöll han länge en liflig Jägare- och kanoneld, utan att göra synnerlig skada; då deremot våra skott gjorde stor förödelse bland dem, samt slutligen demonterade deras kanon och haubits. Kl. 3 f. m. attackerades Kärnäkoski ifrån Pylkele-sidan, och stora Batteriet vid Partakoski från Parta-sidan. Baron Vegesack fick befälet på förra stället och Major Ström beordrades att med en del af Musketerarna gå till Batteriet och med en annan till Kärnäkoski. Vid detta ställe framrusade fienden med en sådan häftighet, innan Vegesack med Dalkarlarne hann anlända, att han borttog Lieut. Flodin med en kanon, hvilken dock snart återtogs. Kanonaden och chargen verkställdes här på båda sidor med mycken häftighet, då deremot Ryssarnes anfall mot stora Batteriet vid Partakoski var ganska svagt. Omkr. kl. 7 kom Jönköpings Regemente till undsättning och delades emellan stora Batteriet och Kärnäkoski. Kl. half till 9 ankom Major Gahn med 200 af Savolax Regemente, som varit postedradt på en holme i Saimen, en mil från Partakoski, för att betäcka Armfelts venstra flank. Strax efter framkomsten attackerade han de vid Kotkasari holmen ännu qvarvarande Ryssar med den framgång, att fienden, som såg nya hjelptroupper ständigt komma, sedan den fått 4 kanoner demonterade, samt förlorat 2, som af Vegesack togs med en från flere Regementer sammansatt trouppe, retirerade hastigt från alla 3 anfallspuncterna, men kunde icke i brist af Kavalleri förföljas.

Helsinge-Wargeringens förlust i denna affaire var blott en Soldat dödskjuten, en dödligt blesserad samt 3 mer eller mindre sårade. På Ryssarnes sida blesserades Prinsen af Anhalt och General Baykow jemte många Officerare, hvaraf flere dogo. Kapit. von Essen och 90 man togos till fånga; 155 döda lemnade fienden på valplatserna. Lieutnant Grönlund med några man af Helsinge Wargering var bland den trouppe, hvarmed Vegesack tog förr nämnde 2 kanoner med dess betäckning vid Kärnäkoski, då Wargerings-Soldaten Hjort, född Lapp, blef illa sårad i lifvet; men det oaktadt fortsatte han skjutandet, till dess han maktlös nedföll; dock blef han icke död af sin blessyr.

Dessa Ryssarnes anfall misslyckades hufvudsakligen genom brist på enighet vid utförandet af de särskilda anfallen. Det mot Partakoski började för tidigt; men hade det

genast blifvit fortsatt, utan att fördröjas genom trouppernas formering bakom ön, så hade Svenskarne blifvit öfverraskade i sin sömn, ty utom Högvakten och Helsinge Wargering fanns ingen under gevär vid Ryssarnes ankomst innom Cartech-skotthåll. Vid Höggvarteret gafs aldrig rätt uppmärksamhet på de rapporter, som Lieut. von Knooll meddelade. Helsingarnes kanoner agerade med framgång på fiendens colonner, innan larmtrumman ännu gått vid Parta. Troligen hindrade dessa, nästan i fullt mörker gifna lyckliga skott, Ryssarne ifrån att anställa en tillämnad öfverraskning; af dessa anledningar var Kapit. Frumerie, vid Nerike och Wermlands Reg:te, hvilken hade vakten vid Kärnäkoski, mera beredd att mottaga fienden. Anfallet mot stora Batteriet blef åter så svagt utfördt, att Major Ströms trouppe, som ensam, under en stor del af affairen, var anordnad att strida härvid, likväl hann att lemna Ryssarne motstånd på alla 3 puncterna, först vid Partakoski, sedan på detta ställe, der en Soldat skjöts tvertaf, vidare förstärka det mot norra sidan, samt slutligen vid Kärnäkoski, utan att någonstädes behöfva göra stor ansträngning. Under ett sådant marcherande fram och åter skulle trouppen nödvändigt passera fiendens häftigaste eld. Det synes derföre obegripligt, att förlusten i sårade och döde ej blef större, hellst vid Högvakten; dock hade Lieutenant Buttler och flere af manskapet genomskjutna kläder.

D. 2 Maj förlades Regementet som i slutet af Apr. erhållit förstärkning af flera tillfrisknade från Pojo och Tenala Socknar, till Suomenniemi, der det ställdes under Öfv. Lieut. Gripenbergs befäl. Tiden användes till befästande af trakten deromkring.

En recognoscering åt Valkiala företogs d. 9 Maj under Kapit. Cederblad, hvilken återkom d. 19 efter att hafva tagit 20 hästar, som fördeltes på Artilleriet *g*). Den 24 Maj marcherade Major Ström med Musketerarne och 2 kanoner till Liansari, för att hålla posteringar vid Batterierna deromkring, på Ruthens Klippa och Malla Fäste. En del af trouppen stationerades på kanonsluparne uti Saimen. Ändamålet med allt detta var att trygga transporterne, hvilka dagligen gingo sjöledes från Christina och S:t Mickel till Partakoski, för den Rysska Galerflotta, som var förlaggd vid Pumala. På sådant sätt hade Öfv. Armfelt under hela Maj månad bibehållit sina ställningar, utan att något märkligt förefallit. Fienden hade deremot bibehållit och ansenligen förstärkt sin position vid Savitaipale, och syntes derifrån vilja förnya anfallet emot Suomenniemi *b*), och de öfriga posteringarne. Armfelt beslöt att förekomma det och sjelf våga

---

g) Under Reg:tets vistande i Suomenniemi hade Öfv. Armfelts Brigad följande General-Ordres för den 20 Maj: Parollen Fan, Lösen Tager, Fältrop Sina.

b) v. Schantz' Hist. om detta fälttåg.

en attack. Ställningen vid Savitaipale, som betäckte Willmanstrand och vägen derigenom åt Wiborg, var i närvarande omständigheter af stor vigt, men svårigheten att angripa den var så mycket större, som dels marchen måste företagas på flera till en del obanade vägar, dels ock sjöar och träsk passeras. 14 Flottor för manskapets och kanonernas transporterande byggdes, samt 2 af de vid Ruthens klippa stationerade kanonslupar med besättning från Helsinge Wargering drogos öfver land vid Partakoski; allt var färdigt och manskapet embarkeradt den 3 Juni och d. 4 bestämd till attack. Ryssarne, som sjelfve tänkt gå offensivt till väga, hade då nyss erhållit en betydlig förstärkning af nära 4000 man och ökat sina batterier ifrån 3 till 7, alla väl bestyckade.

Den 4 Juni, då enligt ordres, Savitaipale skulle attackeras från 3 sidor och intagas, nemligen från Kärnäkoski, under Armfelts eget anförande, från ryggen eller Willmanstrandska sidan, och från Suomenniemi under Öfv. Gripenbergs befäl, blef Kapit. v. Rosenstein beordrad att med 76 Jägare af Helsinge Wargering och 50 man af Tawastehus Regemente, utgöra Avant-Gardet och gå landsvägen till Kisele by, derifrån detachera 1 Korp. och 8 man, att upprifva bron emellan Kisele och Kongisto, samt en lika styrka att upprifva Ahi-bro, så att de uti Paroni, Hoisto och Hetu varande Rysska posteringar icke kunde afskära retraiten och an-

anfalla i ryggen. Vidare fortsattes marchen till Jarvala by, hvarest Gripenbergs landstigning skulle skyddas. Hans trouppe utgjordes af 300 man af Tawastehus Reg:te och 4 kanoner utom förutnämnde Avant-Garde. Sedan debarkeringen lyckligen var verkställd, tågades vidare uti så elak väg, att den måste upphuggas och broar läggas för kanonernas framskaffande. 2 Kossack-Piketer drefvos tillbaka. Avant-Gardet var redan vid en höjd bredevid Savitaipale kyrka, då flera fiendtliga Jägare och Infanteri-troupper, dels i förhuggningen posterade och dels en front formerade attackerades med yttersta häftighet. Chargen varade till kl. 3 e. m., då Gripenberg beslöt att draga sig tillbaka, emedan kanonaden och attacken från Kärnäkoski sidan alldeles upphörde, och den från Willmanstrand tystnade. Denna retraite började klock. ½ 4 e. m. och verkställdes med mycken ordning, ehuru under ett beständigt förföljande af Kossacker 1). Uti denna affaire utmärkte sig af Helsinge Wargering i synnerhet Sergeant Tidblom, hvilken med rådighet betäckte venstra flygeln,

1) Uti denna affaire blesserades Armfelt. Dal-Corpsen led vid stormningen en ansenlig förlust. Denna expeditions olyckliga utgång härledes från samma orsaker, som beredde Ryssarnes motgång d. 30 Apr. vid Parta- och Kärnäkoski. Troupperne under Armfelts befäl framkommo före den utsatta tiden och började således anfallet för tidigt, icke nog understödda af kanonsluparne, af hvilka den ena sprang af eget kanonskott under affairen. Attacken var nästan afslagen innan Öfv. Gripenberg började sitt anfall.

samt en hel timma uthärdade fiendens eld och icke förr retirerade, än han var i fara att blifva kringränd; flera Korporaler och Soldater berömmas äfven för tapperhet och mod. Dödskjutne blefvo 2 man och dödligt blesserad en, samt mer och mindre sårade Kapit. von Rosenstein, Lieut:ne von Knooll och Westfahl, hvilka erhöllo Svärds-Orden för denna affaire, och 5 man. Svenska hjeltemodet hade kanhända alltsedan Konung Carl XII:tes fälttåg icke varit satt på ett hårdare och strängare prof än detta. Bevisen derpå voro i denna blodiga träffning så allmänna, att man för att göra full rättvisa åt förtjensten borde nämna alla, som i densamma deltagit.

I början af Juli föreföll en affaire emellan 8 kanonslupar, försedde med befäl och besättning af Helsinge-Wargering, detacherad från Ruthens Klippa, och 10 Rysska Galerer. Dock var denna händelse utan betydenhet; endast en Ryssk Galer fick ett grundskott; besättningen räddades af de öfrige, hvarefter Rysska Eskadern drog sig tillbaka och vår återvände dit med 2 Soldater obetydligt skadade. Ungefärligen samma tid utgick ett detachement, bestående af 150 man af Tawastehus Regemente, 83 man Helsinge Wargerings och 10 man Sawolax Jägare, samt 59 Lif-Dragoner, att framtränga genom Valkiala Socken till Davidsstad; och derjemte understödja stora arméens rörelser. Denna trouppe, som stod under Kavalleri-befälhafvarens öfvercommando, begick det fel att icke fullkomligt hafva försäkrat sitt återtåg, i händelse af en olycklig utgång; expeditionen utföll ej efter önskan, emedan några vid framryckningen tagna fångar lemnade sannolik underrättelse, att ett betydligt antal fiendtliga trouppen nyss anländt till Davidsstad, hvilket föranlät detachementets Befälhafvare att återvända. Vid passet Niewris *k*) försökte fienden att tillstänga retraiten, hvarföre här d. 29 Juli en häftig affaire föreföll, uti hvilken Kavalleriet utom 3 Dragoner måste gifva sig fånget, jemte större delen af Infanteriet utom Jägrarna, hvilka alla lyckades att slå sig igenom och undkomma i skogarna; flere lindrigt blesserade och deribland Fändr. Lemke, på sådant sätt befriade från fångenskapen, återvände till sina Regementer. Regementet förlorade i denna affaire döda och fångne 15 man *l*).

Efter denna expedition föreföllo ej några anmärkningsvärda händelser vid denna del af Riksgränsen. Fredsunderhandlingar öppnades, under det fingo trouppern ligga stilla på de redan intagna positionerna. Den 25 Aug. upp-

k) v. Schantz benämner detta ställe Waldela- och Nilälä-byar. Journaler och Mönsterrullor kalla det: Niewris.

l) Armfelts mening hade varit, att Kapit. von Rosenstein; såsom erfarnast, skulle hafva anfört denna commendering; vid General-Ordernes expedierande begicks något misstag; som stötte Kapit. Rosenstein, så att han med urskuldande af sin, likväl då fullkomligt läkta, blessyr blef qvar uti Suomenniemi. Han uppbar sedermera förebråelser för sin uraktlåtenhet att medföljа sitt Kompagni.

bröt Reg:tet och afmarcherade genom Heinola till Helsingfors. Efter undergången Generalmönstring på Helsingkamp d. 14 Sept. införlifvades genast 202 man med ordinarie Reg:tet. Den återstående delen af detta nu upplösta Regemente, 115 man, casserades väl vid detta tillfälle; men de flesta jemte många från fångenskapen återkomna samt från åtskilliga sjukhus tillfrisknade, blefvo år 1791 inskrifne uti ordinarie Reg:tets vacanta Numror, En del af befälet placerades vid andra Regementen och Corpser, en del afskedades och återgingo till sina fordna yrken; men till alla, som åstundade det, utfärdade Konungen Fullmakter på de förr erhållna Constitutorialen. Löftet härom var utan undantag för alla Officerare vid detta Reg:te. Regements-Chefen, Major Ström, afreste derefter till Stockholm för att redovisa Reg:tets Utredning m. m. och erhöll derefter decharge. Huru detta Reg:te deltagit i flera träffningar under 1789 och 1790 årens fälttåg, blefvo likväl endast 7 man af fiendtlig kula dödade, utom några af dem som vid Pylke och Niewris föllo uti Ryssk fångenskap. Huru många stupade derstädes är obekant. Tvenne blefvo så svårt blesserade, att det kan anses för en särdeles händelse, att de kunde lefva och sedermera vara dugliga till krigstjenst; den ena var Lappmannen Hjort, om hvilken förr är nämndt; den andra var Soldaten Bly från Regnsjö Socken, hvilken blef skjuten tvert genom bröstet, och dog under 1808 års fälttåg af fältsjukan på Limingo

ing i Finland. Af Wargeringen afgingo 216 man med döden under dessa årens fälttåg, af hvilka flera omkommo af vådelig händelse.

I likhet med hvad förr är iakttaget bifogas här korta Biografier öfver en del af de Personer, hvilka tjenstgjorde vid Kongl. Helsinge Wargerings-Regementet, till det mesta utdragna ur de i Regements-Journalen införde Tjenste- och Merite-förteckningarne.

Regements-Chef, Major Pehr Ström *), f. 1738 d. 14 Apr., blef Volontaire 1754, derefter Korporal vid Adelsfanan, samt utgick med Hels. Reg:tet till Pommern 1757 såsom Förare; blef Fändrick d. 11 Dec. 1760, avancerade sedan graderne till dess han 1778 blef Kapit. Erhöll afsked 1786 d. 21 Sept med tillstånd att stå qvar i armén, 1788 i Oct. uppdragen, att i Herjeådalen taga öfverinseendet öfver försvarsverket derstädes. 1789 d. 8 Apr. constituerad till Major vid den i Helsingland upprättade Fricorps. Emottog s. å. d. 15 Juli Chefsskapet öfver det i Helsingland upprättade Wargerings-Reg:tet. Under tjenstgöringen i Pommern

*) De med tecknet *) utmärkta hafva bevistat affairerna vid Parta- och Kärnäkoski.

blef han vid Anklam d. 29 Dec. 1757 vid en Förvakt qvarcommenderad och uppoffrad; uppehöll den anträngande fienden med den lyckliga framgång, att ändamålet, tid för armeén att utrymma Anklam, vanns; var sedan Preussisk fånge till d. 1 Juli 1760. Bevistade efter återkomsten utur fångenskapen affairerne vid Klemtnow och Neuenkahlen, 1775 med en Arbets-commendering till Carlskrona. Utnämndes till Ridd. af S. O. d. 30 Apr. 1790.

Andra Major, Riddaren Gust. Brandt. Från ett Husar-Reg:te ankom han till Helsinge Wargering såsom Andra Major, men aflägsnade sig under Reg:tets vistande uti vinterqvarteren, utan afsked eller permission. Dog 1811 som Öfv. Lieut. och Commendant vid Grisselhamn.

Reg. Qvarterm. Joh. Cederblad, f. 1746, från Landtmätare i Upland constituerades han d. 16 Juli 1789 till Lieut. och befordrades d. 20 Oct. s. å. till Reg. Qvarterm. Bevistade affairen vid Partakoski och attacken af Savitaipale. Dog som caracteriserad Major på sin gård i Söderby nära Upsala.

Reg:ts-Adjutant, Carl Fr. Lembke *), f. 1768, blef 1781 Förare med lön vid Jemtlands Reg:te; afskedad 1783 för att idka studier. Befordrad 1789 d. 1 Aug. till Fändr. vid Helsinge Wargering; bevistade kriget

till slut samt affairerne vid Savitaipale och Niewris, der han blef blesserad. Blef efter krigets slut Fändr. vid Svarta Gardet, samt utgick sedermera till Franska Emigranterna vid Rhenska armeén.

Regements-Pastor Olof Thyresson, från Kapell-Predikant vid Högbo Bruk anställdes han till Regements-Pastors tjenstgöring vid Helsinge Wargering till krigets slut, hvarefter han återgick till sin förra beställning, och dog som Kyrkoherde i Skogs Socken af Erkestiftet.

Kapit. Carl Ehrenfeldt, f. 1750, antagen till Cadett uti Carlskrona 1759; var uti utländsk tjenst från 1764 till 1789, blef sistnämnde år den 8 Juli befordrad till Kapit. vid Wargeringen; afskedades d. 11 April 1790, några dagar före Armeéns upbrytande ur vinterqvarteren, men medföljde som Volontaire i affairen d. 15 Apr. vid Partakoski. Under vistandet utrikes har han tjent åtskilliga makter, bevistat många träffningar och erhållit flera blessyrer, efter egen uppgift.

Kapit. Johan Mathias Rosén von Rosenstein *), blef från Lieut. vid Jemtlands Regemente d. 4 April 1790, anställd till tjenstgöring som Kapit. vid Helsinge Wargering, bevistade affairen vid Savitaipale, der han blef svårt blesserad; erhöll Svärds

Orden jemte bästa Komp:et vid Nylands Regemente; tog snart afsked, utgick bland Franska Emigranterna samt tillsatte lifvet vid ett uppträde i Amsterdam.

Kapit. Carl Gust. Schützercrantz *), f. 1769, blef Under-Officer vid Enke-Drottningens Regemente d. 11 Dec. 1779, och Fändr. 1788 d. 11 Jan.; constituerades till Lieut. vid Hels. Wargering d. 27 Juli 1789, befordrades till Kapit. d. 2 Juni 1790, bevistade kriget till slut; Placerades derefter på Åbo Läns Regemente.

Kapit. Gust. Winblad, f. 1744, blef 1765 först Volontaire, sedermera Under-Officer vid Södermanlands Regemente, 1770 Lif-Drabant, s. å Adjutant vid Södermanlands Reg., erhöll afsked 1773 och blef den 8 April 1789 constituerad som Kapit. vid Helsinge Fricorps och Wargering; affördes utur Rullorne d. 23 Maj 1790, för uteblifvande öfver permission.

Kapit. Zach. Berndt Arndt, f. 1731; blef 1742 Under-Officer vid Jemtlands Regemente, 1762 d. 2 Jan. Fändr., erhöll afsked d. 16 Nov. 1776; constituerad som Kapit. vid Helsinge Fricorps d. 8 April 1789; tjenstgjorde 1760 med Kongl. tillstånd i Pommern vid Sprengtportens Fricorps, hvilken han åtföljde i alla rörelser, skärmytslingar och attacker hvarunder han

vid Malchin erhöll 2 blessyrer; bevistade 1789 och 1790 årens fälttåg och återgick sedan i stillhet.

Lieut. Dan. Grönlund *), f. 1752, antagen 1765 vid Östgötha Kavalleri-Regemente och befordrades 1781 till Cornett; anställdes 1789 uti Juli som Fändr: vid Helsinge Wargering och befordrades d. 20 October s. å. till Lieut.

Lieut. Gust. Meurling, f. 1749, Under-Officer vid Kronobergs 1774, och Adjutant vid Bohusläns Regemente 1775; erhöll afsked 1782; reste 1784 som Courier till Ryssland; erhöll Lieutenants Fullmakt i Armeen d. 25 April 1785; anställdes till tjenstgöring vid Helsinge Wargering 1789 och afskedades d. 28 Febr. 1790.

Lieut. Fredr. Buttler *), f. 1759, Volontaire 1776, sedermera Under-Officer vid Uplands Reg. 1780 d. 10 Juni Fändrick vid Calmare Reg., dit han återgick vid krigets slut. 1789 d. 20 April befordrad till Lieut. vid Westgötha-Dals Fricorps och d. 17 Juli s. å. transporterad till tjenstgöring vid Helsinge Wargering.

Lieut. J. D. von Knooll *), född i Holland, anställdes d. 26 Mars 1790 till tjenstgöring vid Helsinge Wargering; bevistade affairen vid Savitaipale, blef i denna svårt blesse-

rad, erhöll Svärds Orden, och återreste efter krigets slut till Holland och finnes 1828 bland Riddarena såsom f. d. Major uti Holländsk tjenst.

Lieut. E. J. Westfahl *), född i Pommern, blef 1775 Volontaire vid Blix's Regemente och 1776 Under-Officer, gick 1788 som Under-Officer uti Ryssk tjenst; men fick 1789 afsked som Premier-Lieut.; anställdes d. 8 Nov. 1789 som Fändr. vid Helsinge Wargering, bevistade affairen vid Savitaipale, der han blef lindrigt blesserad, samt slutligen affairen vid Niewris. Befordrades derpå till Lieut. och erhöll Svärds-Orden; men dog strax efter krigets slut, som Lieut. vid Svarta Gardet.

Fändr. A. C. Hullting, f. 1752, antagen till Cadett uti Carlskrona 1762; undergick Officers-examen 1767; tjente derefter som Under-Officer till år 1786, då han befordrades till Officer, men erhöll afsked s. å. Anställdes till tjenstgöring vid Hels. Wargering d. 11 Aug 1789 och affördes utur Rullorna på vederbörlig befallning den 3 Jan. 1790.

Fändrick C. Fr. Gripenschütz *), anställd till tjenstgöring vid Hels. Wargering i Mars 1790, blef efter krigets slut Lif-Drabant.

Fändr. Nils Gabr. Clarén, f. i Wermland, anställdes till tjenstgöring vid Helsinge

Wargering d. 20 Aug. 1789; fick afsked d. 9 Nov. s. å., återkom likväl till Wargeringen i Finland, sommaren 1790; blef sedermera Inspector vid Rörstrands Postlinsbruk; var under 1808 och 1809 årens fälttåg Regements-Commissarie vid Helsinge-Reg:tets Öfv. Lieut:s Bataillon; befordrades derefter till Fältkamrerare och var under 1813 års fälttåg anställd till tjenstgöring i Pommern, samt sedermera uti Kammar-Rätten.

Fändr. D. J. Gestrin, f. 1759; från 1764 till d. 15 Sept. 1789 Volontaire och Under-Officer vid Artilleriet, då han sistnämnde dag antogs, som Fändr. vid Hels. Wargering, bevistade 1789 och 1790 årens fälttåg och derunder flera affairer; men vid Wargeringen såsom befälhafvare på en kanonslup endast attacken af Savitaipale och affairen på Saimen; undergick examen uti alla delar af Artilleriet; tjenstgjorde efter krigets slut med de sjukas hemtransporterande.

Fändr. W. P. Planting Gyllenbåga; anställd som Fändr. vid Hels. Warg. d. 8 Nov. 1789, blesserad och fången d. 19 Apr. 1790 vid Pylkele, bevistade dessutom affairen vid Partakoski. Blef efter återkomsten från fångenskapen befordrad vid Jönköpings Reg:te.

Fändr. Cederblad, f. 1775, antagen till Fändr. 1789, bevistade affairen vid Partakoski och

som Adjutant åt Öfverste Gripenberg attacken vid Savitaipale.

Förare Rönngren, f. 1771, antagen till Förare d. 23 Aug. 1789, bevistade alla affairerne; ingick derefter som Under-Officer vid Gardet och dog som Lieut. i armeen.

Rustmästare Vilh. Dericker, befordrades d. 5 Maj 1790 från Wargerings-Soldat vid Delsbo Komp. till Rustmästare, bevistade flera affairer, ingick vid krigets slut som Under-Officer vid ordinarie Reg:tet och blef som Sergeant vid Alfta Kompagni dödskjuten uti affairen vid Mobäck d. 18 Maj 1808.

Korporalen N:o 62 Lars Dufva från Hedesunda Socken, blesserade Prinsen af Anhalt, benådades med medaille för tapperhet i fält, insattes vid ordinarie Reg:tet med namnet Frost, tjenstgjorde vid Drottningholms Bataillon och bar medaille för trogen tjenst, utmärkte sig uti flera affairer under de sednare krigen, i synnerhet vid Mobäck, dog som Sergeant.

Soldaten Joh. Peter Grym af Delsbo Komp., utmärkte sig i flera affairer, blesserades i affairen vid Savitaipale, benådades med medaille för tapperhet i fält; insattes som Soldat med namnet Kampe, befordrades sedermera till Under-Officer och derefter till Fändrick vid Hels. Reg:te, fick afsked med Lieut. pension.

Soldaten Joh. Flagg af Andra Majorens Komp. och Jerfsö Socken, bevistade alla affairerna, insattes som Soldat vid ordinarie Reg:tet, med namnet Kraft; tjente vid Drottningholms Bataillon 1798; erhöll medaillen för trogen tjenst, befordrades derefter till Korporal med namnet Lindberg, sedermera till Fourier och Fanjunkare; detacherades 1808 om våren till Svea Artilleri, bevistade hela Fälttåget i Finland och flera affairer, samt utmärkte sig i en af dem, hvarföre han constituerades till Fändrick, hvarå Kongl. confirmation erhölls, befordrades vidare till Lieut. och Kapit. vid Helsinge Reg:te; erhöll afsked med pension d. 4 Juli 1828.

Anmärkn. Af Hels. Wargerings-Reg:tets Officerare erhöllo under 1790 års fälttåg 4 Svärds-Orden och af Under-Officerare och gemenskapen 10 medaillen för tapperhet i fält.

TIONDE KAPITLET.

Helsinge Regementets deltagande uti 1808 års Fälttåg till Augusti månads slut.

Den skildring som de tre efterföljande Kap. innehåller, är hemtad dels från de uppgifter, hvilka finnas i arméens Bulletiner för 1808 och 1809, och dels ur de upplysningar, som Helsinge-Regementets Journaler för dessa åren kunna meddela, utdragne och ordnade med opartisk ledning af författarens minne. Öfver anledningarne till och utförandet af detta olyckliga krig, har allmänna rösten efter nära tvenne decenniers förlopp, redan fällt sin hårda, men rättvisa, dom; författaren uteleminar dem derföre, äfven om någon läsare med skäl kunde begära finna dem innom detta lilla arbete; — emedan resultatet icke kunde blifva annat än en omsägning af allmänna opinionens. — En enkel, men trogen framställning af händelserna, är allt hvad Läsaren i det följande finner, — och detta är nog: — ty äfven i detta lilla — i detta obetydliga bidrag till Krigshistorien, som författaren lemnar i allmänhetens händer, skall man icke undgå att finna, hvad häfderne från denna tid utbreda i stor men sorglig dag: målningen af Sveriges och dess Söners ofta oförtjenta lidande. Helsinge-Regementets Historia är blott en enskild del af denna stora tafla. Man skall finna *ett* käckt, fulltaligt och väl utrustadt Regemente, höljdt af onyttiga lagrar, blott under ett års campagne i grunden förstöras; — En Provins, Konungen och Fäderneslandet trogen, som i nära 7 Secler varit införlifvad med Sverige, betungad och blödande ända till fullkomlig vanmakt, — allt för denna politiska villa, som sammanblandade Stats maximer med passioner och i yran dref Fäderneslandet framåt till förderfvets brant.

En kort öfversigt af de politiska brytningar och stormar som föregingo och åstadkommo detta krig, må tillåtas författaren, såsom väsendtlig för sammanhanget af den framställning, som blir ämnet för dessa blad. Kejsar Napoleons stora, men för Europa förderfliga idée, att medelst continental-systemet förstöra Englands allt mera tilltagande makt, och i förening dermed Gustaf Adolphs ända till svärmeri gående tillgifvenhet för Bourbonska Huset hade invecklat Sverige uti krig med Frankrike. Denne sednare, envist följande sina en gång fattade grundsatser, förbisåg sin pligt såsom Konung öfver Sverige, att gifva efter för nödvändigheten eller att på sin höjd söka med vishet afböja och nedstämma något af det öfverdrifna, som låg uti Kejsarens fordringar. Till följe af hans år 1805 ingångna alliance och subsidietractat med England, ökades samma år Svenska troupperna i Pommern till 10,000 man. Konungens besynnerliga förhållande härvid är kändt; strax i början lade han hinder i vägen för dessa trouppers verk-

samhet i förening med sina bundsförvandter. Alla hans operationer saknade derföre allt sammanhang och eftertryck. Sveriges deltagande i den af England sedermera tillvägabragta coalitionen af Rysslands och Preussens förenade krafter mot Frankrike, hade icke lyckligare utgång. Uti 1807 års fälttåg i Pommern voro Lieut. Kökeritz och Fändr. Fries från Helsinge-Regementet commenderade för att tjenstgöra vid Svenska Arméen. Nästan innesluten vid Stralsund med hela sin armée uppsade Konungen den med Franska Marskalken Mortier, på obestämd tid afslutade, vapenhvilan just i det ögonblick då Frankrike, genom segren vid Friedland öfver Ryssarne, allestädes hade fria händer. Konungen framryckte med sina troupper från Stralsund mot Franska Generalen Brune. Det tillbörliga straffet följde detta besynnerliga förfarande i spåren; Svenska Arméen måste evacuera Pommern och denna Province blef fiendens byte. Äfven sedan Rysslands politiska system, efter freden i Tilsit 1807, på en gång helt och hållet blifvit förändradt till full motsats emot Konung Gustaf Adolphs tankesätt, framhärdade han likväl i sitt hat emot Frankrikes Kejsare. Ehuru han fått underrättelse, att en hemlig artikel åtföljde ofvannämnde fred, enligt hvilken verksamma anstalter skulle från Rysslands sida vidtagas för att förmå Sverige till biträdande af denna freds hufvudändamål, continental-systemet, och ehuru han kunde förutse den-

dennas verkställande skulle inveckla honom uti ett nytt krig till det, som redan i 2:ne år till en del medtagit Nationens krafter och gäckat dess förhoppningar, så förspordes dock icke någon verksam åtgärd blifva träffad till Fosterlandets försvar. Han försummade äfven att i tid förse Finland med nödig ammunition. För denna otroliga och oförlåtliga sorglöshet pligtades sedermera dyrt under fortgången af 1808 års fälttåg, öfver hvilket härefter följer en kort berättelse om de affairer, i hvilka Hels. Reg. deltagit.

Enligt Qvartalsförslaget af den 28 Mars 1808, egde Reg:t endast 46 vacanta Numror, hvilka alla blefvo recryterade den 9, 12 och 13 April; alla dessa, jemte de flesta på Rotarne varande sjuka, åtföljde sedermera uti Aug. expeditionen till Finland. De flesta sjuka hade frossan, som de ådragit sig vid arbetscommenderingarne 1806 och 1807 i Stockholm och Södertelje. Åtminstone en tredjedel af Reg:ts styrka utgjordes af krigsvandt folk; de hade åtminstone bevistat en del af 1788, 1789 och 1790 årens fälttåg i Finland. Vid befälet inträffade den 7 April den förändring, att Andra Majoren vid Reg:t Öfv. Lieut. i Arméen, samt Öfver-Adjutanten Pehr Brändström befordrades till Öfv. Lieut. vid Westmanlands Reg., och Majoren i Arméen Kapit. Cedergren erhöll Andra Majors beställningen vid Hels. Reg:t. Emellan 1791 och 1798 hade ingen

recrytering blifvit verkställd, hvarföre 1798 och 1800 årens recryteringar voro mycket stora; men detta hade den goda påföljd, att gemenskapen var väl exercerad och härdad att fördraga ett krigs alla mödor och besvärligheter. År 1805 fick Regementet ny beklädnad, för hvilken brukningstid skulle beräknas från och med 1806. Vid Regementets uppbrott qvarblefvo hemma i landet såsom sjuke: Placerade Majoren Kökeritz, Fändr. Cederstolpe, Fältväbeln Ehn, en Volontaire, en Trummslagare och 29 man. General-Lieut., Friherre v. Kaulbars commenderades under d. 7 Apr. såsom befälhafvare för Venstra Flygeln af Kustarméen, och att tjenstgöra vid KrigsAcademien på Carlberg beordrades Lieut. Brummer och Fändr. Unander. Uppbrottet från rotarne skedde i följande ordning:

1:o. Lif-Bataillon, som i räkenskaperna kallas Norra Bataillon, uppbröt från samlingsstället Sanna, nära Hudiksvall, d. 13 Mars, för att ställas under Öfversten och General-Adjutanten Bergenstråles befäl, hvilken hade sin station uti Sundsvall. Denna Bataillon, anförd af Öfv. Lieut. Nordenadler, bestod af Major Cedergrén, Kapit:ne J. B. Ström — Georgii, — Sten. — Lieutenanterne Gripensvärd, — von Rehausen, — Kökeritz, — Friherre Boye, — Axling, — Ljungman, — Omnberg. — Fändrickarne Åberg, — von Platen, — Burman, — von Kjöling. — Regements-Pastorn Enebom. — Under-Läkaren Schoultze med 20

Under-Officerare, 24 Korporaler, 9 Trummslagare, 4 Spel i Nummer, 3 tjenstbare Volontairer och 519 man samt 2 Proforsser. Likväl gjordes snart den ändring, att Lieutenanterna Kökeritz och Ljungman förflyttades till Södra Bataillonen, dit de rätteligen hörde; Regements-Pastorn Enebom afbyttes vid Norra Bataillonen af Bataillons-Predikanten Söderbäck och första Adjutanten Lönroth afflyttades från Södra till Norra Bataillonen. Vid denna Bataillon antogs Musik-Directeuren Hübinett till Regements-Commissarie.

2:o Öfverste-Lieutenants eller den Södra Bataillon, under Öeverste von Platens befäl, uppbröt från samlingsstället Thorsåker d. 19 Mars för att marchera till vestra gränsen. Den bestod af Reg. Qv. Mäst. Friherre von Kaulbars. — Adjutanterne Lönroth, — Forssvall. — Auditeur Fromell. — Reg. Läk. Fillmerus. — Bataillons-Pred. Söderbäck. — Kapitenerne: Ryckersköld, — Fahnehjelm, — C. P. Ström, — Lindeberg. — Lieutenanterne: Lindbom, — Kapit. i Arméen Friherre Schwerin, — Fändrickarne Fries, — Hästesko, — Ström, — Grefve Cronhjelm med 18 Under-Officerare, 24 Korporaler, 6 Trummslagare, 4 Spel i Nummer, 5 tjenstbara Volontairer, 515 man och 1 Profoss. Till Regements-Commissarie antogs Contoirs-Skrifvaren i Riksens Ständers Bank Nils Gabriel Clarén. Vid båda Bataillonerna medförde trouppen 14 dagars proviant från Rotarne, hvilken icke förr, än uti nödens

stund, skulle tillgripas och till ersättning af Kronan beräknas.

Norra Bataillon.

Denna Bataillon blef qvarliggande uti Selångers Socken vid Sundsvall till d. 19 Mars, då hälften uppbröt, och återstoden dagen derpå, för att marchera till och åter förenas i Borgsjö Socken. Här cantonerade hela Bataillonen samt öfvade sig uti excercice och att gå på skarskidor. Den 17 Mars commenderades Fändrick Burman, såsom Topograf, till tjenstgöring hos Öfverste Bergenstråle vid Norra Generalbefälet. Följande dagen commenderades 4 Officerare, 6 Under-Officerare, 4 Korporaler och 61 Soldater till Svea Artilleri, under Batteri-Chefen Lieut. Hårds befäl; denna styrka minskades likväl sedermera till 6 Korporaler och 42 Soldater. I anseende dertill att Bataillonen skulle förse Reg:ts Wargering med befäl, ombyttes en stor del af de till Artilleriet commenderade Officerare och Under-Officerare. Ifrån April månads början och framgent utgjordes de af följande personal: Fanjunkare Lindberg, Sergeant Lund, Förare Skoglund, Fourier Tjerneld och Rustmästare Näsman. Den 5 April commenderades till Wargerings-Bataillon Majoren Cedergren, Fändrickarne Åberg och von Platen, Sergeanterne Svan och von Kjöling, Förarne Lind och Berg samt 8 Korporaler.

Norra Gränsförsvaret under Gen. Adjutanten, Öfv. Bergenstråles befäl, bestod af 1 Batteri lätt Fält-Artilleri, Jemtlands Häst-Jägare-Esqvadron, Jemtlands samt Vesterbottens Reg:ter; af det sistnämnde hörde likväl den Norra Bataillonen under Finska General-befälet. I händelse af fiendtligt inbrott eller andra omständigheter egde Norra Bataillonen af Hels. Regementet, att ställa sig Bergenstråles ordres till efterrättelse. Efter erhållen underrättelse om Danska krigsförklaringen, tog Öfv. Bergenstråle, d. 20 Mars, sin position med Helsinge-Norra Bataillon och Fält-Artilleriet uti Borgsjö Socken, såsom beqvämaste stället, att, under det vinterföret varade, möta fiendens inbrott, antingen det skedde förbi Dufve och Jerpå Skansar i Jemtland, eller genom Herjeådalen; detachementer af Jemtlands Reg:te utsändes att recognoscera gränsen. En af dessa expeditioner, utförd af Major Gyllenskepp och Kapit. Öhrbom, tillskyndade dessa Herrar K:gl. Maj:ts offentligen yttrade välbehag.

Den 29 Mars fick fördelningen ordres att med marche forcée afgå, Vesterbottens Bataillon till Umeå Socken och Helsinge till Säbrå nära Hernösand. Alla troupperna stadnade dock uti och omkring Sundsvall till d. 12 Apr., då 200 man af Vesterbottens Bataillon afgingo till Qvarken att hindra Ryssarnes förmodade öfvergång; Jerfsö och Delsbo Komp:r af Hels. Bat. förlades till Garnisons-tjenstgöring i Sundsvall. Här lågo troupperna stilla till d. 2 Maj,

då Hels. Bataillon och en Bataillon af Jemtlands Reg:te, samt några Häst-Jägare och kanoner, under Öfv. Lieut. Nordenadlers befäl, uppbröto och med marche forcée gingo stora vägen genom Norra Helsingland till Herjeådalen. Uti Sundsvall qvarstadnade, utom de sjuke, alla de af Helsinge-Reg:tet som voro commenderade vid Artilleriet, 2 Kompagnier af Jemtlands och de af Vesterbottens Reg:te, som icke afgått till Qvarkens bevakande.

Detachementet under Öfv. Lieut. Nordenadler, marcherade på de svåraste vägar, uti snö och is, till nära Wikens by i Hede Socken, der det d. 11 Maj erhöll ordres att vända. Återmarchen företogs genast och fortsattes till Njurunda kyrka uti Medelpad, dit det ankom d. 20 Maj.

Sedan några qvarlefvor af General-Lieut. Armfelts olyckliga armée, och deribland Åbo Läns Kavalleri och Infanteri samt Österbottens Regemente 1719 från Norrige marcherade denna väg genom Norra Helsingland, hade här inga troupper passerat. Ovanan vid inqvarteringar och de fatiger, som äro nästan oundvikliga följder af tåg och marcher, gjorde, att allmogen ansåg detta såsom den största motgång, dem kunde vederfaras. Bönderna rymde från troppen, lemnande sina hästar till pris, och bibehålla så länge de lefva ett fasansfullt minne af fatigerna vid denna marche. Likväl måste man erkänna, att utom af is och snö *a*), tåget

a) Ljuse elf, som vanligen hvarje år uppbryter i början af Maj månad, har dervid en högst obestämd vattenhöjd;

denna gång mycket försvårades uti de mindre bebodda trakter, som vidtaga ofvanföre Hofra by i Färla Socken af den stora foderbrist, som då plågade landet. Allmogen kunde derföre icke utan den största svårighet uti en så litet bebodd ort, som Herjeådalen förskaffa foder åt en så stor mängd hästar, som då var samlad derstädes. Denna ofruktbara och litet uppodlade Landsort har icke blifvit anfallen af någon fiende sedan 1677. Landet har, i anseende till vidden, en ganska obetydlig befolkning och kan aldrig blifva tjenligt till Krigstheater. Den tid då Herjeådalen hörde till Norrige voro krigsoroligheterne härstädes ej sällsynte; men sedan freden i Brömsebro 1645, inträffade de ej så ofta. Kårböle Skans kunde derföre såsom öfverflödig öfvergifvas år 1655 *b*).

Norra Bataillonen blef qvarliggande uti Njurunda Socken till d. 26 Maj, då den upp-

den stiger ofta 3 à 4 alnar på dygnet och höjes i det hela till 8 alnar och deröfver met minsta vattenhöjden. Detta opåräknade stora vattenflöde, som nu inträffade, försvårade tåget ansenligt, helst vägen på vissa ställen går emellan branta bergshöjder och elfven på lågländta trakter.

b) Minne af några fältslag häromkring bevaras väl icke; men om det är sannt, hvad som förmäles uti Flintenbergs Dissertation, att ett fältslag mellan Norrskar och Svenskar förefallit vid Jäfversta by i Sägerstads Socken; så böra äfven träffningar hafva förefallit på denna enda väg, på hvilken Norrmännen kunnat inkomma uti Helsingland och gifva styrka åt den förmodan, att det ansenliga antal menniskoben, som år 1760 vid det nya Capellets anläggning i Kårböle, befanns hopade på ett ställe i dess Kyrkogård, äro lemningar efter ett här hållet fältslag.

bröt och med marche forcée afgick till Wernersborg och vidare, samt ankom d. 14 Juni till Jacobsrue, der Öfv. Lieut. Nordenadler blef posterings och Kapit. J. B. Ström Bataillons-Chef. Den 19 Juni uppbröt Bataillonen ånyo för att afgå till Prestbacka, men stadnade uti Högsätter. Vid denna marche hade Öfv. Lieut. Nordenadler återtagit befälet såsom Bataillons-Chef, hvilket han bibehöll till d. 11 Juli, då han erhöll permission att resa hem, hvilken anträffade honom uti Vestra Ed, hvarefter Kapit. J. B. Ström emottog befälet och marcherade till Tyresmarken, der Bataillonen först stationerades vid Tyxmark. Helsinge Fältvakter fingo här tillfälle att d. 19 chargera på en trouppe Norrmän, hvilken dock efter de första salfvorna genast retirerade. För rådighet under denna skottvexling med fienden utmärkte sig i synnerhet Fanjunkaren Hammarström. Sedermera, d. 20 Juli, flyttades Bataillonen till posteringars hållande vid Strömmer, hvarifrån uppbrottet skedde till Finland d. 27 i samma månad.

Södra Bataillon.

Denna Bataillon ställde sin marche, enligt erhållna ordres genom Lindesberg, der den mönstrades, Nora och Philipstad till vestra gränsen, hvarest den sattes under General Frih. Gust. Mauritz Armfelts Öfverbefäl och indeltes på venstra flygeln af 2:dra Brigaden, under Brigad-Chefen, Öfverste Grefve Schwerin, intagande d. 10 Apr. sina Cantoneringsqvarter i Jernskogs Socken, litet söder om Eda Skans.

I början af Apr. månad commenderades utur denna Bataillon till tjenstgöring vid Hels. Wargering Lieut. Lindbom, Fändr. Ström, Fältväbeln Svedberg, Förare Elffors, Fourier Ehn, Rustmäst. Ågren och 8 Korporaler. Den 9 Apr. skiljdes Jägarne från Bataillonen och förenades med Uplands Jägare, under Kapit. vid sistnämnde Regemente Baumans öfverbefäl. Af Helsingarne tjenstgjorde vid Jägarna Lieut. Ljungman och Fändr. Grefve Cronhjelm.

Den 11 Apr. commenderades Kapit. Fahnehjelm, Friherre Schwerin och 100 man på Fältvakt till Ifvarsbyn på vestra sidan af fjället, några få steg från Norrska gränsen. Han afslöstes d. 14 af Södermanlands Reg:te.

Den 13 Apr. beordrades Kapit. C. P. Ström, Lieut. Kökeritz med 100 man till en uti orderna icke tillkännagifven förrättning, att afgå till Sundshagen uti Skillingsmarks Socken, dit detachementet hade omkring 3 mil, mest sjöväg. Det inträffade derstädes kl. 1 om morgonen, följande dagen, som detta år var Skärthorsdagen. Här väntade Öfv. Lieut. vid Uplands Reg:te, Lagerbring, som befallte Kapit. Ström att genast afgå till byn Högsätter $\frac{1}{2}$ mil från Sundshagen vid gränsen, och derifrån genast inrycka i Norrige, enligt följande Instruction:

1:o Ändamålet med denna trouppes ingång i Norrige var att betäcka de då mot Haneborg och Blackers Skans framryckande trouppers högra flank. 2:o att commenderingen skulle intaga positionerna vid Allmunge och Rambol i Norrige och der utsätta en Fältvakt, tjenlig för ändamålet, samt 3:o blef detta detachement anbefalldt yttersta försiktighet, emedan fiendtliga troupper befunnos uti byarne Ru, Allmunge, m. fl. Ehuru väglaget i bergen var svårt och natten ganska mörk, och ehuru okunnig om localen denna trouppe, nyss kommen från hemorten, än kunde vara, så sattes efter befallning trouppen genast i marche och ankom i första dagningen innom Norrska gränsen, der den stötte på en postering uti byn Höijen, hvilken, lossade några få, mest avis skott, men genast derefter retirerade. Sedermera drefs fienden utur Ru, Allmunge, Klamru och Öijens byar och patruller, utsändes till Hjerpsätter och Stagnäs. Gevär och munderingspersedlar togos i Ru, der några få skott vexlades med fienden, utan förlust på någondera sidan. Fiendtliga styrkan i Ru var endast 1 Under-Officer och 30 man, i Stagnäs 1 Kapit. och 160 man utom Landtvärn. Denna lilla expedition utföll efter förmodan ganska väl; härvid utmärkte sig Fältväbeln Renström. Den 15 aflöstes denna postering af Kapit. Ragnell vid Lif-Grenadier-Regementet.

Den 14 Apr. afgingo Uplands och Hels. Regementets Jägare till Kråkfors, som intogs

och recognosceringar anställdes ända till Haneborg. Efter Jägarne afgingo Lif-Grenadiererne och något Kavalleri, under Öfv. Lieut. Lagerbrings befäl till Rackestad, der en del af trouppen, under Öfv. Lieut. Mörners anförande, intog Blackers skans utan synnerligt motstånd. Hela denna expedition hade namn af recognoscering. Sedermera blef Öfv. Lieut. Mörner här afskuren, emedan fienden dragit troupper från Fredrikshall till ortens försvarande. Lyckligare var den trouppe, som tog vägen från Haneborg till Urskogs kyrka; ty de bekommo flera Danska Kronan tillhörande magasinspersedlar. Genom Mörners olycka vid Rackestad voro dessa troupper nära att dela hans öde. För att undvika det, måste de vid Urskog slå sig igenom, och de från Rackestad mot Haneborg framryckande fiendtliga trouppperna nödgades länge med liten styrka uppehållas, innan en allmän retraite af alla, på detta ställe i Norrige inryckta, Svenska troupper, bland hvilka utom Jägarne, Kapit. Lindeberg och Frih. Schwerin med 100 man af Helsingarne voro, tillbaka åt Kråkfors kunde företagas. Hela denna expedition afgick för Hels. Reg:tet utan någon dödskjuten eller blesserad.

Den 19 Apr. uppbröt Öfv. v. Platen från cantoneringsqvarteren och afmarcherade till Kråkfors, för att betäcka de från Haneborg kommande trouppers retraite. Bataillonen blef nu stationerad vid Ru, Allmunge med flera byar i Norrige, med en postering i Stangnäs

by, bestående af Kapit. Fahnehjelm med hela Alfta Kompagni *c*). Jägare-Kompagnierna stationerades vid Kråkfors.

Norrige är, genom sina höga fjällryggar, af naturen så väl befästadt mot Svenska sidan, att intet anfall från denna provins kan blifva särdeles farligt, som icke verkställes antingen öfver isarne om vintern, eller om sommaren på södra delen med en concentrerad styrka till lands, understödd af ett betydligt antal landstigningstroupper till sjöss åt Fredrikshalls sidan. De anfall, som göras vintertiden, böra utföras med det möjligast största antal skidlöpare, som kan anskaffas eller inöfvas; Norrige eger betydlig styrka af sådana, alla tillhörande Nordenfjeldska Brigaden. Vid Svenska arméen troddes troupperna under Öfv. Bergenstråles befäl vara anordnade att sysselsätta dessa skidlöpare och hela Nordenfjeldska Brigaden. Denna förmodan uppfylldes icke, ty de Nordenfjeldska lätta troupperna förenade sig med de Söndenfjeldska och förorsakade Öfv. Gahns olycka vid Dalby d. 25 April; emedlertid verkställde Generalen Frih. Armfelt inbrottet i Norrige. Den 18 Apr. skulle denna fördelning intaga Liers Skans, liggande på

c) Uti S*** var bosatt en Ståndsperson från H***, hvilkens gård alltid utsågs till Högqvarter. Egaren var aldrig hemma då Svenska troupperne lågo uti byn; men man kunde icke så noga vakta hans Fru, att hon ju understundom fick tillfälle att communicera sig med sin man, hvilket troddes hafva menliga följder för Svenska krigsrörelser på denna trakt.

östra sidan om elfven Glommen, och sedan öfver isen forcera Kongsvingers fästning, belägen på vestra sidan af nämnde elf. Till en öfverraskning hade Baron Armfelt tillräckligt folk; anordningarne till attacken voro väl gjorda, och Majoren vid Wermlands Reg:te, Baron Cederström, beordrades att förbi Masterud och Mobäck omkringgå positionen vid Lier, hvilket också efter uträkning fullkomligt verkställdes, med undantag, att han, genom falska underrättelser förvillad, nödgades recognoscera emellan Caperud och Lier, hvilket litet fördröjde hans marche, så att han icke hann deltaga i affairen förr, än i det ögonblick, då Major Hård vid Uplands Reg:te, stormade sjelfva Skansen samt tog 3 Officerare och 92 man till fånga.

Kunniga personer påstodo, att, om Armfelt med hufvudstyrkan fullkomligt understödt stormningen och, utan att taga fångar, blott drifvit fienden framför sig till fästningen och med beslutsamhet förföljt honom, så skulle han genast med ganska liten förlust hafva blifvit mästare af den; men Generalen, som ville hafva högra flygeln säker, torde förut hafva åstundat afbida utgången af Öfv. Gahns expedition. Han kunde icke förmoda olyckorne vid Rackestad, och i följe deraf väntade han icke, att Kongsvinger så snart skulle erhålla undsättning. *d*)

d) Kongsvinger har en ganska god belägenhet på en hög klippa vid en udde, der Glommen gör en krökning. Klip-

Den 26 Apr. afgick Kapit. C. P. Ström med Fändr. Hästesko, Fanjunkarne Axling och Ekeberg, 10 Husarer af Örebro Esqvadron, 3 Korporaler och 60 man af Helsinge Regementet till Masterud, beläget 6 mil från Ru, med följande af BrigadChefen erhållna instruction:

1:o Detachementet skulle med Avisposteringar besätta Masterud, Fagernäs och Finserud; — 2:o. betäcka högra flanken af Första Brigadens ställning och uppfylla den lucka, som befanns emellan Öfv. Gahns trouppe och Brigaden, hvilken hade sin position vid Lier i sigte af Kongsvinger; — 3:o. skulle commenderingen förstöra vägar och broar uti fiendens rygg, hvilket likväl i då varande ställning var overkställbart; — samt 4:o. skulle Kapitenen communicera sina fältrörelser med Chefen för Första Brigaden.

Sent om natten ankom commenderingen till Pramhus, 3 mil från Ru, der Chefen för Första Brig., Öfv. Gr. Lejonstedt vistades. Han skickade genast exprés till Lier för att afhemta en karta, på det detachementets befälhafvare måtte blifva i tillfälle att få någon närmare kännedom om den trakt, till hvilken han nu var beordrad. Hos Andra Brigad-Chefen, Öfverste Grefve Schwerin, kunde ingen upplysning meddelas om de uti General-Orderne utnämnde ställen Masterud, Fagernäs och Finserud, hvilka alla lågo norr om den stora, allmänna landsväg, som från Eda förbi Magnor stryker fram till Kongsvinger.

Ehuru den bekomna Kartan var felaktig, ficks likväl af henne så mycken upplysning, att detachementet kunde på 3:ne särskilda vägar komma till sin bestämda post; 2:ne af dem voro så långa, att en hel dag fordrades för att hinna fram. Den svåraste men kortaste, af $2\frac{1}{4}$ mils längd, valdes derföre, förbi Fagernäs till Masterud; hvarpå man hade att genombryta flera förhuggningar, anlaggde för att trygga ryggen af positionen vid Lier och Uplands Regementes 2:dra Bataillon, som låg posterad vid Pramhus. Uti Fagernäs qvarlemnades Fanjunkaren Axling med en del af trouppen. Härifrån detacherades Fanjunkaren Ekeberg till Finserud med 11 man, $2\frac{1}{2}$ mil närmare Svenska gränsen från Fagernäs. — Den återstående delen af detta detachement fortsatte marchen till Masterud, $\frac{1}{2}$ mil från Fagernäs, der Fändrick Hästesko med 2 Husarer, 1 Korporal, 1 Trummslagare och 26 Soldater posterades. De öfrige Husarerne placerades enligt General-Orderne. Vid Masterud, det angelägnaste stället, tog äfven deachementets befälhafvare sin station, ehuru han först ärnat

pans höjd, 300 f. öfver elfven, gör den nästan eintaglig. Fästningens kanoner bestryka den åt alla sidor. Ingen höjd finnes, hvarifrån den kan beskjutas, om icke försök göres att omkringgå och från några bakom befindtliga höjder söka intaga den. För ett sådant företag lägga Glommen och de dervid liggande fjällen, betydliga och understundom oöfvervinnerliga hinder i vägen.

välja Fagernäs till sin vistelseort. Alla möjliga försigtighetsmått träffades till posteringens säkerhet vid detta ställe. En traverse på vägen åt Kongsvinger anlades jemte flera förhuggningar åt Myckensidan för att hafva fri retraite. Den 30 recognosserades åt Hofors, så nära som möjligt man både kunde och borde våga framtränga igenom bergen. I byn Meinkroken syntes qvinnornas oro gifva tillkänna att fienden var i full rörelse. Här omtaltes äfven Öfverste Gahns olycka; uppmärksamheten måste derföre fördubblas vid den af endast 2:ne gårdar bestående byn Masterud. Af Fagernäs-commenderingen beordrades 4 man att patrullera förbi Masterud till Meinkroken.

Den 1 Maj kl. half till 2 om morgonen begagnade sig en trouppe, af omkring 200 man Norrska Skidlöpare och Jägare, af den goda skarenoch kringrännde egentligen blott den enda gården i Masterud, samt borttogo den längst bort vid sjön posterade Vedetten jemte de 4 man af Öfv. Lieut. Kompagni, som voro från Fagernäs-commenderingen affärdade på patrullering till Meinkroken. Aflösningen, anförd af v. Korporalen vid 2:dra Majorens Kompagni N:o 11 Storm, som vid denna tid utgått, söka te Vedetten förgäfves och fann återvägen till vakten tillspärrad af fienden, bland hvilka en fordrade v. Korporalens vapen. I det denna begäran utsades nedlade Korporalen honom med ett skott; de öfriga af aflösningen aflos-

sade

sade och sina gevär. Detta gjorde så mycket att fienden lemnade vägen öppen till vakten, från hvilken genast efterskickades hjelp, som jemte aflösningstrouppen under retraiten till vakten vexlade flera skott med och underhöll en liflig eld emot fienden. Men då hans antal var så öfverlägset i jemförelse med posteringens, och han syntes med sina skidlöpare vilja afskära trouppens retraite åt Textebacka och Lier, så beslöts en hastig återmarche, hvilken i allt lyckades, emedan fienden fruktade, att vid den i Traversen posterade Vedetten en trouppe låg dold. Under denna korta, men lifliga affaire blef 1 Soldat dödskjuten, 1 Husar och 5 Soldater fångna, samt v. Korp, Storm och 1 Husarhäst blesserade. Posteringen retirerade till Textebacka, dit Öfv. Drufva med 2:dra Bat. af Uplands Reg:te ankom till posteringens undsättning, hvarefter trouppen återvände till Masterud. Vid ankomsten hade fienden evacuerat denna ort; en trouppe af Lif-Grenadier-Reg:tet tillstötte äfven sedermera. Fanjunkare Axling hade, som förr är nämndt, enligt sina undfångna ordres, afskickat patruller, som skulle förbi Masterud recognoscera till Meinkroken. Då icke den före kl. 12 om natten afsända patrullen återkom, utsändes en ny, hvilken anlände till Norra Masterud, under det fienden förföljde Kapit. Ströms retirerande trouppe; dock hade den hört några skott. Dessa personer hade kunnat blifva tagna af fienden, emedan han hade en större trouppe formerad

på sjön emellan Masterud och Meinkroken, om icke Husmodren i Norra Gården af Masterud varnat denna patrull och visat den en annan väg att obemärkt undvika båda de fiendtliga troupperna. För denna tjenstaktighet erhöll hon af Generalitetet en väl förtjent belöning. På detta sätt återkom patrullen lyckligt till Fagernäs, der den afgaf denna öfverdrifna rapport, att Kapit. Ström med hela posteringen var tagen. Detta gaf sedermera anledning till flera irringar och ledsamheter, emedan Fanjunkare Axling efter patrullens rapport genast inberättade händelsen till Generalen. Denna falska underrättelse framkom förr till honom, än den med sanna förhållandet enliga, som Kapit. Ström afgaf. Sjelf retirerade Axling med sin trouppe åt Svenska gränsen. För rådighet och ståndaktighet i denna affaire utmärkte sig v. Korp. Storm och Soldaten N:o 3, Sund, båda af Andra Majorens Komp; den sednare hade stjälpt med en ammunitions-släde emellan vakten och Traversen, men hopsamlade dock alla patronerna oaktadt fiendens lifliga eld.

Efter hållet samråd med Öfverste Drufva beslöts, att Masterud, såsom ett för mycket blottställdt ställe, skulle öfvergifvas och posteringen draga sig till Frövik, som var mera tjenligt att trygga positionerna vid Lier för öfverrumpling från ryggen, i händelse fienden skulle försöka att omkringgå högra flygeln. Hit samlades småningom hela detachementet

från Helsinge-Reg:tet, sedan den sjuka Fanjunkaren Ekeberg blifvit afbytt med Sergeant Dericker, samt förlusten af manskap i affairen vid Masterud och sedermera insjuknade blifvit ersatt från Reg:tet och trouppen dessutom förstärkt med 10 man Wermlands Jägare.

Den 5 Maj tillkännagafs från befälhafvaren i byn Mobäck, Lieut. Norén, att Förpost-Chefen Kapit. vid Wermlands Jägare, Lagerlöf tillika med 50 man blifvit tagen och att fiendens signaler hördes på många ställen uti skogarna, hvarföre ock han ärnade retirera. Posteringen vid Frövik var derigenom afskuren. Ingen fiende visade sig; strax derefter inlopp rapport, att af Kapit. Lagerlöfs expedition endast 2 Korporaler och 17 man saknades och att den retirerande vakten återtagit sin plats vid byn Mobäck.

Som nu årstiden gjorde isarne ofarbara och den ännu qvarliggande, fast lösa snön, i bergen äfven hindrade fiendens operationer, så kunde förpostkedjan, som blifvit satt under Major, Friherre Cederströms öfverbefäl, förkortas. Denna förpostkedja, hvilkens högra flygel anförtroddes åt Kapit. Ström, placerades efter Degerån; hans hufvudpost blef byn Mobäck; Major Baron Cederströms deremot blef vid Caperud närmast Glommen. Alldenstund Mobäck 2 gånger af fienden blifvit forcerad, så förskansade sig Kapit. Ström derstädes från d.

11 till d. 18 Maj, så mycket, som hans arbetsstyrka kunde tillåta det.

Sistnämnde dag kl. 11 f. m. aflöstes hela Helsinge Regementets detachement af Fanjunkaren Schröder, tjenstgörande som Officer, med en Under-Officer, 2 Korporaler och 30 man af Nerike och Wermlands Regemente. Det aflösta detachementet, som redan börjat afmarchen, måste likväl göra halt, och Kapiten Ström återtaga befälet öfver båda Regementernas vid Mobäck varande fördelningar, utgörande utom befälet 100 man; emedan fienden kl. half till 12 på dagen attackerade Mobäcks pass med en ansenlig styrka. Andra troupper visade emedlertid sig så väl vid Lier, på venstra flygeln, som vid Caperud, mot hvilket de gjorde ett svagare anfall. Sergeant Dericker återtog sin plats uti Tète de pont, understödd af aflösningen af Nerike och Wermlands Reg:te samt af Carlstads Jägare 110 man. Fiendens hufvudattack rigtades mot hela Kapit. Ströms förpostkedja; men häftigaste anfallet verkställdes mot Tète de pont, såsom bästa passagen öfver Degerån. Trouppen mottog fienden med ståndaktighet; en rask eld underhölls från besättningen i Tête de pont, hvilken understöddes med croiserande eld från de på sidorne upprättade fältverken, så att fiendtliga anfallet började blifva mindre häftigt i det ögonblick, då, omkring kl. 1, Kapit. Lagerlöf ankom med en trouppe Wermlands Jägare, posteringen till undsättning. Fienden retirerade då och förföljdes af Lagerlöf, som satt sig under Kapit. Ströms befäl, flera 100 alnar; men när han inkommit uti skogen och hunnit förse manskapet med erforderlig ammunition, förnyade han åter sitt anfall. Lagerlöf, som med sin trouppe hindrat de uti fältverken qvarstående att skjuta, nödgades nu återgå till förskansningarne vid Degerån. Här uppkom åter en häftig strid; fienden rönte likväl ett sådant motstånd, att han å nyo måste gifva vika och förföljdes, äfven denna gång, öfver hela fältet af Lagerlöf. Så snart han hunnit skogen, formerade han sig åter och dref Lagerlöf tillbaka innom förskansningarne. Emedlertid hade af det häftiga skjutandet, troligen af en händelse, Södra Mobäck råkat i brand, eller ock hade fienden ansett den hinderlig för sina operationer och derföre satt eld på den. Detta tillskyndade Svenskarne en betydlig fördel, emedan röken som låg åt fiendtliga sidan, hindrade dem att framtränga. Denna sista attack blef alltså den svagaste, och fienden nödgades för sista gången, denna dag, tänka på återtåg kl. ½ till 5 om aftonen. Det som hufvudsakligen förmådde fienden dertill, var att Kapit. Ström under striden äfven bekommit en förstärkning af 1 Officer och 50 man från Nerike och Wermlands Reg:te, utom den hjelp Kapit. Lagerlöf medförde. Kapit. Ströms förlust i affairen af Hels. Reg:tet var endast Sergeant Dericker dödskjuten, 1 Soldat fången samt 13 man blesserade; af Wermlands Jägare lågo 3 man på platsen. Fanjunkare Axling hade 8

hål efter kulor uti sina kläder, utan att vara blesserad; Kapit. Ström erhöll en lindrig contusion och ganska få af trouppen funnos; som icke hade några märken efter kulor. För denna affaire erhöll Befälhafvaren medaillen för tapperhet i fält och uti tidningarne nämndes med beröm; Fändrick Hästesko, Fanjunkare Axling samt Under-Officers-Korporalerne Frost af Öfv. Lieut. Komp:ni och Frisk af Andra Majorens Komp. Dessutom erhöll vice Korp. Storm tapperhets-medaillen *e*). Bland andra utmärkte sig äfven Korporal Kask vid Andra Majorens Komp., som tillika var svårt blesserad. Fiendens styrka vid Mobäck troddes vara 900 man; dess förlust i döde och blesserade var 3 Officerare och 250 man; endast 16 fångar, nästan alla blesserade, erhöllos. Under affairen måste 3 gånger ny ammunition utdelas. Hels. och Wermlands-allmogen äro vanligen skickliga Jägare, hvarföre de ock i denna affaire gjorde flera ganska goda och säkra skott. Helsingarne hade nyss erhållit gevär, förfärdigade i Örebro, med Carbins-caliber, hvilka stötte så, att hvarje karl efter affairen befanns blodig om ansig-

e) Såsom prof af en välvilja, den en krigare icke allestädes anträffar uti ett fiendtligt land, må följande här få ett rum. En Norrsk Qvinna, uti hvilkens hus en del af den Svenska commenderingens befäl varit inqvarteradt, och som i början af ofvanbeskrefna affaire med sina barn legat gömd uppe i bergen mellan skrefvorna, emedan hennes gård i byn Mobäck, låg så nära slagfältet, att flera kulor genomträngt väggarne, begagnade tillfället, då, genom fiendens retraite, ett ögonblicks uppehåll gjordes i striden, samt kom med en god och vederqvickande mjölkdryck till commenderingens befälhafvare.

tet. Det är således troligt, att de följande dagen icke kunnat med fördel nyttjas i en affaire; åtminstone hade de icke rigtat eller laggt ann mot kindbenet. Den lyckliga utgången af affairen får tillskrifvas följande omständigheter: 1:o felaktiga recognosceringar på fiendernas sida, hvilka icke hade kunskap om de i Mobäck sedan den 12 Maj anlaggda försvarsverk, der de 2:ne gånger förut obehindrade framgått, samt brist på beslutsamhet; de försummade att under affairen sända en trouppe längre på vår högra flank och sålunda kringränna Kapit. Ströms högra flygel, hvilket väl genom förhuggningar var försvåradt, men alldeles icke omöjligt; 2:o emedan anfallet skedde på den tid, då posteringen ombyttes, hvarigenom styrkan ökades från 70 till 100 man; samt 3:tio att fienden attackerade på denna tid af dagen, att han snart kunde upptäckas och befälhafvaren hinna taga verksamma mått och steg till försvar. Norrmännen synes med detta anfall hafva åsyftat att öfverflygla och genombryta, samt mot Vingersjöns sydöstra ända framtränga och taga hela förpostkedjan; gå positionen vid Liers skans i ryggen och sålunda blifva mästare af hela 1:sta Brigaden tillika med Artilleriet. Denna deras förmodade plan gynnades af det höga vattnet i Glommen, som gjorde att högra förpostkedjan var, genom vattenflödet nästan alldeles skiljd från positionen vid Lier; broarne bakom Lier efter vägen till Magnor stodo så under vatten

att fotgångare icke utan möda kunde der framkomma.

Vår position vid Lier blef först med 2:ne Bataillonen falskt attackerad. Flera Bataillonen nedmarcherade utur Vinger till Glommen, färdiga att på flottor öfvergå, så snart högra förpostkedjan var tagen; mot denna voro 1200 man i action och dessutom stodo vid Capen 4 Kompagnier att understödja anfallet. Hufvudpuncten, der Norrskarne trodde sig med den minsta uppoffring kunna genombryta, var vid byn Mobäck. Af det blesserade manskapet vid Helsinge-Regementet dog ingen, ehuru 2:ne man blifvit genomborrade af 2:ne kulor hvardera. Ingen kula behöfde utskäras.

Den 19 Maj återvände commenderingen till Bataillonen, som träffades stationerad vid Stagnäs. Den 25 Maj blef Allert, då Kapit. Ström, som Major af dagen commenderades att undsätta Lieut. Baron Ulfsparre af Uplands Regemente vid Hjerpsätter, hvilken midt i mörka natten, under en svår väderlek, blifvit angripen. Emedlertid blef Fändr. Winblad med 28 man ifrån posteringen detacherad, öfver Mangelberget, för att recognoscera, men hade på gångstigarne i fjällen icke observerat fienden. Baron Ulfsparre fanns mördad i dörren genom ett skott och ett bajonetts-styng; dessutom funnos ytterligare 3 man dödskjutne af dess 27 man starka trouppe, som för öfrigt blef dels dödad och dels fången; hvarpå Norrskarne evacuerat stället; Fändr. Winblad återkom lyckligen utan förlust med sin trouppe. Allmänt troddes, att den förr omnämnde förrymde Brandtström, genom sin Fru, fått kunskap, att posteringen den dagen var förminskad genom Fändr. Winblads recognoscering, och att det varit han, som vid denna expedition fört fienden till Hjerpsätter. Detta är dock helt och hållet en blott förmodan, som ej kan fullkomligt ledas i bevis.

Efter all anledning tycktes nu Norrmännen, då deras plan, att öfverraska och kringränna oss åt Mobäcks och Masterudssidan, förfelats, fästat sin uppmärksamhet på den lucka, som befanns emellan 2:dra och 3:dje Brigaderna; de togo derföre vägen åt Urskogs Kyrka, och gångstigarne öfver Mangelfjället, för att anfalla oss i ryggen vid Hjerpsätter och Ru, vidare hade de ämnat tränga fram till Eda magasin. Detta hade troligen lyckats dem, om de icke uppehållit sig med fångars tagande vid Hjerpsätter. Andra Brigadens Jägare och Helsinge Bataillon vid Stagnäs hade vid en sådan rörelse blifvit mest blottställda. Svenska Arméens 1:sta och 2:dra Brigader utgjorde en, från all undsättning skiljd afdelning, som emellan fjäll inryckt i rak linie, fulla 4 mil, uti Norrige, utan att rygg och flyglar kunde erhålla nödigt försvar. Då nu fienden hotade att göra ett häftigt anfall på vår venstra flygel, blef retraite nödvändig, och företogs efter slaget vid Hjerpsätter, den 27, 28, 29, 30 och

31 Maj i största ordning, utan att fienden på minsta vis oroade. Bataillonen, intog härefter sina qvarter uti Jernskogs socken; Andra Brigaden som mest blifvit brukad vid de förefallne krigsrörelserna var nu i stort behof af hvila, hvilken den ock fick njuta till den 23 Juni, då Öfv. von Platen beordrades att marchera till Öster Vallskogs Socken vid Håns Tull *f*), der Bataillonen posterades den 25 vid sjelfva kyrkobyn, som befästades.

Bland alla vid gränsen varande Svenska troupper blef, på Högvederbörlig befallning, en allmän flyttning dessa dagar företagen, hvilket föranlät Norrskarne att ofta gå öfver gränsen med smärre patruller, för att uppsnappa underrättelser. Att förekomma sådant blefvo också från Svenska sidan recognosceringar företagna, af hvilka en, anförd af Fanjunkaren Jäderström, den 17 Juli vid Anneby Säter kom uti skärmytsling med fienden, hvarvid han erhöll en Norrsk Soldat till fånge, men Soldaten N:o 119, Duktig af Alfta Kompagni blesserades så illa af 2:ne kulor, att han deraf dog den 25 Juli.

f) Vid Öster Vallskogs Kyrka fanns en stuga, hvarest, på en bred bänk, Konung Carl XII hvilat en natt, kort före belägringen af Fredrikshall. Denna händelse var till dag och datum annoterad med Messingsbokstäfver och Siffror på nämnde bänk. Stugan var gammal och mörk; men i tanken och minnet af den Konungsliga Hjelten, var till räcklig, att hos den Svenska Krigaren väcka hopp och mod för kommande faror.

Utom den förr omnämnda skottvexlingen med Helsinge Norra Bataillon, natten emellan den 18 och 19 Juli vid Norrskarnes recognoscering till Tyxmark, lågo posteringarne stilla till den 27 Juli, då båda Bataillonerna företogo marchen, dels till fots och sedermera genom marche forcée till Grisselhamn, för att derifrån öfverföras till Finland. Kapiten Ryckerschöld fick permission att qvarstadna i Sverige.

Helsinge-Regementets detachement vid Svea Artilleri.

Detta qvarblef uti Sellångers Socken vid Sundsvall, till dess hafvet blef öppet, då Artilleri-Lieut. Hård med Fourier Tjerneld, Rustmästare Näsman, 3 Korporaler och 24 man åtföljde Öfversten och General-Adjutanten Bergenstråles expedition till Wasa Stad, der Hård och en Hels. Soldat troligen blefvo ihjelskjutne och 6 man antingen dödskjutne eller fångne, samt Rustmästaren Näsman och 3 man blesserade.

Fanjunkaren Lindberg afmarcherade vid samma tid med en del af Batteriet landvägen från Sndsvall till Umeå, hvarest han embarkerades för att öfvergå till Ny-Carleby, der hela Batteriet åter förenades under Kapit. vid Finska Artilleriet Johan Tussein Charpentiers befäl. Detta Batteri tillhörde Öfverste von Essens Brigad, som då marcherade åt Kronoby och Lindulax; här förenades han med

öfv. Lieut. von Fieandts Brigad, hvarigenom Batteriet kom att deltaga uti affairen vid Perhomorin. Derefter återvände det, jemte Brigaden och marcherade åt Alavo, der åter en affaire bevistades; sedermera aftågade det till Kuortane och Ruonabro, der det deltog uti affairen den 31 Aug. och 1 Sept. Uti den sistnämnde af dessa utmärkte sig Fanjunkaren Lindberg för rådighet och presence d' esprit. Härifrån retirerades till Salmis, hvarest åter en affaire bevistades den 2, uti hvilken Förare Skoglund och 3 man af Helsingarne blesserades. Återtåget fortsattes sedermera till Kyro, der fäcktningen vid Yllestaro bro förestod dem; härifrån anställdes marchen directe till Oravais, vid detta ställe mötte dem den 14 Sept. den häftigaste strid. Batteriet åtföljde derefter hela Arméens retraite till Erserebro; beordrades derifrån att marchera först till Brahestad och sedan till Uleåborg hvarefter trouppen upplöstes den 20 Nov. och öfverfördes till Torneå samt inträffade åter vid Regementet den 18 December.

Helsinge-Regementets Wargerings-Battaillon.

Denna samlades uti Gefle, under Andra Majoren Cedergrens befäl, der trouppen, 600 man stark, formerad uti 4 Kompagnier under Kompagni-Cheferne Lieut. Lindbom, Fändrickarne von Platen, Åberg och Ström, exercerade hela Juni och Juli månader. Vid denna Bataillon antogs Pehr Boden till Regements-Commissarie, Pehr Fr. Ennes till Adjutant, C. G. Åkerberg, J. V. Linroos, Carl Thorell och Erik Eklöf till Fändrickar, samt Sundsten till Bataillons-Predikant. Under den tid Bataillonen vistades i Gefle förde och bevakade Fändr. Ström en trouppe Rysska fångar till Upsala. Uti medlet af Aug. embarkerade hela corpsen för att under Gen. Majoren Baron Vegesacks befäl jemte ordinarie Regementet afgå till Finland.

Helsinge-Regementets Landtvärns-Battaillon.

Afskedade Kapit. vid Hels. Reg., Grefve Oxenstjerna fick befallning att organisera och uppsätta denna Bataillon. Under loppet af Juni månad 1808 verkställdes denna befallning och han sjelf blef utnämnd till dess Chef. Vid denna Corps tjente flera från Regementet afskedade Officerare såsom Kapitenerna Winblad von Walter och Forssius med flera. Denna Bataillons rörelser under loppet af 1808 var, att 2:ne gånger marchera åt Norrska gränsen till Herjeådalen och sedan 1809 till Sundsvall och Jemtland. För öfrigt hade denna trouppe sin hufvudstation uti Söderhamn.

ELFTE KAPITLET.

Fortsättning af 1808 års krig till Regementets hemkomst på Rotarne i början af Februari månad 1809.

Båda Helsinge-Bataillonerna ankommo till Grisselhamn den 7 och 8 Augusti, samt embarkerade den 9. Den fördelning till hvilken de nu hörde, stod under General-Majoren von Vegesacks befäl.

Det redan i Februari månad började kriget med Ryssland hade blifvit fördt på följande sätt: Ryssarne hade d. 21 Febr. inryckt i Finland och drifvit den lilla Finska Arméen mot Uleåborg. Der hade Hans Excellence, Generalen Baron Klingspor tagit en concentrerad ställning, hvarefter det lyckades Gen. Adjut. Öfv. Adlercreutz att med sin lilla trouppe slå Ryssarne vid Siikajoki. Denna vunna fördel begagnade han så väl, att Ryssarne sedermera på flera puncter blefvo slagna, hvarigenom Svenska Arméen kunde gå framåt. I slutet af Aug. månad stod den med högra flygeln vid Christinestad, centern vid Lappo och med venstra vid Toivola. Klingspors armée var högst 10,000 man; Ryssarnes emot honom agerande, Garnisonerna i Åbo, Helsingfors och Sveaborg oberäknade, var mer än dubbel mot hans. Då Klingspor, genom Adlercreutz seger och goda dispositioner, vunnit dessa fördelar öfver fienden, så anmälte han hos Konungen, att han trodde sig kunna motstå Ryssarne om han erhöll en förstärkning af 10,000 man reguliera trouppper från Sverige. Denna begäran gaf anledning till Vegesacks expedition, hvilken dock i sjelfva verket icke öfversteg 4000 man.

Konungen hade genom sina Generaler, under loppet af sommaren, gjort 3 felslagna försök till diversioner uti Finland. Den första anfördes af Gen. Adjut. Öfv. Bergenstråle och rigtades mot Wasa; men slöts olyckligt för denna Stad, mycket folk dödades, Bergenstråle med flera Officerare och en stor del af trouppen föll i Ryssk fångenskap. Denna expedition, hvaruti äfven en del af detachementet ur Hels. Reg:te vid Svea Artilleri deltog utgjordes af omkring 900 man mot hvilka fienden hade ett mycket öfverlägset antal. Den andra, anförd af General-Majoren Friherre von Vegesack var ställd mot Åbo, slöts med stor förlust af Officerare och manskap. Trouppen bestod af ungefär 3000 man. Den tredje, anförd af Öfv. Lieut. Palcén, äfven mot Åbo, ehuru understödd af Skärgårdsflottan, aflopp den icke lyckligare, än den första mot denna Stad. Denna commendering utgjorde omkring 800 eller 900 man. Ryssarne deremot hade på alla ställen trouppper samlade till motstånd till vida större antal; efter berättelse skall uti och omkring Åbo legat ungefärligen 9000 man.

Den 4:de och sista undsättning, som Finland under detta hrig bekom var den expedition, som embarkerade uti Grisselhamn och sedermera, efter att d. 16 Aug. i Gefle hafva intagit flera tillstötande troupper, deribland Hels. Wargerings-Bataillon, styrde cours förbi Söderhamn åt Kråksundet, beläget utanföre inloppet till Hudiksvall, och derifrån directe till Christinestad i Finland. Dit ankomne d. 27 Aug. debarkerade troupperne genast och formerades till afmarche, då Kapit. C. P. Ström fick befälet öfver en, utur Helsinge och Uplands Regementer commenderad Jägare-Bataillon, med hvilken sedermera, d. 10 Sept. förenades ett Komp. från Westmanlands Reg. under Lieut. Ehrenströms och Fändr. Wigii befäl. Jägare-Officerare af Uplands Regemente voro Lieut. Planting och Yckenberg, Fändrickarne Winblad, Edelfeldt och Niesbeth, Fanjunkarne Tegelberg och Bergman, Under-Officerarne Sannman, Baron Pheif, Lind, von Hellern, Strandberg och Unander med flera. Vid Hels. Reg:t och dess Wargering voro Lieutenanterne Ljungman och Omnberg, Fändrickarne Grefve Cronhjelm, von Kjöling och Linroos. Den 28 marcherade fördelningen till Lappfjerds Kyrkoby. Under hela sjöresan från Grisselhamn hade väderleken varit oblid och regnig; många sjuknade i skjörbjugg och måste qvarlemnas i Christina; bland dessa voro Kapit. Fahnehjelm, Lieut. Baron Boye och Regements-Pastor Enebom. Öfv. von Platen förordnades till Brigad-Chef; Kapit. J. B. Ström till Bataillons-Chef vid Norra eller Lif-Bataillon och Regements-Qvartmäst. Kapit. Baron von Kaulbars vid Södra eller Öfv. Lieutenants-Bataillon. De troupper, som d. 28 Aug. marcherade till Lappfjerd voro 2 Bataillioner af Uplands, 3 af Hels. Reg:te, 2 Esqvadroner af Lif-Gardet till häst, 1 Batteri 6:pundiga och 1 Division 3:pundiga kanoner.

Vid samma tid, som dessa troupper från Sverige ankommo, hade Rysska Czaren skickat 28,000 man till sin armées förstärkande i Finland, hvilken vid flera affairer och i synnerhet genom allmogens i Nerpis plundringar lidit betydliga förluster.

På ett förskräckligt sätt hade Ryssarnes hämnd yttrat sig efter olyckan på det sistnämnde stället *a*). De mördade och brände, spetsade, hängde och korsfästade folk, plundrade Wasa Stad, våldförde qvinnor samt förstörde allt i sin väg.

Ryssarne anföllo sista dagarne i Augusti månad hela vår Linie och genombröto den på flera ställen; ibland dessa må nämnas affairen

a) Pastor i Nerpis Socken, Doctor Hägg, var nära att med lifvet umgälla sina Socknebors förövade grymmheter emot Ryssarne; det lyckades honom dock att undkomma till Sverige, ehuru Rysska högqvarteret var i hans hus. Han hade förgäfves varnat sina Socknebor, och blef derigenom misstänkt af båda partierna.

vid Ruona bro, der Svenska förlusten var 20 Officerare och emellan 6 och 800 man döde och blesserade, samt vid Lappo, der striden ej aflopp utan förlust på Svenska sidan. Lappfjerd var, vid Svenska expeditionens ankomst, besatt med en Bataillon af Björneborgs Reg:te jemte några Landtvärns-troupper. Fienden, som sett Transportflottan ankomma till Christina, ville förekomma den medelst Lappfjerds intagande; men detta förfelades, emedan den om natten emellan d. 28 och 29 ankom till detta ställe.

Sistnämnde dag, kl. ½ till 6 f. m. attackerade fienden med häftighet positionen vid Lappfjerd med en styrka af ungefär 2,500 man. Finska troupperne emottogo första anfallet, men då understöd anlände af 1:sta Upland och Jägare-Bataillonerna, samt 3 Komp. af Helsinge 1:sta Bataillon, så ändades affairen efter 3:ne timmars strid med stor förlust på fiendens sida. Uti denna utmärkte sig Kapit. Sten med 1:sta Majorens Komp. och af Jägarne Fändrick Niesbeth af Uplands Reg:te. Andra Hels. Bataillon deltog obetydligt i affairen; dock kommo smärre afdelningar af den i handgemäng med fienden, hvarvid det lyckades Soldaten N:o 62, Älg, af Andra Majorens Komp. att taga 2 fångar. Dödskjutne blefvo 1 Trummslagare och 2 man; dödligt blesserade 2 man, samt mindre blesserade 10 af Hels. Reg:tet utom 2 Jägare. Af Uplands Jägare stupade en man.

Fienden retirerade samma dag till Åström och dagen derpå till Ömossan, som af Kavalleriet och Helsinge Jägare forcerades och intogs. Under detta framryckande efter fienden befalldes flera troupper, uti kedja utryckte, att förfölja fienden; detta var en högst tröttande rörelse för manskapet uti en så oländig mark, som denna. Vid Ömossan ankom till General Baron Vegesack en Adjutant från Klingspor med befallning att vända, emedan retraiten för hela denna del af armèen kunde afskäras, då fienden genombrutit Linien vid Salmis och Ruonabro. Återtåg beslöts derföre och företogs genast med mycken ordning. Dock qvarstadnade vid Ömossan Uplands ena Bataillon med 2 Kompagnier Jägare jemte något Kavalleri, under Öfverste Drufvas befäl. Återstoden af Fördelningen retirerade till Lappfjerd, der den inqvarterades. Helsinge Andra Bataillon posterades vid Dagsmark till bevakande af en mindre väg, som går närmare hafskusten, än den stora Landsvägen förbi Ömossan. Kapit. Gripensvärd med Lif-Komp. var, efter affairen d. 29, qvarlemnad vid Lappfjerd för att rena slagtfältet. Under vistandet uti Lappfjerds by tilldeltes Helsinge Jägarne 100 st. goda stutsare, hvilka, ehuru de under transporten från Sverige fallit i sjön, dock nu, rengjorda och öfverlemnade till kända Hjerpskyttar, uti de påföljande affairerna gjorde stor nytta medelst säkra skott på långt afstånd.

D. 6 Sept. attackerades posteringen vid Ömossan; Jägare-kompagnierna sprängdes och hufvud-

styrkan retirerade från Lappfjerd; men under vägen fick Öfverste Drufva ordres att stadna och fatta posto en mil från Lappfjerd vid Träskvik, dit Kapit. C. P. Ström beordrades att med 3 Komp. Hels. Jägare afmarchera till hans undsättning. Sedan Uplands Jägare-komp:er efter hand genom omvägar i skogarne ankommit till Lappfjerd, befanns hela förlusten vid Ömossan utgöra 1 Under-Officer och 41 man. Alla de, som på sådant sätt genom skogarne undkommit till Lappfjerd, måste, ehuru högst uttröttade återgå till Träskvik, dit de hade en god mil. Detta var så mycket onödigare, som ingen affaire der kunde komma i fråga och den allmänna retraiten redan var beslutad; i följe hvaraf också ordres ankommo till Öfv. Drufva vid Träskvik kl. 8 om morgonen d. 7 Sept. att återgå till Lappfjerd. Denna dag började hela Finska arméen från alla puncter sitt återtåg. Samling skulle åter ske på Lillkyros slätter, hvarifrån återmarchen skulle företagas åt Ny- och Gamla Carleby, samt derstädes försök göras att slå sig igenom. Detta lyckades General-Major Gripenberg med Têten, ty fienden, som väl hunnit förut intaga båda dessa pass, hade likväl till deras försvar användt för litet troupper, att kunna bibehålla dem.

General-Major Vegesacks Fördelning fortsatte retraiten efter stora landsvägen, närmast kusten, d. 7 Sept. utan att fienden synnerligen oroade, till Pyhilax och Finneby i Nerpis Socken, der trouppen hade tillfälle att se den rysliga förödelse, som Ryssarne åstadkommit. Uti Pyhilax qvarlemnades en postering af Helsinge Wargerings Bataillon och några Jägare under Major Cedergrens befäl; denna attackerades d. 9 af fienden. De djerfva och oförvägna Kossackerna fingo här röna hvilken verkan våra stutsares säkra skott gjorde. Posteringen vek å nyo tillbaka till Finneby, der arméen förskansat sig.

Denna och följande dagar fortsattes retraiten ännu ytterligare till Lillkyro, der Svenska Fördelningen d. 11 Sept. förenades med den Finska och en Bataillon af Westmanlands Reg:te tillstötte General-Major, Baron v. Vegesacks armée, vid hvilket tillfälle Öfv. Brändström blef Brigad-Chef. Den 12 återtågade arméen till Vörru. Jägarne utgjorde Arrière-Gardet och Lieut. Omnberg med 1 Komp. Jägare jemte Major Fredriksson med Westmanlands Bataillon blefvo om aftonen beordrade att hålla de yttersta vakterna vid Textebacka. Här förskaffade Lieut. Omnberg eftertroupperna en högst orolig natt, derigenom, att han tillät några Jägare nedlägga några Kossacker, förmodligen Vedetter, hvilket åstadkom skottvexling i mörkret och en affaire i första gryningen, den följande dagen, då bland andra som blesserades, en man af 1:sta Majorens Komp. förlorade ena handen och halfva låret, hvaraf han strax derefter dog. En stund före början af den obetänksamma skjutningen

om aftonen var en embusquerad trouppe af Helsinge Jägare nära att taga en liten Rysk Kavalleri-trouppe, uti hvilken troligen fanns högre befäl; men embuscaden röjdes för tidigt, så att fiendtliga styrkan kunde forcera återvägen innan de hunno intaga densamma. Derföre kunde endast några få skott lossas på fienden, utan att man med säkerhet vet om någonting med dem uträttades. Innan aftonen hade troupperna anländt till Oravais.

Positionen bjöd här till Bataille. Till vaktgöring framför positionen qvarlemnades Hels. Reg:tet med sin Wargering, och Jägare, hvilka hela dagen haft Arrière-Gardet och ett helt dygn varit i handgemäng med fienden. Bataillons-Chefen C. P. Ström med Uplands och Westmanlands Jägare beordrades att förbigå Oravais kyrka och hasta till Ny-Carleby, från hvilket kanonad hördes, men han mötte på vägen General-Adjutanten Adlercreutz norrom Oravais kyrka, hvilken gaf den underrättelsen, att denna undsättning vore öfverflödig, emedan det lyckats General Gripenberg att slå sig igenom; han tillät derföre Jägaretrouppen att taga hvila i närmaste by.

Den 14 i dagbräckningen började Ryssarne anfalla förvakterna, hvilka stodo under Brigad-Chefen, Öfv. v. Platens befäl. Helsingarne uppehöllo här i flera timmar och äfven tillbakadrefvo fienden, till dess Kapit. C. P. Ström med ofvannämnde Jägare och 50 man af Savolax Regemente, ankom till undsättning.

Ehuru i otjenlig local, i oländig mark och utan skygd af de vid rätta positionen placerade kanoner, kunde likväl dessa troupper hela förmiddagen uppehålla och hindra fienden att framtränga, ehuru de egde blott en kanon, commenderad af Lieut. Grefve Schwerin, och placerad på ett ställe, emellan Stridsplatsen och Defense-positionen, der landsvägen gjorde en nästan rät vinkel; bakom denna plats lät Generalen på förmiddagen borthugga skogen för att från positionen med kanonerna kunna åstadkomma större förödelse bland fienden, då den drifvit förvakterna tillbaka. Brigad-Chefen Öfverste v. Platen blef här illa blesserad och Major Cedergren emottog öfverbefälet på stället. Slutligen, då det lyckades fienden att genombryta venstra flygeln af Jägarekedjan, som bestod af Uplands Jägare, förmådde det uttröttade manskapet ej längre att motstå fiendens häftiga framträngande. Högra flygeln var nära att drifvas mot en vik af hafvet och afskäras. Kanonen och centern voro i lika fara i krökningen af vägen, då Kapit. C. P. Ström, sjelf blesserad, beordrade den raska Fanjunkaren Tegelberg af Uplands Reg:te att med en liten samlad trouppe anfalla, under hurrarop, fiendens kanon, som redan, ankommen i vägens krökning, var nära omsvansad till anfyrning. Denna manoeuvre lyckades fullkomligt: den oförvägna attacken sysselsatte så de fiendtliga trouppernas uppmärksamhet, hvilka, formerade på linie anryckte i sidan af defiléen, ganska nära vår retraite-väg, att icke allenast

vår kanon med sin betäckning, utan att oroas, fick passera förbi utan äfven Kapit. Ström, som med några man afbidade utgången af expeditionen, i det närmaste hann undkomma, innan fienden ännu fått tid att börja tillfoga någon skada på detta ställe. Sedan trouppern-a, sålunda undkomna, anländt på ängen under positionen af våra dervarande kanoner, hvilka skyddade retraiten, så hindrades fienden af dem att våga sig utur skogsbrynet, der han sedermera öfver en timmas tid uppehöll sig för att recognoscera. Under denna tid fingo de Svenska troupper, som deltagit i affairen, tillstånd att hvila. Deremot beordrades Öfverste Brändström att med sin Brigad rycka öfver ängen och fördrifva fienden utur skogsbrynet. Detta anfall kröntes med framgång, ehuru anföraren redan innom de första 10 minuterna erhållit svåra blessyrer. Sedermera beordrades Helsinge-Bataillonerna, den Första anförd af Kapit. Georgii, (Kapit. J. B. Ström hade redan middagstiden under retraiten genom fall uti ån blifvit sjuk), den Andra af Kapit. Friherre von Kaulbars och Wargeringen af sina Kompagni-Chefer, jemte Jägare-Bataillonen under Lieut. Ljungmans befäl, att åter framrycka; men då nu fienden hunnit recognoscera terrainen och funnit vår venstra flygel af localen illa försvarad, då deremot den högra aldrig utan förlust kunde angripas; så begagnade han svagheten på venstra flygeln till sin fördel och tvang alla Svenska troupper till retraite i skymningen.

Denna affaire, den häftigaste under hela kriget, utmärktes af det mannamod, hvarmed alla troupper här fullgjorde sin pligt och af flera felaktiga dispositioner. Sedan General Vegesacks ganska riktigt uppfattade plan, att här uppehålla den förföljande fienden, under det General Gripenberg skulle slå sig igenom vid Ny-Carleby, var utförd, hvartill tjenade då den uppoffring af folk, som sedermera på detta ställe gjordes? Om man vill anse Hels. Reg:tes och Jägarnes sysselsättning hela förmiddagen med en mördande förpostaffaire uti skogen såsom nödvändig, för att under tiden få nedhugga densamma och befästa sjelfva positionen vid Oravais; så är det likväl omöjligt att utforska hvad grund låg för beslutet att låta enskilda Brigader marchera öfver ängen, för att drifva fienden från skogsbrynet, några 100 alnar tillbaka uti skogen. Följden af denna olyckliga dag blef, att då flera af befälet stupat måste Jägarne återgå till sina Regementer och Hels. Wargering införlifvas med sin stam.

Regementets förlust uti denna strid bestod uti dödskjutne: Lieut. Axling och 54 man *b*). Blesserade: Öfv. von Platen, Major Cedergren, Kapitenerne: C. P. Ström, Lindeberg, Sten och Gripensvärd; Lieutenanterne: Omnberg och Ljungman; Fändrickarne: Forss-

b) Deribland en beryktad, stor Björnskytt af Alfta Komp:ni N:o 149, Jonas Sträng.

vall och Hästesko; Fanjunkaren Jäderström; Fältväbel Svedberg och Sergeant Berg, samt 120 man Korporaler och Soldater; och saknade dels fångne dels skjutne: Bataillons-Chefen Regem:ts-Qvartermästaren Friherre von Kaulbars; Fändrick Ström, båda tillika blesserade, Bataillons-Läkaren Schoultze samt 53 man Korporaler och Soldater. Af de blesserade afgingo emellan 30 och 40 med döden af sina erhållna sår.

Rådighet och tapperhet iakttogs öfver allt uti denna affaire. Uti den långa förpost-striden på förmiddagen fattades på båda sidor ammunition, och ett verkligt handgemäng uppkom. På det sättet befriade sig Fändrick Mart. Ström med flera från en säker fångenskap, äfven som Kapit. Gripensvärd räddades derutur genom den så kallade Långa Springs armstyrka. Bland de som företrädesvis af Hels. Reg:te uti underdåniga Rapperterna nämnas hafva utmärkt sig äro: Öfv. von Platen, Major Cedergren, Kapitenerne Ström, — Lindeberg,— Baron Schwerin och Sten samt Adjutanten Burman, här uppförd, ehuru han icke bevistade denna strid, utan tjenstgjorde vid General-Adjutanten och Öfversten Bergenstråles fördelning och utmärkte sig der i flera sammandrabbningar med fienden. Af Underbefäl och manskap nämnes: vid Lif-Komp. N:o 54 Spring, som befriade sin Kapit. utur fångenskapen och N:o 128 Flink; vid Öfv. Lieut:s Komp. Korporalen N:o 33 Zar, som omringad af fiender nedskjöt 3, slog sig fri och återtog sitt rum i kedjan, samt N:o 97 Frans; vid Första Majorens Komp. Fanjunkaren Hammarström, som slog sig från fångenskapen, och Soldaten N:o 44 Stock, som blef fången, men ransonerade sig sjelf, visande 5 ärr efter erhållna blessyrer; N:o 102 Spets, som ock blef fången, men genom en list ransonerade sig från fienden samt N:o 142 Rönn; vid Andra Majorens Komp. Fanjunkaren Axling, som redan vid Kaipias 1789 erhållit contusion och i affairen vid Mobäck vist prof på tapperhet; Under-Officers-Korporalen N:o 84 Bäck, (då redan befordrad till Rustmästare vid Alfta Komp. med namnet Bäckvall); Korporalen N:o 97 Vass och Soldaten N:o 100 Hall, hvilken, blesserad år 1790 i affairen vid Suttula och då erhöll medaille för tapperhet i fält; denna hade uti affairen vid Mobäck frälst hans lif, ty den afvärjde ett fiendtligt skott: dessa 3:ne. sistnämnde voro i denna affaire kringrännde af fienden, men slogo sig igenom; vid Ofvansjö Komp. Fanjunk. Jäderström som erhöll 2:ne dödliga blessyrer, samt Soldaten N:o 9 Kil; vid Jerfsö Komp. Korporalerne N:o 12 Flygt och N:o 104 Kjäck, hvilken i 3 särskilda affairer erhållit blessyrer, af hvilka den vid Savitaipale d. 4 Juni 1790 var den svåraste, men den vid Textebacka, den 13 Sept. 1808, till sina följder betydligast, ehuru den icke hindrade honom att taga en liflig del uti striden vid Oravais, dagen derpå; samt Jägaren N:o 38 Äng; vid Alfta Komp.

Soldaterne N:o 1 Stark, N:o 9 Språng, N:o 13 Hörd och 15 Skål, hvilka viste mycken beslutsamhet och togo fångar, dessutom N:o 111 Jätte, som var kringränd och tagen af 3 fiender, af hvilka han dödade 2:ne samt genom armstyrka befriade sig från den 3:dje; N:o 118 Modig, som på ett hedrande och tappert sätt uppförde sig så väl i Norrige, som uti denna affaire; N:o 129 Smed som biträdde sin Plutons-Chef och blef blesserad, samt Soldaterna N:o 7 Lund, 18 Plit och 72 Rik; vid Delsbo Komp. Fanjunkaren Svansson och Korporalen Skytt, samt Soldaten N:o 144 Björn, hvilken ock blef blesserad.

Öfverste von Platen blef sedermera utnämnd till Riddare af Svärds Ordens Stora Kors; Kapitenerne J. B. Ström, Lindeberg och Sten blefvo Ridd. af S. O., och Kapiten Gripensvärd, Baron Schwerin, Lieut:ne Omnberg och Ljungman, Fändr. Fries samt Adjutanten Burman erhöllo Medaille för tapperhet i fält. Af Underbefälet fingo sedermera Fanjunkaren Svansson, Sergeanten Forsberg och Rustmäst. Bäckvall samt ännu sednare Fanjunkaren Axling en dylik af Silfver, äfvensom gemenskapen hugnades med ett antal sådana.

Den 16 besigtigades de sjuke och blesserade af Archiatern Bjerkén, då Kapitenerne J. B. och C. P. Ström, samt Lindeberg och Sten, Lieut. Omnberg och Fanjunkaren Jäderström afsändes till Umeå; de öfriga blesserade åtföljde Arméen.

Öfverste-Lieut. Baron Sture blef den 15 Sept. Chef för Andra Brigaden, som bestod af hela Helsinge-Reg:tet; Kapit. Baron Schwerin blef då Chef för Wargerings-Bataillonen, hvilket likväl icke varade längre, än till den 21, då den hel och hållen inskrefs uti Regementets vacanta Numror. Samma dag d. 15 Sept. förordnades Kapit. Gripensvärd till Bat. Chef för Helsinge Andra Bataillon, emedan Baron von Kaulbars blifvit fången.

Den 15 om morgonen ankom den retirerande Svenska Arméen till Ny-Carleby. Derifrån detacherades samma dag General Gripenberg till Gamla Carleby, hvilket fienden besatt d. 16. Gripenberg hann d. 15 icke längre, än till Kronoby, hvarest Ryssarne d. 16 anföllo honom, men blefvo afslagna, hvarefter de följande natten utrymmde Gamla Carleby, der Svenska Arméen i åsyn af den Rysska inryckte och slutligen förenades i positionen bakom Kauka bro d. 21 Sept.

Emedlertid hade, under d. 17, emellan General Klingspor och Rysska Gen. Suchtelen ett stillestånd blifvit afslutadt på obestämd tid med 8 dagars uppsägning på hvardera sidan. Detta uppsades d. 19 af Ryssarne, och nya fiendtligheter började vid Wirda bro d. 27 Oct. kl. 1 e. m., der en träffning hölls som

till sin utgång i alla tider blir märkvärdig, emedan i denna affaire, som vanligen benämnes den vid Idensalmi, Öfv. Sandels med en liten styrka slog 4 Rysska Generaler och 6000 man. För öfrigt föreföllo i början af November några smärre affairer, deribland den vid Kala-Joki d. 9, hvaruti Hels. Reg:tet deltog. Reg:tet förlorade i denna 2 man dödskjutne, samt lika många blesserade, af hvilka den ena få dagar derefter dog af sina blessyrer. En Soldat föll uti Ryssk fångenskap. Under retraiten från sistnämnde ställe blef Reg:tets Bataillons-Prest Söderbäck fången; men återsändes efter 11 dygn. Oaktadt de betydliga och väsendtliga fördelar, som Öfverste Sandels d. 27 Oct. vann vid Idensalmi, nödgades han dock med hela Hufvudarméen draga sig tillbaka åt Uleåborg och sedermera ingå conventionen med Ryssarne i Olkijoki d. 19 Nov., enligt hvilken han, jemte alla Svenska troupper, skulle evacuera Finland till Kemi elf. Denna vapenhvila varade till d. 12 Jan. 1809 och innom denna tid skulle villkoren vara uppfyllda. Kriget i Finland var nu slutadt, och krigs-theatern flyttades innom Svenska området.

Ifrån och med d. 21 Sept. till d. 13 Nov. commenderade Kapit. Fahnehjelm 2:dra Bataillonen af Helsinge-Reg:tet; men sedan tog Öfverste v. Platen öfverbefälet och under honom Andra Majoren Cedergren. Första Bataillonen commenderades efter Kapit. J. B. Ströms insjuknande d. 14 Sept. af Kapit. Georgii till d. 16 Nov., då Kapitenerne J. B. ooh C. P. Ström jemte Lieut. Omnberg, tillfrisknade, åter från Umeå inträffade vid Reg:tet.

Under cantoneringstiden mellan den 17 Sept. och 19 Oct. grundlades den dödlighet som sedermera utbröt vid hela Arméen, under loppet af Dec., Jan. och Febr. månader. Utom verkningarne af de stränga fatigerna, som Hels. Reg:tets 2:dra Bataillon i April och Maj månader måste utstå uti fälttåget mot Norrige, och bristen på beklädning (manskapet saknade, vid den tilltagande kölden kapott, strumpor och skor), var väl troligen den oordentliga provianteringen under denna långa retraite hufvudorsaken till denna härjande sjukdom. I brist af föda, som understundom ficks till öfverflöd och understundom alldeles saknades, måste manskapet uti cantoneringsqvarteren tillgripa otröskad säd, stöta sönder den till grynmjöl, samt i hunger förtära detsamma. Denna ojemnhet uti provianteringen härrörde deraf, att den skulle ske från fartygen, hvilka som oftast blefvo af motvind hindrade att framkomma till behörig tid och ort. De strumpor och skor, som Rotarne, på Kronans vägnar, lemnade sina Soldater, träffade icke Regementet förr, än hela arméen retirerat öfver Kemi elf; transporten med dessa beklädnadspersedlar afgick likväl från hemorten i början af September. Lyckligtvis befriades de, som anföllos af denna

pestartade sjukdom, genom en hastig och, som det tycktes, lätt död ifrån vidare plågor *c*). Enligt General-ordres skulle, till förekommande af smittans vidare utspridande, alla de dödas kläder uppbrännas. Detta verkställdes ock d. 17 Jan. 1809, vid Helsinge-Reg:tet, under Kapit. C. P. Ströms inseende.

Den 11 Dec. förflyttades Regementets båda Batailloner till Haparanda och dagen derpå till Öfver- och Neder-Calix Socknar, hvarest Reg:tet blef liggande till dess det fick ordres att återvända hem till Rotarne. Denna marche började den 9 Jan. och slutade d. 8 och 9 Febr. Det var bedröfligt att se Rotehållarnas öfverraskning, då de uti Mo Myskje skulle med skjuts

c) Under retraiten, uti Jo Socken, inkom uti en stuga en Korporal för att efterfråga en flera gånger blesserad, mycket tapper Soldat af Andra Majorens Komp:ni N:o 104, Skants. Han träffades sittande i spisen med pipan i munnen, efter utseendet blott sofvande, men befanns verkligen vara död. En annan tapper Soldat, N:o 9 Bly, af samma Komp., hvilken i affairen vid Savitaipale blifvit skjuten igenom bröstet, stupade under marchen, död af fältskjukan, i ett dike på Limingo äng. Lieut. Omnberg, som d. 21 Dec. skulle verkställa en proviantering, befallte tidigt om morgonen eld och kaffe, fanns då elden uppgjordes lefvande, utan att klaga öfver illamående, men träffades död då kaffet inbars. Vid begrafningsparaden efter honom sjuknade en man, som dog innan aftonen. Den 10 Decemb. beordrades Kapit. C. P. Ström att emottaga packlårarne med skor, strumpor och byxor, som Rotarne sändt manskapet och att utdela dessa persedlar: oaktadt alla tagna försigtighetsmått, sjuknade under denna förrättning innom få timmar 3 af handtlangarne, som skulle biträda vid persedlarnes upptagande, och dogo alla innom dygnet. Det vore för vidlöftigt att omtala alla exempel, huru hastigt personerna bortrycktes af denna sjukdom.

skjuts emottaga sina Soldater. Af Mo Socken, från hvilken, Wargeringen inberäknad, 42 Soldater utgått, fanns ingen man i paraden. Jerfsö Socken hade sändt 20 hästar och fick endast 4 man att hemtransportera. Den stora förödelsen, som fältsjukan i December och Januari månader åstadkommit, var i hemorten alldeles okänd.

Till räkenskapernas afslutande vid Commissariatet, qvarlemnades i Torneå tjenstförrättande Regements-Qvartermästarne, Lieut:ne von Rehausen och Kökeritz, samt för de sjuka Fändr. Lindberg.

Regementets rätta förlust uti 1808 års fälttåg kan bäst bestämmas, då man jemför Qvartalsförslaget af d. 28 Mars 1808 med det af d. 16 Mars 1809. Enligt det förra var Reg:tets effectiva styrka 1137 man. Under loppet af år 1808 recryterades 46 och hela Wargeringen 600 man enrollerades uti ordin. Regementet. Enligt det sednare utgör Regementets hela qvarstående styrka med sjuka och saknade inberäknade både vid Regementet och Wargeringen endast 784 man. Regementets sammanräknade förlust under detta nu beskrifna fälttåg utgjodes af Kapit., Reg:ts-Qvartermäst. Baron v. Kaulbars; Lieut:ne Omnberg och Axling; Fändr. Mart. Joh. Ström, Bataillons-Predik. Söderbäck; Under-Läkaren Joh. Chr. Gottlieb Schoultze; 9 Under-Officerare; Fanjunkaren Jäderström,

Fältväblarne Bergström och Björkman; Sergeanterne von Kjöling och Dericker; Förarne Ekeberg och Svedberg; Rustmästarne Tillander och Norin; 12 Trummslagare jemte hela Harmoni-musiken, som hade sin lön utaf rotar, indragna till Reg:tets kassa; 2 Profosser samt 999 man Korporaler och Soldater af Stam och Wargering; men, som säkert kan antagas att alla sjuka, hvilka voro qvarlemnade på okänd ort och hälften af de på sjukhusen befindtliga, för alltid voro förlorade, dels genom död och dels genom fångenskap, så kan Regementet anses på sådant sätt utan öfverdrift hafva förlorat 220 man, hvarigenom totala förlusten blir omkring 1220.

TOLFTE KAPITLET.

1809 *års Fälttåg.*

De af Helsinge-Regementet uti Torneå och Vesterbotten qvarlemnade sjuka voro de, som först blefvo anbefallda att lemna den påträngande fienden motstånd. Ryssarne med en armée af 9 à 10,000 man togo Torneå stad i besittning, samt tvungo i början af Mars General Gripenberg, som stod vid Torneå med Första Afdelningen af Finska arméen, 7075 man, att retirera åt Calix Socken. Under denna retraite blefvo hans eftertroupper anfallna, då han, utan att försöka något verksamt motstånd, gaf sig med hela sin trouppe fången.

Ej nog med detta; uti öfverenskommelsen lofvade han äfven att afträda kanoner, ammunition och alla emellan Calix och Umeå befindtliga Magasiner. Vid verkställande af denna mötte likväl någon svårighet; Gripenberg hade uti denna convention till Ryssarne upplåtit mer, än han kunde disponera. General Baron Wrede fann sig derföre föranlåten att mot densamma aflemna en högtidlig protest. Uti den ingångna conventionen voro de tillfrisknade sjuka af Helsinge-Reg:tet inbegripne; endast Fändrick Lindberg och några få Soldater begagnade den frihet conventionen medförde, att på sitt gifna hedersord återvända till födelsebygden, och blefvo derföre för sommaren overksamme, hemma i landet. General-Lieut., Grefve Chronstedt räddade likväl en stor del af de förråder, som Gripenberg hade öfverlemnat åt fienden. Slutligen måste han dock vika för öfvermakten och till fienden utrymma Vesterbotten.

De öfriga af Helsinge-Reg:tet gingo åter i fält, införlifvades i den så kallade Svenska Bataillonen och bevistade alla detta årets krigsrörelser i Vesterbotten. Uti affairen vid Skelefteå utmärkte sig bland andra Rustmästaren Bäckwall, som sedermera blef blesserad i affairen vid Hörnefors den 5 Juli. Uti samma affaire finnes en Soldat hafva deltagit, hvilken omtalas med mycket beröm. Slutligen föll han i fångenskap; men lyckades att medelst rymning befria sig derifrån efter 3 dagar, då

han åter inställde sig vid Reg:tet. De personer, 44 till antalet, som öfverlefde fälttåget, aflefvererades från Svenska Bataillonen d. 29 Sept. i Umeå till Hels. Reg:tets dervarande Fält-Bataillon.

Regementets hemma på Rotarne varande del fick genom General-ordres af d. 20 Mars, befallning, att med undantag af det Herjeådalen närmast liggande Kompagniet afgå till Upsala eller Grisselhamn. I anledning af dessa anställdes i Gefle d. 1 Apr. en stor recrytering af 199 nummer. Rysska Generalen Barclay de Tollys vid denna tid företagna marche öfver Qvarken och inryckande i Umeå stad, nödgade likväl Gen. Baron Wrede att åter commendera Reg:tet norr ut. Det uppbröt derföre i April månad, beklädt med egna kläder af åtskilliga färger och tyg, under Öfv. Lieut. Nordenadlers befäl och undergick Generalmönstring i Sundsvall d. 12 Maj, hvarvid endast 2 Korporaler och 48 man, såsom till krigstjenst oduglige, fingo afsked och 5 casserades, samt 1 Korporal och 68 man, mindre sjuklige, förklarades för Invalider och kommo sedermera att utgöra en särskild trouppe. En del af det öfriga af Regementet formerades till en Fält-Bataillon, hvilken under Major Cedergrens befäl, d. 23 Maj afgick från Sundsvall till Ångermanland, för att derstädes ställas under General Sandels befäl. Denna Bataillon, som, utom tjenstförrättande Regements-Qvart. Mäst. Fändr. Burman, Adjutanten Lieut.

Unander, Regements-Läkaren Fillmerus, 9 Under-Officerare, 3 Trummslagare och 12 Korporaler, bestod af 350 man, indelta uti 3 Kompagnier, hade följande befäl: vid 1:sta Kompagniet Kapit. Fahnehjelm, Lieut. von Rehausen och Fändr. Lars von Platen; vid 2:dra Komp. Kapit. Georgii, Lieut. Baron Boye och Fändr. Forssvall, samt vid 3:dje Komp. Kapit. C. P. Ström, Lieut. Kökeritz och Fändr. Åberg. Bataillonen nppehöll sig först några dagar uti Säbrå Soeken; marcherade derefter till Själevads Socken, der posteringar utsattes omkring Sågverket Mo och uti den 4 mil från Själevads kyrka belägna Björna Socken. Den 1, 2 och 3 Juli framryckte Bataillonen närmare mot fienden och förenades d. 4 Juli vid Hörnefors med den öfriga under General Sandels befäl varande fördelning. På detta ställe blefvo Svenskarne, dagen derpå strax efter tappto, häftigt anfallna af Ryssarne. Alldenstund positionen icke var tjenlig till försvar och kunde kringrännas, så nödgades snart alla troupperna draga sig tillbaka. Vid affairens början lemnade Major Cedergren, som den 9 Februari blifvit utnämnd till Öfverste-Lieutenant i Armeen, af illamående befälet öfver Bataillonen åt Kapit. Ström; men åtföljde det oaktadt härens rörelser, hvarigenom det hände, att han blef blesserad i högra handen. Kapit. Fahnehjelm var Major af dagen och Kapit. Georgii beordrad till betäckning af kanonerna; således båda, då affairen började utom Bataillonen tjenstgörande. Kapit. Poig-

nant med 200 man af Jemtlands Regemente mottog vid förpostkedjan fiendens första attack och fick således vidkännas den största förlusten hvilken för honom besteg sig till 41 man. För öfrigt var denna affaire ganska kort, emedan Ordres till retraite snart ankommo. Under denna anförde Kapit. Ström Arrière-Gardet en del af vägen närmast Hörnefors till dess troupperna ankommo till Öre-Elf. Hels. Regem:tes förlust i denna affaire bestod uti en Soldat dödskjuten, Öfv. Lieut. Cedergren, Lieut. Kökeritz, Rustmästare Svedberg, 1 Korporal och 2 man blesserade, utom några af Reg:tet, som, enligt hvad förr är nämndt, tjenstgjorde vid den så kallade Svenska Bataillonen. Efter denna affaire belönades Kapit. Fahnehjelm med Majors Fullmakt, och Kapit. Georgii, Lieut. Unander samt Fändr. Forssvall erhöllo Medaillen för tapperhet i fält.

Vid Öre-Elf fattades posto, der Helsinge-Bataillon tjenstgjorde mot hafssidan vid Hocknäs sågverk och Öreby, till dess den stora expeditionen under Öfver-Amiralen Pukes befäl skulle företagas. Under afbidan af denna expedition, af hvilken väntades den lyckligaste utgång, hade emellan de vid Öre-Elf stående troupper ett stillestånd, med 24 timmars uppsägning, blifvit afslutadt. Detta utgick d. 11 Aug. kl. 11 e. m., då fiendtligheterna ånyo kunde börjas. I anledning häraf indrogs fältposteringen vid Öreby såsom ganska mycket blottställd för fienden och införlifvades med

den öfriga Bataillonen i Hocknäs. Bevakningen öfver Elfven företogs sedermera härifrån genom täta patrulleringar. Om alla förefallande krigshändelser skulle Bataillonen gifva underrättelse till Major Silfverarm, hvilken med en Skärgårdsflottille låg vid Elfvens utlopp. Öfver-Amiralen Puke hade om bord 10,000 man Landstigningstroupper, under General Grefve Wachtmeisters anförande. Dessa landsattes vid Ratan för att i ryggen anfalla Rysska Arméen, som nu redan var mästare af Umeå, der den hade sin hufvudstation med en avancerad styrka vid Södermjöle och Öre-Elf. Landstigningen och framtågandet mot fienden gick fort och lyckligt för sig; under vägen anträffades Ryssarne vid Säfvar, der en bataille lemnades, som genom Ryssarnes af nöden föreskrifna beslut att på denna enda väg, på hvilken de kunde draga sig tillbaka, slå sig igenom Svenska Arméen, blef en af de mest hårdnackade. Oaktadt Svenska troupperna här visade utmärkta prof af mannamod, måste de likväl för stridsplatsens otjenlighet och andra felaktiga omständigheter slutligen gifva vika. Vid framryckandet mot fienden, hade icke en sådan utgång, som verkligen inträffade kunnat förmodas; af denna anledning försummades äfven att på retraitevägen befästa Djekneboda, ett ganska tjenligt pass till försvar för en norr ut retirerande armée. Emellan Djekneboda by och hafvet äro endast våta och sanka mossar, öfver hvilka blott en karl i sänder på smala spänger kan framtåga;

samma förhållande är äfven på vestra sidan af byn, der en sträcka vidtager, som går flera mil in uti landet mot Lappmarken. Då det oförsiktigsvis vid frammarchen blifvit uraktlåtet att förse detta ställe med något slags förskansning att hindra en framträngande fiende; så kunde han här ock nästan obehindradt framgå. Blott ett svagt motstånd lemnades honom vid detta pass; manskapet var slaget och uttröttadt och kunde derföre ej sätta en gräns för hans framträngande. Dessa voro hufvudorsakerna hvarföre hela Arméen nödgades tänka på återtåg, hvilket genast företogs och fortsattes till Hamnstället Ratan, liggande ½ mil på sidan af allmänna vägen, som lemnades alldeles fri för Ryssarne. De kunde således utan att något hinder mötte dem på deras väg, återvända från Vesterbotten; de hade dock den djerfheten att efterfölja till Ratan ooh gjorde der en för dem mindre nödig folkuppoffring, hvilken naturligtvis blef för Svenska troupperna under deras embarkering mycket betydligare. Allt förenade sig att göra denna expedition olycklig. Hade General Baron Wrede blifvit communicerad tidpuncten och planen af Grefve Wachtmeisters anfall, så hade han med de vid Öre-Elf till ett betydligt antal varande troupper kunnat förr gå fienden till mötes och derigenom satt honom emellan 2:ne eldar; af brist på enighet i utförandet af denna plan, uppbröto dessa troupper från Öre-Elf och passerade henne icke förr, än nästan allt vid Säfvar och Ratan

var slutadt *a*); först den 20 Aug. kl. 2 om morgonen beordrades Helsinge Fält-Bataillon att tåga efter sjökusten, för att trygga Arméens högra flygel; Kapit. Ström med Lieut. Kökeritz och 100 man commenderades då till betäckning af de under Major Elfvings befäl stående kanoner. Vid Umeå blef en häftig kanoneld vexlad, hvilken dock icke skadade någon vid Hels. Regem:te, emedan Kapit. Poignant af Jemtlands Reg. nyss förut aflöst Kapit. Ström vid kanonbetäckningen, hvarföre ock den förres trouppe här led en betydlig förlust. Bataillonen var posterad i Tegsby på södra sidan af Umeå-Elf och afgick den 26 Aug. till Tafle, der fältvakter höllos i Ytterboda till d. 8 Sept., då den intog posteringen

a) Slaget vid Ratan förlorades uppenbarligen icke genom brist på tapperhet hos krigsfolket, utan helt och hållet genom felaktiga krigsplaner. Svenska hären var Ryssarne i sjelfva verket öfverlägsen; hela utrustningen hade skett med den största omsorg och var den förnämsta, som blifvit verkställd under hela kriget; troupperna voro goda och brunno af begär att strida; landstigningen ofvan Ryssarne lyckades fullkomligt och Ryssarne hade brist på lifsmedel. Rysska hären hade icke mer än en väg, på hvilken den nödvändigt skulle tåga tillbaka och denna väg var besatt af Svenskarne; men i stället för att med tillräckliga troupper besätta sådana pass mellan höga berg och sjöar, som hade varit för Ryssarne alldeles ointagliga; så tågade Svenska hären förbi dessa passen och förlorade med det samma alla fördelarna af den ypperligaste local; den blef sedan så fördelad, att de särskilda corpserna icke tillräckligen kunde understödja hvarandra. Om Wrede hade blifvit i tid underrättad om anfallet på Ryssarne, så hade han bort kunna falla dem i ryggen med sin trouppe, som utgjorde flera tusende man; men allt förenade sig att göra denna kostbara utrustning föga hedrande för Svenska namnet. — Bruzelius, Sveriges Historia för ungdom 2 Del. sid. 568.

vid Rickleåbro i Bygdeå Socken närmast demarcationslinien efter afslutade stillestånds-fördrag. Här låg Bataillonen stilla till dess fredsslutet d. 17 Sept. blifvit kunnigt; Kapit. Fahnehjelm förde befälet öfver denna Bataillon från d. 5 Juli till d. 17 Sept., då Öfv. Lieut. Cedergren, tillfrisknad, återtog detsamma. Den 23 Sept. inträffade Bataillonen åter uti Tegsby vid Umeå, och undergick der d. 4 Oct. Generalmönstring, hvarefter den aftågade och ankom hem på Rotarne d. 24 och följande dagar af October månad,

Den 10 Maj hade från Reg:tet i Sundsvall, Kapit. Sten, Fändrickarne: Grefve Chronhjelm och Svansson med 4 Under-Officerare blifvit detacherade till Gefle såsom befäl öfver Regementets Recryter. Kapit. Sten blef ock nu tillika Befälhafvare öfver 150 man af Landtvärnet som commenderades till garnisons-tjenstgöring härstädes. Gefleborgs Läns Landtvärns-Bataillon hade under den 8 Maj blifvit upplöst. Uti Gefle qvarblef Kapit. Sten till fälttågets slut för att besörja Reg:tets recrytering.

Regementets lilla återstående styrka i Sundsvall fick den 4 Juni en tillökning från Gefleborgs Landtvärn af 3 Under-Officerare, 2 Trummslagare och 157 man. Detta gjorde att Regementet nu kunde formeras på 3 Komp:r. Vid Första Komp. voro Kapit. Lindeberg, Lieut. Lindbom och 4 Under-Officerare; vid Andra Komp. Lieut. Ljungman, Fändr. von

Kjöling och 5 Under-Officerare, samt vid Tredje Komp. Liut:ne Fries och von Platen med 5 Under-Officerare. Den 14 Juni afmarcherade detta detachement till Hernösand, der styrkan åter ökades med ett Komp, af Vester-Norrlands Landtvärn, bestående af 1 Kapit., 2 Subaltern-Officerare, 4 Under-Officerare och 89 man Korporaler, Spel och manskap. För hela denna corps var Öfv. Lieut. Nordenadler Befälhafvare.

Danmarks hotande ställning och sedermera verkställda infall uti Jemtland, nödgade General-befälet att fästa uppmärksamheten på försvaret af Norrska gränsen. General-Major Baron von Döbeln hade genom General-Ordres af d. 21 Juni under General Baron Wredes öfverbefäl fått commando öfver de vid Norrska gränsen, samt de i och emellan Gefle och Hernösand varande troupper. I anledning af denna sakernas ställning, uppbröt Kapit. Lindeberg från Hernösand d. 8 Juli med marche forcée jemte 1 Subaltern-Officerare, 1 Under-Läkare, 3 Under-Officerare, 1 Trummslagare och 100 man att vid Jerpe Skans i Jemtland hindra fiendens framträngande. Återstoden af Reg:tet afmarcherade äfven samma dag med tågmarche till nämnde provins. General Baron Döbelns väl uttänkta förslag att kringränna och på sådant sätt anfalla fienden från 2:ne sidor uti Alsens och Mörsills Socknar, hindrades uti sjelfva verkställigheten genom en mellankommen convention och erhållna ordres.

Kapit. Lindeberg återkom d. 15 Juli till Regementet, under retraite med sitt detachement från Jerpe Skans, hvilket då var stationeradt vid Frösön. Den 16 Juli detacherades derifrån Lieut. Fries med 3:dje Komp. och 2 Jemtlands Regemente tillhöriga kanoner, till Ås kyrka, att vid Krokom söka hindra fienden att framtränga från sjösidan. Äfvenledes afskickades, d. 18, under Kapit. J. B. Ströms befäl ett detachement af 1 Subaltern-Officerare, 3 Under-Officerare, 1 Trummslagare och 160 man till Faxelfven. Samma dag erhöll Regementet en betydlig förstärkning från Gefle, bestående af 2 Officerare, 5 Under-Officerare, 14 Spel och 247 man Korporaler och Soldater. Sålunda förstärkt framryckte det d. 20 Juli och befann sig, d. 26, uti Mörsills Socken, der det blef liggande till d. 3 Aug. Sedan Öfv. Lieut. Nordenadler, i anseende dertill, att Högbo Jernbruk, tillhörigt honom, afbrunnit, vid slutet af denna expedition, uti Augusti månad erhållit permission; afgick General Döbeln med alla under hans befäl stående troupper för att förena sig med General Wrede. Han hann dock icke längre än till Umeå, då underrättelsen om fredens afslutande mötte honom; från detta ställe återgick Regementet, under Kapit. J. B. Ström, i slutet af October, sedan det undergått afmönstring d. 14 Oct.

Få fälttåg hafva för Sverige varit så olyckliga som det nu beskrifna. Från början af kriget uppgjordes aldrig någon ordentlig operations-

plan, efter hvilken det hufvudsakligaste skulle utföras. Alla rörelser, som företogos, skedde, i brist af en sådan, nästan alldeles särskilda, utan något sammanhang eller någon förening med de i grannskapet liggande troupper. Alla omständigheter syntes hafva förenat sig att bidraga till en sådan utgång af detta opolitiska krig. Armeen saknade ofta det nödvändigaste — proviant och beklädnad. Detta lade grunden till flera sjukdomar, som gjorde ej obetydlig skada. I slutet af 1808 och i början af detta år åstadkom den såkallade fältsjukan större förödelse, än fienden tillfogade. Åtminstone var detta händelsen vid Helsinge Regemente. Brist på tillbörlig Läkare vård och tillräckligt utrymme för inrättande af rymliga och beqväma sjukhus spridde smittan ännu mer. Mången, som på slagfältet velat förvärfva sig en ärofull död, föll ett offer för denna härjande sjukdom. Få voro de, som uthärdade detta krigs mödor och fatiger. Mer än två tredjedelar af dem, som utgått uti kriget återsågo ej födelsebygden.

Regementets förlust uti detta års fälttåg var väl ganska ringa emot det näst föregående årets. Likväl voro de stora recryteringar, som måste anställas för att ersätta de vacancer, som uppkommit af ofvannämnde orsaker, ganska kännbara och betungande för allmogen. Under loppet af detta år enrollerades 487 man uti Regementets vacanta numror. Dessa voro likväl otillräckliga att ersätta den förlust, Re-

gementet redan gjort och göra det fulltaligt. Enligt hvad förr är nämndt uppgick den för ordinarie Regem:tet och Wargerings-Bataillonen tillsammanstagna, till minst 1220 man. Under loppet af detta år förlorade Reg:tet 166 man, så att hela förlusten minst kan upptagas till 1380 eller omkring 1400 man, utgörande ungefärligen 61 procent af de 2270 man, som under detta krig utgått från de orter, i hvilka detta Regemente är förlaggdt, eller nära 2 procent af dessa provincers hela folkmängd.

För att lätta öfversigten af det hela bifogas härmed följande summariska sammandrag, som upptager både ordinarie Regementets och Wargerings-Bataillonens förlust under detta krig.

1808 uti Mars utgick hela Regementet, stort .	1,137	man.
Uti April månad s. å. recryterades . . .	46	—
Reg:tets Wargerings-Bataillon	600	—
1809 recryterades på åtskilliga tider . .	487	—
	2,270.	
Enligt Qvartalsförslaget af d. 24 Dec. 1809 befanns Regementet vara . .	890	man.
Förlusten under dessa båda årens fälttåg blifver således	1,380	—
	2,270.	

Utur Regements-Journalen må i likhet med hvad förr är iakttaget en förteckning på alla Officerare vid Helsinge Regemente, som finnas uppförde i Qvartals-Förslaget den 24 Dec. 1809 med deras meriter här bifogas.

Öfverste, Riddaren af Kongl. Svärds Ordens Stora Kors, Fredrik Christ. von Platen, f. 1755; utgick 1788 med Helsinge-Regementet till Finland och bevistade kriget till slut, commenderades 1808 i Mars månad med Regementets Södra Bataillon till Norrska gränsen, bevistade fälttåget derstädes till Aug. månad s. å., då han med Regementet och dess Wargering afgick till Finland, som Brigad-Chef; bevistade affairerna vid Lappefjerd och Oravais, blef uti den sednare blesserad, samt erhöll Svärds Ordens Stora Kors, Andra Classen.

Öfverste-Lieutenant, Riddaren af Kongl. Svärds Orden Th. Nordenadler, f. 1761; utgick 1788 med Regementet till Finland, bevistade hela kriget och derunder affairerne vid Kaipias, Anjala och Keltis Baracker, anförde 1808 Norra Bataillon till Norra och Södra gränserna; 1809 Anförare för Regementet under marchen till Norra Armeen; erhöll tillstånd att resa hem kort före krigets slut.

Första Major, Riddaren af Kongl. Svärds Orden, Georg Cedergrén, Öfv. Lieut. i Arméen, f. 1768, commenderad 1789 till Finland och bevistade affairen vid Savitaipale, jemte flera mindre träffningar; utgick 1808, som Chef för Helsinge-Regementets Wargerings-Bataillon till Finland och bevistade affairerna vid Lappefjerd och Oravais, samt blef blesserad på det sednare stället; afgick 1809 med en Fält-Bataillon af Hels. Regem:te till Vesterbotten, och bevistade affairen vid Hörnefors, der ock en contusion erhölls.

Placerad Major, Riddaren af Kongl. Svärds Orden, M. J. Kökeritz, f. 1740; commenderad 1759 till Pommern, bevistade kriget till slut och affairerna vid Leuchnitz och Klemtnopass, samt attackerna för städerne Anklam, Prenslau och Neuenkahlen; 1788 commenderades med Fricorpsen från Dalarne till Wermland; 1789 med Dal-Regementets Wargering till Finland, der han qvarblef till krigets slut.

Regem:ts-Qvartermästare, Friherre Carl Ernst von Kaulbars, f. 1766; commenderades 1788 till Finland och bevistade der blott detta årets fälttåg (se Sid. 133) äfvensom 1808 till Norrska gränsen och sedermera i Finland, der han deltog uti affairerna vid Lappfjerd och Oravais, blef uti den sistnämnde blesserad och fången.

För-

Första Adjutant, Grefve A. A. Cronhjelm, f. 1790, utgick 1808 med Reg:tets Södra Bataillon till Norrige och bevistade der affairen vid Haneborg; commenderades sedermera till Finland, bevistade affairen vid Lappfjerd och retraiten från Kala-Joki.

Andra Adjutant, Pehr Fredr. Ennes, f. 1789, åtföljde 1808 Helsinge-Regementes Wargering till Finland och bevistade affairerne vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten från Kala-Joki, tjenstgjorde 1809 vid Regementet i Jemtland.

Kompagni-Staten.

Kapiten, Riddaren af Svärds-Orden Thure Reinh. Ryckersköld, f. 1772, utgick 1788 till Finland, der han vistades under hela kriget och deltog i affairerne vid Porkala, Baresund, Fredrikshamn, Sanna-Sari, Kojwisto Kyrka, retraiten från Björkön samt slaget vid Svensksund, för hvilket han erhöll den mindre Svensksunds-medaillen af guld, åtföljde 1808 Helsinge-Regementes Södra Bataillon till Norrska gränsen.

Kapiten, Riddaren af Svärds-Orden Jacob Bernh. Ström, f. 1771, utgick vid Ami-

ralitetet till Finland 1789, bevistade Bataillen emellan Rysska och Svenska Flottorne vid Revel och Cronstadt, samt affairen vid Wiborg; åtföljde Regementets Norra Bataillon till Norrska gränsen 1808, derifrån aftågade han till Finland, der han bevistade affairerne vid Lappfjerd och Oravais, commenderade 1809 en Fält-Bataillon åt Jemtland och Vesterbotten.

Kapiten Fredr. Vilhelm Fahnehjelm, till den Merite-förteckning, som finnes upptagen på sid. 133 tillägges härstädes, att han 1808 commenderades vid Södra Bataillon till Norrige, sedermera till Finland och bevistade der retraiten från Kala-Joki; 1809 indeltes han uti en Fält-Bataillon till Vesterbotten, der han fick tillfälle att deltaga uti affairen vid Hörnefors.

Kapiten Fredr. Ulrik Georgii, f. 1774, utgick 1808 till Norrige och sedan till Finland, bevistade affairerne vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten från Kala-Joki; 1809 commenderad uti en Fält-Bataillon till Vesterbotten och bevistade affairen vid Hörnefors, för hvilken han erhöll medaillen för tapperhet i Fält.

Kapiten Carl Peter Ström, jemför den på sidan 134 upptagna Merite-förteckningen, 1808 commenderades han vid Södra Bataillon till Norrige, der han vid flera tillfällen var befälhafvare för särskilda detachementer, samt bevistade affairerne vid Masterud och Mobäck, erhöll för den sednare medaillen för tapperhet i Fält; utgick samma år till Finland och bevistade affairerne vid Lappfjerd och Oravais, blesserades i den sistnämnde; 1809 åtföljde Helsinge Fält-Bataillon till Vesterbotten och bevistade affairen vid Hörnefors.

Kapiten, Riddaren af Kongl. Svärds-Orden C. Linbeberg. f. 1767, utgick med Dal-Regementets Fri-Corps 1788 till Wermland, och 1789 med samma Regementes Wargering till Finland, samt bevistade affairerne vid Partakoski, Kärnäkoski och Savitaipale, commenderades 1808 till Norrige, der han bevistade retraiten från Haneborg, afgick samma år till Finland och deltog der uti affairerne vid Lappfjerd och Oravais, vid hvilket sednare tillfälle han blef blesserad, commenderades 1809 till Jemtland.

Kapiten, Riddaren af Kongl, Svärds-Orden Joachim Sten, f. 1765, utgick vid Savolax Regemente 1789 till Finland, bevistade affairerne vid Parkkumäki, Savitaipale, Kärnäkoski och Laitasilta pass, commenderades 1808 vid Norra Bataillon till Norrska gränsen och sedermera till Finland och bevistade der affairerne vid Lappfjerd och Ora-

vais, hvarest en blessyr erhölls, aftågade 1809 med Regementet, först till Sundsvall, men blef sedermera Commendant i Gefle, samt blef tillika anbefalld att derstädes ombesörja Regemententets recrytering och complettering.

Kapiten Fredr. Adolph Gripensvärd, f. 1780, commenderad med Norra Bataillon 1808 till Norrige och sedermera till Finland, bevistade der affairerne vid Lappfjerd och Oravais, blef på sistnämnde ställe blesserad och erhöll medaillen för tapperhet i Fält.

Lieutenant Samuel Lindbom, f. 1764, utgick 1788 med den Fri-Corps, som blifvit uppsatt i Dalarne, till Wermland, 1789 med samma provins's Wargering till Finland, bevistade kriget till fredsslutet och derunder affairerne vid Partakoski och Kärnäkoski, utgick 1808 först vid Södra Bataillon till Norrige och derefter med Wargeringen till Finland, 1809 till Jemtland.

Lieutenant Joh. Goth. v. Rehausen, f. 1775, commenderad med Regementet 1808 till till Norrige, sedermera till Finland, der han gjorde Reg:ts-Qvart. Mäst. tjenst, inträffade 1809 från Torneå vid Regementet uti Sundsvall, och commenderades, tjenstgörande vid en Fält-Bataillon, till Vesterbotten,

hvarunder han bevistade affarien vid Hörnefors.

Lieutenant Lars Fred'r. Kökeritz. Denna Lieutenants tjenstgöring och deltagande uti 1788 och följande årens fälttåg finnes upptagen på sid. 134; här tillägges, att han 1807 commenderades till Fälttjenstgöring vid arméen i Pommern, 1808 till Norrska gränsen och sedermera till Finland, der han tjenstgjorde som Reg:ts-Qvärtermäst. vid Södra Bataillon, 1809 commenderad i en Fält-Bataillon till Vesterbotten och bevistade affairen vid Hörnefors, der en contusion erhölls.

Lieutenant, Friherre Hans Ludvig Boye, f. 1776, commenderad med Norra Bataillon till Norrige 1808 och sedan till Finland, bevistade derstädes affairen vid Lappfjerd och retraiten från Kala-Joki, 1809 commenderad i en Fält-Bataillon till Vesterbotten och bevistade affairen vid Hörnefors.

Lieutenant, Friherre von Schwerin, Kapit. i Arméen, f. 1774, commenderades 1808 till Norrige, bevistade retraiten från Haneborg, afgick derifrån till Finland, bevistade affairerna vid Lappfjerd och Oravais, benådades med medaille för tapperhet i Fält för den sednare affairen.

Lieutenant A. B. von Langenberg, Kapit. i Arméen, f. 1783, bevistade 1805 o. 1806

årens fälttåg i Tyskland; 1808 commenderad till Finland, samt bevistade affairerna vid Limo, Lokalax och Wias.

Lieutenant G. Fr. Ljungman, f. 1773, utgick till Norrige 1808, bevistade retraiten från Haneborg, Östby och Rackestad, sedermera till Finland, der han deltog i affairerna vid Lappfjerd och Oravais, blef i den sistnämnde blesserad och erhöll medaillen för tapperhet i Fält, 1809 commenderad åt Jemtland och Vesterbotten.

Lieutenant Werner Brummer, f. 1779, commenderad som Kompagni-Officer vid Krigs-Akademien på Carlberg.

Lieutenant Fredr. Ulr. Fries, f. 1784, beordrad 1807 till Fält-tjenstgöring vid Armèen i Pommern, 1808 till Norrige och Finland, bevistade affairerna vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten från Kala-Joki, erhöll för affairen vid Oravais medaille för tapperhet i Fält, marcherade först 1809 till Jemtland och sedan till Vesterbotten.

Lieutenant Carl Acates von Platen, f. 1781, commenderad till Norrska gränsen 1808, sedan med Helsinge Wargerings Bataillon till Finland, der han bevistade affairerna vid Lappfjerd och Oravais, 1809 till Jemtland och Vesterbotten.

Fändrick Joh. Ad. Cederstolpe. Tjenste- och Merite-förteckningen för denna, finnes upptagen på sid. 134.

Fändrick Ol. Åberg, f. 1774, commenderades 1808 först till Norrska gränsen och sedan med Helsinge Wargering till Finland, bevistade affairerna vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten vid Kala-Joki; fick vid Oravais en contusion, 1809 i Fält-Bataillonen till Vesterbotten, och bevistade der affairen vid Hörnefors.

Fändrick Carl Julius Hästesko, f. 1783, utgick med Södra Bataillon till Norrska gränsen, bevistade affairerna vid Masterud och Mobäck, samma år till Finland, der han deltog uti affairerna vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten från Kala-Joki, fick contusion vid Oravais samt erhöll medaille för tapperhet i Fält.

Fändrick Olof Abr. Burman, f. 1772, utgick med Norra Bataillon åt Norrska gränsen, men blef strax derefter anställd som Fältmätnings-Officer vid Norra Gränsefördelningen, bevistade affairen vid Wasa samt vid Karpeö, Kingsby, Kokensari, Salmis, Alavo och Virdois, commenderades 1809 som Regements-Qvarter-Mästare vid Fält-Bataillonen till Vesterbotten, benådad med medaille för tapperhet i Fält.

Fändrick Joh. Gust. Unander, Lieutenant i Arméen, f. 1783, under året 1808 tjenstgörande som Kompagni-Officer vid Carlberg, åtföljde 1809 Fält-Bataillonen såsom Adjutant till Vesterbotten och bevistade affairen vid Hörnefors samt benådades med medaillen för tapperhet i Fält.

Fändrick Jost v. Kjöling, f. 1779, utgick 1808 till Norrige och Finland, bevistade derstädes affairerne vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten från Kala-Joki; commenderades 1809 till Vesterbotten och Jemtland.

Fändrick Mart. Joh. Ström, f. 1786, utgick först med Södra Bataillon till Norrska gränsen och sedermera med Helsinge-Regementes Wargering till Finland, samt bevistade affairerna vid Lappfjerd och Oravais, der han blef blesserad och fången.

Fändrick Mart. Forssvall, f. 1787, utgick med Södra Bataillon och bevistade under Norrska fälttåget retraiten från Haneborg, åtföljde sedermera Regementet till Finland, der han bevistade affairerna vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten från Kala-Joki; 1809 commenderad uti Fält-Bataillonen till Vesterbotten, der affairen vid Hörnefors bevistades, för denna erhöll han medaillen för tapperhet i Fält.

Fändrick E. M. Lönroth, f. 1785, utgick 1808 till Norrska gränsen och sedan till Finland, samt bevistade affairen vid Lappfjerd.

Fändrick C. J. Rahmé, f. 1786, passerade graderna 1807 vid Svea Artilleri-Regemente i Stockholm.

Fändrick Johan Lindberg, f. 1772; hela biografien finnes upptagen på sid. 173. Här tillägges endast, att han under 1808 års fälttåg, bevistade bataillerna vid Ruona-bro, Alavo, Salmis och Oravais.

Fändrick Lars von Platen, f. 1793, bevistade 1808 Sveaborgs belägring, då fången, men ransonerade sig sjelf, derefter placerad på Helsinge-Regemente, vid hvilket han deltog uti retraiten från Kala-Joki, samt 1809 uti affairen vid Hörnefors.

Fändrick Olof Svansson, f. 1773, commenderad 1798 vid Drottningholms Bataillon; 1808 först till Norrige och sedan till Finland, bevistade affairerna vid Lappfjerd och Oravais, samt retraiten från Kala-Joki; erhöll efter affairen vid Oravais Silfver-Medaillen för tapperhet i Fält, 1809 commenderad åt Jemtland och Vesterbotten.

Fändrick Gust. Vilh. Ström, f. 1792, utexaminerad Cadet från Krigs-Akademien 1809.

TRETTONDE KAPITLET.

Kort berättelse om Helsinge-Regementes deltagande uti 1812, 1813 *och* 1814 *årens krig.*

Uti freden med Ryssland 1809 gjorde Sverige ganska stora uppoffringar och mycket kännbara förluster; Finland måste afträdas med sin alldeles försvenskade och trogna befolkning. Införlifvadt genom seclers längd till ett brödrafolk med Sverige, hade det villigt deltagit uti hvarje fara, som hotat det gemensamma Fäderneslandet och motarbetat allt som kunde skada detta högt älskade land. Allt sedan slutet af 1500:talet hade Svenska och Finska Härar med framgång fört krig på Lifländska, Polska, Tyska och Danska fälten och tillvunnit Fäderneslandet många Provinser, samt sig sjelfva betydliga fördelar. Perioden för Sveriges och Finlands lyckliga krig tog slut uti slaget vid Pultava. Med beständig undervigt hafva Fädarneslandets Söner sedermera jemt ett århundrade fört sina vapen. Tvedrägts- och Parti-andan, som utesluter och förjagar den sannt medborgerliga känslan; — felaktiga planer, ännu sämre utförda af oskickliga Befälhafvare och slutligen ett någongång sig visande uppenbart förräderi, hafva under detta tidskifte laggt hinder i vägen, att Fädernesländets ära och nytta litet eller intet kunnat vinna på de tid efter efter annan företagna

krigen. Efter 1810 års slut antager Svenska Historien ett ljusare skick; — Svenska Cabinettets politik står efter denna tidepunct till grundsatser, planer och åtgärder, i närmaste förening och öfverensstämmelse med Patriotens önskningar; tvedrägten släckte facklan i det ögonblick, då Statens roder lades i handen på den ädla och starka Man, som ville och kunde, i tidehvarfvets stora strid om folkens frihet och välfärd, vinna dessa fördelar för Sitt nya Fädernesland. Med villigt förtroende till denna hjelte gjorde också det så hårdt skakade, det af de djupa såren ännu blödande, Sverige den kraftansträngning, som befanns nödig för detta ändamål, sedan den visa moderationen försökt allt, antingen för att uppfylla eller ock jemka och afpruta något af Kejsar Napoleons öfverdrifna fordringar.

Då Napoleon, oaktadt alla gjorda föreställningar, ej kunde förmås till den minsta eftergift uti sina stränga fordringar, utan yrkade enständigt, att Continental-systemet skulle i hela sin vidd uppfyllas och att Sverige för detta ändamål skulle mottaga Franska tullbetjenter, för att förekomma Engelska varors införande i landet, blef det af nödvändigheten tvunget att öfvergifva detta förbund och närma sig till Ryssland. För att efterkomma Frankrikes önskan hade väl Sverige förklarat England krig; men detta slöts utan några betydliga fiendtligheters föröfvande på någondera sidan. Då nu ett krig af ofvannämnde

orsak syntes oundvikligt med Frankrike, ingick den segervana hjelte, som satt vid sidan af den Svenska thronen och var dess närmaste arftagare, ett förbund med Ryssland, enligt hvilket Sverige försäkrades om besittningen af Konungariket Norrige såsom ersättning för förlusten af Finland, så vida det ville biträda Rysska Czaren uti försöket att kufva och förminska Frankrikes allt mer tilltagande makt. Innan Sverige deltog i detta förbund, skulle Ryssland hafva uppfyllt sitt löfte om Norriges intagande. För att lätta och befordra detsamma, skulle Ryssland sända 35,000 man hjelptroupper, hvilka skulle ställas under H. K. H. Kron-prinsens befäl. Sedermera biträddes detta förbund af England och Preussen.

Sedan Fransoserna lidit betydliga motgångar vid Moskwa afstod Kron-Prinsen de af Ryssland lofvade hjelptroupperna till Norriges intagande, hvilka mest bestodo af de Finska Regementerna till Rysska Kejsarens egna, fria disposition. De afmarcherade derföre till Tyskland och användes att fullborda Fransmännernas kufvande, hvartill ock denna armée under Wittgensteins befäl hufvudsakligen bidrog. Af de betydliga förlusterna nödgades Fransoserna utrymma Pommern, som de utan någon förutgången krigsförklaring bemäktigat sig och som af 18,000 man Svenskar åter occuperades. Dessa vigtiga politiska tilldragelser föranlåto Svenska Regeringen att hålla Rikets krigsmakt i marchefärdigt stånd. Det då redan började arbetet vid Götha-Kanal gaf en god anledning, att hvad den indelta armeen beträffar, hålla den samlad i hjertat af Riket på Bolags-Kassans bekostnad, utan att behöfva sätta troupperne på Fältstat, och betunga kronan med dess underhållande, förr än behofvet fordrade det. På sådant sätt commenderades hufvudstyrkan af Helsinge-Reg:te, 1812 om våren, till arbetes bedrifvande vid Götha-Kanal under Öfverste-Lieutenant von Posts befäl.

Hemma i landet upprättades i slutet af 1811 en Förstärkningstrouppe, som 1812 exercerades i 3 Kompagnier på 3 särskilda ställen innom Regementets stånd. Denna trouppe, formerad till en Fält-Bataillon af 398 man, under Major Fahnehjelms befäl, uppbröt jemte Regementets Musik och Tross, för att stöta till Regementet vid Linköping, der det endast införväntade dessa, för att öfverföras till Tyskland. Planerna blefvo likväl så vida ändrade, att Förstärknings-Bataillonen först fick ordres att afgå till Carlstad och sedermera att tillika med Regementet återvända på Rotarne, dit alla 3 Bataillonerna ankommo innan medlet af November.

År 1813 var Sveriges medverkan uti kriget mot Kejsar Napoleon af betydligt inflytande. Svenska troupperna i Pommern hade småningom blifvit ökade till 30,000 man, bland dessa hade Helsinge-Reg:te icke någon mer

än Kapit. Fr. Theod. von Platen, hvilken såsom Adjutant bevistade General Baron von Döbelns utan ordres verkställda inryckning i Hamburg samt Fältslagen vid Dennevitz och Leipzig med flera.

Enligt Riksdagsbeslutet 1812 blef i alla Svenska provinser år 1813 Beväarings-skyldigheten införd. Vid Helsinge-Reg:tet commenderades Kapit. Ström att organisera Beväarings-Bataillonen, bestående af 413 man, samt att exercera den med biträde af 2:ne Officerare, 3 Under-Officerare, 1 Spel och 44 man Korporaler och Soldater. Det öfriga Regementet 990 man af ordinarie, 34 man extra Roterade, samt 252 Förstärkningsmanskap afgingo, formerade på 2 Bataillioner, till Götha-Kanal, under Öfverste-Lieut. von Posts befäl. Härstädes förrättade de arbete en månads tid, hvarefter Regementet sattes på krigsfot och afgick till Norrska gränsen; det vistades nu någon tid uti Uddevalla till dess Major Ström med Lif-Bataillon commenderades till Garnisonstjenstgöring uti Götheborg.

Mönstringarne med Länets Beväringsmanskap slutades d. 3 Juni och det inryckte på Mohed till vapenöfning d. 6 Juli. Efter en månads exercice på detta ställe, afmarcherade denna trouppe, anförd af Lieut. Brunow, för att förenas med Regementet, som då låg vid Uddevalla och Götheborg. Derefter fördelades det på 3 Batailloner; Norra Helsinge-Bataillon under Major Ström; Södra Helsinge under Major Fahnehjelms befäl och Gestrike Bataillon anfördes, under Andra Majoren, Baron Lagerheims frånvaro såsom tjenstgörande i General-Staben, af Kapit. Georgii.

På dessa båda ställen förblefvo Bataillonerna stilla till September månad, då de 2 sistnämnde förflyttades till Svarteborg. De cantonerade och exercerade härstädes till slutet af November månad, då 3 Kompagnier af Gestrike-Bataillon gingo på Förpostkedjan för att aflösa Vestgötha-Dals Regemente vid Vestra Ed; det 4:de Komp:et af nämnde Bataillon jemte 2 Komp:er af Helsinge Södra gick på postering till Hus-Stift och Strömstad, på hvilka ställen de skulle aflösa Bohus Läns Regemente. De öfriga 2 Komp:na placerades vid Hofsätter. På dessa posteringar låga trouppern nästan overksamma till våren 1814. Ingen annan fiendtlig militärisk operation företogs under denna tid, än att Norrmännen efter Kapit. v. Spörks plan ärnade afskära och kringränna den vid Vestra Ed liggande fördelning. Detta kunde bäst verkställas derigenom, att Hofsätters-posteringen öfverrumplades; vid verkställigheten mötte Norrskarne flera oförutsedda hinder. Hela denna plan förföll nästan af sig sjelf. Likväl uträttades så mycket, att posteringen vid Vestra Ed förmåddes att, utan någon skottvexling med fienden, draga sig tillbaka hvarigenom det lyckades Norrskarne att intaga och uppbränna det af riskojor bestående

Lägret på detta ställe. Regementets Bataillons-Predikant, Magister Holm, var här nära att blifva fången; men räddade sig genom list. Efter denna expedition drogo Norrmännen sig tillbaka.

1814, då operationerna i Tyskland och Frankrike blifvit drifna med den lyckliga följd, att Kejsar Napoleon var i full retraite till sina Stater, vände sig Sveriges Kronprins med 60,000 man åt Holstein, för att förmå Danmark att afstå Konungariket Norrige.

I början ville väl ej Konungen af Danmark ingå på dessa fordringar; men han blef dock slutligen tvungen dertill genom Svenska vapnens framgång. Freden i Kiel, som afslöts den 14 Jan. 1814, uppfyllde och bekräftade Sveriges önskningar i detta fall. Kronprinsen af Sverige förband sig uti den att till ersättning för Norriges afträdande öfverlemna alla Sveriges Tyska orter och lofvade ännu ytterligare förskaffa Danmark en passande skadeersättning vid uppgörandet af den allmänna freden, som han hoppades snart skulle blifva afslutad; vid verkställandet af det redan ingångna fredsfördraget med Danmark, mötte likväl, som bekant är, den svårighet, att då varande Ståthållaren i Norrige, som tillika var Danmarks Thronföljare, Prins Christian Fredrik, sammankallade Norrmännen till ett Stor-Thing i Eidsvold den 10 Febr. s. å., på hvil-

hvilket de förklarade Norrige för ett sjelfständigt Rike, helt och hållet skiljdt från och oberoende af Danmark. Ofvannämnde Prins blef nu vald till deras Konung, ehuru flera af Norriges innevånare ansågo föreningen med Sverige, såsom mera gynnande och förmonlig. Detta förhållande åstadkom en oförmodad vändning uti sakernas ställning; Svenska trouppperna måste nu anse Norrmännen såsom sina fiender. Förberedelser gjordes derföre till ett anfall på Norrige; men innan detta sattes i verket, försöktes att genom vänliga underhandlingar förmå dem att villigt underkasta sig Sveriges Krona. Under det dessa förehades, öfverfördes Svenska Arméen från Tyskland och stationerades på Rikets vestra gräns. Emedlertid hade en del af sommaren framflutit och Svenska Örlogsflottan under tiden hunnit utrustas för att understödja operationerna till lands, innan några fiendtligheter mot Norrige började. Den gamle Svenska Hjelte, som nu satt på Svenska Thronen och förut så många gånger fört sitt fäderneslands flotta till segren, åtog sig äfven denna gång att vara dess Befälhafvare.

Efter sådana förberedelser och då underhandlingarne alldeles blifvit afslagna, inföll ändtligen Fältmarskalken, Grefve von Essen i Tistedalen med en Armée af 20,000 man utan att något motstånd mötte honom. Ibland hans trouppper var äfven Helsinge-Regementet. Uti

Maj månad hade alla dess 3 Bataillonер blifvit samlade vid Vestra Ed, hvarest Major Drakenberg, commenderande 300 man af Vestmanlands Beväring, förenades med Helsingarne. Efter denna tillökning kunde Regementet indelas på 3 Infanteri och 1 Jägare-Bataillon, hvilken sistnämnde anfördes af Regements-Qvartermästaren, Majoren i Arméen, J. J. Burman, samt Norra Helsinge Bataillon, en kort tid, under Major Ströms sjukdom i Götheborg, af Major Drakenberg.

Äfven under detta års fälttåg var Kapit. Ström commenderad som Regements-Befälhafvare hemma i landet, för att mönstra och exercera detta årets Bevärings-Bataillon, bestående af 401 man, af hvilka 100 man, efter slutad vapenöfning, afgingo till Regementets förstärkande i Norrige.

Öfversten m. m. von Platen deltog uti detta årets fälttåg, hvarunder han afgick med döden, såsom General-Major.

Uti Juli månad anfölls Norrige från åtskilliga ställen. Helsinge-Regementets Bataillоner, som under Juni och Juli månader varit sysselsatta med en militärvägs anläggande emellan Tistedals- och Lerdals Kyrkor, samlades d. 28 Juli om aftonen vid förstnämnde Kyrka och marcherade följande dagen till Norra Kornsjö, ½ mil Öster om Jacobsru. — Den colonne, vid hvilken Helsinge-Bataillonerna voro anställde, commenderades af General-Majoren, Baron Cederström. Vid Norra Kornsjö öfversändes ett detachement af Helsinge Jägare, under Lieut. Ströms befäl, för att betäcka anläggningen af en flottbro öfver sundet. Detta verkställdes och den 30 beträdde colonnen Norrska området samt anlände om aftonen till Prestbacka. Härifrån beordrades Lieut. Gripenberg att med 30 man recognoscera till Lihult, hvilket ställe Norrskarne samma afton lemnat; deremot hade de fattat posto vid Skottane. Den 31 fortsattes marchen till Iddeslätten, dit ankomsten skedde om natten; under denna framryckning vexlades endast få skott vid Avantgardet.

Den 1 Aug. detacherades Helsinge Södra Bataillon, 1 Bataillon Lif-Grenadierer, Skaraborgs och Calmare Regementer samt Wermlands Jägare, 1 Esqvadron Lif-Regementets Husarer med nödigt Artilleri, att under General, Baron von Vegesacks befäl observera Fredrikshalls Fästning och förhindra communication emellan den och omkringliggande trakter. Regementets öfriga Bataillоner medföljde deremot hela den på Iddeslätten församlade styrkan öfver Tistedalen förbi Fredrikshall, fortsättande marchen på vägen åt Fredriksstadt.

Den 3 Aug., sent på aftonen, gick den af General, Baron von Vegesack commenderade fördelningen, med undantag af Lif-Gre-

nadier-Bataillonen, som qvarlemnades vid Fredrikshall, till det ställe, der vägarne från Fredriksstadt och Köl sammanträffa. Härifrån beordrades Helsinge Södra Bataillon att framrycka mot Köl och Roke, samt att med 2 Kompagnier på hvardera stället fatta posto; den stötte dock snart på en mindre fiendtlig styrka, som föranlät recognoscering, hvaraf utröntes, att en annan större fiendtlig styrka fanns stationerad på vägen åt Köl, hvarföre Bataillonen, odelad, fortsatte sin anmarche framåt detta ställe. En half mil från detta ställe gjordes halt, dels för att hvila trouppen, och dels för att genom ett utskickadt detachement, anfördt af Kapit. Burtsch, vidare recognoscera terreinen, som låg framföre. Efter en kort stunds marche, upptäckte trouppen vid framkomsten utur skogen på Kölfjället Aggerhus Skarpskyttecorps, formerad i kedja långs efter fjället. Då recognosceringen märkte detta, fann den sig föranlåten att draga sig tillbaka till Bataillonen. Strax derefter framryckte fienden, omkring 2000 man stark, mot det ställe, der Bataillonen stadnat. Här var ganska obeqvämt att med fördel kunna afbida ett fiendtligt anfall, hvarföre Bataillonen drog sig tillbaka, nära 1000 alnar till ett ställe, som befanns vara mycket tjenligare och lättare att försvara, i händelse fienden verkligen skulle vilja anfalla. Här kunde äfven trouppen utan att rubbas i sin ställning införvänta nya förhållningsordres. Sedan Generalen sändt en Bataillon af Skaraborgs Regemente till Bataillonens undsättning, beordrades Lieut. Gripenberg med 50 man att åter framrycka mot fienden, då Bataillonerna, i sluten trouppe, efterföljde och underhöllo attacken. Lieutenant Gripenberg lyckades fullkomligt i sitt företag, fienden nödgades retirera från en gård, der han fattat posto. Derefter formerades större delen af Helsinge Bataillon uti kedja, för att vidare undandrifva fienden och Skaraborgs Bataillon efterföljde i sluten trouppe. Den utryckta kedjan commenderades af Lieut. Gripenberg och följde strax efter den, äfven i kedja formerade retirerande fienden, utan att, ehuru innom nära skotthåll, på någondera sidan ett enda skott lossades förr, än slutligen, då Lieut. Gripenberg med några man uti en sluten här ville forcera fienden utur vägen; denna sednare sköt några skott på Lieut. Gripenbergs trouppe, hvilket exempel följdes af hela kedjan på båda sidor, under det att fienden likväl fortfor att retirera. Vid slutet af Kölfjället gjorde Bataillonerna halt, nära ¼ mil från byn Köl.

Den 5 Aug. framryckte Vegesack med hela sin fördelning till Köl, der Wermlands Jägare, såsom Avantgarde, hade en affaire med fienden och erhöllo några fångar, hvarefter fördelningen framträngde till Degernäs.

Följande dagen, då de ankommo till Rackestad befanns, att fienden bortrifvit den öfver ån varande bron, och befästat sig på Norra

sidan; med tillhjelp af några på Södra sidan liggande brädstaplar, lyckades det att obemärkt af fienden på vår venstra flank i hast anlägga en flottbro, på hvilken Wermlands Jägare, Skarakorgs och Helsinge-Bataillonerna skyndsamt gingo öfver ån för att vidare drifva fienden tillbaka, hvilken gjorde stånd, der vägarne från Edesberg och Trönborg förena sig. Här sökte han att bibehålla sig, men blef snart fördrifven af Wermlands Jägare, som utgjorde Avantgardet vid detta framryckande. Han företog nu retraite på båda dessa vägar.

Den 7 och 8 framtågade troupperna till Onsta sund, som var af fienden starkt befästadt och förskansadt. Fändrick Wigeli fick här om aftonen yttersta fältvakten, och måste i fullt mörker utsätta posterne, hvilka blefvo stationerade så nära fiendens, att han lossade några skott, af hvilka en Aflösnings-Korporal erhöll en contusion i hufvudet af en kula, som genomborrat hans hatt; men i det hela gåfvo dessa skott en både nödig och nyttig upplysning om fiendens ställning till motståndarnes fördel.

Den 9 Aug. om morgonen anfölls Fältvakten och nödgades draga sig tillbaka till Bataillonen; men då Lieut. Gripenberg utryckte med ett Kompagni till undsättning, aflägsnade fienden sig genast. Sedan Wermlands Jägare och andra troupper tillstött, avancerade dessa troupper framåt sundet och attackerade Norrmännen uti deras förskansningar, men blefvo afslagna, då de efter en kort, men häftig affaire förlorade Lieut. von Bahr af Wermlands Jägare dödskjuten, samt af Helsinge-Regemente 1 Bevärings-soldat dödligt blesserad och 2 Soldater mer och mindre sårade; Lieut. Gripenberg erhöll Medaillen för tapperhet i Fält för denna träffning; äfvensom flera af Underbefäl och manskap benådades med sådana.

Efter detta misslyckade anfall på fiendens förskansningar, drog trouppen tig tillbaka till hufvudstyrkan. Likväl utrymde Norrmännen, följande natten, förskansningarne på Södra sidan af Glommen, gingo derefter öfver och förstörde bron, samt fattade posto på andra stranden.

En sådan ställning bibehöllo troupperna på båda sidor till dess conventionen var afslutad, då Helsinge Södra Bataillon marcherade till Fredriksstadt och förenades med de öfriga Helsinge-Bataillonerna, hvilka der bestridde Garnisons tjenstgöring och arbete på Fästningsverken till October månad, då Regementet flyttades till Sanne-sund och den 9 November började återtåget till hemorten, dit ankomsten skedde uti Dec. månad 1814.

Så lyckligt och ärofullt afslopp detta krig för Sverige. Den tanke, som flera af Sveriges stora Regenter både hyst och åstundat se full-

bordad är nu utförd och verkställd. Det var den Hjelte, som genom Ständernas val blef kallad till Arftagare af den Svenska kronan, förbehållet att vinna dessa lagrar för sitt nya fädernesland. På sådant sätt rättfärdigade han det honom lemnade förtroendet. Genom de visa anstalter, som förut blifvit träffade och vidtagna, utfördes detta krig utan stor nppoffring af rikets tillgångar och krafter. Genom denna förening har Sverige vunnit styrka och förmåga att bibehålla och försvara sitt fordna rum ibland Europas Stater. Det fick vid denna en mera reglerad och, såsom det synes en, af sjelfva naturen utstakad, gräns. Dess bestånd är försäkradt, dess trygghet befästad.

Allt sedan denna tid hafva Svenska vapnen hvilat. Sveriges tappra Söner hafva nu kunnat sysselsätta sig med fredens stilla yrken; på sådant sätt bidraga de att bota och hela de skador, som föregående årens fälttåg åstadkommit. Föreningsbandet med detta nya Brödrafolk knytes allt fastare; handelsförhållandet blir allt lifligare och förtroendet ökas med hvarje dag. Med ett ord, allt synes utvisa, att de förhoppningar, Fäderneslandet kunnat hysa, nu äro uppfyllda och att det under denna visa Konungs regering, som beredt det dessa fördelar, skall allt mer tilltaga uti trefnad, välstånd och trygghet.

FJORTONDE KAPITLET.

Förteckning på en del Öfverstar och Chefer, som anfört Helsingarne och det der sedermera upprättade Regemente.

Detta Kapitels titel tillkännagifver redan, att uti efterföljande förteckning finnas många luckor att fylla. Författaren hade gerna önskat kunna lemna den så fullständig, att den upptoge alla de Chefer, som anfört Helsingarne och det Regemente, som bär namn efter denna provins; men denna önskan har varit honom overkställbar. Boende i en aflägsen landsort, utan tillgång till archiver, bibliotheker och privata personers samlingar i Fäderneslandets Historia, har han icke kunnat meddela den fullständigare. Ehuru många namn saknas bifogas den dock härjemte med uppgift på de källor, ur hvilka underrättelsen är hemtad.

Steno Boos år 1395. *a*).

Olaus Diaconus år 1433. *a*).

Lars Olofsson Björnram år 1521. *b*).

Mats Törne *c*). 1564 i Norrska fälttåget. —

a) Bælters Dirsert. de Helsingia.

b) Olof Celsius, Konung Gustaf I:s Historia Sid. 115, första delen.

c) Konung Erik XIV:s bref till Helsingarne etc. den 5 Januari 1565.

Lars Olsson år 1577. *c*).

Lars Engelbrektsson år 1600. *d*).

Sivold Andersson, Höfvidsman för en Fännika i Helsingland år 1600. *d*).

Eric Bengtsson, Höfvidsman för en Fännika i Gestrikland år 1600. *d*).

Hans von Ackern, anförde Helsingarne 1611 åt Herjeådalen och Ryssby Skans *e*).

Johannes Stryk år 1644, blef Landshöfdinge 1645. *f*).

Öfverste, Baron Pehr Sparre år 1657, anförde Helsingarne i stormningen af Fredriks-udde *g*).

Öfverste, Baron Carl Sparre år 1659, anförde Helsingarne vid stormningen af Köpenhamn. *g*).

Öfverste L. Ascheberg 1676, anförde Helsingarne i slaget vid Lund. *g*).

Gust. Carl von Wulffen år 1683, erhöll General-Majors caracter. *h*).

c) Hylphers Ångermanlands Saml. sid. 12, not g.

d) Werwings bilagor till Konungarne Sigismunds och Carl IX:s Historia.

e) Konung Carl IX:s bref till Helsingarne d. 13 Sept. 1611, hvaruti Öfversten kallas Hans von Ackern; men Bælter nämner 1612 Johannes von Åkerren, således troligen det året adlad.

f) Rothliebs Riddarcholms-Kyrkans beskrifning pag. 106.

g) Utur Regementets Journaler och Handlingar.

h) Hylphers Gestrike-samling pag. 19.

Friherre Ludv. Vilh. Taube år 1698. *f*).

Carl Gust. Frölich, General-Major 1700. *f*).

Friherre Georg von Knorring år 1700, anförde Regementet vid Narva och vid öfvergången af Dünafloden.

Öfverste-Lieutenant C. Brüggener, anförde Regementet i affairerna vid Janitski, Gemauretehoff och Liesna, der han blef dödskjuten. *g*).

Gideon Fock, anförde Regementet vid Pultava och blef der fången. *b*).

Reinh. Henrik Horn från 1710 till 1717, anförde Regementet vid Damgarten, Gadebusch och Tönningen, der han blef fången *g*), blef General-Major och Chef för Jemtlands Regemente i December 1717.

Lars von Nummers, till 1722, då Öfverste Fock återkom utur Rysska fångenskapen och tillträdde Regementet; Fock dog som General-Major år 1723. *b*).

Baron Henr. Magn. von Buddenbrock, fick fullmakt den 17 Dec. 1723. *b*).

Johan Carl Silfversparre 1739 den 18 April, anförde Regementet under fälttågen 1741 och 1742. *g*).

f) Hylphers Gestrike-samling pag. 19.

g) Utur Regementets Journaler och Handlingar.

h) Bælters Dirsert. de Helsingia.

Otto Reinhold Fock 1751, anförde Regementet blott en liten tid af Campagnen 1757. *g*).

Öfverste-Lieutenant C. F. Liljeberg anförde Regementet under det öfriga af kriget.

Baron Anders R. Durietz 1761. *g*).

Fredrik Gyllensvan 1772. *g*).

Grefve Arved Stenbock 1777. *g*).

Baron Gustaf Vilh. von Kaulbars, anförde Regementet under 1788 års fälttåg, blef General-Lieutenant. *g*).

Major Fredr. Tersmeden 1789, anförde Regementet i affairerna vid Kaipias och Anjala. *g*).

Öfverste-Lieutenant Baron Djurclou, anförde Regementet under 1790 års fälttåg uti affairen vid Keltis och retraiten från Valkiala. *g*).

Öfverste Fredr. Christ. von Platen, anförde Regementet i affairerne vid Lappfjerd och Oravais 1808; dog som General-Major 1814. *g*).

Öfverste Ad. Ludv. von Post, anförde såsom Öfverste-Lieutenant Regementet i Norrska fälttågen 1813 och 1814.

g) Utur Regementets Journaler och Handlingar.

Innehåll:

Första Kap. Helsingarnes deltagande uti Vikingsfärderna under Hedendomen. . . . . Sid. 1.

Andra Kap. Catholska tiden. . — 7.

Tredje Kap. Från 1520 till 1700. — 16.

Fjerde Kap. Från 1700 till 1762 års fred. . . . . — 46.

Femte Kap. 1788 års Fälttåg. . — 91.

Sjette Kap. 1789 års Fälttåg. . — 103.

Sjunde Kap. 1790 års Fälttåg. . — 119.

Åttonde Kap. Helsinge Wargerings-Regementets organisation och dess Fälttåg 1789. . . . — 135.

Nionde Kap. Helsinge Wargerings-Regementets Fälttåg 1790. . — 143.

Tionde Kap. Helsinge-Regementets deltagande uti 1808 års Fälttåg till Augusti månads slut. . — 174.

Elfte Kap. Fortsättning af 1808 års krig till Regementets hemkomst på Rotarne i början af Febr. månad 1809. . . . . — 206.

Tolfte Kap. 1809 års Fälttåg. . Sid. 226.

Trettonde Kap. Kort berättelse om Helsinge-Regementets deltagande uti 1812, 1813 och 1814 årens krig. — 250.

Fjortonde Kap. Förteckning på en del Öfverstar och Chefer, som anfört Helsingarne och det der sedermera upprättade Regemente. . . — 265.

Rättelser:

Sid. 2	rad. 18	i en del exempl. står: orssa	läs: Forssa.
— 4	not. f).	r. 1 står: r3o2	— 1302.
— 10	not. f).	r. 3 — Ilidova	— Ilidora.
— 17	— 8	— detacherades	— afskiljdes.
— 24	— 15	— emedan Johan Siggesson lemnade honom ett kraftigt motstånd	— under det Johan Siggesson med större framgång utförde sitt uppdrag.
— 30	— 14	— Skonska	— Skottska.
— 32	— 5	— 1526	— 1626
— 33	— 11	— märkvärdighet	— verksamhet
— 65	— 6	— 3^{1}	— $3\frac{1}{2}$
— 86	— 10	— höllt	— höll
— 107	— 2	— Stjernros	— Stjernroos.
— 108	— 28	— Maijerfelts	— Meijerfelts.
— 126	sista rad.	— behölls	— behöllos.
— 152	dito	— Rosensten	— Rosenstein
— 176	vid slutet af sidan tillägges: att		
— 179	— 14	— Öeverste	— Öfverste
— 182	not. a) rad. 1.	— Ljuse-elf	— Ljusne-elf
— 203	— 24	— Sndsvall	— Sundsvall
— 239	— 17	— Lappefjerd	— Lappfjerd
— 240	— 8	— Lappefjerd	— Lappfjerd

Några mindre bokstafsfel och inconseqvenser i stafningssättet behagade Läsaren sjelf rätta.